

Ministerstwo Spraw Zagranicznych
Departament do spraw Postępowań
przed Międzynarodowymi Organami Ochrony Praw Człowieka

RAPORT Z WYKONYWANIA WYROKÓW EUROPEJSKIEGO TRYBUNAŁU PRAW CZŁOWIEKA PRZEZ POLSKĘ ZA 2014 R.

TOM I

Warszawa 2015

Wydawca:

Ministerstwo Spraw Zagranicznych – Departament do spraw Postępowań przed Międzynarodowymi Organami Ochrony Praw Człowieka

Projekt graficzny:

Agencja Reklamowo-Wydawnicza A. Grzegorzcyk
www.grzeg.com.pl

Druk:

Agencja Reklamowo-Wydawnicza A. Grzegorzcyk
www.grzeg.com.pl

ISBN 978-83-63743-46-8

TOM I

SPIS TREŚCI

RAPORT Z WYKONYWANIA WYROKÓW EUROPEJSKIEGO TRYBUNAŁU PRAW CZŁOWIEKA PRZEZ POLSKĘ ZA 2014 R.

I. Wstęp i informacje ogólne	5
II. Informacje na temat planów działań i raportów z wykonania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka przygotowanych i wysłanych do Rady Europy w 2014 r.	7
III. Informacje na temat zakończenia przez Komitet Ministrów nadzoru nad wykonywaniem kilku grup wyroków wydanych w sprawach polskich.....	13
IV. Decyzje Komitetu Ministrów wydane w 2014 r. oraz informacje na temat zmiany kwalifikacji do określonej procedury nadzoru niektórych wyroków wydanych w sprawach polskich	15
V. Działalność międzyresortowego Zespołu do spraw Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w 2014 r.....	17
VI. Informacja na temat odpowiedzi Rządu na komunikacje wniesione do Komitetu Ministrów przez organizacje pozarządowe i inne podmioty działające na rzecz ochrony praw człowieka	19
VII. Informacje na temat uczestnictwa Pełnomocnika w posiedzeniach Podkomisji stałej do spraw wykonywania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka przez Polskę Sejmu RP oraz w posiedzeniach: Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka Sejmu RP i Komisji Praw Człowieka, Praworządności i Petycji Senatu RP	20
VIII. Informacja na temat działań Pełnomocnika mających na celu usprawnienie wykonywania wyroków Trybunału przez Polskę	22
IX. Informacja na temat wizyty Pana Klaasa de Vriesa w Polsce	25
X. Informacja na temat wizyty przedstawicieli Sekcji Wykonywania Wyroków Sekretariatu Rady Europy w Polsce	26
XI. Organizacja VIII Seminarium Warszawskiego.....	27
XII. Informacja na temat przygotowania sprawozdania z realizacji przez Polskę zaleceń Konferencji z Brighton	28
XIII. Informacje statystyczne	30
XIV. Podsumowanie	35

Załączniki

A. Wykaz planów działań i raportów z wykonania wysłanych do Komitetu Ministrów w 2014 r.	39
B. Pełne teksty planów działań i raportów z wykonania wysłanych do Komitetu Ministrów w 2014 r.	47
1. <i>Raport z wykonania wyroku w sprawie Adamkiewicz</i>	49
2. <i>Raport z wykonania wyroku w sprawie Baran</i>	54
3. <i>Raport z wykonania wyroku w sprawie Białas</i>	57
4. <i>Raport z wykonania wyroku w sprawie Bugajny i inni</i>	59
5. <i>Plan działań dotyczący wyroku w sprawie Czajkowska</i>	63
6. <i>Raport z wykonania wyroków w sprawach: Dąbrowska, Pawlik, P. P., Stochlak i Z.</i>	65
7. <i>Raport z wykonania wyroku w sprawie Dzieciak</i>	75
8. <i>Raport z wykonania wyroków w sprawach Frasik i Jaremowicz</i>	80
9. <i>Plan działań dotyczący wyroku w sprawie Giermek</i>	84
10. <i>Raport z wykonania wyroku w sprawie Giza</i>	87
11. <i>Raport z wykonania wyroku w sprawie Grzelak</i>	89
12. <i>Plan działań dotyczący wykonania wyroków z grupy spraw Horych i Piechowicz</i>	92
13. <i>Raport z wykonania wyroku w sprawie Hutten-Czapska</i>	104
14. <i>Raport z wykonania wyroku w sprawie Kaperzyński</i>	112
15. <i>Raport z wykonania wyroku w sprawie Kowalski</i>	114
16. <i>Raport z wykonania wyroków w sprawach: Kurlowicz, Lewandowska-Malec, Jucha i Żak</i>	116
17. <i>Raport z wykonania wyroków z grupy spraw Matyjek</i>	120
18. <i>Raport z wykonania wyroku w sprawie Mojsiejew</i>	130
19. <i>Raport z wykonania wyroków z grupy spraw Moskal</i>	137
20. <i>Raport z wykonania wyroku w sprawie Nieruchomości</i>	148
21. <i>Raport z wykonania wyroku w sprawie Plechanow</i>	149
22. <i>Raport z wykonania wyroku w sprawie Polański</i>	153
23. <i>Raport z wykonania wyroku w sprawie Potomska i Potomski</i>	158
24. <i>Raport z wykonania wyroku w sprawie Przemek</i>	162
25. <i>Raport z wykonania wyroku w sprawie Rachwalski i Ferenc</i>	166
26. <i>Raport z wykonania wyroku w sprawie Stanisław Różański</i>	171
27. <i>Raport z wykonania wyroków: Sanocki, Kuliś, Kuliś i Różycki, Kubaszewski i Smolorz</i>	178
28. <i>Raport z wykonania wyroku w sprawie Sosinowska</i>	181
29. <i>Raport z wykonania wyroku w sprawie Subicka nr 1</i>	183
30. <i>Raport z wykonania wyroku w sprawie Joanna Szulc</i>	185
31. <i>Raport z wykonania wyroku w sprawie Toziczka</i>	188
32. <i>Raport z wykonania wyroków z grupy spraw Trzaska</i>	190
33. <i>Raport z wykonania wyroków w sprawach Weber i inni oraz Ciechońska</i>	205
34. <i>Raport z wykonania wyroku w sprawie Wiktorko</i>	209

I. Wstęp i informacje ogólne.

Niniejszy Raport został sporządzony przez Pełnomocnika Ministra Spraw Zagranicznych do spraw Postępowania przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka (dalej Pełnomocnik) na podstawie § 2 ust. 1 pkt. 4) *Zarządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 19 lipca 2007 r.*, zmienionego *Zarządzeniem Prezesa Rady Ministrów z dnia 8 stycznia 2008 r.* oraz *Zarządzeniem nr 20 Prezesa Rady Ministrów z dnia 8 marca 2013 r. w sprawie utworzenia Zespołu do spraw Europejskiego Trybunału Praw Człowieka* (dalej Zespół) w oparciu o materiały przedłożone przez poszczególne resorty i inne podmioty odpowiedzialne za wykonanie konkretnych orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej Trybunał).

Jest to już trzeci Raport roczny przedstawiany przez Pełnomocnika. Pierwszy dotyczył 2012 r. i był dokumentem skondensowanym, zawierającym odniesienia i odesłania do dokumentów dotyczących wykonywania wyroków Trybunału w sprawach polskich przekazanych do Rady Europy (dalej RE) w okresie sprawozdawczym i opublikowanych na stronach internetowych tej organizacji. Jednakże, wychodząc naprzeciw oczekiwaniom parlamentarzystów oraz społeczeństwa obywatelskiego, w kolejnym Raporcie - za 2013 r., zmieniona została metodologia prezentowania informacji. Zmiana polegała na tym, iż wszystkie opisane wyżej dokumenty, tj. plany działań i raporty z działań podjętych w celu wykonania poszczególnych wyroków, czy też grup wyroków Trybunału (dalej raporty z wykonania) przekazane do RE w okresie sprawozdawczym zostały skrótowo opisane w samym Raporcie i dodatkowo dołączone w pełnej formie, w polskiej wersji językowej, jako Załącznik B do Raportu. Tak przygotowany Raport wraz załącznikami stanowiącymi jego integralną część stał się wyczerpującym źródłem wiedzy na temat wszelkich działań podejmowanych przez rząd w okresie sprawozdawczym na rzecz egzekucji wyroków Trybunału w sprawach polskich.

W niniejszym Raporcie, podobnie, jak w tym za poprzedni rok, przedstawiono informacje na temat dokumentów przekazanych do Rady Europy w ciągu 2014 r. w związku z wykonywaniem orzeczeń Trybunału. Dokumenty te, to wspomniane już wyżej oraz w Raportach za poprzednie lata tzw. plany działań, zawierające strategie realizacji wyroków Trybunału oraz tzw. raporty z wykonania, podsumowujące działania podjęte w celu wykonania wyroków, które zostały przygotowane przez Pełnomocnika we współpracy z odpowiednimi resortami i innymi podmiotami. Raport zawiera zwięzłe streszczenia tych dokumentów, a pełne ich teksty są do niego dołączone w formie załącznika (Załącznik B), który stanowi jego integralną część.

Z tego względu, iż zarówno procedura wykonywania orzeczeń Trybunału przez państwa członkowskie Rady Europy, jak też struktura samych planów i raportów były już szczegółowo przedstawiane w dwóch poprzednich Raportach rocznych, nie wydaje się konieczne powtarzanie tych informacji w niniejszym dokumencie. Poprzednie Raporty można znaleźć na stronie internetowej Ministerstwa Spraw Zagranicznych (dalej MSZ):

http://www.msz.gov.pl/pl/polityka_zagraniczna/europejski_trybunal_praw_czlowieka/wykonywanie_orzeczen_europejskiego_trybunalu_praw_czlowieka/.

Ponadto niniejszy Raport zawiera informacje na temat:

- zakończenia przez Komitet Ministrów Rady Europy (dalej KM) nadzoru nad wykonaniem kilku dużych grup wyroków wydanych w sprawach polskich,

- decyzji KM wydanych w 2014 r. i zmiany kwalifikacji procedury nadzoru KM nad niektórymi wyrokami wydanymi w sprawach polskich,
- działalności międzyresortowego Zespołu oraz jego grup roboczych w 2014 r.,
- odpowiedzi Rządu na komunikacje organizacji pozarządowych do KM i innych podmiotów działających na rzecz ochrony praw człowieka,
- uczestnictwa Pełnomocnika w posiedzeniach Podkomisji stałej do spraw wykonywania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka przez Polskę Sejmu RP,
- udziału Pełnomocnika w posiedzeniu Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka Sejmu RP,
- udziału Pełnomocnika w posiedzeniu Komisji Praw Człowieka, Praworządności i Petycji Senatu RP,
- działań na rzecz usprawnienia wykonywania wyroków Trybunału, w tym kolejnej nowelizacji wspomnianego *Zarządzenia o utworzeniu Zespołu*,
- kontynuacji realizowania inicjatywy Pełnomocnika na rzecz zapewnienia kontroli projektów aktów prawnych pod kątem ich zgodności z Konwencją,
- kontynuacji działań na rzecz wprowadzenia ochrony przed egzekucją z kwot zadośćuczynienia przyznawanego skarżącym przez Trybunał,
- kolejnych szkoleń dla administracji rządowej i samorządowej,
- kontynuacji i rozwoju inicjatywy polegającej na tłumaczeniu na język polski wyroków Trybunału wydanych w sprawach dotyczących innych państw,
- organizacji VIII Seminarium Warszawskiego,
- organizacji kolejnej edycji konkursu dla sędziów,
- organizacji wizyt studyjnych i delegacji (secondmentów) dla polskich sędziów do Trybunału,
- wizyty Pana Klaasa de Vriesa w Polsce, deputowanego Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy, sprawozdawcy Komisji do spraw Zagadnień Prawnych i Praw Człowieka,
- wizyty przedstawicieli Sekcji Wykonywania Wyroków Sekretariatu Rady Europy w Polsce,
- realizacji przez Polskę zaleceń Konferencji z Brighton,
- najważniejszych danych statystycznych.

II.

Informacje na temat planów działań i raportów z wykonania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka przygotowanych i wysłanych do Rady Europy w 2014 r.

W 2014 r. Pełnomocnik wraz z resortami i innymi podmiotami właściwymi w sprawie realizacji poszczególnych wyroków Trybunału przygotował łącznie 34 plany działań (zawierające zamierzenia w celu realizacji wyroków) i raporty z wykonania wyroków Trybunału.

Wszystkie 34 dokumenty, z których niektóre miały charakter planów zaktualizowanych, czy też zmienionych ze względu na zmianę koncepcji wykonania wyroku, będącą często wynikiem uwag Sekcji Wykonywania Wyroków Rady Europy (dalej SWW), zostały przesłane w 2014 r. do SWW. SWW zajmuje się merytoryczną obsługą KM, który nadzoruje realizację wyroków Trybunału przez państwa.

Część z tych planów działań i raportów z wykonania została już opublikowana na stronie internetowej RE, niektóre nadal są przedmiotem wewnętrznej analizy SWW, niektóre zaś są obecnie uzupełniane przez Rząd w rezultacie uwag SWW. Część z raportów z wykonania została przyjęta przez KM, który na ich podstawie wydał szereg rezolucji końcowych zamykających egzekucję niektórych wyroków Trybunału.

Poniżej przedstawiono skrótove informacje o wszystkich 34 dokumentach przesłanych do RE, a pełne dokumenty w polskiej wersji językowej są załączone do niniejszego Raportu (Załącznik B).

1. **Adamkiewicz p. Polsce** – w sprawie tej Trybunał stwierdził naruszenie art. 6 § 3 c) w związku z art. 6 § 1 *Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności* (dalej Konwencja) z powodu niezyskania przez skarżącego, w tamtym czasie nieletniego, odpowiedniej pomocy prawnej w trakcie postępowania wyjaśniającego i uznania przez sąd wyjaśnień skarżącego, uzyskanych przez funkcjonariuszy Policji w niewłaściwy sposób, za dowód. Raport z wykonania tego wyroku został przesłany do Rady Europy w dniu 29.08.2014 r. Został on pozytywnie oceniony przez KM i **wyrok został uznany za wykonany**.
2. **Baran p. Polsce** – w sprawie tej Trybunał stwierdził naruszenie art. 5 § 1 Konwencji z powodu naruszenia prawa skarżącej do wolności i bezpieczeństwa osobistego w związku z umieszczeniem jej na jedenaście dni w szpitalu psychiatrycznym bez podstawy prawnej oraz z powodu odmowy przyznania jej przez sądy krajowe odszkodowania za szkodę poniesioną w następstwie niezgodnego z prawem pozbawienia wolności. Raport z wykonania tego wyroku został przesłany do Rady Europy w dniu 29.10.2014 r. i jest analizowany przez SWW.
3. **Białas p. Polsce** – w sprawie tej Trybunał stwierdził naruszenie art. 6 § 1 Konwencji z powodu oddalenia przez Naczelny Sąd Administracyjny żądania skarżącego, będącego funkcjonariuszem Służby Więziennej, dotyczącego przyznania mu świadczenia wynikającego ze stosunku służbowego z jednoczesnym wskazaniem, że tego typu roszczenia winien dochodzić on przed sądem cywilnym, który również uznał się za niewłaściwy w sprawie, pozostawiając skarżącego z niezrealizowanym prawem dostępu do sądu. Raport z wykonania tego wyroku został przesłany do Rady Europy w dniu 08.07.2014 r. Został on pozytywnie oceniony przez KM i **wyrok został uznany za wykonany**.

4. **Bugajny i inni p. Polsce** – w sprawie tej Trybunał stwierdził naruszenie art. 1 Protokołu Nr 1 do Konwencji z powodu braku wywłaszczenia nieruchomości należącej do spółki skarżącego i braku wypłacenia odszkodowania za tę nieruchomość, która została przeznaczona na drogę. Raport z wykonania tego wyroku został przesłany do Rady Europy w dniu 19.12.2014 r. i jest analizowany przez SWW.
5. **Czajkowska p. Polsce** – w sprawie tej Trybunał stwierdził naruszenie art. 6 § 1 Konwencji z powodu nadmiernej długości postępowania administracyjnego ws. odszkodowania za nieruchomości wywłaszczone na mocy *Dekretu o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m.st. Warszawy z dnia 26 października 1945 r.* Plan działań w tej sprawie został przesłany do Rady Europy w dniu 30.04.2014 r. i jest analizowany przez SWW.
6. **Dąbrowska, Pawlik, P.P., Stochlak, Z. p. Polsce** (grupa wyroków dotycząca egzekwowania kontaktów z dzieckiem) - w sprawach z tej grupy Trybunał stwierdził naruszenie art. 8 Konwencji, tj. prawa skarżących do poszanowania ich życia prywatnego i rodzinnego z powodu niepodjęcia przez władze odpowiednich działań w celu odzyskania dzieci uprowadzonych przez ich matki (Stochlak, P.P.) lub umożliwienia wykonania rodzicielskiego prawa do kontaktu z dzieckiem (Pawlik, Dąbrowska, Z.). Raport z wykonania wyroków z tej grupy został przesłany do Rady Europy w dniu 17.09.2014 r. Został on pozytywnie oceniony przez KM i **wyroki zostały uznane za wykonane.**
7. **Dzieciak p. Polsce** – w sprawie tej Trybunał stwierdził materialne i proceduralne naruszenie art. 2 Konwencji z powodu niewywiązania się przez władze krajowe z obowiązku ochrony życia męża skarżącej, podczas jego pobytu w areszcie śledczym oraz braku skutecznego śledztwa w sprawie jego śmierci. Raport z wykonania tego wyroku został przesłany do Rady Europy w dniu 25.11.2014 r. i jest analizowany przez SWW.
8. **Frasik i Jaremwicz p. Polsce** – w obu sprawach Trybunał stwierdził naruszenie art. 12 Konwencji z powodu odmowy wyrażenia zgody przez polskie sądy na zawarcie związków małżeńskich przez skarżących podczas ich pobytu w zakładach karnych. Raport z wykonania tych wyroków został przesłany do Rady Europy w dniu 30.04.2014 r. i jest analizowany przez SWW.
9. **Giermek p. Polsce** – w sprawie tej Trybunał stwierdził naruszenie art. 6 § 1 Konwencji z powodu niewykonania decyzji organu krajowego nakazującej sąsiadowi skarżących zaprzestanie korzystania z nieruchomości w sposób niezgodny z jej przeznaczeniem. Plan działań dotyczący tego wyroku został przesłany do Rady Europy w dniu 30.04.2014 r. i jest analizowany przez SWW.
10. **Giza p. Polsce** – w sprawie tej Trybunał stwierdził naruszenie art. 6 § 1 Konwencji z powodu niewykonania decyzji organu krajowego nakazującej rozebranie tartaku nielegalnie zbudowanego na działce przylegającej do nieruchomości skarżącego. Raport z wykonania tego wyroku został przesłany do Rady Europy w dniu 30.04.2014 r. Został on pozytywnie oceniony przez KM i **wyrok został uznany za wykonany.**
11. **Grzelak p. Polsce** – w sprawie tej Trybunał stwierdził naruszenie art. 14 w związku z art. 9 Konwencji z powodu dyskryminacji niewierzącego ucznia z uwagi na brak oceny z przedmiotu

„religia/etyka” na jego świadectwach szkolnych w latach 1998-2009. Raport z wykonania tego wyroku został przesłany do Rady Europy w dniu 03.04.2014 r. Został on pozytywnie oceniony przez KM i **wyrok został uznany za wykonany.**

12. **Horych i Piechowicz p. Polsce** (grupa 4 wyroków) – w sprawach z tej grupy Trybunał stwierdził naruszenie art. 3 Konwencji z powodu zakwalifikowania skarżących do kategorii tzw. osadzonych „niebezpiecznych” i utrzymywania tego reżimu wobec nich przez długi czas oraz z powodu związanych z tym reżimem utrudnień i uciążliwości. W przypadku skarżących: Horycha i Piechowicza Trybunał stwierdził także naruszenie art. 8 Konwencji w związku z poważnym ograniczeniem kontaktów z rodziną i cenzurą korespondencji. Plan działań dotyczący tej grupy wyroków został przesłany do Rady Europy w dniu 19.12.2014 r. i jest analizowany przez SWW.
13. **Hutten-Czapska p. Polsce** – w sprawie tej Trybunał stwierdził naruszenie art. 1 Protokołu Nr 1 do Konwencji z tego powodu, że skarżąca nie mogła korzystać ze swojej własności, ani pobierać odpowiedniego czynszu, co oznaczało, iż Państwo nie zapewniło sprawiedliwej równowagi pomiędzy interesami właścicieli prywatnych a interesem społecznym, zgodnie z zasadą ochrony własności prywatnej. Raport z wykonania tego wyroku został przesłany do Rady Europy w dniu 30.12.2014 r. i jest analizowany przez SWW.
14. **Kaperzyński p. Polsce** – w sprawie tej Trybunał stwierdził naruszenie art. 10 Konwencji z powodu wymierzenia kary ograniczenia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania oraz pozbawienia prawa do wykonywania zawodu dziennikarza za odmowę opublikowania sprostowania oraz brak przedstawienia uzasadnienia dla takiej odmowy. Raport z wykonania tego wyroku został przesłany do Rady Europy w dniu 06.10.2014 r. Został on pozytywnie oceniony przez KM i **wyrok został uznany za wykonany.**
15. **Kowalski p. Polsce** – w sprawie tej Trybunał stwierdził naruszenie art. 6 § 1 w związku z art. 6 § 3 c) Konwencji z powodu błędnego wskazania przez sąd krajowy podstawy odmowy wyznaczenia obrońcy z urzędu w celu rozważenia wniesienia kasacji, a także braku poinformowania skarżącego o przysługujących mu dalszych środkach proceduralnych. Raport z wykonania tego wyroku został przesłany do Rady Europy w dniu 08.07.2014 r. Został on pozytywnie oceniony przez KM i **wyrok został uznany za wykonany.**
16. **Kurłowicz, Lewandowska-Malec oraz Jucha i Żak p. Polsce** – w sprawach tych Trybunał stwierdził naruszenie art. 10 Konwencji z powodu wydania przez sądy krajowe wyroków przeciwko skarżącym w postępowaniach karnych. Raport z wykonania tych wyroków został przesłany do Rady Europy w dniu 13.11.2014 r. i jest analizowany przez SWW.
17. **Matyjek p. Polsce** (grupa 12 wyroków) – w sprawach z tej grupy Trybunał stwierdził naruszenie art. 6 § 1 w związku z art. 6 § 3 Konwencji z powodu niezagwarantowania w postępowaniach lustracyjnych prawa do rzetelnego procesu oraz naruszenia zasady równości broni w zakresie posiadania odpowiedniego czasu i możliwości do przygotowania obrony. Raport z wykonania wyroków z tej grupy został przesłany do Rady Europy w dniu 25.08.2014 r. Został on pozytywnie oceniony przez KM i **wyroki zostały uznane za wykonane.**

18. **Mojsiejew p. Polsce** – w sprawie tej Trybunał stwierdził materialne i proceduralne naruszenie art. 2 Konwencji z powodu śmierci syna skarżącej po zatrzymaniu w izbie wytrzeźwień i braku skutecznego śledztwa w tej sprawie. Raport z wykonania tego wyroku został przesłany do Rady Europy w dniu 14.11.2014 r. i jest analizowany przez SWW.
19. **Moskal p. Polsce** (grupa 30 wyroków) – w sprawach z tej grupy Trybunał stwierdził naruszenie art. 1 Protokołu Nr 1 do Konwencji z powodu uchylania przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych decyzji przyznających prawo do wcześniejszego świadczenia emerytalnego osobom wychowującym dzieci, które z powodu stanu zdrowia wymagały stałej opieki. Trybunał nie zakwestionował prawa organu emerytalno-rentowego do uchylenia tego typu decyzji, jednakże podkreślił konieczność podejmowania proporcjonalnych działań, uwzględniających sytuację ekonomiczną jednostki. Raport z wykonania wyroków z tej grupy został przesłany do Rady Europy w dniu 26.09.2014 r. Został on pozytywnie oceniony przez KM i **wyroki zostały uznane za wykonane**.
20. **Nieruchomości p. Polsce** – w sprawie tej Trybunał stwierdził naruszenie art. 6 § 1 Konwencji z powodu naruszenia prawa skarżącego do dostępu do sądu ze względu na odmowę przez sąd krajowy zwolnienia skarżącego z kosztów sądowych w postępowaniu cywilnym. Raport z wykonania tego wyroku został przesłany do Rady Europy w dniu 23.07.2014 r. Został on pozytywnie oceniony przez KM i **wyrok został uznany za wykonany**.
21. **Plechanow p. Polsce** – w sprawie tej Trybunał stwierdził naruszenie art. 6 § 1 Konwencji z powodu pozbawienia skarżących prawa do rzetelnego procesu ze względu na odmowę przez Sąd Najwyższy rozpatrzenia ich kasacji oraz naruszenie art. 1 Protokołu Nr 1 do Konwencji z powodu pozbawienia skarżących ich nieruchomości na mocy *Dekretu o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m.st. Warszawy* z dnia 26 października 1945 r. bez adekwatnego odszkodowania. Raport z wykonania tego wyroku został przesłany do Rady Europy w dniu 12.06.2014 r. Został on pozytywnie oceniony przez KM i **wyrok został uznany za wykonany**.
22. **Polańscy p. Polsce** – w sprawie tej Trybunał stwierdził naruszenie art. 1 Protokołu Nr 1 do Konwencji z powodu opóźnienia w wypłacie odszkodowania za wywłaszczony grunt przeznaczony na poszerzenie drogi wojewódzkiej. Raport z wykonania tego wyroku został przesłany do Rady Europy w dniu 19.12.2014 r. i jest analizowany przez SWW.
23. **Potomski i Potomska p. Polsce** – w sprawie tej Trybunał stwierdził naruszenie art. 1 Protokołu Nr 1 do Konwencji z powodu braku możliwości uzyskania przez skarżących wywłaszczenia z adekwatnym odszkodowaniem należącej do nich nieruchomości, która została wpisana na listę zabytków, co uniemożliwiło skarżącym korzystanie z niej. Plan działań dotyczący wykonania tego wyroku został przesłany do Rady Europy w dniu 18.09.2014 r. i jest analizowany przez SWW.
24. **Przemysław p. Polsce** – w sprawie tej Trybunał stwierdził proceduralne naruszenie art. 2 Konwencji z powodu braku skutecznego śledztwa w sprawie śmierci syna skarżącego. Raport z wykonania tego wyroku został przesłany do Rady Europy w dniu 05.09.2014 r. i jest analizowany przez SWW.

25. **Rachwalski i Ferenc p. Polsce** – w sprawie tej Trybunał stwierdził naruszenie art. 3 Konwencji z powodu użycia nadmiernej i nieproporcjonalnej siły przez funkcjonariuszy Policji w trakcie ustalania właściciela niezamkniętego samochodu, zaparkowanego przed domem skarżących w czerwcu 1997 r. oraz naruszenie art. 8 Konwencji z powodu dokonania przez funkcjonariuszy Policji przeszukania mieszkania skarżących w środku nocy. Raport z wykonania tego wyroku został przesłany do Rady Europy w dniu 12.06.2014 r. i jest analizowany przez SWW.
26. **Różański Stanisław p. Polsce** – w sprawie tej Trybunał stwierdził naruszenie art. 8 Konwencji z powodu braku procedury dostępnej bezpośrednio skarżącemu, w której mógłby domagać się ustalenia swojego ojcostwa oraz z powodu braku w prawie krajowym jakichkolwiek wytycznych dla właściwych organów dotyczących sposobu, w jaki mają wykonywać swoją władzę dyskrecyjną przy decydowaniu o tym, czy podważyć, czy nie, ustalone już na podstawie uznania ojcostwo. Raport z wykonania tego wyroku został przesłany do Rady Europy w dniu 19.12.2014 r. i jest analizowany przez SWW.
27. **Różycki, Kuliś i Różycki oraz Sanocki p. Polsce** – w sprawach tych Trybunał stwierdził naruszenie art. 10 Konwencji z powodu wydania przez sądy krajowe wyroków przeciwko skarżącym w postępowaniach cywilnych. Raport z wykonania dotyczący tych wyroków został przesłany do Rady Europy w dniu 08.07.2014 r. Został on pozytywnie oceniony przez KM i **wyroki zostały uznane za wykonane.**
28. **Sosinowska p. Polsce** – w sprawie tej Trybunał stwierdził naruszenie art. 10 Konwencji z powodu ukarania skarżącej w postępowaniu dyscyplinarnym za złamanie solidarności zawodowej. Raport z wykonania w tej sprawie został przesłany do Rady Europy w dniu 04.09.2014 r. Został on pozytywnie oceniony przez KM i **wyrok został uznany za wykonany.**
29. **Subicka nr 1 p. Polsce** – w sprawie tej Trybunał stwierdził naruszenie art. 6 § 1 Konwencji z powodu odmowy sporządzenia skargi kasacyjnej do Naczelnego Sądu Administracyjnego przez adwokata ustanowionego w ramach bezpłatnej pomocy prawnej. Plan działań dotyczący tego wyroku został przesłany do Rady Europy w dniu 12.06.2014 r. i jest analizowany przez SWW.
30. **Szulc p. Polsce** – w sprawie tej Trybunał stwierdził naruszenie art. 8 Konwencji z powodu niedopełnienia przez państwo pozytywnego obowiązku zapewnienia skutecznej i dostępnej procedury umożliwiającej skarżącej dostęp do wszystkich istotnych informacji, które umożliwiłyby jej zakwestionowanie zaklasyfikowania jej przez służby bezpieczeństwa, jako ich tajnego informatora. Raport z wykonania tego wyroku został przesłany do Rady Europy w dniu 05.02.2014 r. Został on pozytywnie oceniony przez KM i **wyrok został uznany za wykonany.**
31. **Toziczka p. Polsce** – w sprawie tej Trybunał stwierdził naruszenie artykułu 6 § 1 Konwencji z powodu niezagwarantowania bezstronności sądu poprzez fakt, iż w składzie orzekającym Sądu Najwyższego w sprawie skarżącej zasiadał sędzia, który uprzednio w tej samej sprawie orzekał w niższej instancji. Raport z wykonania tego wyroku został przesłany do Rady Europy w dniu 22.07.2014 r. Został on pozytywnie oceniony przez KM i **wyrok został uznany za wykonany.**

32. **Grupa Trzaska p. Polsce** (172 wyroki) – w sprawach z tej grupy Trybunał stwierdził naruszenie art. 5 § 3 Konwencji z powodu przewlekłości tymczasowego aresztowania. Raport z wykonania wyroków z tej grupy został przesłany do Rady Europy w dniu 23.10.2014 r. Został on pozytywnie oceniony przez KM i **wyroki zostały uznane za wykonane.**

33. **Weber i Ciechońska p. Polsce** – w sprawach tych Trybunał stwierdził proceduralne naruszenie art. 2 Konwencji z powodu braku skutecznego, sprawnego i szybkiego śledztwa w sprawie śmierci bliskich skarżących. Raport z wykonania tych wyroków został przesłany do Rady Europy w dniu 02.09.2014 r. Został on pozytywnie oceniony przez KM i **wyroki zostały uznane za wykonane.**

34. **Wiktorko p. Polsce** – w sprawie tej Trybunał stwierdził naruszenie art. 3 Konwencji z powodu niehumanitarnego i poniżającego traktowania skarżącej w izbie wytrzeźwień. Raport z wykonania tego wyroku został przesłany do Rady Europy w dniu 13.11.2014 r. i jest analizowany przez SWW.

Informacje na temat zakończenia przez Komitet Ministrów nadzoru nad wykonywaniem kilku grup wyroków wydanych w sprawach polskich.

- **Grupa Trzaska** – w dniu 4 grudnia 2014 r., KM przyjął rezolucję końcową CM/ResDH(2014)268 zamykającą nadzór na wykonaniu 172 wyroków merytorycznych z tzw. *grupy Trzaska*. W wyrokach tych Trybunał stwierdził naruszenie art. 5 § 3 Konwencji z powodu przewlekłości tymczasowego aresztowania. Tym samym KM pozytywnie ocenił podjęte przez Rząd działania, zwłaszcza legislacyjne, a także te polegające na zmianie praktyki stosowania przepisów przez prokuratorów i sądy oraz ich rezultaty mające na celu usunięcie naruszenia wobec skarżących, zadośćuczynienie poniesionej przez nich krzywdzie oraz zapobieżenie podobnym naruszeniom na przyszłość.
- **Grupa Moskal** – w dniu 12 listopada 2014 r. KM przyjął rezolucję końcową CM/ResDH(2014)219 zamykającą nadzór na wykonaniu 30 wyroków merytorycznych z tzw. *grupy Moskal*. W wyrokach tych Trybunał stwierdził naruszenie art. 1 Protokołu Nr 1 do Konwencji z powodu uchylania przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych decyzji przyznających prawo do wcześniejszego świadczenia emerytalnego osobom wychowującym dzieci, które z powodu stanu zdrowia wymagały stałej opieki. Trybunał nie zakwestionował prawa organu emerytalno-rentowego do uchylenia tego typu decyzji, jednakże podkreślił konieczność podejmowania proporcjonalnych działań, uwzględniających sytuację ekonomiczną jednostki. Tym samym KM pozytywnie ocenił podjęte przez Rząd działania mające na celu zmianę błędnej praktyki organów ZUS na postępowanie zgodne ze standardami Konwencji i orzecznictwa Trybunału oraz ich rezultaty skutkujące usunięciem naruszenia wobec skarżących, zadośćuczynienie poniesionej przez nich krzywdzie oraz zapobieżenie podobnym naruszeniom na przyszłość.
- **Grupa Matyjek** – w dniu 25 września 2014 r. KM przyjął rezolucję końcową CM/ResDH(2014)172 zamykającą nadzór nad wykonaniem 12 wyroków merytorycznych z tzw. *grupy Matyjek*. W wyrokach tych Trybunał stwierdził naruszenie art. 6 § 1 w związku z art. 6 § 3 Konwencji z powodu niezagwarantowania w procesach lustracyjnych prawa do rzetelnego procesu oraz naruszenia zasady równości broni w zakresie posiadania odpowiedniego czasu i możliwości do przygotowania obrony. Przyjmując rezolucję końcową, KM pozytywnie ocenił podjęte przez Rząd działania polegające przede wszystkim na wprowadzeniu stosownych zmian legislacyjnych zapewniających rzetelność postępowania lustracyjnego oraz ich rezultaty mające na celu usunięcie naruszenia wobec skarżących, zadośćuczynienie poniesionej przez nich krzywdzie oraz zapobieżenie podobnym naruszeniom na przyszłość.
- **Grupa wyroków dotyczących egzekwowania kontaktów z dzieckiem** (*wyroki w sprawach: Dąbrowska, Pawlik, P.P., Stochlak, Z.*) – w dniu 17 grudnia 2014 r. KM przyjął rezolucję końcową CM/ResDH(2014)295 zamykającą nadzór nad wykonaniem 5 wyroków merytorycznych z *grupy wyroków dotyczących egzekwowania kontaktów z dzieckiem*. W wyrokach z tej grupy Trybunał stwierdził naruszenie art. 8 Konwencji, tj. prawa skarżących do poszanowania ich życia prywatnego z powodu niepodjęcia przez władze odpowiednich działań w celu odzyskania dzieci uprowadzo-

nych przez ich matki (*Stochlak, P.P.*) lub umożliwienia wykonania rodzicielskiego prawa do kontaktu z dzieckiem (*Pawlik, Dąbrowska, Z.*). KM pozytywnie ocenił podjęte przez Rząd działania, przede wszystkim legislacyjne, mające na celu zapewnienie skutecznego egzekwowania orzeczeń sądów dotyczących kontaktów rodziców z dziećmi oraz ich rezultaty, w tym zadośćuczynienie poniesionej przez skarżących krzywdzie oraz zapobieżenie podobnym naruszeniom na przyszłość.

IV.

Decyzje Komitetu Ministrów wydane w 2014 r. oraz informacje na temat zmiany kwalifikacji do określonej procedury nadzoru niektórych wyroków wydanych w sprawach polskich.

- Decyzja dotycząca wyroku **Grzelak** – w dniu 5 czerwca KM podjął decyzję o przyjęciu rezolucji końcowej, uznającej wyrok za wykonany.

[https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Del/OJ/DH\(2014\)1201/12&Language=lanFrench&Ver=original&Site=&BackColorInternet=B9BDEE&BackColorIntranet=FFCD4F&BackColorLogged=FFC679](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Del/OJ/DH(2014)1201/12&Language=lanFrench&Ver=original&Site=&BackColorInternet=B9BDEE&BackColorIntranet=FFCD4F&BackColorLogged=FFC679)

- Decyzja dotycząca wyroków z **grupy Dzwonkowski** – w dniu 5 czerwca 2014 r. KM podjął decyzję o przeniesieniu wyroków z grupy *Dzwonkowski*, z tzw. procedury zwykłego nadzoru nad ich egzekucją do procedury wzmocnionego nadzoru, z tego powodu, iż Trybunał wydał kolejny wyrok (sprawa *Przymek p. Polsce*), w którym ponownie stwierdził podobne naruszenie Konwencji. Chodzi o użycie nieproporcjonalnej i nadmiernej siły przez funkcjonariuszy Policji oraz brak skutecznego śledztwa w tego typu sprawach. Przeniesienie powyższej grupy wyroków do procedury wzmocnionego nadzoru oznacza uznanie podejmowanych dotychczas środków w celu wykonania wyroków za niewystarczające i konieczność opracowania nowego planu działań.

[https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Del/OJ/DH\(2014\)1201/13&Language=lanFrench&Ver=original&Site=&BackColorInternet=B9BDEE&BackColorIntranet=FFCD4F&BackColorLogged=FFC679](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Del/OJ/DH(2014)1201/13&Language=lanFrench&Ver=original&Site=&BackColorInternet=B9BDEE&BackColorIntranet=FFCD4F&BackColorLogged=FFC679)

- Decyzja dotycząca wyroków ws. **Tysiąc i R.R.** – w dniu 25 września 2014 r. KM przyjął decyzję, w której pozytywnie ocenił planowane zmiany legislacyjne mające na celu usprawnienie i urealnienie korzystania z instytucji sprzeciwu od opinii lub orzeczenia lekarza i zachęcił Polskę do jak najszybszego ich przyjęcia, pozytywnie ocenił również środki podjęte w celu poszanowania przez personel medyczny przepisów ws. dostępu do badań prenatalnych. Wyrazem tej pozytywnej oceny podjętych i planowanych środków jest decyzja o przeniesieniu wyroków z procedury wzmocnionego nadzoru do procedury zwykłego nadzoru.

[https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Del/OJ/DH\(2014\)1208/14&Language=lanFrench&Ver=original&Site=&BackColorInternet=B9BDEE&BackColorIntranet=FFCD4F&BackColorLogged=FFC679](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Del/OJ/DH(2014)1208/14&Language=lanFrench&Ver=original&Site=&BackColorInternet=B9BDEE&BackColorIntranet=FFCD4F&BackColorLogged=FFC679)

- Decyzja dotycząca wyroków z **grupy Horych i Piechowicz** – w dniu 25 września 2014 r. KM przyjął decyzję, w której odnotował środki podjęte przez Polskę w celu poprawy praktyki komisji penitencjarnych w zakresie stosowania wobec osadzonych tzw. reżimu „niebezpiecznych” i ich pozytywnego rezultatu w postaci zmniejszania się liczby osadzonych zakwalifikowanych, jako „niebezpieczni” (dalej „N”). KM zauważył też środki podjęte w celu polepszenia traktowania osadzonych „N” i zwrócił się o informacje na temat aktualnych praktyk w tym zakresie (przebywanie w izolatce, kontrola osobista, stosowanie kajdan zespolonych, etc.). KM zwrócił się również do polskich władz o przekazanie informacji na temat planowanych zmian legislacyjnych w ww. zakresie, jak również ich harmonogramu oraz informacji na temat dostępnego osadzonym środka, który umożliwiłby im ubieganie się o zniesienie zakwalifikowania do tego reżimu. Ponadto KM przyjął z zainteresowaniem informację o poprawie warunków wizyt u osadzonych „N” i zwrócił się

o dalsze informacje, czy warunki te uległy poprawie we wszystkich jednostkach penitencjarnych dla „N” oraz czy zostały podjęte środki mające na celu rozszerzenie prawa do wizyt osadzonych „N”. KM zobowiązał Polskę do przedstawienia wskazanych wyżej informacji przed końcem 2014 r. [https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Del/OJ/DH\(2014\)1208/13&Language=lanFrench&Ver=original&Site=&BackColorInternet=B9BDEE&BackColorIntranet=FFCD4F&BackColorLogged=FFC679](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Del/OJ/DH(2014)1208/13&Language=lanFrench&Ver=original&Site=&BackColorInternet=B9BDEE&BackColorIntranet=FFCD4F&BackColorLogged=FFC679)

V.

Działalność międzyresortowego Zespołu do spraw Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w 2014 r.

Międzyresortowy Zespół do spraw Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, który zajmuje się między innymi wypracowywaniem strategii wykonywania wyroków Trybunału, aktywnie działał w 2014 r. W okresie sprawozdawczym odbyły się cztery posiedzenia plenarne Zespołu (w dniach: 31 marca, 23 czerwca, 17 września i 4 grudnia) i kilka posiedzeń grup roboczych, a także dwie wizyty przedstawicieli Rady Europy. Szczegółowe sprawozdania z posiedzeń plenarnych są dostępne na stronie internetowej Ministerstwa Spraw Zagranicznych (www.msz.gov.pl) w zakładce Europejski Trybunał Praw Człowieka, wykonywanie wyroków: www.msz.gov.pl/pl/polityka_zagraniczna/europejski_trybunal_praw_czlowieka/wykonywanie_orzeczen_europejskiego_trybunalu_praw_czlowieka/. Sprawozdania z posiedzeń plenarnych Zespołu są również dołączone do niniejszego raportu, jako Załącznik C. Natomiast obie wizyty zostały opisane poniżej w niniejszym Raporcie.

Posiedzenie Zespołu, które miało miejsce w dniu 4 grudnia 2014 r., podobnie, jak w ubiegłych latach, było posiedzeniem podsumowującym kolejny rok działań Rządu na rzecz wykonywania wyroków Trybunału. Jednakże tym razem w posiedzeniu Zespołu wziął udział Pan Klaas de Vries, deputowany Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy (dalej ZPRE), który odbywał w Polsce wizytę, jako Sprawozdawca Komisji ds. Zagadnień Prawnych i Praw Człowieka, w związku z przygotowywanym przez siebie 8. Raportem ws. implementacji wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej 8. Raport ZPRE).

Posiedzenie to, jak każde ostatnie posiedzenie plenarne Zespołu w roku miało rozszerzoną formułę. Oprócz stałych członków (przedstawicieli poszczególnych resortów, Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, Pełnomocnika ds. Równego Traktowania i Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa) i uczestników posiedzeń Zespołu, tj. przedstawicieli Krajowej Rady Sądownictwa, Naczelnego Sądu Administracyjnego, Trybunału Konstytucyjnego, Prokuratury Generalnej, Kancelarii Sejmu i Senatu, Biura Rzecznika Praw Obywatelskich, uczestniczyli w nim również między innymi przedstawiciele Najwyższej Izby Kontroli, Rady Legislacyjnej, Rzecznika Praw Dziecka oraz reprezentanci organizacji pozarządowych (Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Federacja na Rzecz Kobiet i Planowania Rodziny, Amnesty International, Ordo Iuris), przedstawiciele zawodów prawniczych (Naczelnej Rady Adwokackiej, Krajowej Rady Radców Prawnych) i Komisji Kodyfikacyjnych oraz Rady Legislacyjnej. Zaproszenie na posiedzenie Zespołu otrzymali również, podobnie jak w poprzednich latach, Przewodniczący Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka Sejmu RP oraz Komisji Praw Człowieka, Praworządności i Petycji Senatu RP, którzy jednak na posiedzenie nie przybyli. Z ramienia parlamentu w posiedzeniu wzięła udział Pani Poseł Beata Bublewicz, członek polskiej delegacji parlamentarnej do ZPRE.

Oprócz posiedzeń plenarnych Zespołu, w 2014 r. odbyło się kilka spotkań w mniejszym gronie członków Zespołu bezpośrednio zaangażowanych w realizację konkretnych wyroków lub grup wyroków:

- w dniu 6 lutego 2014 r. odbyło się spotkanie podzespołu ds. wykonania wyroków dotyczących praw reprodukcyjnych (Tysiąc p. Polsce, R.R. p. Polsce oraz P. i S. p. Polsce). W spotkaniu zorganizowanym przez Przewodniczącą Zespołu, będącą zarazem Pełnomocnikiem Ministra Spraw Za-

granicznych do spraw Postępowań przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka (dalej Przewodnicząca lub Pełnomocnik) uczestniczyli przedstawiciele MSZ, Ministerstwa Zdrowia, Biura Rzecznika Praw Obywatelskich, Federacji na rzecz Praw Kobiet i Planowania Rodziny, Amnesty International i Zastępcy Rzecznika Praw Pacjenta;

- w dniu 28 kwietnia 2014 r. odbyło się kolejne spotkanie podzespołu ds. wykonania ww. wyroków dotyczących praw reprodukcyjnych z udziałem Pełnomocnika, przedstawicieli MSZ, Ministerstwa Zdrowia, Rzecznika Praw Pacjenta oraz pracowników Biura Rzecznika Praw Pacjenta;
- w dniu 21 października 2014 r. Pełnomocnik uczestniczył w zorganizowanym przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych międzyresortowym spotkaniu poświęconym kwestii wykonania wyroków Trybunału z tzw. grupy Dzwonkowski, tj. dotyczących użycia nieproporcjonalnej siły przez funkcjonariuszy Policji i nieprzeprowadzenia skutecznego śledztwa w tego typu sprawach przez prokuraturę.

VI.

Informacja na temat odpowiedzi Rządu na komunikacje wniesione do Komitetu Ministrów przez organizacje pozarządowe i inne podmioty działające na rzecz ochrony praw człowieka.

- W pierwszym kwartale 2014 r. Pełnomocnik, we współpracy z kompetentnymi resortami (Ministerstwo Sprawiedliwości, Ministerstwo Zdrowia) i innymi podmiotami (Centralny Zarząd Służby Więziennej, Biuro Rzecznika Praw Pacjenta) właściwymi w kwestii wykonania poszczególnych wyroków Trybunału odpowiedział na osiem komunikacji skierowanych do Komitetu Ministrów przez Naczelną Radę Adwokacką oraz Helsińską Fundację Praw Człowieka na podstawie Reguły nr 9 Regulaminu Komitetu Ministrów. Komunikacje te dotyczyły następujących wyroków i grup wyroków Trybunału: grupa wyroków Kaprykowski p. Polsce (zapewnienie adekwatnej opieki medycznej osadzonym w jednostkach penitencjarnych), grupa wyroków: Dąbrowska, Pawlik, P. P., Stochlak i Z. dotyczących egzekwowania kontaktów z dzieckiem, grupy wyroków Kudła i Podbielski p. Polsce oraz Fuchs p. Polsce (przewlekłość postępowań karnych, cywilnych i administracyjnych), grupa wyroków Matyjek p. Polsce (rzetelność postępowania lustracyjnego), grupa wyroków Trzaska p. Polsce (przewlekłość tymczasowego aresztu), wyroki w sprawach Tysiąc p. Polsce (egzekwowanie prawa do legalnej aborcji) i R.R. p. Polsce (dostęp do badań prenatalnych).
- W drugim kwartale 2014 r. Pełnomocnik z wydatnym udziałem Ministerstwa Zdrowia oraz Biura Rzecznika Praw Pacjenta przygotował odpowiedź na komunikację Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka przesłaną do Komitetu Ministrów ws. *R. R. p. Polsce*.
- W trzecim kwartale 2014 r. Pełnomocnik z pomocą Ministerstwa Zdrowia oraz Biura Rzecznika Praw Pacjenta przygotował odpowiedź na komunikację Centrum Praw Reprodukcyjnych i Federacji na Rzecz Praw Kobiet i Planowania Rodziny, przesłaną do Komitetu Ministrów ws. *P. i S. p. Polsce*.

VII.

Informacje na temat uczestnictwa Pełnomocnika w posiedzeniach Podkomisji stałej do spraw wykonywania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka przez Polskę Sejmu RP oraz w posiedzeniach: Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka Sejmu RP i Komisji Praw Człowieka, Praworządności i Petycji Senatu RP.

● Udział Pełnomocnika w posiedzeniach Podkomisji.

Podkomisja została powołana w dniu 5 lutego 2014 r. na wspólny wniosek Przewodniczących Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka oraz Komisji Spraw Zagranicznych Sejmu RP.

W 2014 r. odbyły się cztery posiedzenia Podkomisji. Podczas pierwszego wybrano jej Przewodniczącego i Prezydium, natomiast w trzech kolejnych uczestniczył Pełnomocnik.

W czasie posiedzeń z udziałem Pełnomocnika omawiano kwestie kompetencji podkomisji i zakresu jej działania, rozpatrywano w ogólnych zarysach sporządzony przez Pełnomocnika *Raport z wykonywania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka przez Polskę za 2013 r.* oraz dyskutowano nad sposobem i stanem wykonania grupy wyroków Trybunału dotyczących nadużywania siły przez funkcjonariuszy Policji i nieskutecznego śledztwa w tego typu sprawach oraz nad podjętym w tym kontekście tematem dostępu do adwokata osób zatrzymanych już od momentu zatrzymania.

W kontekście powyższego warto dodać, iż Przewodniczący Podkomisji jest zapraszany na plenarne posiedzenia międzyresortowego Zespołu do spraw Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Dotychczas przedstawiciele Podkomisji uczestniczyli w dwóch takich posiedzeniach (w czerwcu i wrześniu 2014 r.).

● Udział Pełnomocnika w posiedzeniu Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka Sejmu RP.

W dniu 3 grudnia 2014 r. Minister Artur Nowak-Far, Podsekretarz Stanu w MSZ wraz z Pełnomocnikiem uczestniczyli w posiedzeniu sejmowej Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka. Posiedzenie to związane było z zaplanowaną na 4 i 5 grudnia 2014 r. wizytą Pana Klaasa de Vriesa, deputowanego ZPRE, Sprawozdawcy Komisji ds. Zagadnień Prawnych i Praw Człowieka. Pan Klaas de Vries odwiedził Polskę w związku z przygotowywanym przez siebie 8. Raportem ws. implementacji wyroków Trybunału. Dlatego też podczas posiedzenia Komisji Minister Artur Nowak-Far przedstawił aktualne informacje nt. sytuacji w zakresie wykonywania wyroków Trybunału przez Polskę, akcentując znaczny postęp, jaki został osiągnięty w tej sferze od czasu opublikowania poprzedniego raportu ZPRE, tj. od 2010 r. Minister poinformował również, iż w dniu 2 grudnia 2014 r. KM uznał za wykonane 172 wyroki z grupy *Trzaska* (dotyczące przewlekłości tymczasowego aresztu), uznając tym samym, iż Polska poradziła sobie z tym problemem.

- **Udział Pełnomocnika w posiedzeniu Komisji Praw Człowieka, Praworządności i Petycji Senatu RP.**

W dniu 30 września 2014 r. z Minister Artur Nowak-Far wraz z Pełnomocnikiem uczestniczył w posiedzeniu Komisji Praw Człowieka, Praworządności i Petycji Senatu RP. Minister przedstawił członkom Komisji oraz obecny na posiedzeniu przedstawicielom społeczeństwa obywatelskiego *Raport z wykonywania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka przez Polskę za 2013 r.*

W swoim wystąpieniu Minister podkreślił koordynacyjną rolę Ministerstwa Spraw Zagranicznych w zakresie wykonywania wyroków Trybunału przez Polskę, przypominając, iż Raport został sporządzony przez MSZ we współpracy z resortami i innymi podmiotami odpowiedzialnymi za realizację poszczególnych wyroków i na podstawie przygotowanych przez nie wkładów. Dlatego też w posiedzeniu Komisji uczestniczyli również przedstawiciele resortów: sprawiedliwości, administracji i cyfryzacji, spraw wewnętrznych, zdrowia, a także reprezentanci Krajowej Rady Sądownictwa i Prokuratury Generalnej.

Minister Artur Nowak-Far poinformował, iż Raport zawiera informacje na temat dokumentów przekazanych do Rady Europy w ciągu 2013 r. w związku z wykonywaniem orzeczeń Trybunału, których zawartość jest uzgadniana w czasie posiedzeń międzyresortowego Zespołu. Ponadto poinformował, że Raport za 2013 r. zawiera także informacje na temat pozostałych działań podejmowanych przez Rząd z inicjatywy Pełnomocnika.

VIII. Informacje na temat działań Pełnomocnika mających na celu usprawnienie wykonywania wyroków Trybunału przez Polskę.

- ▶ **Informacja na temat przygotowanej przez Pełnomocnika kolejnej nowelizacji Zarządzenia o utworzeniu Zespołu do spraw Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.**

W 2014 r. kontynuowane były prace nad zmianą *Zarządzenia o utworzeniu Zespołu do spraw Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*. Proponowane zmiany zakładają przede wszystkim większą przejrzystość procesu wykonywania wyroków Trybunału przez podmioty krajowe poprzez wyodrębnienie jego kolejnych etapów i opisanie konkretnych działań, jakie powinny zostać podjęte. Takie rozpisanie wykonania wyroku na poszczególne kroki z pewnością ułatwi podmiotom krajowym jego realizację. W okresie sprawozdawczym prowadzone były konsultacje międzyresortowe, podczas których konsultowane podmioty zgłaszały uwagi. Część z nich została uwzględniona w projekcie, pozostałe Pełnomocnik starał się wyjaśnić. W dniu 18 grudnia 2014 r. Stały Komitet Rady Ministrów przyjął i rekomendował Prezesowi Rady Ministrów *Projekt zarządzenia Prezesa Rady Ministrów zmieniającego zarządzenie w sprawie utworzenia Zespołu do spraw Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*.¹

- ▶ **Kontynuowanie działań na rzecz realizacji inicjatywy MSZ mającej na celu kontrolowanie projektów aktów prawnych pod względem ich zgodności z *Konwencją o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności*.**

W 2014 r. Pełnomocnik kontynuował działania na rzecz wprowadzenia obowiązku opiniowania projektów aktów prawnych pod kątem ich zgodności z Konwencją. Kolejnym krokiem, jaki Pełnomocnik podjął w tym zakresie, po zainspirowaniu Ministra Spraw Zagranicznych do wysłania stosownych pism do Sekretarza Rady Ministrów, Marszałków Sejmu i Senatu oraz Prezesa Rządowego Centrum Legislacji w 2013 r., były starania o uzupełnienie programu aplikacji legislacyjnej o szkolenia w zakresie standardów wynikających z Konwencji i orzecznictwa Trybunału. Z tego powodu, iż nie wszystkie z wymienionych wyżej działań odniosły skutek w postaci zaangażowania adresatów, Departament do spraw Postępowania przed Międzynarodowymi Organami Ochrony Praw Człowieka MSZ opiniuje projekty aktów prawnych oraz stanowisk rządu do projektów parlamentarnych. W 2014 r. Departament zaopiniował 449 takich projektów.

- ▶ **Kontynuowanie działań w celu ochrony kwot zasądzanych przez Trybunał przed egzekucją na rzecz Skarbu Państwa.**

W okresie sprawozdawczym kontynuowane były również działania w celu ochrony kwot zasądzonych skarżącym przez Trybunał przed egzekucją na rzecz Skarbu Państwa. W tym zakresie Minister Sprawiedliwości, na wniosek Ministra Spraw Zagranicznych, podjął działania

¹ W dniu 23 stycznia 2015 r. Prezes Rady Ministrów podpisał znowelizowane zarządzenie.

w celu wprowadzenia do *ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych* regulacji umożliwiającej umorzenie kosztów sądowych zasądzonych w postępowaniu krajowym w przypadku, gdy Trybunał stwierdził, że w postępowaniu tym naruszono wobec skarżącego Konwencję. Stosowny projekt ustawy (druk sejmowy nr 2707) pod koniec 2014 r. był procedowany w Sejmie. Jednakże w związku z faktem, iż umorzenie jedynie należności sądowych z tytułu nieuiszczonych kosztów sądowych jest niewystarczające, gdyż nie pozbawia możliwości dochodzenia kosztów zastępstwa procesowego przyznanych na rzecz Skarbu Państwa, reprezentowanego np. przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa, niezbędna jest nowelizacja *ustawy o finansach publicznych*. Dlatego Minister Spraw Zagranicznych wystąpił do Ministra Finansów z prośbą o wsparcie wysiłków Ministra Sprawiedliwości w tej sprawie i rozważenie możliwości wprowadzenia stosownych zmian do *ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych* (Dz. U. z 2013 r., poz. 885, z późn. zm.).

► **Szkolenia dla administracji na temat Konwencji i orzecznictwa Trybunału.**

W 2014 r. Pełnomocnik kontynuował działania polegające na prowadzeniu szkoleń nt. systemu Konwencji dla urzędników administracji publicznej i terenowej.

► **Informacja na temat kontynuacji i rozwoju inicjatywy polegającej na tłumaczeniu na język polski wyroków Trybunału wydanych w sprawach dotyczących innych państw.**

W 2014 r. MSZ, Ministerstwo Sprawiedliwości (dalej MS), Trybunał Konstytucyjny (dalej TK) i Naczelny Sąd Administracyjny (dalej NSA) podpisały porozumienie ws. tłumaczeń wyroków Trybunału wydanych w sprawach innych państw. Następnie MSZ przygotowało dla MS, TK i NSA przegląd ważniejszych wyroków Trybunału wydanych w 2013 r. wobec innych państw. Na tej podstawie zarówno TK, jak i NSA zleciły tłumaczenia po 10 orzeczeń. Warto też podkreślić, że MS, również zdecydowało się na przetłumaczenie ponad 10 wyroków wobec innych państw, w tym wyroków wydanych przed 2013 r., ale istotnych z punktu widzenia polskiego wymiaru sprawiedliwości. NSA, jeszcze przed podpisaniem Porozumienia, zlecił tłumaczenie 26 wyroków Trybunału (wyciągów) wydanych w latach 2007-2013 wobec innych państw.

Od początku funkcjonowania porozumienia o współpracy tłumaczeniowej przygotowano tłumaczenia w 40 sprawach, w tym: 30 tłumaczeń wyroków lub decyzji, 3 streszczenia przygotowane przez Kancelarię Trybunału (MS), 7 obszernych fragmentów wyroków (NSA), 17 tłumaczeń – NSA, 13 tłumaczeń – MS, 10 tłumaczeń – TK. 30 spraw dotyczyło 2013 r. (pierwszy rok funkcjonowania Porozumienia ws. tłumaczeń), ponadto 10 spraw dotyczyło orzeczeń Trybunału wydanych wcześniej. NSA kontynuuje również tłumaczenia ok. 20 dalszych orzeczeń wydanych przed 2013 r. (poza zakresem Porozumienia).

Warto dodać, że wyroki w sprawach polskich są od dawna tłumaczone, w głównej mierze przez MS, a od 2013 r. przekazywane również do bazy Trybunału HUDOC.

► **Kolejna edycja konkursu dla sędziów o Nagrodę Pełnomocnika.**

W 2014 r. została ogłoszona III edycja konkursu o nagrodę Pełnomocnika dla sędziego sądu powszechnego będącego autorem orzeczenia możliwie najpełniej odwołującego się do standardów

Konwencji oraz orzecznictwa Trybunału w zakresie problematyki zakazu tortur i niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania w świetle art. 3 Konwencji. Jednakże z tego względu, iż nie wpłynęło żadne zgłoszenia na ten konkurs, nagroda nie została przyznana.

W ubiegłym roku Rząd otrzymał z Trybunału 113 komunikacji nowych skarg przeciwko Polsce odnoszących się do standardów wynikających z art. 3 Konwencji. Dominującą grupę skarg wnoszonych do Trybunału w oparciu o art. 3 Konwencji stanowią sprawy dotyczące warunków osadzenia w jednostkach penitencjarnych (zob. m.in. wyroki z dnia 22 października 2009 r. w sprawach Orchowski i Sikorski, a także decyzje z dnia 12 października 2010 r. w sprawach Łatak i Łomiński). W sprawach tych powtarzał się problem braku adekwatności do standardów strasburskich kwot zasądzanych przez sądy krajowe, który skutkowało koniecznością zwrócenia się przez skarżących do Trybunału w Strasburgu. Skarżący podnosili, iż z uwagi na złe warunki osadzenia (m.in. przeludnienie) oraz wobec oddalenia w kraju powództw o zadośćuczynienie lub zasądzenia przez polskie sądy kwot niespełniających standardów ochrony praw człowieka, w dalszym ciągu przysługuje im status ofiary w rozumieniu art. 34 Konwencji.

► Informacja na temat organizacji wizyt studyjnych i delegacji (secondmentów) dla polskich sędziów do Trybunału.

W okresie sprawozdawczym rozpoczęto przygotowania do kolejnej wizyty studyjnej polskich sędziów w Strasburgu. Wizyta, w której planowany jest udział prezesów sądów apelacyjnych, odbędzie się w dniach 18-21 maja 2015 r.

Ponadto w 2014 r. kontynuowana była praca polskich sędziów secondowanych zarówno do Kancelarii Trybunału, jak i do SWW.

IX.

Informacja na temat wizyty Pana Klaasa de Vriesa w Polsce.

Pan Klaas de Vries odwiedził Polskę w dniach 4-5 grudnia 2014 r., jako Sprawozdawca Komisji ds. Zagadnień Prawnych i Praw Człowieka ZPRE, w związku z przygotowywanym przez siebie **8. Raportem** ws. implementacji wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej 8. Raport ZPRE). W poprzednich raportach (ostatni z 2010 r.) Polska została zakwalifikowana do grona państw mających największe problemy z wykonywaniem wyroków Trybunału, jednakże od tego czasu sytuacja uległa znacznej poprawie. W celu przekazania przedstawicielowi ZPRE aktualnych informacji dotyczących stanu wykonywania wyroków Trybunału przez Polskę **został on zaproszony do uczestnictwa** w dniu 4 grudnia 2014 r. w posiedzeniu międzyresortowego Zespołu ds. Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej ETPCz). W czasie posiedzenia miał okazję do zadawania pytań nt. implementacji poszczególnych wyroków Trybunału bezpośrednio przedstawicielom resortów, jak również innych podmiotów odpowiedzialnych za dane naruszenie Konwencji. Następnie **deputowany spotkał się z parlamentarzystami oraz z przedstawicielami resortów sprawiedliwości, administracji i cyfryzacji oraz Prokuratury Generalnej, Sądu Najwyższego, Trybunału Konstytucyjnego i Naczelnego Sądu Administracyjnego.**

X.

Informacja na temat wizyty przedstawicieli Sekcji Wykonywania Wyroków Sekretariatu Rady Europy w Polsce.

Wizyta przedstawicieli SWW w Polsce to wizyta cykliczna, która z reguły odbywa się raz na rok lub raz na dwa lata i ma na celu bezpośrednie rozmowy z resortami, czy też innymi podmiotami krajowymi odpowiedzialnymi za wykonanie poszczególnych wyroków Trybunału.

W wizycie, która odbyła się w dniach 9-10 grudnia 2014 r., udział wzięli: Pani Zoe Bryanston-Cross, Naczelnik Wydziału w SWW oraz Pan Szymon Janczarek, delegowany do SWW polski sędzia. Podczas dwudniowej wizyty, przedstawiciele Rady Europy odbyli spotkania w Ministerstwie Administracji i Cyfryzacji, gdzie z kierownictwem Departamentu Administracji Publicznej omawiali kwestie przygotowania nowego planu działań dotyczącego egzekucji wyroków z grupy Fuchs, w których Trybunał stwierdził naruszenie Konwencji z powodu przewlekłości postępowania administracyjnego i sądowniczoadministracyjnego. Podjęto także temat konieczności pilnego wykonania wyroku ws. Bączkowski i inni p. Polsce, który dotyczy naruszenia wolności zgromadzeń.

Następnie goście spotkali się z Dyrektorem Departamentu Ochrony Zabytków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, gdzie omawiali sposób wykonania wyroku ws. Potomska i Potomski p. Polsce, w którym Trybunał stwierdził naruszenie art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji z powodu naruszenia prawa własności skarżących poprzez wpisanie należącej do nich nieruchomości do rejestru zabytków, co uniemożliwiło korzystanie z niej, przy braku możliwości skutecznego dochodzenia przez skarżących wywłaszczenia tej nieruchomości, czy też adekwatnego odszkodowania.

W kolejnym dniu wizyty reprezentanci Rady Europy odbyli spotkanie w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych, gdzie rozmawiali z Dyrektorem Departamentu Kontroli Skarg i Wniosków, a także z przedstawicielami Prokuratury Generalnej i Komendy Głównej Policji. Tematem spotkania była konieczność pilnego przygotowania kompleksowego planu działań w sprawie wykonania wyroków z grupy Dzwonkowski p. Polsce. Wyroki z tej grupy dotyczą naruszenia Konwencji z powodu nieproporcjonalnie dużej siły użytej przez funkcjonariuszy Policji oraz nieskutecznego śledztwa w tego typu sprawach.

We wszystkich rozmowach gościom z Rady Europy towarzyszył Pełnomocnik, który na zakończenie wizyty odbył rozmowę podsumowującą zarówno konkluzje odbytych spotkań, jak i stan wykonywania wyroków przez Polskę.

XI. Organizacja VIII Seminarium Warszawskiego.

W dniu 24 października 2014 r. miało miejsce VIII Seminarium Warszawskie, które zostało zorganizowane przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych wspólnie z Pełnomocnikiem Rządu do spraw Równego Traktowania. Seminarium to było poświęcone zagadnieniom związanym z zakazem dyskryminacji. Tematyka ta związana była z przeprowadzaną w 2014 r. analizą polskiego porządku prawnego pod kątem przygotowań Polski do związania się Protokołem nr 12 do Konwencji. Seminarium było zarazem platformą wymiany doświadczeń zarówno pomiędzy państwami, które zdecydowały się ratyfikować Protokół, jak i tymi, które dotychczas tego nie zrobiły. Ponadto podczas konferencji dyskutowano na temat aktualnych rozwiązań antydyskryminacyjnych funkcjonujących w europejskim systemie ochrony praw człowieka.

Konferencja została zainaugurowana otwarciem wystawy pt. *„Wszyscy równi – prawa człowieka oczami dziecka”*. Wystawa ta, to zbiór prac laureatów konkursu plastycznego zorganizowanego przez MSZ we współpracy z Ministerstwem Edukacji Narodowej celem propagowania wiedzy na temat praw człowieka już pośród uczniów szkół podstawowych.

XII.

Informacja na temat przygotowania sprawozdania z realizacji przez Polskę zaleceń Konferencji z Brighton.

W 2014 r. Pełnomocnik zwrócił się do resortów oraz innych podmiotów krajowych odpowiedzialnych za realizację Deklaracji z Brighton, przyjętej podczas konferencji wysokiego szczebla w kwietniu 2012 r., o przesłanie wkładów do sprawozdania z działań podjętych przez Polskę w ww. zakresie. Do grudnia 2014 r. Pełnomocnik otrzymał łącznie wkłady od 27 instytucji.

Kilka instytucji przesłało szczególnie ciekawe informacje nt. podjętych lub planowanych inicjatyw, które mogą być źródłem inspiracji dla innych. Na przykład:

- Centralny Zarząd Służby Więziennej (dalej CZSW), poinformował, iż rozważa m.in. powołanie koordynatora ds. praw człowieka oraz wdrożenie mechanizmu zapewnienia zgodności prawa tworzonego przez CZSW z Konwencją;
- również PG wykazała zainteresowanie pomysłem powołania koordynatorów ds. praw człowieka w prokuraturach;
- Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego (dalej MKiDN) uruchomiło na swej stronie zakładkę z wyrokami Trybunału w zakresie właściwości ministerstwa, a dyrektorzy wszystkich komórek organizacyjnych zostali zobowiązani do zapewnienia tłumaczeń wyroków Trybunału oraz do weryfikowania zgodności przygotowywanych w MKiDN projektów aktów normatywnych ze standardami Konwencji i Trybunału;
- Krajowa Rada Komornicza, jedyny przedstawiciel zawodów prawniczych, który odpowiedział na pismo Pełnomocnika, zobowiązała się m. in. do wprowadzenia problematyki praw człowieka do programów szkoleń;
- Najwyższa Izba Kontroli zadeklarowała rozważenie przeprowadzenia w 2016 r. kontroli działań administracji publicznej w zakresie wykonywania wyroków Trybunału;
- Szef Służby Cywilnej zapowiedział rozwój szkoleń dla administracji rządowej uwzględniających problematykę Konwencji;
- Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego zwróciło się do uczelni o uwzględnienie w programach kształcenia na studiach problematyki przestrzegania praw człowieka;
- Straż Graniczna powiadomiła, iż zamierza dokonać przeglądu programów szkoleń dla funkcjonariuszy Straży Granicznej;
- deklarację poprawienia dostępności informacji nt. Konwencji i orzecznictwa Trybunału na stronach internetowych przedstawiły m.in. Sąd Najwyższy, Prokuratura Generalna, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwo Skarbu Państwa oraz Urząd do spraw Cudzoziemców.

Szczególnie liczne działania podjął NSA, w tym m.in. rozwijanie Centralnej Bazy Orzeczeń i Informacji o Sprawach NSA zawierającej już blisko 200 orzeczeń Trybunału, przygotowanie cennej publikacji – podręcznika pt. *Metody interakcji sądowych w sprawach dotyczących europejskich praw podstawowych*, czy zlecenie przetłumaczenia ok. 30 wyroków Trybunału wydanych wobec innych państw jeszcze przed podpisaniem Porozumienia ws. tłumaczenia wyroków między MS, MSZ, TK i NSA. W tym kontekście należy również docenić zaangażowanie TK w tłumaczenie orzeczeń Trybunału.

Nie można też zapomnieć o wszechstronnych działaniach MS prowadzonych samodzielnie już od długiego czasu. Są to działania upowszechniające orzecznictwo i standardy Trybunału (w tym

tłumaczenia, publikacje, przygotowywanie Newslettera) oraz działania szkoleniowe, a także analityczne. Ich doskonałym przykładem jest opracowana przez MS tzw. mapa naruszeń, która ułatwia dostosowywanie szkoleń dla poszczególnych sądów w zależności od stwierdzonych problemów.

Należy też zwrócić uwagę na działania Rządowego Centrum Legislacji (dalej RCL), które nie tylko czuwa nad zapewnianiem odpowiedniej jakości legislacji, uwzględniającej standardy konwencyjne jako jeden z punktów odniesienia, ale też przeprowadziło w 2014 r. specjalny program szkoleń dla urzędników nt. standardów konwencyjnych. Ponadto w przygotowanym przez RCL nowym rozporządzeniu Prezesa Rady Ministrów w sprawie aplikacji legislacyjnej poszerzono tematykę wykładów na tej aplikacji o kwestie związane z wybranymi problemami z zakresu prawa międzynarodowego, w tym nt. wpływu prawnomiędzynarodowych zobowiązań RP w dziedzinie praw człowieka na proces tworzenia prawa. Należy wskazać, iż projekt ww. rozporządzenia został uzupełniony o wskazane kwestie na wniosek Ministra Spraw Zagranicznych, gdyż wykształcenie wykwalifikowanej kadry legislatorów niewątpliwie przyczyni się do poprawy przestrzegania praw człowieka przez Polskę i zapobiegnie naruszeniom standardów wynikających z licznych źródeł prawa międzynarodowego. Przyspieszy także wykonywanie wyroków ETPCz przez Polskę, może zapobiec skutkom finansowym dla budżetu państwa, jakie się wiążą z obowiązkiem wypłacania zadośćuczynień z tytułu orzeczeń ETPCz, a także może mieć wpływ na wizerunek i prestiż Polski na arenie międzynarodowej.

Wreszcie, w RE szczególnie docenia się zaangażowanie Sejmu i Senatu RP w monitorowanie wykonywania wyroków Trybunału przez Polskę, w tym zwłaszcza powołanie Podkomisji ds. wykonywania wyroków Trybunału Sejmu RP.

Na podstawie przesłanych wkładów Pełnomocnik przygotował obszerne sprawozdanie, które zostało przedstawione Radzie Europy.

XIII. | Informacje statystyczne.

Liczba skarg wniesionych przeciwko Polsce i zawisłych w Trybunale od kilku lat wykazuje tendencję spadkową, co potwierdza miejsce Polski wśród innych państw członkowskich Rady Europy określone w oparciu o tę wartość. Jednakże w 2014 r. odnotowano, iż w Trybunale znajdowało się więcej polskich skarg niż w roku poprzednim. Dane te nie oznaczają jednak, że zasadnych skarg wpływa więcej, są to bowiem skargi, które zostały wniesione w poprzednim okresie sprawozdawczym, ale nie zostały rozstrzygnięte przez Trybunał. Chodzi tu głównie o skargi na przewlekłość postępowań karnych i cywilnych. Natomiast liczba skarg wpływających do Trybunału i przydzielonych jego składom orzekającym systematycznie maleje.

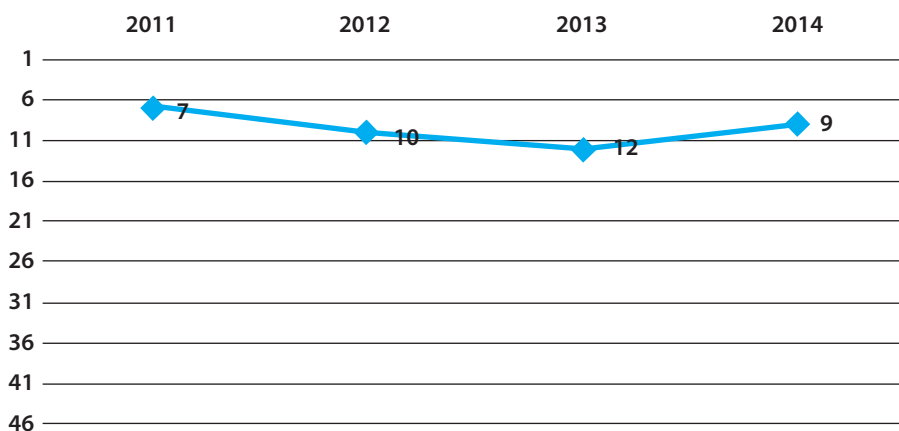
Jeśli chodzi o liczbę skarg komunikowanych Polsce co roku, to również ona systematycznie malała w ciągu ostatnich lat, a w 2014 r. ustabilizowała się na tym samym poziomie, co w 2012 r. Podobna sytuacja występuje w zakresie liczby wyroków wydawanych przez Trybunał w sprawach polskich. W 2011 było ich 71, w 2012 r. – 74, ale w 2013 r. już tylko 23, a w 2014 r. - 28.

Również poziom rozstrzygniętych na korzyść Rządu spraw, w zakresie wyroków merytorycznych, ustabilizował się i w 2014 r. wyniósł ok. 21 %.

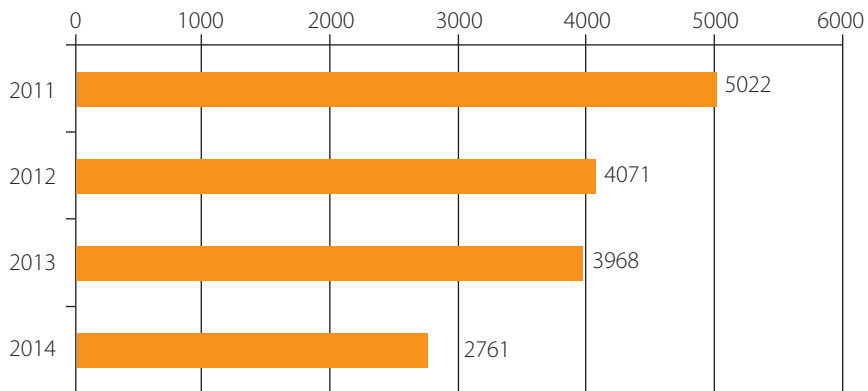
Bardzo ważnym wyznacznikiem przestrzegania standardów konwencyjnych jest liczba orzeczeń uznanych przez KM za wykonane przez państwo. W tym zakresie w przypadku Polski z roku na rok jest to liczba większa, mimo iż liczba wyroków, w których Trybunał stwierdził naruszenie systematycznie maleje. W tym kontekście warto wspomnieć, iż w 2014 r. Komitet Ministrów uznał za wykonane rekordowe 357 orzeczeń, w tym aż 117 wyroków merytorycznych.

Powyższe dane, ukazane poniżej w formie graficznej, wskazują na kontynuację trendu coraz skuteczniejszej implementacji wyroków Trybunału przez Polskę, jak też na duże zdynamizowanie procesów sprawozdawczych Rządu związanych z realizacją wyroków. Oczywiście konieczne są dalsze działania na rzecz skutecznej egzekucji pozostałych orzeczeń Trybunału znajdujących się pod nadzorem KM oraz mające na celu zapobieżenie powstawaniu nowych naruszeń praw człowieka.

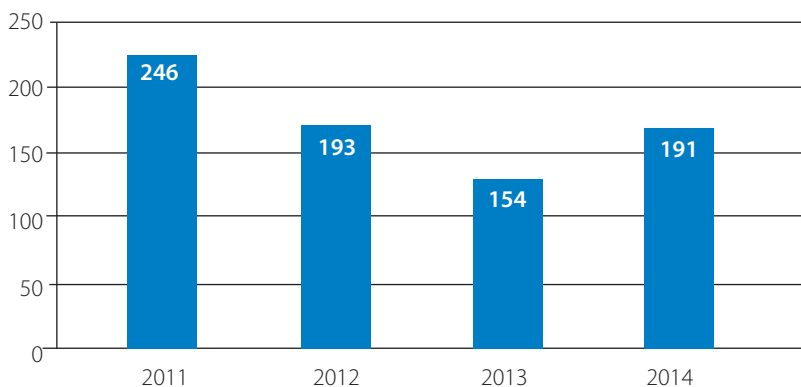
1. Miejsce Polski na liście państw RE pod względem liczby zawisłych skarg:

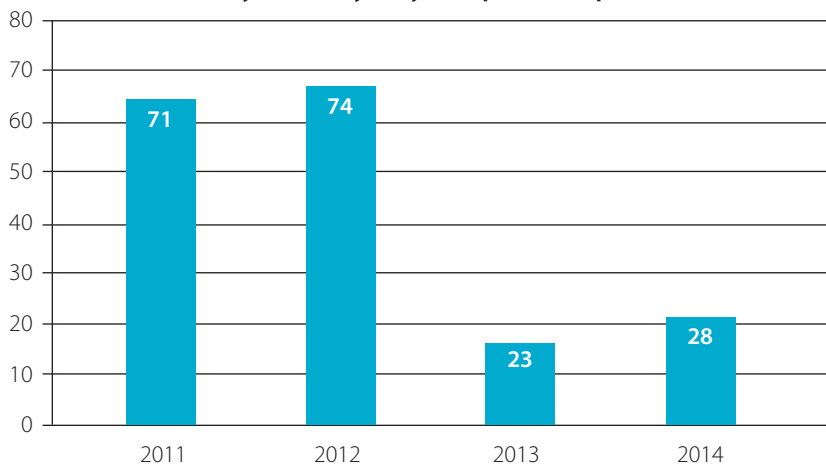
2. Liczba skarg przydzielonych do rozpoznania składom orzekającym Trybunału:

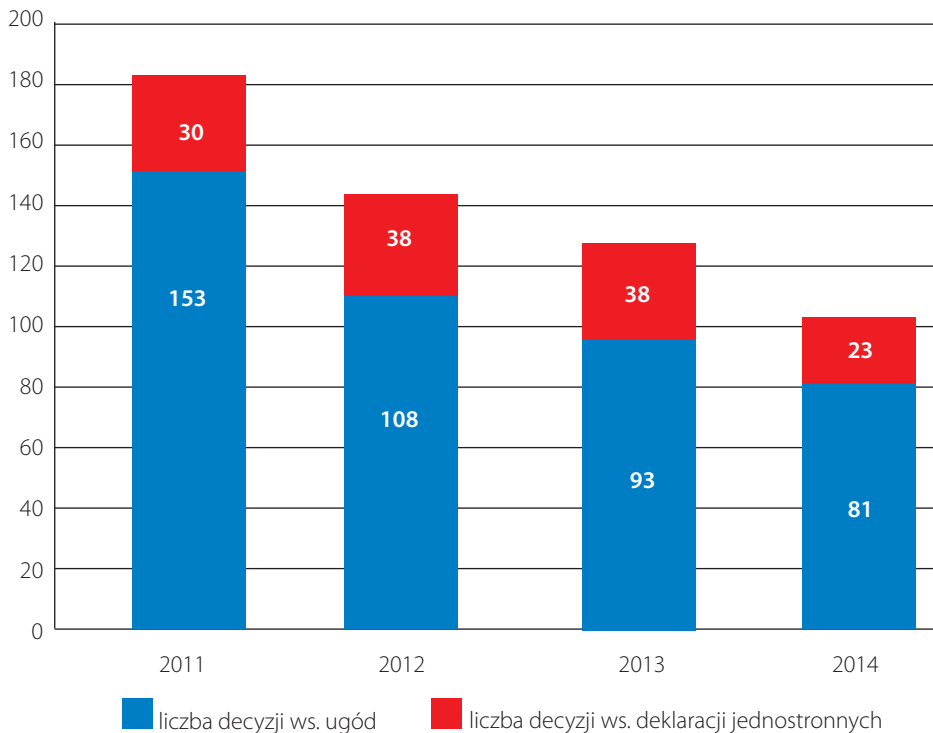
3. Liczba skarg zakomunikowanych rządowi RP:

4. Liczba wyroków wydanych w polskich sprawach:

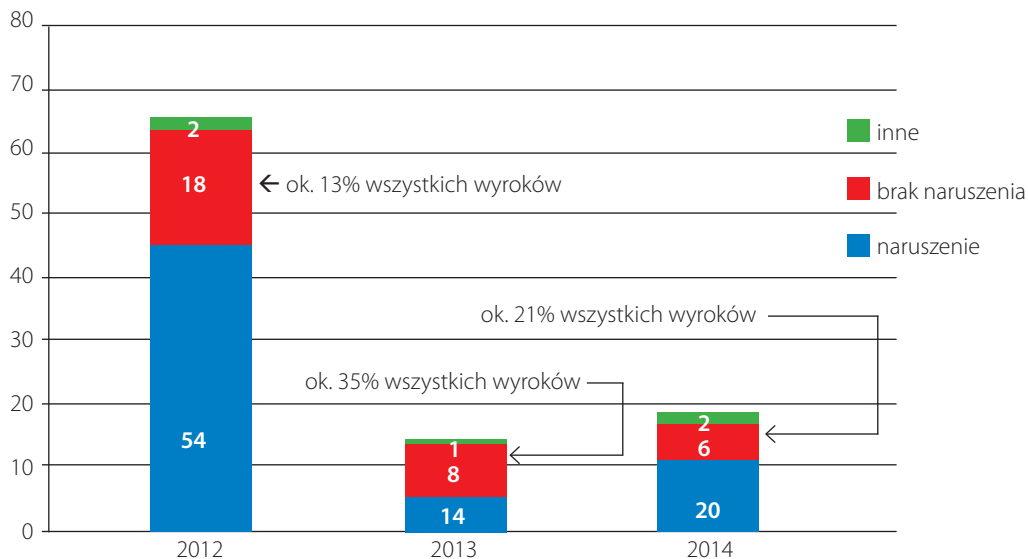

5. Liczba decyzji zatwierdzających ugody i deklaracje jednostronne w polskich sprawach:

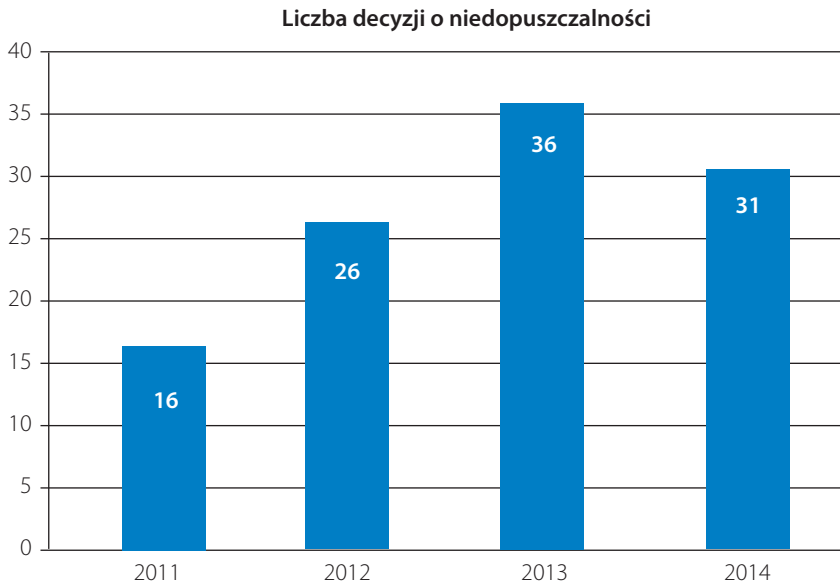

6. Poziom zakończonych na korzyść Rządu spraw w zakresie wyroków merytorycznych:

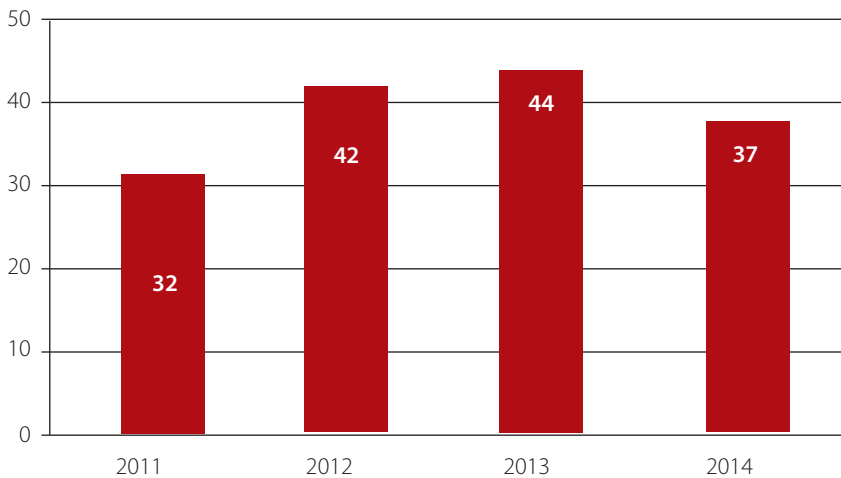
Wygrywalność wyroków

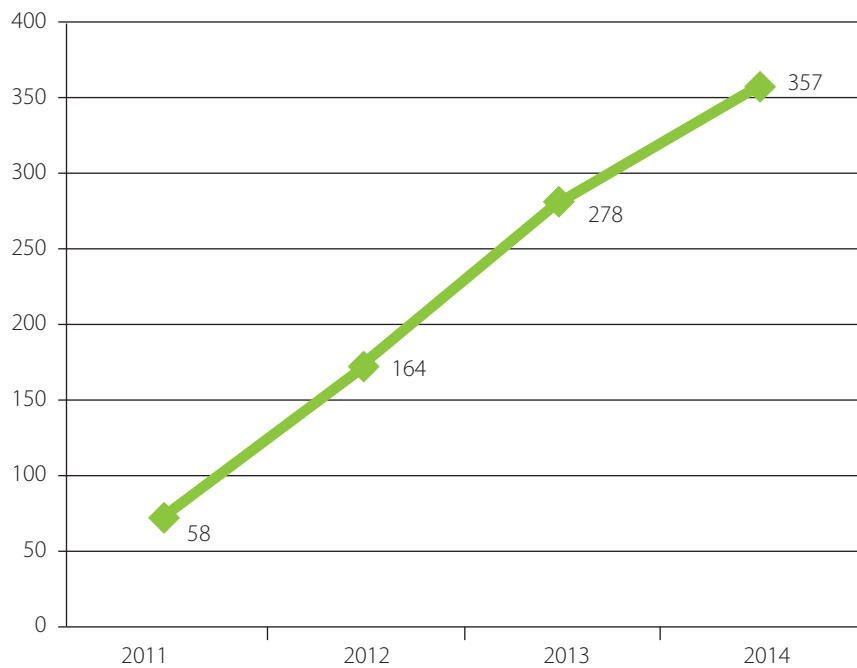
7. Liczba decyzji o niedopuszczalności wydanych w sprawach, które zostały zakomunikowane Rządowi:

8. Liczba całkowicie wygranych spraw (wyroki i decyzje o niedopuszczalności):

9. Liczba orzeczeń uznanych przez KM za wykonane:

XIV. Podsumowanie.

Raport za 2014 r. to już trzeci Raport roczny Pełnomocnika z wykonywania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka przez Polskę. Jego szczegółowość oraz publikacja po przyjęciu przez Radę Ministrów ma służyć zwiększeniu transparentności działań Rządu w zakresie implementacji wyroków Trybunału.

Jak już wspomniano na wstępie, metodologia przedstawiania tych informacji uległa zmianie w stosunku do pierwszego tego typu Raportu obejmującego 2012 r. Do pewnego stopnia zmieniła się też jego zawartość. Jednak główne zadania i sposób ich wykonywania pozostają takie same. Jest to przede wszystkim praca nad realizacją poszczególnych orzeczeń Trybunału przedstawiona w sposób szczegółowy w załączonych do Raportu planach działań i raportach z wykonania wyroków. W przypadku niektórych z nich, zwłaszcza tych, które ujawniają pewne problemy systemowe, jak np. przewlekłość postępowania, praca ta jest kontynuowana przez kolejne lata, co obrazują składane co jakiś czas do RE zaktualizowane plany działań.

Jednakże z roku na rok w Raporcie pojawiają się też nowe inicjatywy i zarazem nowe zadania Pełnomocnika, który analizuje sposób wdrażania wyroków i stara się go jak najbardziej usprawnić i przyspieszyć. Ponadto, o czym obszernie informują kolejne roczne Raporty, Pełnomocnik podejmuje wiele działań mających na celu zapobieżenie nowym naruszeniom Konwencji przez podmioty krajowe.

Umiejscowione pod koniec Raportu dane statystyczne wskazują, iż podejmowane przez Pełnomocnika oraz wszystkie koordynowane przez niego podmioty krajowe zaangażowane w wykonywanie wyroków Trybunału działania przynoszą pozytywne efekty. Świadczy o tym przede wszystkim rosnąca z roku na rok liczba orzeczeń uznawanych przez KM za wykonane przez Polskę, jak również malejąca liczba nowych skarg wnoszonych przeciwko Polsce, które po wstępnej weryfikacji w Kancelarii Trybunału zostają przydzielane składom orzekającym.

Podsumowując kolejny rok działalności Rządu w zakresie wykonywania wyroków Trybunału, nie sposób również nie zauważyć zwiększającego się zaangażowania w tę sferę sądów i trybunałów, w tym w szczególności NSA i TK zaangażowanych w inicjatywę tłumaczenia i publikacji orzeczeń Trybunału wydanych także w sprawach przeciwko innym państwom oraz uczestnictwa przedstawicieli tych podmiotów w posiedzeniach międzyresortowego Zespołu. Aktywnym uczestnikiem posiedzeń Zespołu jest również Krajowa Rada Sądownictwa, która deleguje swoich reprezentantów na każde spotkanie tego gremium.

W 2014 r. kontynuowany był udział w procesie egzekucji wyroków Trybunału polskiego parlamentu. Objawiał się on między innymi poprzez przeprowadzenie przez Komisję Sprawiedliwości i Praw Człowieka Sejmu RP oraz Komisję Praw Człowieka, Praworządności i Petycji Senatu RP wspomnianych wyżej posiedzeń poświęconych tematyce wykonywania wyroków Trybunału przez Polskę oraz poprzez aktywny udział w opisaney wyżej wizycie Pana Klaasa de Vriesa, Deputowanego Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy.

Dodatkowo w okresie sprawozdawczym zaangażowanie parlamentu zostało znacznie zintensyfikowane dzięki ukonstytuowaniu się w lutym 2014 r. Podkomisji stałej do spraw wykonywania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka przez Polskę Sejmu RP. Od tego czasu Pełno-

mocnik, a także przedstawiciele MS, innych właściwych resortów, czy podmiotów oraz organizacji pozarządowych i zawodów prawniczych aktywnie uczestniczyli w kolejnych posiedzeniach Podkomisji. Natomiast Przewodniczący Podkomisji byli zapraszani do udziału w plenarnych posiedzeniach Zespołu odbywających się w okresie sprawozdawczym.

Justyna Chrzanowska

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'J. Chrzanowska', with a long horizontal flourish extending to the right.

Pełnomocnik Ministra

WYKAZ SKRÓTÓW:

Pełnomocnik – Pełnomocnik Ministra Spraw Zagranicznych do spraw Postępowań przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka

Zespół - Zespół do spraw Europejskiego Trybunału Praw Człowieka

Trybunał – Europejski Trybunał Praw Człowieka

RE – Rada Europy

Raport z wykonania – raport z działań podjętych w celu wykonania wyroku Trybunału

KM – Komitet Ministrów Rady Europy

SWW – Sekcja Wykonywania Wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka Sekretariatu Rady Europy

Konwencja - Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności

ZPRE – Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy

ZAŁĄCZNIKI:

A. Wykaz planów działań i raportów z wykonania wysłanych do Komitetu Ministrów w 2014 r.

B. Pełne teksty planów działań i raportów z wykonania wysłanych do Komitetu Ministrów w 2014 r.

C. Sprawozdania z posiedzeń plenarnych Zespołu do spraw Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, które odbyły się w 2014 r.

D. Wybrane wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wydane w 2014 r. w sprawach dotyczących innych Państw-Stron Konwencji, które mają lub mogą mieć znaczenie dla prawa lub praktyki jego stosowania w Polsce.

E. Wykaz zmian w prawie polskim i w praktyce jego stosowania koniecznych dla wykonania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

Załącznik A

**do Raportu z wykonywania wyroków
Europejskiego Trybunału Praw
Człowieka przez Polskę za 2014 r.**

Plany działań i raporty z wykonania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka przesłane do Rady Europy w 2014 r.

Lp.	Nazwisko osoby skarżącej / nazwa podmiotu skarżącego	Numer skargi	Stwierdzone naruszenie Konwencji	Rodzaj przesłanego dokumentu	Data przesłania do Rady Europy	Uwagi	Numer strony w Załączniku B
1.	Adamkiewicz	54729/00	Naruszenie art. 6 § 3 c) w związku z art. 6 § 1 Konwencji z powodu nieuzyskania przez skarżącego, w tym samym czasie nieletniego, odpowiedniej pomocy adwokackiej w trakcie postępowania wyjaśniającego i uznania przez sąd wyjaśnień skarżącego uzyskanych przez policję w niewłaściwy sposób za dowód.	Raport z wykonania	29.08.2014	wyrok wykonany	49
2.	Baran	53315/09	Naruszenie art. 5 § 1 Konwencji z powodu naruszenia prawa skarżącej do wolności i bezpieczeństwa osobistego w związku z umieszczeniem jej na jedenaście dni w szpitalu psychiatrycznym) oraz z powodu odmowy przyznania jej przez sądy krajowe odszkodowania za szkodę poniesioną w następstwie niezgodnego z prawem pozbawienia wolności.	Raport z wykonania	29.10.2014	dokument jest analizowany przez SWW	54
3.	Białas	29761/03	Naruszenie art. 6 § 1 Konwencji z powodu oddalenia przez Naczelny Sąd Administracyjny żądania skarżącego, będącego funkcjonariuszem Służby Więziennej, dotyczącego przyznania mu świadczenia wynikającego ze stosunku służbowego z jednocześnie wskazanym, że tego typu roszczenia winien dochodzić on przed sądem cywilnym.	Raport z wykonania	08.07.2014	wyrok wykonany	57

4.	Bugajny i inni	22531/05	Naruszenie art. 1 Protokołu Nr 1 do Konwencji z powodu braku wywłaszczenia nieruchomości należącej do spółki skarżącego i braku wypłacenia odszkodowania za tę nieruchomości, która została przeznaczona na drogę.	Raport z wykonania	19.12.2014	dokument jest analizowany przez SWW	59
5.	Czajkowska	16651/05	Naruszenie art. 6 § 1 Konwencji z powodu nadmiernej długości postępowania administracyjnego ws. odszkodowania za nieruchomości wywłaszczone na mocy <i>Dekretu o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m.st. Warszawy z dnia 26 października 1945 r.</i>	Plan działań	30.04.2014	dokument jest analizowany przez SWW	63
6.	Dąbrowska Pawlik PP. Stochlak Z. (grupa: 5 wyroków dot. kontaktów z dzieckiem)	34568/08 11638/02 8677/03 38273/02 34694/06	Naruszenie art. 8 Konwencji, tj. prawa skazanych do poszanowania ich życia prywatnego z powodu niepodjęcia przez władze odpowiedzialnych działań w celu odzyskania dzieci uprowadzonych przez ich matki (Stochlak, PP.) lub umożliwienia wykonania rodzicielskiego prawa do kontaktu z dzieckiem (Pawlik, Dąbrowska, Z).	Raport z wykonania	17.09.2014	wyroki wykonane	65
7.	Dzieciak	77766/01	Materiałne i proceduralne naruszenie art. 2 Konwencji z powodu niewywiązania się przez władze krajowe z obowiązku ochrony życia skarżącego, podczas jego pobytu w areszcie śledczym oraz braku skutecznego śledztwa w sprawie jego śmierci.	Raport z wykonania	25.11.2014	dokument jest analizowany przez SWW	75
8.	Frasik i Jaremwicz	22933/02	Naruszenie art. 12 Konwencji z powodu odmowy wyrażenia zgody przez polskie sądy na zawarcie związków małżeńskich przez skarżących podczas ich pobytu w zakładach karnych.	Raport z wykonania	30.04.2014	dokument jest analizowany przez SWW	80

9.	Giermek	6669/03	Naruszenie art. 6 § 1 Konwencji z powodu niewykonania decyzji organu krajowego nakazującej zaprzestanie korzystania z nieruchomości w sposób niezgodny z jej przeznaczeniem.	Plan działań	30.04.2014	dokument jest analizowany przez SWW	84
10.	Giza	48242/06	Naruszenie art. 6 § 1 Konwencji z powodu niewykonania decyzji organu krajowego nakazującej rozebranie tartaku nielegalnie zbudowanego na działce przylegającej do nieruchomości skarżącego.	Raport z wykonania	30.04.2014	wyrok wykonany	87
11.	Grzelak	7710/02	Naruszenie art. 14 w związku z art. 9 Konwencji z powodu dyskryminacji niewierzącego ucznia z uwagi na brak oceny z przedmiotu „religia/etyka” na jego świadectwach szkolnych w latach 1998-2009.	Raport z wykonania	03.04.2014	wyrok wykonany	89
12.	Horych i Piechowicz (grupa: 4 wyroki)	13621/08 20071/07	Naruszenie art. 3 Konwencji z powodu zakwalifikowania skarżących do kategorii tzw. osadzonych „niebezpiecznych” i utrzymywania tego reżimu wobec nich przez długi czas oraz z powodu związanych z tym reżimem utrudnień i uciążliwości. W przypadku skarżących: Horycha i Piechowicza naruszenie także art. 8 Konwencji w związku z poważnym ograniczeniem kontaktów z rodziną i cenzurą korespondencji.	Plan działań	19.12.2014	dokument jest analizowany przez SWW	92
13.	Hutten-Czapska	35014/97	Naruszenie art. 1 Protokołu Nr 1 do Konwencji z tego powodu, że skarżąca nie mogła korzystać ze swojej własności, ani pobierać odpowiedniego czynszu, co oznaczało, iż Państwo nie zapewniło sprawiedliwej równowagi pomiędzy interesami właścicieli prywatnych a interesem społecznym, zgodnie z zasadą ochrony własności prywatnej.	Raport z wykonania	30.12.2014	dokument jest analizowany przez SWW	104

14.	Kaperzyński	43206/07	Naruszenie art. 10 Konwencji z powodu wymierzenia kary z warunkowym zawieszeniem jej wykonania oraz pozbawienia prawa do wykonywania zawodu dziennikarza za odmowę opublikowania sprostowania oraz brak przedstawienia uzasadnienia dla takiej odmowy.	Raport z wykonania	06.10.2014	wyrok wykonany	112
15.	Kowalski	43316/08	Naruszenie art. 6 § 1 w związku z art. 6 § 3 c) Konwencji z powodu błędnego wskazania przez sąd krajowy podstawy odmowy wyznaczenia obrońcy z urzędu w celu rozważenia wniesienia kasacji, a także braku poinformowania skarżącego o przysługujących mu dalszych środkach proceduralnych.	Raport z wykonania	08.07.2014	wyrok wykonany	114
16.	Kurłowicz Lewandowska-Malec Jucha i Żak	41029/06 39660/07 19127/06	Naruszenie art. 10 Konwencji z powodu wydania przez sądy krajowe wyroków przeciwko skarżącym w postępowaniach karnych.	Raport z wykonania	13.11.2014	dokument jest analizowany przez SWW	116
17.	Matyjek (grupa: 12 wyroków)	38184/03	Naruszenie art. 6 § 1 w związku z art. 6 § 3 Konwencji z powodu niezagwarantowania w postępowaniach lustracyjnych prawa do rzetelnego procesu oraz naruszenia zasady równości broni w zakresie posiadania odpowiedniego czasu i możliwości przygotowania obrony.	Raport z wykonania	25.08.2014	wyroki wykonane	120
18.	Mojsiejew	11818/02	Materiałne i proceduralne naruszenie art. 2 Konwencji z powodu śmierci syna skarżącej po zatrzymaniu w izbie wytrzeźwień i braku skutecznego śledztwa w tej sprawie.	Raport z wykonania	14.11.2014	dokument jest analizowany przez SWW	130

19.	Moskal (grupa: 30 wyroków)	10373/05	Naruszenie art. 1 Protokołu Nr 1 do Konwencji z powodu uchylania przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych decyzji przyznających prawo do wcześniejszego świadczenia emerytalnego osobom wychowującym dzieci, które z powodu stanu zdrowia wymagały stałej opieki. Trybunał nie zakwestionował prawa organu emerytalno-rentowego do uchylenia tego typu decyzji, jednakże podkreślił konieczność podejmowania proporcjonalnych działań, uwzględniających sytuację ekonomiczną jednostki.	Raport z wykonania	26.09.2014	wyroki wykonane	137
20.	Nieruchomości	77765/01	Naruszenie art. 6 § 1 Konwencji z powodu naruszenia prawa skarżącego do dostępu do sądu ze względu na odmowę przez sąd krajowy zwolnienia skarżącego z kosztów sądowych w postępowaniu cywilnym.	Raport z wykonania	23.07.2014	wyrok wykonany	148
21.	Plechanow	22279/04	Naruszenie art. 6 § 1 Konwencji z powodu pozabawienia skarżących prawa do rzetelnego procesu ze względu na odmowę przez Sąd Najwyższy rozpatrzenia ich kasacji oraz naruszenie art. 1 Protokołu Nr 1 do Konwencji z powodu pozabawienia skarżących ich nieruchomości na mocy <i>Dekretu o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m.st. Warszawy z dnia 26 października 1945 r. bez adekwatnego odszkodowania.</i>	Raport z wykonania	12.06.2014	wyrok wykonany	149
22.	Polańscy	21700/02	Naruszenie art. 1 Protokołu Nr 1 do Konwencji z powodu opóźnienia w wypłacie odszkodowania za wywłaszczony grunt przeznaczony na poszerzenie drogi wojewódzkiej.	Raport z wykonania	19.12.2014	dokument jest analizowany przez SWW	153

23.	Potomski i Potomska	33949/05	Naruszenie art. 1 Protokołu Nr 1 do Konwencji z powodu braku możliwości uzyskania przez skarżących wywłaszczenia z adekwatnym odszkodowaniem należącej do nich nieruchomości, która została wpisana na listę zabudków.	Plan działań	18.09.2014	dokument jest analizowany przez SWW	158
24.	Przemysk	22426/11	Proceduralne naruszenie art. 2 Konwencji z powodu braku skutecznego śledztwa w sprawie śmierci syna skarżącego.	Raport z wykonania	05.09.2014	dokument jest analizowany przez SWW	162
25.	Rachwalski i Ferenc	47709/99	Naruszenie art. 3 Konwencji z powodu użycia nadmiernej i nieproporcjonalnej siły przez funkcjonariuszy Policji w trakcie ustalania właściciela niezamkniętego samochodu, zaparkowanego przed domem skarżących w czerwcu 1997 r. oraz naruszenie art. 8 Konwencji z powodu dokonania przez funkcjonariuszy Policji przeszukania mieszkania skarżących w środku nocy.	Raport z wykonania	12.06.2014	dokument jest analizowany przez SWW	166
26.	Różański Stanisław	55339/00	Naruszenie art. 8 Konwencji z powodu braku procedury dostępnej bezpośrednio skarżącemu, w której mógłby domagać się ustalenia swojego ojcostwa oraz z powodu braku w prawie krajowym jakichkolwiek wytycznych dla właściwych organów dotyczących sposobu, w jaki mają wykonywać swoją władzę dyskrecyjną przy decydowaniu o tym czy podważyć, czy nie, ustalone już na podstawie uznania ojcostwo.	Raport z wykonania	19.12.2014	dokument jest analizowany przez SWW	171
27.	Sanocki Kuliś Kuliś i Różycki Kubaszewski Smolorz	28949/03 15601/02 27209/03 571/04 17446/07	Naruszenie art. 10 Konwencji z powodu wydania przez sądy krajowe wyroków przeciwko skarżącym w postępowaniach cywilnych.	Raport z wykonania	08.07.2014	wyroki wykonane	178

28.	Sosinowska	10247/09	Naruszenie art. 10 Konwencji z powodu skazania skarżącej w postępowaniu dyscyplinarnym za złamanie solidarności zawodowej.	Raport z wykonania	04.09.2014	wyrok wykonany	181
29.	Subicka nr 1	29342/06	Naruszenie art. 6 § 1 Konwencji z powodu odmowy sporządzenia skargi kasacyjnej do Naczelnego Sądu Administracyjnego przez adwokata ustanowionego w ramach bezpłatnej pomocy prawnej.	Plan działań	12.06.2014	dokument jest analizowany przez SWW	183
30.	Szulc	43932/08	Naruszenie art. 8 Konwencji z powodu niedopełnienia przez państwo pozytywnego obowiązku zapewnienia skutecznej i dostępnej procedury umożliwiającej skarżącej dostęp do wszystkich istotnych informacji, które umożliwiłyby jej zakwestionowanie zaklasyfikowania jej przez służby bezpieczeństwa, jako ich tajnego informatora.	Raport z wykonania	05.02.2014	wyrok wykonany	185
31.	Toziczka	29995/08	Naruszenie artykułu 6 § 1 Konwencji z powodu niezagwarantowania bezstronności sądu poprzez fakt, iż w składzie orzekającym Sądu Najwyższego w sprawie skarżącej zasiadał sędzia, który uprzednio w tej samej sprawie orzekał w niższej instancji.	Raport z wykonania	22.07.2014	wyrok wykonany	188
32.	Trzaska (grupa: 172 wyroki)	25792/94	Naruszenie art. 5 § 3 Konwencji z powodu przewlekłości tymczasowego aresztowania.	Raport z wykonania	23.10.2014	wyroki wykonane	190
33.	Weber i inni Ciechońska	23039/02 19776/04	Proceduralne naruszenie art. 2 Konwencji z powodu braku skutecznego, sprawnego i szybkiego śledztwa w sprawie śmierci bliskich skarżących.	Raport z wykonania	02.09.2014	wyroki wykonane	205
34.	Wiktorko	14612/02	Naruszenie art. 3 Konwencji z powodu nie-ludzkiego i poniżającego traktowania skarżących w izbie wytrzeźwień.	Raport z wykonania	13.11.2014	wyrok wykonany	209

Załącznik B

**do Raportu z wykonywania wyroków
Europejskiego Trybunału
Praw Człowieka
przez Polskę za 2014 r.**

1. Raport z wykonania wyroku w sprawie Adamkiewicz	49
2. Raport z wykonania wyroku w sprawie Baran	54
3. Raport z wykonania wyroku w sprawie Białas	57
4. Raport z wykonania wyroku w sprawie Bugajny i inni	59
5. Plan działań dotyczący wyroku w sprawie Czajkowska	63
6. Raport z wykonania wyroków w sprawach: Dąbrowska, Pawlik, P.P, Stochlak i Z.....	65
7. Raport z wykonania wyroku w sprawie Dzieciak	75
8. Raport z wykonania wyroków w sprawach Frasik i Jaremowicz	80
9. Plan działań dotyczący wyroku w sprawie Giermek	84
10. Raport z wykonania wyroku w sprawie Giza	87
11. Raport z wykonania wyroku w sprawie Grzelak	89
12. Plan działań dotyczący wykonania wyroków z grupy spraw Horych i Piechowicz	92
13. Raport z wykonania wyroku w sprawie Hutten-Czapska	104
14. Raport z wykonania wyroku w sprawie Kaperzyński	112
15. Raport z wykonania wyroku w sprawie Kowalski	114
16. Raport z wykonania wyroków w sprawach: Kurłowicz, Lewandowska-Malec, Jucha i Żak	116
17. Raport z wykonania wyroków z grupy spraw Matyjek	120
18. Raport z wykonania wyroku w sprawie Mojsiejew	130
19. Raport z wykonania wyroków z grupy spraw Moskal	137
20. Raport z wykonania wyroku w sprawie Nieruchomości	148
21. Raport z wykonania wyroku w sprawie Plechanow	149
22. Raport z wykonania wyroku w sprawie Polańscy	153
23. Raport z wykonania wyroku w sprawie Potomska i Potomski	158
24. Raport z wykonania wyroku w sprawie Przemysk	162
25. Raport z wykonania wyroku w sprawie Rachwalski i Ferenc	166
26. Raport z wykonania wyroku w sprawie Stanisław Różański	171
27. Raport z wykonania wyroków: Sanocki, Kuliś, Kuliś i Różycki, Kubaszewski i Smolorz	178
28. Raport z wykonania wyroku w sprawie Sosinowska	181
29. Raport z wykonania wyroku w sprawie Subicka nr 1	183
30. Raport z wykonania wyroku w sprawie Joanna Szulc	185
31. Raport z wykonania wyroku w sprawie Toziczka	188
32. Raport z wykonania wyroków z grupy spraw Trzaska	190
33. Raport z wykonania wyroków w sprawach Weber i inni oraz Ciechońska	205
34. Raport z wykonania wyroku w sprawie Wiktorko	209

1. Raport z wykonania wyroku w sprawie Adamkiewicz p. Polsce przekazany 29 sierpnia 2014 r.

Opis sprawy

Adamkiewicz, skarga nr 54729/00, wyrok z dnia 02/03/2010, ostateczny w dniu 04/10/2010

W grudniu 1997 r. skarżący, urodzony w 1982, został zatrzymany w swoim miejscu zamieszkania, a następnie przewieziony na komisariat policji w celu przesłuchania go w sprawie zabójstwa M.S., dwunastoletniego chłopca, którego ciało odnaleziono tego dnia w pobliżu budynku, w którym mieszkał. Skarżący przesłuchiwany był przez około pięć godzin, początkowo zaprzeczał swojemu uczestnictwu w zabójstwie, następnie jednak przyznał, że udusił M.S. przy użyciu sznura. Skarżący został doprowadzony do sędziego rodzinnego, który postanowił umieścić skarżącego w schronisku dla nieletnich na czas trwania postępowania.

W trakcie postępowania wyjaśniającego w toczącej się sprawie, które trwało około 6 miesięcy, adwokat skarżącego wystąpił ośmiokrotnie o zezwolenie na widzenie ze skarżącym. Jednakże tylko dwa wnioski zostały rozpatrzone pozytywnie. W konsekwencji, pomimo niezwłocznego ustanowienia adwokata skarżącego, adwokat spotkał się ze skarżącym tylko raz w trakcie całego postępowania wyjaśniającego w przedmiotowej sprawie. Pierwsze widzenie miało miejsce około sześć tygodni po umieszczeniu skarżącego w schronisku dla nieletnich oraz po wszczęciu postępowania w jego sprawie. Dopiero wówczas skarżący został poinformowany przez swojego adwokata o przysługującym mu prawie do milczenia i nieprzyczyniania się do własnego obwinienia. Ponadto, adwokat miał możliwość zaznajomienia się z aktami sprawy tylko raz podczas całego postępowania wyjaśniającego, po około trzech miesiącach od jego rozpoczęcia.

Europejski Trybunał Praw Człowieka stwierdził naruszenie art. 6 § 3 (c) w powiązaniu z art. 6 § 1 Konwencji z powodu tego, że skarżący nie mógł zostać poinformowany przez swojego adwokata o przysługującym mu prawie do milczenia aż przez sześć tygodni od umieszczenia skarżącego w schronisku dla nieletnich oraz pomimo kilku nieudanych prób zobaczenia się z nim podjętych przez adwokata. Policja uzyskała zatem obciążające wyjaśnienia zanim skarżący został poinformowany o prawie do milczenia. Ze względu na wiek skarżącego, nie można było twierdzić, że skarżący był świadomy prawa do uzyskania przedstawiciela procesowego oraz że wiedział o konsekwencjach braku takiego przedstawiciela, podczas gdy było dla niego istotne, by – biorąc pod uwagę jego odosobnienie podczas decydującego momentu śledztwa – mieć nieograniczony dostęp do adwokata od samego początku postępowania.

Ponadto Trybunał stwierdził naruszenie art. 6 § 1 Konwencji (prawo do bezstronnego sądu) z tego powodu, iż postanowienie, dotyczące zakończenia postępowania wyjaśniającego i przekazania sprawy do rozpatrzenia podczas postępowania poprawczego, wydane było przez sąd na podstawie tego, iż wyjaśnienia uzyskane w czasie postępowania wyjaśniającego wskazywały na popełnienie przestępstwa przez skarżącego. Nie ma wątpliwości, iż kwestia, o której stanowił sędzia podczas postępowania wyjaśniającego w znacznym stopniu była w zbiegu ze sprawą, którą rozpatrywał

w późniejszym czasie, jako przewodniczący składu. Podczas postępowania wyjaśniającego sędzia wykorzystał swoje uprawnienia zgodnie z *ustawą o postępowaniu w sprawach nieletnich*, nakazując wszczęcie postępowania oraz kierując czynnościami dowodowymi, po których zadecydował o skierowaniu sprawy na rozprawę.

I. Środki indywidualne

1. Słuszne zadośćuczynienie

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	10 000 euro	-	10 000 euro
Termin płatności: 04/01/2011		Wyplacono w dniu: 15/12/2010	

2. Środki indywidualne

Skarżącemu przysługuje środek krajowy w postaci skargi o wznowienie postępowania w następstwie wyroku Trybunału na podstawie art. 540 ust. 3 *Kodeksu postępowania karnego* (dalej) k.p.k. w zw. z art. 59 ust. 1 *ustawy z dnia 26 października 1982 roku o postępowaniu w sprawach nieletnich* (Dz.U. z 2010 r. Nr 33, poz. 178 z późn. zm.) zwanej dalej u.p.n..

W tych okolicznościach żadne dodatkowe środki indywidualne nie wydają się konieczne.

II. Środki generalne

1. Zmiany legislacyjne

W celu wykonania wyroku Trybunału Ministerstwo Sprawiedliwości opracowało projekt zmiany *ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich z dnia 26 października 1982*.

Powyższy projekt został przyjęty przez Rząd 5 lutego 2013 r., a następnie skierowany do Sejmu dnia 15 lutego 2013 r. W dniu 7 marca 2013 roku odbyło się 1. czytanie w następujących komisjach sejmowych: Edukacji, Nauki i Młodzieży oraz Sprawiedliwości i Praw Człowieka (z zaleceniem zasięgnięcia opinii Komisji Spraw Wewnętrznych).

W dniu 23 lipca 2013 r. odbyło się 2. czytanie projektu na posiedzeniu Sejmu. W dniu 26 lipca 2013 r. miało miejsce 3. czytanie, na którym Sejm uchwalił projekt. Następnie projekt został przekazany do Senatu. Senat zgłosił dwie poprawki, z których jedna przewidywała wprowadzenie możliwości wniesienia zażalenia na zarządzenie prezesa sądu o odmowie ustanowienia obrońcy dla nieletniego. W uzasadnieniu powołano się na konieczność realizacji wyroku Trybunału ws. Adamkiewicz p. Polsce.

W dniu 30 sierpnia 2013 r. Sejm przyjął obie poprawki. W dniu 19 września 2013 r. ustawa została podpisana przez Prezydenta RP. Znowelizowana ustawa została ogłoszona w dniu 1 października 2013 i obowiązuje od dnia 2 stycznia 2014.

Zmiany ustawy obejmują co następuje:

1. Ujednoczenie postępowania w sprawach nieletnich w związku z naruszeniem art. 6 § 1

Dotychczasowy dwuetapowy model procedowania w sprawach nieletnich dawał podstawy do wątpliwości co do bezstronności sędziego, z powodu tego, że ten sam sędzia miał możliwość wyrażenia swoich przekonań co do sprawstwa nieletniego podczas przeprowadzania postępowania wyjaśniającego, a następnie miał możliwość podejmowania decyzji w tej samej kwestii w trakcie kolejnego postępowania. Projekt nowelizacji przewiduje jednolite postępowanie w sprawach nieletnich, bez podziału na etap postępowania wyjaśniającego i rozpoznawczego: opiekuńczo-wychowawczego albo poprawczego.

To jednolite postępowanie ma być prowadzone przez sąd rodzinny co do zasady według modelu opartego na przepisach *Kodeksu postępowania cywilnego*, dalej k.p.c. właściwych dla spraw opiekuńczych, a przepisy k.p.k. mają być odpowiednio stosowane jedynie w ograniczonym zakresie.

Nowelizacja przewiduje m.in. zniesienie obowiązku wydawania orzeczenia o rozpoznaniu sprawy w określonym trybie, co zapobiegnie złej praktyce, polegającej na wyrażaniu przez sędziego rodzinnego swojego przekonania o sprawstwie nieletniego przed rozpoznaniem sprawy na rozprawie lub posiedzeniu po postępowaniu wyjaśniającym, a następnie na rozpoznawaniu sprawy co do meritum przez tego samego sędziego.

Art. 15. znowelizowanych przepisów przewiduje: *„Postępowanie w sprawach nieletnich prowadzi sąd rodzinny, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. (...)”*.

2. Wprowadzenie wyraźnego prawa nieletniego do obrony i do odmowy składania wyjaśnień, w odpowiedzi na naruszenie art. 6 (3)

Skarżący, zgodnie z art. 49 u.p.n. (w brzmieniu sprzed 3 stycznia 2014 r.) od czasu wydania postanowienia o umieszczeniu go w schronisku dla nieletnich, musiał bezwarunkowo posiadać obrońcę, z którym powinien mieć zapewniony kontakt w warunkach zapewniających poufność. Jednakże sędzia rodzinny bezpodstawnie kilkakrotnie na kluczowym, wstępnym etapie postępowania wyjaśniającego, na taki kontakt nie zezwolił. Ponadto, zgodnie z art. 39 u.p.n. (w brzmieniu sprzed 3 stycznia 2014) pierwsze przesłuchanie skarżącego przeprowadzone przez funkcjonariuszy Policji powinno się odbyć w obecności co najmniej jednej z osób wymienionych w art. 39 u.p.n. (co nie nastąpiło), tak, by zgromadzony w ten sposób materiał dowodowy mógł zostać uwzględniony przez sąd (który w przypadku niezachowania powyższego wymogu powinien odrzucić tak uzyskany materiał dowodowy z przesłuchania nieletniego, czego w realiach tej sprawy nie uczynił). W rezultacie, stwierdzić należy, iż w sprawie skarżącego dopuszczono się naruszeń obowiązujących przepisów, wynikających z nieprawidłowej praktyki sądów krajowych. W celu wyeliminowania na przyszłość ryzyka niewłaściwego

stosowania obowiązującego prawa przeprowadzony został szereg działań o charakterze upowszechniającym oraz szkoleniowym (opisanych poniżej).

Ponadto, władze, mając na uwadze to, jak bardzo ważne jest prawo nieletniego do obrony oraz prawo do odmowy zeznań, podjęły decyzję o przeprowadzeniu nowelizacji i całościowym uregulowaniu tej fundamentalnej instytucji prawa karnego w akcie prawnym jakim jest u.p.n..

Do tej pory u.p.n. nie przewidywała takiego prawa wprost. Ta niejasność powodowała liczne wątpliwości co do stosowania przepisów w praktyce, co mogło niesprawiedliwie przyczyniać się do pogorszenia sytuacji nieletniego w porównaniu z tą, w której znalazłaby się osoba dorosła, której przedstawiono zarzuty.

Zgodnie z art. 36 ust. 1 u.p.n. (w brzmieniu sprzed 3 stycznia 2014) oskarżony nieletni miał prawo do posiadania obrońcy już na etapie postępowania wyjaśniającego. Ten ogólny przepis zastąpiono regulacją bardziej wyszechstronną, precyzyjną i korespondującą z rozwiązaniami przyjętymi i proponowanymi w postępowaniu karnym.

Art. 18 (a) (1) znowelizowanej ustawy precyzuje, że prawo do obrony oskarżonego nieletniego obejmuje także prawo do posiadania obrońcy.

Art. 18 (a) znowelizowanej ustawy przewiduje:

Nieletniemu przysługują:

- 1) *prawo do obrony, w tym prawo do korzystania z pomocy obrońcy,*
- 2) *prawo do odmowy składania wyjaśnień lub odpowiedzi na poszczególne pytania*
- o czym należy go pouczyć przed przystąpieniem do przesłuchania lub wysłuchania.

Uzupełnieniem powyższego przepisu jest art. 32c, który został wprowadzony w ramach nowego Rozdziału 1a:

§ 1. Jeżeli interesy nieletniego i jego rodziców albo opiekuna pozostają w sprzeczności, a nieletni nie ma obrońcy, prezes sądu wyznacza mu obrońcę z urzędu.

§ 2. Jeżeli nieletni nie ma obrońcy i jednocześnie:

(...)

- 3) *nieletniego umieszczono w schronisku dla nieletnich*
– prezes sądu wyznacza mu obrońcę z urzędu.

§ 3. Nieletni może złożyć wniosek o ustanowienie obrońcy z urzędu. Prezes sądu uwzględni wniosek, jeżeli udział obrońcy w sprawie uzna za potrzebny, a nieletni lub jego rodzice nie są w stanie ponieść kosztów wynagrodzenia obrońcy z wyboru bez uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie i rodziny.

§ 4. *Obróńca nieletniego może przedsięwziąć czynności procesowe jedynie na korzyść nieletniego, uwzględniając jego słuszny interes.*

Art. 32d. § 1 znowelizowanej ustawy przewiduje, że:

„Strony oraz obrońcy i pełnomocnicy mogą przeglądać akta sprawy i robić z nich odpisy (...).”

Art. 32f znowelizowanej ustawy przewiduje:

„Przesłuchanie nieletniego przez Policję odbywa się w obecności rodziców, którym przysługuje władza rodzicielska, albo opiekuna lub obrońcy nieletniego, a jeżeli zapewnienie ich obecności byłoby w danym wypadku niemożliwe, należy wezwać wskazaną przez nieletniego osobę mu bliską, przedstawiciela szkoły, do której nieletni uczęszcza, asystenta rodziny, koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej lub przedstawiciela organizacji społecznej, do której zadań statutowych należy oddziaływanie wychowawcze na nieletnich lub wspomaganie procesu ich resocjalizacji. Przepis art. 19 stosuje się odpowiednio.”

Art. 32g § 3 znowelizowanej ustawy przewiduje:

„Zatrzymanego nieletniego informuje się natychmiast o przyczynach zatrzymania oraz przysługujących mu prawach, w tym o prawie do skorzystania z pomocy adwokata, prawie do odmowy składania wyjaśnień lub odpowiedzi na poszczególne pytania i prawie złożenia zażalenia na czynności naruszające jego prawa. Nieletniego należy niezwłocznie przesłuchać. Nieletniemu, na jego żądanie, umożliwia się nawiązanie kontaktu z rodzicem albo opiekunem lub z adwokatem.”

Przyjęcie powyższych zmian w ustawie niweluje wszelkie niejasności co do prawa nieletniego do posiadania obrońcy, a także wyraźnie precyzuje gwarancje ustanowione przez ustawę.

2. Działania rozpowszechniające i informacyjne

Wyrok w sprawie *Adamkiewicz p. Polsce* został przetłumaczony i opublikowany na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości (www.ms.gov.pl).

Przed wejściem w życie nowych przepisów Rząd podjął działania mające na celu upowszechnianie praktyki zgodnej ze standardami Konwencji i orzecznictwa Trybunału.

Zgodnie z obowiązującą u.p.n., prokurator jest jedną ze stron takiego postępowania. Mając powyższe na uwadze, Prokuratura Generalna rozpowszechniła wyrok wśród wszystkich prokuratorów biorących udział w postępowaniach w sprawach nieletnich oraz skierowała do nich stosowne pismo instrukcyjne. W piśmie tym zwróciła uwagę na występującą czasami nieprawidłową praktykę prowadzenia postępowania wyjaśniającego i rozpoznawania sprawy w postępowaniu poprawczym przez tego samego sędziego rodzinnego oraz zwróciła się do prokuratorów z prośbą o aktywność procesową w kierunku zapewnienia zgodności postępowania w sprawach nieletnich ze standardami Konwencji i orzecznictwa Trybunału i o reagowanie stosownymi wnioskami procesowymi w sytuacjach, w których może dojść do naruszenia Art. 6 § 1 Konwencji.

3. Działania szkoleniowe

Od 2011 r. wyrok ten jest przedmiotem szkoleń dla sędziów prowadzonych przez Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury. Część z tych szkoleń dotyczy wyłącznie tego wyroku.

Po wydaniu przez Trybunał wyroku z dnia 2 marca 2010 r., Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury przeprowadziła w 2011 r. dla sędziów rodzinnych z całej Polski cykl szkoleń poświęconych wyłącznie sprawie Adamkiewicz pt. *„Postępowanie w sprawach nieletnich ze szczególnym uwzględnieniem trybu poprawczego – stosowanie przepisów kodeksu postępowania karnego. Wpływ orzeczeń wydawanych przez Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu do czynności podejmowanych przez sądy krajowe na przykładzie wyroku ETPC z dnia 2 marca 2010 r. w sprawie Adamkiewicz przeciwko Polsce nr 54729/00”*. W trakcie szkolenia w szczególności skupiono uwagę na omówieniu wpływu przedmiotowego orzeczenia ETPC na czynności podejmowane przez sądy krajowe w sprawach nieletnich. W dniach: 31.05-02.06.2011 r. (Kraków), 27-29.06.2011 r. (Jastrzębia Góra) oraz 20-22.09.2011 r. (Dębe) odbyły się 3 edycje ww. szkolenia, obejmujące sędziów ze wszystkich apelacji sądowych. W latach 2012-2014 KSSiP przygotował adresowaną dla sędziów rodzinnych serię szkoleń pt. *„Szkolenie systemowe z zakresu ochrony praw człowieka”*, w ramach których omawiane są m.in. zagadnienia związane ze sprawą Adamkiewicz.

W tych okolicznościach żadne dodatkowe środki generalne nie wydają się konieczne.

II. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki indywidualne nie są konieczne w niniejszej sprawie oraz że przyjęte środki generalne są wystarczające do stwierdzenia, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

2. Raport z wykonania wyroku w sprawie Baran przeciwko Polsce przekazany 29 października 2014 r.

Opis sprawy:

Baran, skarga nr 53315/09, wyrok z dnia 28/05/2013, ostateczny w dniu 28/08/2013

Sprawa dotyczy naruszenia prawa skarżącej do wolności i bezpieczeństwa osobistego w związku z umieszczeniem jej na jedenaście dni w szpitalu psychiatrycznym (naruszenie artykułu 5 § 1 Konwencji) oraz odmowy przyznania jej przez sądy krajowe odszkodowania za szkodę poniesioną w następstwie niezgodnego z prawem pozbawienia wolności (naruszenie art. 5 § 5 Konwencji).

W związku z obraźliwym i agresywnym zachowaniem skarżącej w stosunku do przewodniczącej składu sędziowskiego na rozprawie w dniu 10 października 2002 r. została na nią nałożona i nie-

zwłocznie wykonana kara jednego dnia pozbawienia wolności. Po przebadaniu skarżącej lekarz tego samego dnia zdecydował o jej przymusowym zatrzymaniu w szpitalu psychiatrycznym stwierdziwszy u niej zespół paranoiczny. Dnia 21 października 2002 r. skarżąca została zwolniona ze szpitala, aby móc stawić się na rozprawie, na której sąd miał dokonać kontroli legalności pozbawienia wolności skarżącej.

Na podstawie art. 23 (1) *ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 roku o ochronie zdrowia psychicznego* (Dz. U. 1994 Nr 111 poz. 535 z późn. zm.), Sąd Rejonowy w Pruszkowie stwierdził, że pozbawienie wolności skarżącej było zasadne z uwagi na zagrożenie dla innych osób jej zachowaniem wywołanym chorobą psychiczną. Po rozpatrzeniu odwołania skarżącej, Sąd Okręgowy w Warszawie zmienił postanowienie Sądu Rejonowego w Pruszkowie uznając, że pozbawienie skarżącej wolności w związku z poddaniem jej badaniom w szpitalu psychiatrycznym nie było zgodne z prawem, gdyż z opinii psychiatrycznej sporządzonej 5 listopada 2004 r. wynika, że skarżąca nie cierpi na chorobę psychiczną, a jedynie na zaburzenia zachowania, w związku z czym nie zostały spełnione przesłanki zastosowania przymusowego umieszczenia w szpitalu psychiatrycznym.

Powództwo skarżącej o odszkodowanie za szkodę poniesioną z powodu naruszenia wolności osobistej w związku z umieszczeniem jej w klinice psychiatrycznej zostało oddalone wyrokiem Sądu Okręgowego w Warszawie utrzymanym w mocy przez Sąd Apelacyjny w Warszawie. Według sądów cywilnych, wydającym decyzje co do odszkodowania, stwierdzenie bezprawności pozbawienia wolności skarżącej *a posteriori* nie musi koniecznie wskazywać na to, że działanie personelu medycznego wobec skarżącej było bezprawne. Biorąc pod uwagę okoliczności umieszczenia w szpitalu psychiatrycznym, nie można wykluczyć popełnienia błędu w ocenie pomocy psychiatrycznej we właściwej opinii medycznej; w takim przypadku kontrola sądowa była zabezpieczeniem pozwalającym na natychmiastowe naprawienie takiego błędu. Sąd Najwyższy odmówił rozpatrzenia skargi kasacyjnej skarżącej.

Trybunał przypomniał, że zgodne z prawem pozbawienie wolności wymaga przeprowadzenia go zgodnie z procedurą przewidzianą przez prawo, wskazując, że chodzi tu nade wszystko o prawo krajowe. Bezprawność pozbawienia wolności skarżącej została stwierdzona ostateczną decyzją kompetentnego sądu krajowego w dniu 7 kwietnia 2005 r., w związku z tym, że nie zostały spełnione wymogi prawne dotyczące pozbawienia wolności skarżącej poprzez umieszczenie jej w szpitalu psychiatrycznym. Wziąwszy pod uwagę powyższe oraz to, że Rząd nie przedstawił żadnego argumentu o innej treści Trybunał stwierdził naruszenie art. 5 § 1 Konwencji.

Ponadto Trybunał wskazał, że z uwagi na to, że sądy rozpoznające powództwo o odszkodowanie nie oparły swoich rozstrzygnięć na postanowieniu Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 7 kwietnia 2005 r., stwierdzającego niezgodność z prawem pozbawienia jej wolności, skarżąca nie uzyskała w krajowym porządku prawnym odszkodowania. Trybunał uznał te informacje za wystarczające, by stwierdzić, że doszło do naruszenia art. 5 § 5 Konwencji.

I. Środki indywidualne

1. Słuszne zadośćuczynienie

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	6 000 euro	-	6 000 euro
Termin płatności: 28/11/2013			Wyplacono w dniu: 08/11/2013

2. Środki indywidualne

Obecnie, skarżąca nie jest już zatrzymana. Rząd przypomina, iż skarżąca zażądała wypłacenia słusznego zadośćuczynienia za szkodę materialną, jak również za szkodę niematerialną. Trybunał jednakże przyznał skarżącej jedynie słuszne zadośćuczynienie za poniesioną szkodę niematerialną, odrzucając wniosek skarżącej o wypłacenie słusznego zadośćuczynienia z tytułu szkody materialnej, gdyż nie ustalił związku przyczynowego pomiędzy tym wnioskiem a stwierdzonym naruszeniem.

W związku z powyższym, Rząd jest zdania, że słuszne zadośćuczynienie przyznane skarżącej przez Trybunał w wysokości 6 000 euro stanowi wystarczającą rekompensatę za poniesione przez nią szkody.

W tych okolicznościach żadne dodatkowe środki indywidualne nie wydają się konieczne.

II. Środki generalne

1. Informacje ogólne o środkach prawnych

Trybunał nie zakwestionował postanowień przepisów *ustawy o ochronie zdrowia psychicznego* dotyczących procedury umieszczenia w zamkniętym zakładzie psychiatrycznym osoby bez jej zgody (art. 23 i następane ustawy zwanej dalej u.z.p.), podkreślał jednakże, iż w postępowaniu przed sądem rodzinnym mającym na celu kontrolę legalności przyjęcia i przebywania w szpitalu osoby z zaburzeniami psychicznymi (w trybie art. 25, 27 u.z.p.) sąd krajowy prawomocnie stwierdził, iż umieszczenie skarżącej w szpitalu zostało dokonane z naruszeniem procedur.

W ocenie Trybunału powyższa decyzja sądu krajowego przesądza o stwierdzeniu naruszenia art. 5 § 1 Konwencji. Jednocześnie Trybunał krytycznie ocenił sposób zastosowania obowiązującego prawa wewnętrznego przez sądy.

Biorąc pod uwagę powyższe, Rząd pragnie podkreślić, że każda osoba, która jest bezprawnie pozbawiona wolności może żądać zadośćuczynienia za szkodę materialną i niematerialną przed sądami cywilnymi, zarzucając naruszenie dóbr osobistych, podobnie jak w przypadku skarżącej.

Z tego powodu źródłem naruszenia w przedmiotowej sprawie był jednostkowy wyrok sądu cywilnego, który błędnie zignorował wcześniejsze orzeczenie stwierdzające bezprawność pozbawienia wolności skarżącej.

Dlatego też, uwzględniając powyższe, w celu wykonania wyroku w sprawie Baran p. Polsce, nie ma potrzeby zmiany przepisów prawa krajowego. Działania Rządu mające na celu zmianę praktyki sądów krajowych są wystarczające w przedmiotowej sprawie.

2. Działania upowszechniające i informacyjne

Wyrok Trybunału został przetłumaczony na język polski i zamieszczony na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości (www.ms.gov.pl). Ponadto, wyrok oraz jego uzasadnienie przesłane zostały do sądów cywilnych oraz rodzinnych (pierwszej oraz drugiej instancji). Kwestie dotyczące naruszenia stwierdzonego w przedmiotowej sprawie są objęte programem szkoleniowym dla sędziów.

W tych okolicznościach żadne dodatkowe środki generalne nie wydają się konieczne.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki o charakterze indywidualnym nie są konieczne w niniejszej sprawie oraz, że przyjęte środki o charakterze generalnym będą wystarczające do stwierdzenia, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji.

3. Raport z wykonania wyroku w sprawie Białas przeciwko Polsce przekazany 8 lipca 2014 r.

Opis sprawy

Białas, skarga nr 29761/03, wyrok z dnia 28/07/2009, ostateczny w dniu 28/10/2009

Niniejsza sprawa dotyczy oddalenia przez Naczelnego Sad Administracyjny w 2003 r. żądania skarżącego, będącego funkcjonariuszem Służby Więziennej, dotyczącego przyznania mu świadczenia wynikającego ze stosunku służbowego, z jednoczesnym wskazaniem, że tego typu roszczenia winien dochodzić on przed sądem cywilnym.

W wyroku z dnia 28 lipca 2009 r. Trybunał stwierdził naruszenie art. 6 § 1 Konwencji, odnotowując, iż skarżący wykorzystał sądowo-administracyjną drogę dochodzenia swoich roszczeń. W ocenie Trybunału działania skarżącego wpisywały się w ówczesną logikę orzecznictwa Sądu Najwyższego, z której wynikało, że sprawy sporne ze stosunku służbowego, takie jak sprawa skarżącego, wchodziły w zakres spraw administracyjnych, do rozstrzygania których sądy powszechne nie były właściwe.

Jednakże Trybunał odnotował ewolucję orzecznictwa sądów krajowych, w szczególności uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 26 stycznia 2006 r. (sygn. akt I PZP 1/05) oraz uchwałę Trybunału Konstytucyjnego z dnia 25 stycznia 1995 r. (sygn. akt W 14/94), które wskazują na dopuszczalność ścieżki cywilnej przy dochodzeniu roszczeń wynikających ze stosunku służbowego i które czynią zadość standardom konwencyjnym. W ocenie Trybunału brak jednak przekonujących argumentów, które pozwalałyby na przyjęcie, że ww. orzecznictwo znalazłoby zastosowanie w sprawie skarżącego, która została zakończona w 2003 r.

I. Środki indywidualne

1. Słuszne zadośćuczynienie

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	2 500 euro	-	2 500 euro
Termin płatności: 28/01/2010			Wyplacono w dniu: 12/01/2010

2. Środki indywidualne

Trybunał przyznał skarżącemu zadośćuczynienie za szkodę niemajątkową.

Po wydaniu orzeczenia Trybunału, skarżący nie inicjował postępowania przed sądem cywilnym zmierzającego do zrekompensowania szkody majątkowej, choć w chwili obecnej jest do tego uprawniony.

W tych okolicznościach żadne dodatkowe środki indywidualne nie wydają się konieczne.

II. Środki generalne

1. Naruszenie art. 6 ust. 1 Konwencji:

Biorąc pod uwagę to, iż naruszenie wynikało z praktyki władz krajowych, wydaje się, iż w celu uniknięcia podobnych naruszeń właściwe będzie opublikowanie i szerokie rozpowszechnienie wyroku Trybunału.

W tym kontekście należy zauważyć, iż wyrok Trybunału został przetłumaczony i opublikowany na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości (www.ms.gov.pl) oraz przesłany do właściwych organów w tym zwłaszcza do Centralnego Zarządu Służby Więziennej.

Ponadto, w 2011 r., Ministerstwo Sprawiedliwości przygotowało specjalną publikację zawierającą analizę wiodącego orzecznictwa Trybunału w sprawach polskich – „*Standardy ochrony praw człowieka w prawie Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*”. Publikacja ta zawiera również analizę standardów odnoszących się do art. 6 § 1 Konwencji; zawiera też informację o wyroku wydanym przez Trybunał w przedmiotowej sprawie. Została ona rozpowszechniona bezpłatnie do wszystkich sędziów i prokuratorów.

Wreszcie należy jeszcze raz podkreślić, iż w wyroku z dnia 28 lipca 2009 r., Trybunał wskazał, że praktyka sądów krajowych ewoluowała w kierunku jej zgodności ze standardami konwencyjnymi, a wątpliwości budziła jedynie możliwość dochodzenia przez skarżącego swoich roszczeń na drodze cywilnoprawnej w dacie wyczerpania przez niego ścieżki sądowno-administracyjnej, tj. w 2003 r.

Warto zauważyć, że dopuszczalność dochodzenia roszczeń cywilnych przed sądem powszechnym została potwierdzona nie tylko uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 26 stycznia 2006 r., ale znalazła również odzwierciedlenie na poziomie ustawowym. Zgodnie z art. 172 ust. 1 *ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej* (Dz.U. Nr 79, poz. 523 z późn. zm.) w sprawach dotyczących przyznania lub odmowy przyznania ekwiwalentu pieniężnego z tytułu braku mieszkania, a zatem w sprawach analogicznych jak sprawa skarżącego, funkcjonariuszowi Służby Więziennej przysługuje prawo złożenia pozwu do sądu cywilnego (sąd pracy).

W tych okolicznościach żadne dodatkowe środki generalne nie wydają się konieczne.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki o charakterze indywidualnym nie są konieczne w niniejszej sprawie oraz, że przyjęte środki o charakterze ogólnym, w szczególności przyjęte zmiany legislacyjne oraz publikacja i rozpowszechnienie wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka będą wystarczające do stwierdzenia, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji w odniesieniu do naruszenia art. 6 ust. 1 Konwencji.

4. Raport z wykonania wyroku w sprawie Bugajny i inni p. Polsce przekazany 19 grudnia 2014 r.

Opis sprawy

Bugajny i inni p. Polsce, skarga nr 22531/05, wyrok z dnia 06/11/2007, ostateczny w dniu 01/03/2010.

W 1995 r. spółka będąca własnością skarżących („Trust” Sp. z o.o.) wystąpiła do lokalnych władz administracyjnych o wydanie decyzji w sprawie podziału nieruchomości zlokalizowanej w Poznaniu, w celu wybudowania osiedla. Skutkiem tego kilka działek zostało przeznaczonych pod budowę dróg. Następnie spółka zażądała wywłaszczenia tychże działek oraz wypłacenia odszkodowania. Władze odmówiły przyznania odszkodowania, argumentując, iż drogi te były „prywatne”, a więc nieruchomość, na której je zbudowano powinna pozostać we własności spółki skarżących. Sądy administracyjne oraz sąd cywilny podtrzymały odmowę. Ostatecznie w grudniu 2004 r. Sąd Najwyższy odmówił rozpatrzenia skargi kasacyjnej skarżących.

Trybunał uznał, że ingerencja w prawo do poszanowania własności skarżących miała podstawę prawną w postanowieniach *ustawy o gospodarce nieruchomościami z 1997 r.* i odpowiadała powszechnemu interesowi społecznemu w tym sensie, że podjęte środki dążyły do uzyskania uprawnionego celu, jakim była ochrona budżetu samorządowego. Jednakże skarżący nie tylko musieli ponieść koszty budowy oraz utrzymania dróg na ich nieruchomości, ale także musieli zaakceptować to, iż nieruchomość ta będzie wykorzystywana jako własność publiczna. Drogi wybudowane na osiedlu obecnie służą zarówno ogółowi społeczeństwa jak i mieszkańcom osiedla, które zbudowane zostało przez skarżących. Drogi te są także otwarte dla każdego typu publicznego i prywatnego transportu. Ponad-

to, nieruchomości skarżących nie mogła być wykorzystana w innym celu niż pod budowę dróg oraz obowiązek ich utrzymania nie podlegał żadnym ograniczeniom czasowym.

W związku z powyższym, Trybunał orzekł, iż nie została zachowana właściwa równowaga pomiędzy interesem ogółu a interesem jednostki oraz że skarżący zmuszeni byli ponieść zbyt wysoki ciężar indywidualny. Dlatego też Trybunał jednogłośnie uznał, iż nastąpiło naruszenie art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji.

I. Środki indywidualne

1. Słuszne zadośćuczynienie

Trybunał przyznał skarżącym łącznie słuszne zadośćuczynienie za poniesioną szkodę majątkową. W opinii Trybunału, szkoda w tej sprawie wynikała z odmowy władz wywłaszczenia nieruchomości oraz wypłacenia odszkodowania ustalonego zgodnie z prawem krajowym (§ 81 wyroku). Trybunał uznał, iż udowodniono, że kwota zażądana przez skarżących w sposób racjonalny odpowiadała wartości przedmiotowej nieruchomości oraz wysokości odszkodowania, które zostałyby wypłacone skarżącym, gdyby władze administracyjne wywłaszczyły przedmiotową nieruchomość zgodnie z postanowieniami *ustawy o gospodarce nieruchomościami* (§ 81 wyroku).

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
247 000 euro	-	18 725 euro	265 725 euro
Termin płatności: 01/06/2010		Wypłacono w dniu: 13/05/2010	

2. Środki indywidualne

Zgodnie z informacją przekazaną przez Sąd Rejonowy Poznań-Stare Miasto, Wydział V Ksiąg Wieczystych, właścicielem przedmiotowych działek (numer księgi wieczystej PO1P/00120426/3) jest w dalszym ciągu spółka akcyjna „Trust”.

Decyzją z dnia 20 maja 2014 r. Wojewoda Wielkopolski – kolejny raz w wyniku wznowienia postępowania w sprawie ustalenia i zapłaty na rzecz Spółki Trust odszkodowania za nieruchomość położoną w Poznaniu – odmówił uchylenia dotychczasowej decyzji Wojewody Wielkopolskiego z dnia 31 maja 2000 r.

Spółka Trust S.A. w Poznaniu złożyła odwołanie od decyzji Wojewody Wielkopolskiego z dnia 20 maja 2014 r., w której Wojewoda odmówił uchylenia dotychczasowej decyzji z 31 maja 2000 r., polegającej na odmowie ustalenia odszkodowania na rzecz „TRUST” Sp. z o.o. za działki gruntu przy ul. Jasna Rola „wydzielone” pod drogi wewnętrzne. Następnie Spółka wycofała ww. odwołanie. Minister Infrastruktury i Rozwoju w piśmie z dnia 12 września 2014 r. wyjaśnił, iż strona może cofnąć odwołanie przed wydaniem decyzji przez organ odwoławczy, jednakże organ odwoławczy nie uwzględni cofnięcia odwołania, jeżeli prowadziłoby to do utrzymania w mocy decyzji naruszającej prawo lub interes społeczny. Do chwili obecnej nie wpłynęło żadne rozstrzygnięcie w przedmiotowej sprawie.

W tych okolicznościach żadne dodatkowe środki indywidualne nie wydają się konieczne.

II. Środki generalne

1. Zmiany w ustawie o gospodarce nieruchomościami z 1997 r.

Zgodnie z art. 98 ust. 1 *ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami* (Dz. U. z 2014 r., poz. 518, z późn. zm.), w jej pierwotnym brzmieniu działki gruntu wydzielone pod drogi z nieruchomości, której podział został dokonany na wniosek właściciela, przechodziły z mocy prawa na własność gminy z dniem, w którym decyzja o podziale stała się ostateczna, a orzeczenie o podziale prawomocne. Jeżeli podział nieruchomości stanowiącej własność Skarbu Państwa został dokonany na wniosek użytkownika wieczystego, prawo użytkowania wieczystego działek gruntu wydzielonych pod drogi przechodziło na rzecz gminy. Jeżeli podział nieruchomości stanowiącej własność gminy został dokonany na wniosek użytkownika wieczystego, prawo użytkowania wieczystego działek gruntu wydzielonych pod drogi wygasało.

Powyższy przepis przed nowelizacją nie określał zatem kategorii drogi i nie wiązał on skutku przejścia prawa własności nieruchomości ze statusem drogi, jako drogi publicznej.

Zgodnie z art. 98 ust. 1 *ww. ustawy o gospodarce nieruchomościami*, w obecnie obowiązującym brzmieniu, wprowadzonym pierwotnie *ustawą z dnia 7 stycznia 2000 r. o zmianie ustawy o gospodarce nieruchomościami oraz innych ustaw* (Dz. U. nr 6 poz. 70 oraz z 2006 r., nr 64, poz. 456), a następnie *ustawą z dnia 28 listopada 2003 r. o zmianie ustawy o gospodarce nieruchomościami oraz o zmianie niektórych innych ustaw* (Dz. U. z 2004 r. nr 141 poz. 1492, z późn. zm.), działki gruntu wydzielone pod drogi publiczne: gminne, powiatowe, wojewódzkie, krajowe – z nieruchomości, której podział został dokonany na wniosek właściciela, przechodzą, z mocy prawa, odpowiednio na własność gminy, powiatu, województwa lub Skarbu Państwa z dniem, w którym decyzja zatwierdzająca podział stała się ostateczna albo orzeczenie o podziale prawomocne. Przepis ten stosuje się także do nieruchomości, której podział został dokonany na wniosek użytkownika wieczystego, z tym że prawo użytkowania wieczystego działek gruntu wydzielonych pod drogi publiczne wygasa z dniem, w którym decyzja zatwierdzająca podział stała się ostateczna albo orzeczenie o podziale prawomocne. Przepis stosuje się odpowiednio przy wydzielaniu działek gruntu pod poszerzenie istniejących dróg publicznych.

2. Środki krajowe

Właściwy organ składa wniosek o ujawnienie w księdze wieczystej praw gminy, powiatu, województwa lub Skarbu Państwa do działek gruntu wydzielonych pod drogi publiczne lub pod poszerzenie istniejących dróg publicznych. Podstawą wpisu tych praw do księgi wieczystej jest ostateczna decyzja zatwierdzająca podział (art. 98 ust. 2 *ww. ustawy*). Za działki gruntu, o których mowa w ust. 1, przysługuje odszkodowanie w wysokości uzgodnionej między właścicielem lub użytkownikiem wieczystym a właściwym organem. Jeżeli do takiego uzgodnienia nie dojdzie, na wniosek właściciela lub użytkownika wieczystego odszkodowanie ustala się i wypłaca według zasad i trybu obowiązujących przy wywłaszczaniu nieruchomości (art. 98 ust. 3 *ww. ustawy*).

Przewidziany w art. 98 ust. 1 tej ustawy skutek prawny w postaci utraty własności lub prawa użytkowania wieczystego działek wydzielonych pod drogi publiczne, w następstwie podziału nieruchomości dokonanego na wniosek strony, jest przewidzianym przez ustawodawcę skutkiem, który

następuje ex lege, a zatem z mocy samej ustawy. Nie jest on więc i nie może stanowić przedmiotu rozstrzygnięcia w decyzji zatwierdzającej podział nieruchomości, ale jest jedynie jej następstwem, a na jego zaistnienie nie ma wpływu ani dotychczasowy właściciel (użytkownik wieczysty), ani organ orzekający o zatwierdzeniu podziału nieruchomości. Samo potwierdzenie przejścia własności takich nieruchomości jest rozstrzygane przez sąd powszechny w sprawie o wpis prawa własności w księdze wieczystej.

3. Wpływ środków na orzecznictwo krajowe

Wskazać przy tym należy, iż wydzielenie w drodze podziału działki, nie stanowiącej drogi publicznej, lecz ogólnodostępnej drogi wewnętrznej, jako pozbawienie prawa własności w rozumieniu art. 1 Pierwszego Protokołu nr 1 do Konwencji, implikujące konieczność ustalenia odszkodowania zostało zauważone przez orzecznictwo krajowych sądów administracyjnych i było wielokrotnie podkreślane w wydawanych wyrokach (np. wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 25.01.2008 r. sygn. akt I SA/Wa 1834/07, opublikowany: LexPolonica nr 2120987; wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Kielcach z dnia 14.03.2012 r. sygn. akt II SA/Ke 87/12 opublikowany: LEX nr 1138515; wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 16.11.2011 r. sygn. akt I SA/Wa 1064/11 opublikowany: LEX nr 1150636; wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 16.11.2011 r. sygn. akt I SA/Wa 1063/11 opubl. LEX nr 1150635; wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Lublinie z dnia 29.12.2008 r. sygn. akt II SA/Lu 645/08 opublikowany: LEX nr 540691; wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 22.06.2010 r. sygn. akt I SA/Wa 673/10 opublikowany: LEX nr 648448; wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 16.11.2010 r. sygn. akt I SA/Wa 332/10 opublikowany: LEX nr 750788; wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 07.04.2011 r. sygn. akt I SA/Wa 869/10 opublikowany: LEX nr 1406426; wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Olsztynie z dnia 08.11.2011 r. sygn. akt II SA/OI 829/11 opublikowany: LEX nr 1101201).

Podkreśla się, że roszczenie o odszkodowanie za nieruchomość wydzieloną w wyniku podziału pod drogę publiczną z woli ustawodawcy dochodzone jest i ustalane w drodze decyzji w postępowaniu administracyjnym (por. wyrok NSA z dnia 28.07.2011 r. sygn. akt I OSK 1339/10, opublikowany: LexPolonica nr 2604728).

W szczególności należy mieć na uwadze fakt, że gdy jednostka samorządu terytorialnego złożyła odpowiedni wniosek i ujawniła się jako właściciel spornej nieruchomości w księdze wieczystej, to konsekwencją nabycia przez ten podmiot własności nieruchomości i braku uzgodnień między stronami była konieczność wydania decyzji administracyjnej ustalającej wysokość odszkodowania (por. wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Olsztynie z dnia 11.12.2008 r. sygn. akt II SA/OI 407/2008, opublikowany: LexPolonica nr 2073459).

Zmiana treści art. 98 ust. 1 ww. ustawy nie ma znaczenia dla kwestii uprawnień do uzyskania odszkodowania. W szczególności należy zauważyć, że jak wskazał Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie w ww. wyroku z dnia 25.01.2008 r. sygn. akt I SA/Wa 1834/07, w takim przypadku podstawę do ustalania odszkodowania stanowić mógłby art. 129 ust. 5 pkt 3 *ustawy o gospodarce nieruchomościami*, zgodnie z którym starosta, wykonujący zadanie z zakresu administracji rządowej, wydaje

odrębną decyzję o odszkodowaniu gdy nastąpiło pozbawienie praw do nieruchomości bez ustalenia odszkodowania, a obowiązujące przepisy przewidują jego ustalenie.

4. Rozpowszechnianie wyroku

Rząd pragnie poinformować, że wyrok Trybunału został przetłumaczony na język polski i przesłany do właściwego Ministerstwa, którym w tamtym czasie było Ministerstwo Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej, oraz do Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad w celu przekazania go do wszystkich Dyrekcji Okręgowych Dróg Publicznych. Wyrok dostępny jest także na stronie Ministerstwa Sprawiedliwości.

Wyrok został także przesłany do odpowiednich władz lokalnych.

Ponadto, w 2010 r. właściwe ministerstwo, którym w tamtym czasie było Ministerstwo Infrastruktury, przygotowało broszurę pt. „*Odszkodowania za nieruchomości przeznaczone na cele inwestycji liniowych*”, która została uaktualniona w 2012 r. i jest dostępna pod adresem: https://www.mir.gov.pl/Budownictwo/Gospodarka_nieruchomosciami/Odszkodowania_za_nieruchomosci/Documents/Odszkodowania_za_nieruchomosci.pdf

W tych okolicznościach żadne dodatkowe środki generalne nie wydają się konieczne.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki indywidualne nie są konieczne w niniejszej sprawie oraz że przyjęte środki generalne będą wystarczające do stwierdzenia, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

5. Plan działań dotyczący wyroku w sprawie Czajkowska przeciwko Polsce przekazany 30 kwietnia 2014 r.

Opis sprawy

Czajkowska, skarga nr 16651/05, wyrok z dnia 13/07/2010, ostateczny w dniu 13/10/2010.

Sprawa dotyczy przewlekłości postępowania administracyjnego toczącego się w przedmiocie wypłaty odszkodowania za nieruchomości wyłączone na podstawie *Dekretu o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m. st. Warszawy z dnia 26 października 1945 r.*, co z kolei spowodowało naruszenie art. 6 § 1 Konwencji.

W 1961 r. babcia skarżącej zwróciła się z roszczeniem o wypłatę odszkodowania za wyłączonej nieruchomości o obszarze 46 000 metrów kwadratowych. W 1965 r. wniosek został uwzględniony w części obejmującej ziemię o obszarze 13 000 metrów kwadratowych, a następnie w 1969 r. uwzględniony został w części dotyczącej budynków i drzew. W 1978 r. jeden ze spadkobierców zażądał wypłaty odszkodowania za pozostałe części nieruchomości. W latach 1991 – 2007 kolejni wnioskodawcy dołączali do sprawy z żądaniami wypłaty odszkodowania.

W dniach 17 października 2007 r. i 20 stycznia 2009 r. Prezydent Miasta Warszawy wydał decyzje przyznające wnioskodawcom odszkodowanie za część nieruchomości o obszarze 11 400 metrów kwadratowych, a następnie o obszarze 12 009 metrów kwadratowych. W dniu wydania wyroku przez Trybunał postępowanie dotyczące pozostałej części nieruchomości o obszarze 1 103 metry kwadratowe w dalszym ciągu się toczyło.

Zdaniem Trybunału niepewność oraz przewlekłość postępowania dotyczącego wypłaty odszkodowania za wywłaszczone mienie poskutkowało nałożeniem zbyt wielkiego ciężaru na wnioskodawców, co naruszało równowagę pomiędzy interesem publicznym a ochroną prawa do poszanowania mienia (naruszenie art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji).

I. Środki indywidualne

1. Słuszne zadośćuczynienie

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	20 000 euro	2 000 euro	22 000 euro
Termin płatności: 13/01/2011		Wypłacono w dniu: 12/11/2010	

2. Środki indywidualne

Jak wynika z informacji przesłanych przez władze Miasta Warszawy w 2013 r. (władze nie uaktualniły informacji pomimo pisemnych upomnień ze strony Pełnomocnika Rządu), postępowanie dotyczące wypłaty odszkodowania za pozostałą część mienia nadal się toczy z powodu swej zawiłości.

II. Środki generalne

4. Działania rozpowszechniające i informacyjne

Rząd pragnie poinformować, że podjęto szereg środków w celu niedopuszczenia do sytuacji, w której brak jest odpowiedniego działania władz administracji publicznej; podjęto także środki dotyczące eliminacji przewlekłości postępowań administracyjnych w kontekście wykonania wyroków Trybunału w sprawach z grupy Fuchs przeciwko Polsce.

Ponadto, w opinii Rządu, w celu zapobieżenia podobnym naruszeniom w przyszłości nacisk powinien być położony na organizację szkoleń i działania informacyjne, które polegałyby głównie na rozdysponowaniu wyroku między odpowiednimi organami krajowymi.

W konsekwencji, aby zapobiec sytuacji podobnej do sprawy Czajkowska przeciwko Polsce, rozpowszechnienie wyroku Trybunału, a także szkolenia zorganizowane dla urzędników organów administracji wydają się być wystarczające.

Wyrok Trybunału został przetłumaczony na język polski oraz wysłany do władz Miasta Warszawy.

5. Szkolenia dla urzędników organów administracji publicznej i samorządowej

Odnosnie wykonywania wyroków Trybunału dotyczących postępowania władz administracji publicznej i samorządowej, należy wspomnieć o inicjatywie Pełnomocnika Rządu mającej na celu organizowanie szkoleń dla urzędników administracji.

Pierwszy cykl takich szkoleń został zorganizowany przez Pełnomocnika Rządu we współpracy z Ministerstwem Administracji i Cyfryzacji w grudniu 2013 r. Odbyły się także szkolenia poświęcone upowszechnianiu Konwencji oraz orzecznictwa Trybunału wśród urzędników administracji samorządowej.

Ponadto, informacje dotyczące szkoleń wraz z zaproszeniem do składania propozycji zaadresowanych do organów administracji są dostępne na stronie internetowej Ministerstwa Spraw Zagranicznych pod adresem http://www.msz.gov.pl/pl/polityka_zagraniczna/europejski_trybunal_praw_czlowieka/aktualnosci/szkolenie_nt_standardow_praw_czlowieka_dla_pracownikow_urzedow_wojewodzkich.

W tych okolicznościach żadne dodatkowe środki generalne nie wydają się konieczne.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd zobowiązuje się do poinformowania o wynikach postępowania krajowego i uważa, że środki o charakterze generalnym będą wystarczające do stwierdzenia, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji

6. Raport z wykonania wyroków w sprawach: Dąbrowska, Pawlik, P. P., Stochlak i Z. przeciwko Polsce przekazany 17 września 2014 r.

Opis spraw

Dąbrowska p. Polsce, skarga nr 34568/08, wyrok z 02/02/2010, ostateczny 02/05/2010

Pawlik p. Polsce, skarga nr 11638/02, wyrok z 19/06/2007, ostateczny 19/09/2007

P.P. p. Polsce, skarga nr 8677/03, wyrok z 08/01/2008, ostateczny 08/04/2008

Stochlak p. Polsce, skarga nr 38273/02, wyrok z 22/09/2009, ostateczny 22/12/2009

Z. p. Polsce, skarga nr 34694/06, wyrok z 20/04/2010, ostateczny 20/07/2010

Wszystkie sprawy dotyczą naruszenia art. 8 Konwencji w zw. z naruszeniem prawa skarżących do poszanowania ich życia prywatnego z powodu niepodjęcia przez władze odpowiednich działań w celu odzyskania dzieci uprowadzonych przez ich matki (**P.P., Stochlak**) lub umożliwienia wykonania rodzicielskiego prawa do kontaktu z dzieckiem (**Dąbrowska, Pawlik, Z.**).

Szczegółowy opis spraw znajduje się w aneksie do niniejszego raportu.

We wszystkich powyższych sprawach Trybunał stwierdził, że władze krajowe nie wywiązały się z obowiązku zapewnienia skarżącym szybkiej i skutecznej pomocy, która umożliwiłaby im efektywne wykonanie swoich praw rodzicielskich i prawa do kontaktu z dzieckiem. Polskie władze nie podjęły wystarczająco szybko wszystkich środków, po zastosowaniu których można byłoby rozsądnie spodziewać się wykonania zarządzenia o powrocie dzieci; władze nie wydały też wiążących decyzji krajowych regulujących kontakty rodziców, aby chronić prawo skarżących do odwiedzin dziecka (naruszenie art. 8 Konwencji).

I. Środki indywidualne

1. Słuszne zadośćuczynienie

Dąbrowska

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	10 000 euro	-	10 000 euro
Termin płatności: 02/08/2010		Wyłacono w dniu: 29/07/2010	

Pawlik

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	5 000 euro	650 EUR	5 650 euro
Termin płatności: 19/12/2007		Wyłacono w dniu: 20/11/2007	

P.P.

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	7 000 euro	7 000 EUR	14 000 euro
Termin płatności: 08/07/2008		Wyłacono w dniu: 01/07/2008	

Stochlak

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	7 000 euro	6 000 EUR	13 000 euro
Termin płatności: 22/03/2010		Wyłacono w dniu: 18/03/2010	

Z.

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	5 000 euro	-	5 000 euro
Termin płatności: 20/10/2010		Wyłacono w dniu: 12/10/2010	

2. Środki indywidualne

Dąbrowska: skarżącej przyznano słuszne zadośćuczynienie za szkodę niemajątkową. Syn skarżącej urodził się w grudniu 1998 r. (ma obecnie 16 lat). Zgodnie z wyrokiem, syn skarżącej nie został wyjęty spod opieki swojego ojca. Skarżąca miała jedynie sporadyczny kontakt ze swoim synem, zawsze w miejscach publicznych i w obecności ojca dziecka.

Pełnomocnik Rządu był gotów zapewnić skarżącej i jej byłemu mężowi mediację w celu wykonania wyroku Trybunału. W 2010 r. Pełnomocnik Rządu poczynił kilka prób (między innymi poprzez listy z 30 września oraz 12 października oraz przez telefony do skarżącej i jej byłego męża) zorganizowania spotkania skarżącej i jej byłego męża w celu wykonania decyzji sądów krajowych. Niestety za każdym razem były mąż skarżącej odmawiał spotkania ze skarżącą i zazwyczaj informował o tym w ostatniej chwili.

Warto wspomnieć, że skarżąca nie wszczęła żadnych dodatkowych postępowań po doręczeniu decyzji sądu z dnia 2 lutego 2010 r.

Natomiast były mąż skarżącej wniósł do Sądu Okręgowego w Białymstoku o zmianę wyroku Sądu Rejonowego w Białymstoku w części dotyczącej miejsca zamieszkania ich syna tak, aby mieszkał on u ojca. W dniu 21 marca 2012 r. Sąd Okręgowy w Białymstoku przyznał byłemu mężowi skarżącej prawo opieki nad dzieckiem.

Pawlik: skarżącemu przyznano słuszne zadośćuczynienie za szkody niemajątkowe. Syn skarżącego osiągnął pełnoletność w 2006 r.

P.P.: skarżącemu przyznano słuszne zadośćuczynienie za szkody niemajątkowe. Prawa skarżącego do kontaktu z dzieckiem zostały uregulowane orzeczeniem Sądu Rejonowego w Poznaniu z dnia 15 kwietnia 2005 r. (patrz: § 49 wyroku Trybunału), zgodnie z zasadami postępowania dotyczącego powrotu dzieci, na podstawie Konwencji Haskiej. Warunki wykonywania kontaktów z dzieckiem zostały potwierdzone wyrokiem Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 22 stycznia 2007 r. Zgodnie z tym wyrokiem skarżący może widywać córki w ich miejscu zamieszkania oraz zabierać je poza miejsce zamieszkania o ile one się temu nie sprzeciwią, a matka zostanie poinformowana na tydzień przed jego przyjazdem do Polski. Do tej pory skarżący nie wystąpił o pomoc w wykonywaniu tego wyroku.

Dnia 26 lutego 2008 r. Ministerstwo Sprawiedliwości otrzymało pismo z Ambasady Włoch, wzywające polskie władze do podjęcia środków w celu zapewnienia skarżącemu pełnego wykonywania swoich praw kontaktowych i spędzenia z córkami wakacji we Włoszech. Dnia 10 marca 2008 r. Ministerstwo Sprawiedliwości odpowiedziało, że skarżący ostatni raz spotkał się z córkami 27 maja 2005 r. i od tamtego czasu kontaktował się z nimi jedynie telefonicznie. Ministerstwo poinformowało także skarżącego, że może wnieść o rozszerzenie jego praw do kontaktu, jasno wskazując, w jaki sposób ma tego dokonać, oraz że powinien złożyć wniosek o zgodę na spędzenie przez córki wakacji we Włoszech.

Ponadto, dnia 19 maja 2008 r. Ministerstwo Sprawiedliwości poinformowało Ambasadę Włoch, że jeżeli matka przeszkodzi w kontaktach skarżącego z córkami, powinien on złożyć wniosek, na mocy art. 1050 k.p.c., który dotyczy wykonywania orzeczeń sądu w sprawach dotyczących prawa rodzica do kontaktów z dziećmi.

Poza tym, dnia 3 września 2008 r., Ministerstwo Sprawiedliwości odpowiedziało na list Komisarza Unii Europejskiej ds. sprawiedliwości, wolności i bezpieczeństwa z dnia 5 sierpnia 2008 r., informując go o ścieżkach prawnych dostępnych dla skarżącego w celu zmiany wyroku Sądu Okręgowego

w Poznaniu z dnia 22 stycznia 2007 r., a także o tym, że skarżący nie wniósł żadnych dalszych skarg ani wniosków.

Dnia 7 lipca 2008 r. włoskie Ministerstwo Sprawiedliwości wystosowało pismo do polskiego Ministerstwa Sprawiedliwości z prośbą o udzielenie pomocy skarżącemu w wykonywaniu jego praw kontaktowych. Pismo doprecyzowało, że skarżący chciałby gościć swoje córki we Włoszech przez okres wakacji letnich oraz przerwy bożonarodzeniowej w 2008 r. oraz przez jeden tydzień ferii zimowych w 2009 r. bez obecności ich matki. Skarżący był gotów pokryć koszty podróży z Warszawy do Wenecji, podczas gdy Ambasada Włosa zajęłaby się podróżą dziewczynek z Poznania do Warszawy.

Pismem z dnia 11 sierpnia 2008 r. polskie Ministerstwo Sprawiedliwości odpowiedziało na pismo włoskiego Ministerstwa Sprawiedliwości stwierdzając, że:

- Konwencja Haska nie ma już zastosowania do starszej córki, ponieważ skończyła już ona 16 lat;
- sądy mają kompetencje do zmiany praw kontaktowych skarżącego;
- skarżący może złożyć wniosek o rozszerzenie praw kontaktowych przez Sąd Rejonowy w Poznaniu (samodzielnie lub przez adwokata/radcę prawnego), wskazując jasno, jak powinny być wykonywane (dzień, godzina, miejsce, itp.). Może również zwrócić się do sądu o nakazanie matce, aby nie utrudniała wykonywania tych praw. Ministerstwo poinformowało także skarżącego o wymogach formalnych, jakie należy w tym celu spełnić (dokumenty, jakie należy złożyć oraz opłaty, jakie należy wnieść).

Starsza córka skarżącego ma 22 lata, a jego młodsza córka ma 18 lat (urodziły się odpowiednio w 1992 i w 1996 r.), w związku z czym Konwencja Haska nie ma już zastosowania w tej sprawie.

Stochlak: skarżącemu przyznano słuszne zadośćuczynienie za szkodę niemajątkową i połączył się on ponownie z córką.

Z.: skarżącemu przyznano słuszne zadośćuczynienie za szkodę niemajątkową. Córka skarżącego urodziła się w listopadzie 1996 r. (ma teraz ukończone 18 lat). Jak wskazano w wyroku Trybunału, skarżący nie ma kontaktu z córką. Jednakże po doręczeniu wyroku Trybunału z 20 kwietnia 2010 r., nie wszczął żadnych dodatkowych postępowań wykonawczych.

W tych okolicznościach dodatkowe środki indywidualne nie wydają się konieczne.

II. Środki generalne

W każdej z tych spraw Trybunał uznał, że właściwe organy nie podjęły starań, jakich można by od nich oczekiwać w celu ułatwienia ponownego połączenia się rodzica z dzieckiem. Rząd nie zdołał dostarczyć jakiegokolwiek wyjaśnienia usprawiedliwiającego opóźnienie w postępowaniu egzekucyjnym, a w tym długie okresy bezczynności sądów. Trybunał zauważył, że polskie władze nie podjęły niezwłocznie wszelkich środków, jakich można by od nich oczekiwać w celu wykonania decyzji o kontaktach/o powrocie dziecka.

W celu zapobieżenia naruszeniom podobnym do stwierdzonych przez Trybunał, Rząd podjął środki o charakterze legislacyjnym oraz praktycznym, które zaprezentowane są poniżej.

1. Zaktualizowane informacje ogólne o ramach prawnych regulujących wykonywanie decyzji o kontaktach / powrocie dziecka.

Przed 13 sierpnia 2011 r. wykonywanie decyzji o kontaktach było regulowane przez przepisy ogólne k.p.c. dotyczące zobowiązań niemajątkowych (uchwała Sądu Najwyższego z 30 stycznia 1976 r., sygn. akt III CZP 94/75, OSNCP 1976 7-8). Zastosowanie w tych sprawach miał art. 1050 k.p.c., który stanowi:

§ 1. Jeżeli dłużnik ma wykonać czynność, której inna osoba wykonać za niego nie może, a której wykonanie zależy wyłącznie od jego woli, sąd, w którego okręgu czynność ma być wykonana, na wniosek wierzyciela po wysłuchaniu stron wyznaczy dłużnikowi termin do wykonania i zagrozi mu grzywną na wypadek, gdyby w wyznaczonym terminie czynności nie wykonał.

§ 3. Po bezskutecznym upływie terminu wyznaczonego dłużnikowi do wykonania czynności, sąd na wniosek wierzyciela nałoży na dłużnika grzywnę i jednocześnie wyznaczy nowy termin do wykonania czynności, z zagrożeniem surowszą grzywną.

W dniu 13 sierpnia 2011 r. weszła w życie nowelizacja k.p.c., która szczegółowo reguluje, w art. 598¹⁵-598²¹, wykonywanie decyzji o kontaktach z dzieckiem. Przepis art. 1050 k.p.c. nie ma więc już zastosowania do decyzji o kontaktach z dzieckiem.

2. Szczegółowe informacje o wszelkich nowelizacjach ustaw, które zostały uchwalone w celu usprawnienia procesu wykonywania tego rodzaju decyzji lub uczynienia go bardziej skutecznym

13 sierpnia 2011 r. weszła w życie nowelizacja polskiego k.p.c. Nowelizacja wprowadziła nowy, jasny sposób wykonywania decyzji dotyczących prawa odwiedzin poprzez dodanie nowego rozdziału regulującego konkretnie wykonywanie decyzji dotyczących kontaktów. W związku z tym przepisy art. 1050 k.p.c. nie mają już zastosowania do tych decyzji.

Zgodnie z nowymi przepisami (art. 598¹⁵ - 598²¹ k.p.c.) postępowanie ma dwa etapy. Sąd najpierw określa zagrożenie na wypadek niezastosowania się zobowiązanego do orzeczenia ustalającego kontakty (art. 598¹⁵ § 1 k.p.c.). Następnie, jeżeli zobowiązany nadal nie stosuje się do orzeczenia, osoba uprawniona do kontaktów z dzieckiem winna wystąpić do sądu z wnioskiem o nakazanie zobowiązanemu zapłaty na jej rzecz sumy pieniężnej stosownie do liczby naruszeń (art. 598¹⁶ § 1 k.p.c.). W obu fazach postępowanie odbywa się z udziałem osoby zobowiązanej, która musi być wysłuchana (art. 598¹⁸ 2 k.p.c.).

Zagrożenie nakazaniem zapłaty sumy pieniężnej w przypadku niezastosowania się zobowiązanego do orzeczenia może być zamieszczone już w postanowieniu ustalającym kontakty. Możliwość tę przewiduje przepis art. 582¹ § 3 k.p.c. W takiej sytuacji w razie naruszenia obowiązku sąd od razu

nakaże naruszającemu zapłatę sumy pieniężnej, bez uprzedniego wniosku uprawnionego. Ustalając kontakty, sąd powinien zagrozić nakazaniem zapłaty sumy pieniężnej zawsze, gdy istnieje obawa, że zobowiązany nie zechce wykonać swojego obowiązku. Zaznaczyć należy, że ustawodawca nie przewidział granicy wysokości sumy pieniężnej. Zgodnie z przyjętym założeniem powinna ona być skuteczna i adekwatna do majątku osoby zobowiązanej (art. 598¹⁵ §1 k.p.c.).

Postępowanie w sprawach dotyczących wykonania kontaktów z dzieckiem może być wszczęte tylko na wniosek (art. 598¹⁹ § 1 k.p.c.). Jego istotą jest sukcesywne stosowanie środków o narastającej dolegliwości, a poza tym wnioski o nakazanie zapłaty (art. 598¹⁶ k.p.c.) mogą być ponawiane w związku z powtarzającymi się naruszeniami. Sąd umarza postępowanie, jeżeli w ciągu sześciu miesięcy od uprawomocnienia się ostatniego postanowienia nie wpłynął kolejny wniosek dotyczący wykonania kontaktów z dzieckiem.

Wydane postanowienia pozostają w mocy nawet jeżeli na podstawie art. 598²¹ k.p.c. sąd umorzył postępowanie. Ma to istotne znaczenie w szczególności odnośnie do postanowienia w zakresie zagrożenia zapłatą określonej sumy pieniężnej, ponieważ jeżeli zostaje wszczęte nowe postępowanie, sąd może od razu nakazać zapłatę bez konieczności uprzedniego zagrożenia jego zastosowaniem (art. 598¹⁶ k.p.c.).

Rząd jest zdania, że nowa regulacja jest zgodna z orzecznictwem Trybunału, ponieważ zapewnia rzeczywisty środek zaradczy i nie wprowadza żadnych środków przymusu, które narażałyby zdrowie psychiczne dziecka.

3. Informacje o stałym monitorowaniu trendów w odniesieniu do wykonywania orzeczeń o kontaktach i środków, które mogą być zastosowane w razie nieprawidłowości

Ministerstwo Sprawiedliwości monitoruje wykonanie orzeczeń krajowych dotyczących kontaktów z dzieckiem i w zakresie przymusowego odebrania dziecka (w ramach wykonania Planu Działań Rządu w sprawie wykonywania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka). Zgodnie z powyższym Planem, prezesi sądów okręgowych są zobowiązani nadsyłać kwartalne sprawozdania według wzorów tabel opracowanych przez Ministerstwo Sprawiedliwości, które powinny zawierać:

a) **Tabela I** dotyczy wykonywania orzeczeń o odebraniu osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką, wydanych na podstawie *Konwencji Haskiej z dnia 25 października 1980 r. dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę* (Dz. U. z 1995 roku, Nr 108, poz. 528 ze zmianami)¹.

b) **Tabela II** dotyczy wykonywania orzeczeń o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką, wydanych na podstawie art. 598¹ – 598¹² k.p.c. za wyjątkiem spraw, które toczą się w trybie *Konwencji Haskiej z dnia 25 października 1980 r. dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę*, których dotyczy Tabela I².

¹ do tabeli I należy wpisać wszystkie sprawy prowadzone we wskazanym trybie, jakie wpłynęły do sądu rejonowego w danym okresie sprawozdawczym.

² do Tabeli II należy wpisywać wszystkie sprawy, w których postępowanie przekroczyło 3 m-ce od daty wpływu wniosku.

c) **Tabela III** dotyczy wykonywania orzeczeń nakazujących przymusowe odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką, wydanych na podstawie art. 598⁶ – 598¹² k.p.c. w związku z art. 598¹³ k.p.c., to jest orzeczeń wydanych na podstawie art. 569 § 2 k.p.c. oraz orzeczeń o umieszczeniu małoletniego w placówce opiekuńczo-wychowawczej lub w rodzinie zastępczej³.

d) **Tabela IV** dotyczy wykonywania orzeczeń w przedmiocie egzekucji kontaktów z małoletnim, prowadzonych na podstawie art. 598¹⁵ k.p.c., to jest orzeczeń o zagrożeniu/nakazaniu zapłaty oznaczonej kwoty pieniężnej na rzecz wierzyciela⁴ (do dnia 13 sierpnia 2011 r. na podstawie art. 1050 i 1051 k.p.c.⁵).

Przekazane przez Ministerstwo Sprawiedliwości dane statystyczne spraw objętych **Tabelami I– IV** przedstawiają się następująco:

a) Tabela I: I kwartał 2014 roku - 61 spraw, II kwartał 2014 r. – 52 sprawy.

b) Tabela II: I kwartał 2014 roku - 65 spraw, II kwartał 2014 r. – 67 spraw.

c) Tabela III: I kwartał 2014 roku - 26 spraw, II kwartał 2014 r. – 26 spraw.

d) Tabela IV: I kwartał 2014 roku - 337 spraw, II kwartał 2014 r. – 312 spraw.

4. Informacje o działaniach rozpowszechniających i szkoleniowych

Naruszenie stwierdzone przez Trybunał w ww. sprawach było spowodowane niewywiązaniem się przez organy krajowe z obowiązku ochrony życia prywatnego skarżących.

W tym kontekście należy zwrócić uwagę, że wyroki Trybunału zostały przetłumaczone na język polski i opublikowane na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości (www.ms.gov.pl), a także na stronie poświęconej kuratorom.

Ministerstwo Sprawiedliwości podjęło działania mające na celu upowszechnienie wyroków Trybunału wraz z ich uzasadnieniami wśród sędziów. Tłumaczenia wyroków Trybunału na język polski w sprawach *P.P.* oraz *Pawlik* przesłano do wszystkich Prezesów Sądów Apelacyjnych celem zapoznania z ich treścią sędziów orzekających w sprawach rodzinnych oraz kuratorów sądowych. Ponadto, tłumaczenia wyroku w sprawie *P.P.* zostało przesłane do Prokuratury Generalnej w celu zapoznania z treścią wszystkich prokuratorów (w szczególności z problemem nieskuteczności egzekucji postanowienia nakazującego wydanie małoletnich dzieci skarżącemu na podstawie *Konwencji Haskiej w sprawie cywilnoprawnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę*).

Ponadto, przygotowano specjalną publikację, która zawiera analizę orzecznictwa Trybunału – „*Standardy postępowania w sprawach o kontakty z dzieckiem na tle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*.” Publikacja odnosi się nie tylko do spraw dotyczących kontaktów z dzieckiem, ale

³ do Tabeli III należy wpisywać wszystkie sprawy, w których postępowanie przekroczyło 3 m-ce od daty wpływu wniosku.

⁴ do Tabeli IV należy wpisywać wszystkie toczące się w tej kategorii sprawy, które nie zostały zakończone w ciągu 6 m-cy od daty wpływu pierwszego wniosku, tj. w tym terminie nie wydano postanowienia.

także tych dotyczących konfliktów co do miejsca zamieszkania dziecka. Publikacja ta została również zamieszczona na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości.

Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury prowadzi od kilku lat cykliczne szkolenia systemowe z zakresu ochrony praw człowieka mające na celu zapoznanie wszystkich sędziów sądów powszechnych z podstawami funkcjonowania systemu konwencyjnego oraz problematyką najczęściej pojawiającą się w orzecznictwie Trybunału w Strasburgu w sprawach przeciwko Polsce, w tym tzw. problemów strukturalnych. Jednym z najistotniejszych tematów poruszanych w ramach ww. szkoleń jest zagadnienie realizacji kontaktów między rodzicami a dziećmi. Na 2014 r. przewidziano łącznie 6 szkoleń w apelacjach: katowickiej, krakowskiej, łódzkiej, szczecińskiej i warszawskiej.

5. Szczegółowe informacje o rezultatach już przyjętych środków, w szczególności – statystyki.

Należy podkreślić, iż liczba wyroków Trybunału stwierdzających naruszenie znacznie spadła w przedmiotowej kategorii spraw. Ostatni wyrok stwierdzający naruszenie art. 8 Konwencji w tej grupie spraw miał miejsce w lipcu 2010 r. (*Z. przeciwko Polsce*), a zdarzenia, które doprowadziły do naruszenia Konwencji w tej sprawie miały miejsce przed wdrożeniem środków określonych w niniejszym raporcie. Od 2010 r. Trybunał wydał znaczną liczbę wyroków stwierdzających brak naruszenia Konwencji⁵.

Ogólne dane statystyczne dotyczące postępowań krajowych, nadesłane przez Ministerstwo Sprawiedliwości, przedstawiają się w sposób następujący:

a) Sprawy o wydanie dziecka rozpoznawane przez sądy rodzinne:

2011 r.: wpływ 1110, załatwiono 1123, uwzględniono 227,
2012 r.: wpływ 814, załatwiono 874, uwzględniono 162,
2013 r.: wpływ 764, załatwiono 758, uwzględniono 126,
I półrocze 2014 r.: wpływ 299, załatwiono 314, uwzględniono 47.

b) Sprawy w przedmiocie egzekucji kontaktów z małoletnim (art. 1050 i 1051 k.p.c.):⁶

2011 r.: wpływ 2333, załatwiono 2399, uwzględniono 422,
2012 r.: wpływ 883, załatwiono 1333, uwzględniono 222,
2013 r.: wpływ 326, załatwiono 477, uwzględniono 100,
I półrocze 2014 r.: wpływ 46, załatwiono 84, uwzględniono 21.

W tych okolicznościach żadne dodatkowe środki generalne nie wydają się konieczne.

⁵ Np. w sprawach: P.F. p. Polsce (2210/12), wyrok z dnia 16/09/2014, P.K. p. Polsce (43123/10), wyrok z dnia 10/06/2014, Krasicki p. Polsce (17254/11), wyrok z dnia 15/04/2014, Kijowski p. Polsce (33829/07) wyrok z dnia 05/04/2011, Plaza p. Polsce (18830/07), wyrok z dnia 25/01/2011, Serghides p. Polsce (31515/04), wyrok z dnia 02/11/2010 lub Wojciech Nowak p. Polsce (2210/12), wyrok z dnia 08/06/2010.

⁶ Ministerstwo Sprawiedliwości nie gromadzi odrębnych danych dla spraw o odebranie dziecka w trybie Konwencji Haskiej i w trybie art. 598¹ - 598³ k.p.c.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki o charakterze indywidualnym nie są konieczne w niniejszej sprawie oraz że przyjęte środki o charakterze ogólnym będą wystarczające do stwierdzenia, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji.

Aneks

Szczegółowy opis spraw

Skarżącej w sprawie **Dąbrowska** przyznano wyłączne prawo opieki nad synem (w tamtym czasie w wieku 8 lat) na mocy zarządzenia tymczasowego z dnia 24 maja 2006 r., wydanego przez Sąd Rejonowy w Białymstoku podczas postępowania rozwodowego. Jej prawo zostało potwierdzone ostatecznym wyrokiem rozwodowym z dnia 10 września 2007 r., podtrzymanym przed Sąd Apelacyjny w Białymstoku w dniu 28 lutego 2008 r. Pomimo licznych skarg skarżącej decyzje te nie były respektowane przez ojca, ani należycie wykonywane przez wyznaczonych kuratorów. Choć Sąd Okręgowy w Białymstoku wielokrotnie przyznał, że wyznaczeni kuratorzy działali opieszale, nieskutecznie lub niestaranie, żadne działania nie zostały podjęte, aby przeciwdziałać tym nieprawidłowościom. Dnia 2 kwietnia 2009 r. władze zdecydowały o zalegalizowaniu istniejącego *status quo* i przyznały mężowi skarżącej prawo tymczasowej opieki nad synem. Także w sprawie **Dąbrowska** Trybunał stwierdził, że opóźnienie i bezskuteczna egzekucja wiążącej decyzji sądu krajowego były w dużej mierze spowodowane niewłaściwym zajęciem się sprawą przez władze.

Sprawa **Pawlik** dotyczy naruszenia prawa skarżącego do poszanowania życia rodzinnego poprzez niepodjęcie przez władze skutecznych środków, aby wyegzekwować jego prawo do kontaktu z synem, urodzonym w 1998 r. Orzeczeniem z dnia 19 września 1994 r. Sąd Okręgowy w Szczecinie rozwiązał małżeństwo skarżącego, ograniczył skarżącego w wykonywaniu jego praw rodzicielskich wobec syna i określił sposób dostępu (zmieniony później, dnia 30 czerwca 2000 r.) Ponieważ była żona skarżącego uporczywie odmawiała stosowania się do tych ustaleń, skarżący aktywnie ubiegał się o ich wyegzekwowanie przed Sądem Rejonowym w Szczecinie. Choć udawało mu się, jakkolwiek rzadko, widzieć z synem to jedyną sankcją nałożoną na jego byłą żonę przez władze była grzywna nałożona we wrześniu 2001 r. Sytuacja polepszyła się po 17 czerwca 2002 r., gdy Sąd Rejonowy w Szczecinie umorzył postępowanie z uwagi na porozumienie pomiędzy skarżącym a jego byłą żoną dotyczące dostępu do dziecka. W sprawie **Pawlik** Trybunał stwierdził wystąpienie znacznych opóźnień w postępowaniu wykonawczym i brak satysfakcjonującego wyjaśnienia uzasadniających je. Bezczynność władz przeniosła na skarżącego ciężar stałego uciekania się do kolejnych czasochłonnych i całkowicie nieefektywnych środków wyegzekwowania jego praw. Trybunał przypomniał, że sprawy tego rodzaju wymagają szybkiego załatwienia, gdyż upływ czasu i zmiana okoliczności mogą mieć nieodwracalne skutki dla relacji pomiędzy dziećmi a rodzicem, który z nimi nie mieszka.

W sprawie **P.P.** skarżący, obywatel Włoch, był mężem obywatelki Polski, K.P.. Mieli dwie córki, A i B, urodzone w 1992 i w 1996 r. i mieszkali we Włoszech. Wiosną 1999 r. K.P. zabrała córki na święta

do Polski i złożyła pozew o rozwód. We wrześniu 1999 r. skarżący wszczął postępowanie na podstawie *Konwencji Haskiej dot. cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę*. 17 listopada 1999 r. Sąd Rejonowy w Poznaniu przyznał mu prawo do odwiedzin i 5 stycznia 2001 r. uznał jego wniosek o zwrot dzieci i nakazał K.P. przekazanie ich skarżącemu, biorąc pod uwagę to, że bezprawnie je uprowadziła. Decyzja ta stała się ostateczna i wykonalna w czerwcu 2001 r. Następnie skarżący domagał się wykonania decyzji, ale K.P. nie zastosowała się do niej i ukryła się z dziećmi, pomimo starań kuratora sądowego, kuratorów w asyście funkcjonariuszy policji oraz w towarzystwie przedstawiciela włoskiej ambasady. Wniosek kuratora o wszczęcie postępowania karnego przeciwko niej został oddalony w sierpniu 2003 r. W tym okresie skarżący nie pojawił się w Polsce z uwagi na wystawiony na niego w styczniu 2002 r. nakaz aresztowania za niepłacenie, ustalonych w wyroku rozwodowym, alimentów. Nakaz ten był utrzymywany do marca 2005 r. Dnia 3 kwietnia 2003 r. kuratorzy odnaleźli dzieci, ale z uwagi na silny opór A zwrócili się o badania medycznie i zdecydowali się na niewykonanie nakazu sądu. K.P. pozostawała w ukryciu wraz z dziećmi do września 2003 r. Skarżący spotkał się w końcu z córkami 27 marca 2005 r. Dnia 7 czerwca 2005 r. Sąd Rejonowy w Poznaniu uchylił swoją decyzję z dnia 5 stycznia 2001 r. i zdecydował nie zwracać dzieci skarżącemu, biorąc pod uwagę to, że ich powrót narażałby je na uraz psychiczny lub w inny sposób umieściłby je w sytuacji nie do zniesienia. Zwrócił uwagę w szczególności na asymilację dziewczynek w Polsce i ich silne więzi z matką. W sprawie **P.P.** Trybunał zauważył, że choć władze w końcu odnalazły dzieci 3 kwietnia 2003 r., zaistniałe okoliczności uniemożliwiały ich odebranie. Chociaż trudności w odnalezieniu dzieci były spowodowane oporem ich matki, wpływ czasu był w większej mierze spowodowany sposobem działania w sprawie przez organy krajowe (sądy, kuratorzy, a także prokurator, który umorzył postępowanie karne przeciwko K.P.). Trybunał stwierdził, że władze polskie nie podjęły niezwłocznie wszelkich środków jakich można by od nich oczekiwać w celu wykonania decyzji o powrocie dzieci, a w rezultacie zabezpieczyć prawo skarżącego do odwiedzin. Zwrócił uwagę w szczególności na to, że brak kontaktu skarżącego z jego dziećmi był spowodowany niezdolnością władzy do odnalezienia dzieci ukrywanych przez K.P. oraz nakazem aresztowania wydanym przeciwko skarżącemu i podtrzymywanym przez trzy lata, który dodatkowo utrudnił mu przyjazd do Polski.

Pan **Stochlak** jest obywatelem polskim, który mieszkał w Kanadzie od 1985 roku. W 1993 r. urodziła się jego córka. W 1996 r. jego żona – E.S. – odmówiła powrotu do Kanady po spędzeniu wakacji w Polsce, decydując się na pozostanie w Polsce z ich córką. Od 1997 r. skarżący ubiegał się o zwrócenie mu dziecka w postępowaniach cywilnych i karnych przed organami polskimi. W styczniu 2003 r. specjalna jednostka policji została wyznaczona do poszukiwania dziewczynki. Skarżący, pozbawiony jakiegokolwiek kontaktu z córką w toku postępowania, kontaktował się z właściwymi polskimi organami oraz prywatnymi agencjami detektywistycznymi oraz władzami kanadyjskimi. Ponownie połączył się z córką 14 kwietnia 2003 r., po tym jak jej miejsce pobytu ustaliła prywatna agencja detektywistyczna. Trybunał w sprawie **Stochlak** przypomniał, że postępowanie dotyczące przyznania prawa opieki wymaga pilnego rozpatrzenia, jako że wpływ czasu może mieć nieodwracalne skutki dla relacji między rodzicem i dzieckiem. Jasne było, że w styczniu 1997 r. córka skarżącego została bezprawnie uprowadzona. Rok i siedem miesięcy upłynęło pomiędzy pierwszą decyzją sądu rejonowego a oddaleniem apelacji. Ponadto Trybunał zauważył, że w kontekście cywilnego postępowania wykonawczego, trzy lata upłynęły bez żadnych czynności podejmowanych przez władze. Dopiero w styczniu 2003 r. zorganizowano spotkanie, aby zapewnić skuteczną współpracę pomiędzy różnymi organami krajowymi. Trybunał stwierdził, że władze nie podjęły środków w celu ukarania braku współpracy z strony matki

dziecka, które było źródłem większości problemów (§64 wyroku) i że „gdy krajowy porządek prawny nie umożliwi zastosowania skutecznych sankcji (...), to każde umawiające się Państwo powinno ustanowić stosowny i wystarczający zasób przepisów prawnych, aby móc zapewnić poszanowanie pozytywnego obowiązku, jaki na nim ciąży na mocy artykułu 8 Konwencji” (§ 64 wyroku). Trybunał wywnioskował, że pomimo marginesu uznania, jaki przysługuje pozwanemu państwu, władze polskie zaniechały podjęcia stosownych starań w celu wykonania przysługującego skarżącemu prawa do zwrotu jego dziecka, a tym samym naruszyły jego prawo do poszanowania życia prywatnego / rodzinnego, wynikające z art. 8 Konwencji” (§ 66 wyroku) (**naruszenie art. 8 Konwencji**).

Sprawa **Z.** dotyczy naruszenia prawa skarżącego do poszanowania jego życia prywatnego / rodzinnego poprzez niewyegzekwowanie od 2000 r. przez władze polskie prawa skarżącego do kontaktu z jego córką, urodzoną w 1996 r. W sprawie **Z.** Trybunał zauważył, że wniosek skarżącego o nałożenie kary pieniężnej na jego byłą żonę – która nie pozwoliła skarżącemu spotkać się z jego córką – nie został niezwłocznie rozpatrzony. Nieznaczące kwoty nałożonych kar pieniężnych, w połączeniu z opóźnieniami postępowania, stanowiły ważne czynniki, które przesądziły o nieskuteczności dostępnych dla skarżącego rozwiązań (§ 74 wyroku). Trybunał przyznał, że zadanie sądów krajowych było utrudnione ze względu na napięte relacje między skarżącym a byłą żoną (§ 75 wyroku). Ustalił natomiast, że władze nie podjęły praktycznych kroków, aby po pierwsze zachęcić strony do współpracy, a po drugie, aby zapewnić solidną i odpowiednią pomoc przez właściwych przedstawicieli państwa w ramach prawnych odpowiednich do potrzeb rozdzielonych rodziców i ich nieletniego dziecka. Trybunał podkreślił, że spowodowało to trwałą utratę kontaktu skarżącego z dzieckiem (§ 76 wyroku). Trybunał podsumował, że władze państwowe nie dopełniły pozytywnego obowiązku udzielenia skarżącemu niezwłocznej i skutecznej pomocy, która umożliwiłaby mu skuteczne wyegzekwowanie praw rodzicielskich i prawa do kontaktu (§ 78 wyroku).

7. Raport z wykonania wyroku w sprawie Dzieciak przeciwko Polsce przekazany 25 listopada 2014 r.

Opis sprawy

Dzieciak, skarga nr 77766/01, wyrok z dnia 09/12/2008, ostateczny w dniu 09/03/2009.

Sprawa dotyczy niewywiązania się przez władze krajowe z obowiązku ochrony życia skarżącego (po jego śmierci skargę podtrzymywała jego żona, Zofia) podczas jego pobytu w areszcie tymczasowym od września 1997 r. do października 2001 r. oraz braku skutecznego śledztwa w sprawie jego śmierci.

Skarżący, który cierpiał na choroby serca i przeszedł dwa ataki serca, w dniu 17 września 1997 r. został osadzony w tymczasowym areszcie z uwagi na podejrzenie handlu narkotykami. Mimo licznych wniosków o zwolnienie go z powodu złego stanu zdrowia, sądy krajowe wielokrotnie przedłużały jego tymczasowe aresztowanie z powodu uzasadnionego podejrzenia popełnienia zarzucanych mu czynów oraz skomplikowanego charakteru sprawy. Dopiero w dniu 22 października 2001 r., podczas rozprawy, w trakcie której skarżący stracił przytomność, sąd nakazał zwolnienie go w dniu 26 października 2001 r., wiedząc, że w tym dniu będzie poddany operacji wszczepienia by-pasów. W dniu 25 października 2001 r. skarżący zmarł. Sekcja zwłok wykazała, że zmarł w wyniku ostrej niewydolności wieńcowej.

Trybunał zauważył, że mimo zalecenia komisji lekarskiej z 1998 i 1999 r., wskazującego na możliwość pobytu w areszcie śledczym pod warunkiem istnienia w areszcie oddziału szpitalnego, w okresie od listopada 1999 r. do marca 2000 r. skarżący przebywał w Areszcie Śledczym w Łodzi, który nie posiadał szpitala. W związku z tym stan jego zdrowia stopniowo się pogarszał. Mimo, że w 2001 r. lekarze zdecydowali, że powinien zostać poddany operacji wszczepienia by-pasów, władze nie podały zadowalającego wyjaśnienia, dlaczego nie został on przetransportowany do Instytutu Kardiologii w dwóch pierwszych terminach wyznaczonych na przeprowadzenie operacji. Rażące wydaje się to, iż informacja o drugim terminie zabiegu została przekazana mu zbyt późno, ze względu na sprawdzenie pisma (cenzura) przez prokuraturę. Trybunał zauważył również, że zalecenie zespołu medycznego z dnia 1 października 2001 r. dotyczące zwolnienia skarżącego zostało przekazane do sądu 22 dni później, a skarżący nie miał dostępu do opieki medycznej, gdy brał udział w rozprawach w październiku 2001 r. Ponadto, powody, na które powoływały się władze krajowe, przedłużając jego tymczasowe aresztowanie, nie mogą uzasadnić całkowitego okresu jaki spędził on w tymczasowym areszcie, który przekroczył cztery lata.

W konsekwencji Trybunał uznał, że jakość i czas udzielenia pomocy medycznej skarżącemu w czasie czterech lat pobytu w areszcie śledczym wystawiły jego zdrowie i życie na niebezpieczeństwo. W szczególności brak współpracy i koordynacji pomiędzy różnymi władzami państwowymi, zaniedbanie przetransportowania skarżącego do szpitala w celu przeprowadzenia operacji przy dwóch okazjach, brak właściwego i szybkiego informowania sądu badającego sprawę o stanie zdrowia skarżącego, brak zapewnienia mu dostępu do opieki lekarskiej w trakcie ostatnich dni jego życia oraz nie wzięcie pod uwagę stanu zdrowia skarżącego przy okazji automatycznego przedłużania tymczasowego aresztu stanowiły niewłaściwą opiekę lekarską i w rezultacie naruszyły zobowiązanie państwa do ochrony życia osób pozbawionych wolności (materialne naruszenie art. 2 Konwencji).

Trybunał skrytykował również fakt, że śledztwo w sprawie okoliczności śmierci skarżącego trwało ponad dwa lata, od grudnia 2001 r. do jego umorzenia przez prokuratora w dniu 28 sierpnia 2003 r. (postanowienie utrzymane w mocy przez Sąd Rejonowy w dniu 19 stycznia 2004 r.).

Trybunał zwrócił uwagę na niekompletny i niewłaściwy charakter śledztwa, które nie było w stanie wykazać okoliczności bezpośrednio poprzedzających śmierć skarżącego. Prokurator nie ustalił, czy skarżący został zabrany do sądu o poranku w dniu 22 października 2001 r., co dokładnie wydarzyło się w budynku sądu, dlaczego karetka przywiozła go ponownie do aresztu śledczego, co się zdarzyło przed tym, jak skarżącego przeniesiono w stanie nieprzytomnym z jego celi o godz. 15.45 (§ 107 wyroku Trybunału), jaka była prawdziwa data śmierci skarżącego (§ 108 wyroku Trybunału). Prokurator nie rozważał również wątpliwości podniesionych przez biegłych, które dotyczyły okoliczności, w jakich operacja skarżącego została opóźniona trzy razy (§ 110 wyroku Trybunału).

Biorąc pod uwagę powyższe okoliczności, Trybunał stwierdził, iż władze nie przeprowadziły dokładnego i efektywnego śledztwa w sprawie zarzutu, że śmierć skarżącego spowodowana została przez niewłaściwą opiekę medyczną w trakcie jego tymczasowego aresztowania (proceduralne naruszenie art. 2 Konwencji).

I. Środki indywidualne

1. Słuszne zadośćuczynienie

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	20 000 euro	-	20 000 euro
Termin płatności: 09/06/2009		Wyplacono w dniu: 13/05/2009	

2. Środki indywidualne

Trybunał przyznał wdowie po skarżącym zadośćuczynienie za szkodę niemajątkową.

Umorzone postępowanie dot. okoliczności śmierci skarżącego nie zostało pojęte z urzędu, ani na wniosek żony skarżącego. Obecnie nie ma już możliwości wzruszenia postanowienia kończącego postępowanie, gdyż przedawnienie karalności czynu nastąpiło w dniu 25 października 2011 r.

W tych okolicznościach dodatkowe środki indywidualne nie wydają się konieczne.

II. Środki generalne

1. Materialne naruszenie art. 2 Konwencji:

A. Działania upowszechniające wyrok Trybunału

Naruszenie stwierdzone przez Trybunał wynikało z niewywiązania się przez władze krajowe z obowiązku ochrony życia skarżącego. Wydaje się więc, iż w celu uniknięcia podobnych naruszeń w przyszłości, właściwe będzie opublikowanie i szerokie rozpowszechnienie wyroku Trybunału.

W tym kontekście należy zauważyć, iż wyrok Trybunału został przetłumaczony i opublikowany na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości (www.ms.gov.pl) oraz przesłany do właściwych organów (władz więziennictwa, prokuratorów, rejonowych, okręgowych i apelacyjnych sądów karnych) wraz z okólnikami.

Ponadto, w 2011 r., Ministerstwo Sprawiedliwości przygotowało specjalną publikację zawierającą analizę wiodącego orzecznictwa Trybunału w sprawach dot. Polski – „*Standardy ochrony praw człowieka w prawie Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*”. Publikacja ta zawiera również analizę standardów odnoszących się do art. 2 Konwencji. Została ona rozpowszechniona bezpłatnie do wszystkich sędziów i prokuratorów.

B. Działania szkoleniowe

Od 2010 r. do 2014 r. Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury przygotowała i przeprowadziła następujące szkolenia dla sędziów i prokuratorów.

W 2010 r. łącznie 400 osób mogło wziąć udział w 4 edycjach szkolenia e-learningowego z zakresu orzecznictwa Trybunału.

W 2011 r. odbyło się 7 edycji szkoleń z zakresu ochrony praw człowieka zgodnie z zasadami systemu konwencyjnego przygotowanych dla 350 osób. Ponadto łącznie 400 osób mogło wziąć udział w 4 edycjach szkolenia e-learningowego z zakresu orzecznictwa Trybunału.

W 2012 r. odbyło się 16 edycji szkoleń z zakresu ochrony praw człowieka w systemie konwencyjnym, w których łącznie wzięły udział 554 osoby.

W 2013 r. odbyło się 17 edycji szkoleń z zakresu ochrony praw człowieka w systemie konwencyjnym, w których łącznie wzięły udział 654 osoby, w tym 198 prokuratorów. W grudniu 2013 r. rozpoczęło się współorganizowane przez KSSiP i HELP – przy współpracy z Ministerstwem Sprawiedliwości – szkolenie e-learningowe nt. „Standardów Rady Europy w zakresie prawa antydyskryminacyjnego”, w którym udział wzięło 36 sędziów i prokuratorów.

Na 2014 r. zaplanowano 17 edycji szkoleń z zakresu ochrony praw człowieka w systemie konwencyjnym, w których do tej pory wzięły udział 423 osoby, w tym 319 sędziów, asystentów sędziów oraz referendarzy, 70 prokuratorów i 7 asystentów prokuratorów.

Dodatkowo co roku organizowane były wizyty studyjne do Trybunału.

Szkolenia te mają charakter „ogólny”, z podziałem na bloki orzecznicze omawiające problematykę najczęściej pojawiającą się w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w ramach poszczególnych dziedzin prawa.

C. Środki podjęte w grupie spraw Kaprykowski

Ponadto środki generalne dotyczące adekwatnej opieki medycznej dla osób pozbawionych wolności w polskich placówkach penitencjarnych zostały zaprezentowane, a następnie zbadane przez Komitet Ministrów w kontekście grupy spraw Kaprykowski (skarga nr 23052/05).

2. Proceduralne naruszenie Artykułu 2 Konwencji:

A. Środki dotyczące długości postępowania karnego

Środki generalne dotyczące długości postępowania karnego zostały zaprezentowane w kontekście grupy spraw *Kudła* (skarga nr 30210/96). W planach działań dotyczących tej grupy wyroków zawarto obszernie informacje na temat przeprowadzonej w 2009 r. nowelizacji *ustawy z 2004 r. o prawie strony do skargi na nadmierną długość postępowania*, która doprowadziła do objęcia tym środkiem także postępowania przygotowawczego prowadzonego przez prokuratora oraz o wszechstronnej nowelizacji k.p.k.

B. Środki mające na celu podniesienie jakości postępowania prowadzonego przez prokuratora

W celu wykonania wyroku Trybunału stwierdzającego również naruszenie art. 2 Konwencji o charakterze proceduralnym – w aspekcie poprawy jakości postępowań prowadzonych przez prokuratora – podjęto szereg działań upowszechniających wyrok i szkoleniowych, które zostały przedstawione wyżej.

Ponadto na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości opublikowano także opracowanie pt. „*Obowiązek kryminalizacji i przeprowadzenia skutecznego postępowania wyjaśniającego okoliczności popełnienia przestępstwa stanowiącego poważne naruszenie praw człowieka*”, które odnosi się między innymi do wyroku wydanego w sprawie Dzieciak przeciwko Polsce.

Informacja o wyroku ws. Dzieciak została opublikowana również na stronach internetowych Prokuratury Generalnej⁷.

W marcu 2012 r. Prokuratura Generalna rozpowszechniła wśród prokuratorów tłumaczenie „*Wytycznych Komitetu Ministrów Rady Europy ws. zwalczania bezkarności poważnych naruszeń praw człowieka*”. Ponadto Prokuratura Generalna skierowała do prokuratorów pismo, w którym zwróciła uwagę na standardy skutecznego śledztwa wypracowane w orzecznictwie Trybunału.

Dodatkowo Prokurator Generalny wykorzystuje cykliczne narady z podległymi mu prokuratorami apelacyjnymi do podnoszenia kwestii dotyczących przeciwdziałania przewlekłości postępowań i konieczności przeprowadzania sprawnych i terminowych śledztw oraz dochodzeń.

W celu zapewnienia sprawnego prowadzenia postępowań przygotowawczych, Prokurator Generalny w dniu 7 listopada 2013 r. wydał wytyczne w sprawie sposobu prowadzenia postępowań przygotowawczych złożonych przedmiotowo. Wskazano w nich m.in. na konieczność badania przez bezpośredniego przełożonego spraw prowadzonych przez okres powyżej 6 miesięcy.

Na bieżąco prowadzony jest przez kierowników wszystkich jednostek prokuratury oraz przez prokuratury nadrzędne monitoring spraw długotrwałych. Niejednokrotnie sprawy długotrwałe obejmowane są zwierzchnim nadzorem służbowym w celu udzielenia pomocy prokuratorom prowadzącym postępowanie przy wyznaczeniu zakresu i kierunków dalszego postępowania.

Kwestie związane z czasem trwania postępowań przygotowawczych, rytmiczności prowadzonych postępowań oraz niezbędnej koncentracji materiału dowodowego są przedmiotem badań aktowych, wizytacji i lustracji prowadzonych w jednostkach prokuratur. Zagadnienia te stanowią stały punkt narad służbowych w prokuraturach oraz kierownictwa prokuratur z jednostkami Policji oraz innymi organami uprawnionymi do prowadzenia postępowań przygotowawczych.

W sprawach, w których prokuratorzy Prokuratury Generalnej sprawują nadzór nad śledztwami prowadzonymi przez Wydziały do spraw Przestępczości Zorganizowanej i Korupcji prokuratur apelacyjnych, w tym w zakresie przedłużania czasu trwania tych postępowań – oceniania jest dynamika i sprawność czynności podejmowanych przez prokuratorów prowadzących śledztwa.

⁷ <http://www.pg.gov.pl/>

W przypadku stwierdzenia uchybień, sygnalizowane są one prokuratorom prowadzącym postępowanie z jednoczesnym zaleceniem podjęcia stosownych działań. W sprawach tych prowadzone są również kontrole poszczególnych śledztw długotrwałych lub w których stosowane jest długotrwałe tymczasowe aresztowanie.

Stałemu monitorowaniu podlega przebieg postępowań związanych z rozpoznawaniem skarg na przewlekłość postępowań przygotowawczych prowadzonych w Wydziałach do spraw Przystępności Zorganizowanej i Korupcji prokuratur apelacyjnych. W przypadku uwzględnienia skargi na przewlekłość danego postępowania przygotowawczego jest ono obejmowane zwierzchnim nadzorem służbowym przez wyznaczonego prokuratora Prokuratury Generalnej.

C. Środki podjęte w grupie spraw Dzwonkowski

Ponadto, środki generalne dotyczące nieskuteczności śledztwa w sprawach, w których zarzuca się naruszenie praw człowieka chronionych artykułami 2 oraz 3 Konwencji, są badane przez Komitet Ministrów w kontekście grupy spraw Dzwonkowski (skarga nr 46702/99).

W tych okolicznościach dodatkowe środki generalne nie wydają się konieczne.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki indywidualne nie są konieczne w niniejszej sprawie oraz że przyjęte **środki generalne**, w szczególności publikacja i rozpowszechnienie wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, będą wystarczające do stwierdzenia, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji w odniesieniu do naruszenia art. 2 Konwencji.

8. Raport z wykonania wyroków w sprawach Frasik i Jaremowicz przeciwko Polsce przekazany 30 kwietnia 2014 r.

Opis spraw

Frasik, skarga nr 22933/02, wyrok z dnia 05/01/2010, ostateczny w dniu 05/04/2010

Jaremowicz, skarga nr 24023/03, wyrok z dnia 05/01/2010, ostateczny w dniu 05/04/2010

Skarżący Rafał Frasik i Paweł Jaremowicz przebywali w zakładach karnych - skarżący Frasik odbywał karę pozbawienia wolności za gwałt i groźby kierowane pod adresem swojej wieloletniej partnerki; skarżący Jaremowicz odbywał karę pozbawienia wolności za usiłowanie włamania. Odpowiednio w kwietniu 2001 r. i czerwcu 2003 r. skarżący zwrócili się do właściwych sądów, aby te wyraziły zgodę na zawarcie związków małżeńskich w zakładzie karnym.

W odpowiedzi na wniosek skarżącego Frasika, w 2001 r. sąd nie wyraził zgody na zawarcie małżeństwa z uwagi na fakt, iż miało to na celu skorzystanie przez narzeczoną z prawa do odmowy składania zeznań przeciwko niemu.

W sprawie Jaremowicz, skarżący i inna osadzona zwrócili się do sądu okręgowego, w czerwcu 2003 r., z prośbą o wydanie zezwolenia na zwarcie małżeństwa. Sąd odmówił, wskazując w uzasadnieniu powody, które w żadnym razie nie dotyczyły bezpieczeństwa zakładu karnego, czy porządku w nim. Sąd ograniczył się do oceny charakteru i jakości związku skarżącego z M.H. Sąd stwierdził, że skoro skarżący oraz M.H. (początkowo także pozbawiona wolności w tej samej placówce), nie mogli udowodnić swojej znajomości jako istniejącej przed ich pobytem w zakładzie karnym to taka znajomość była „nielegalna”. Ponadto, sąd uznał, że okoliczności, w których nawiązała się więź pomiędzy parą, miały miejsce w „zakładzie karnym” i miały charakter „z pewnością nielegalny” – według sądu oznaczało to, że więź ta była „bardzo powierzchowna” i „niewskazana” z punktu widzenia resocjalizacji skarżącego.

Europejski Trybunał Praw Człowieka (dalej „Trybunał”) uznał, że sędziom rozpoznającym sprawę nie udało się znaleźć równowagi między różnymi interesami społecznymi a indywidualnymi w sposób zgodny z Konwencją. W rezultacie, zastosowanie środka naruszyły istotę prawa skarżących do zawarcia związku małżeńskiego. W opinii Trybunału, naruszenie Konwencji spowodowane zostało brakiem powściągliwości odpowiednich władz krajowych w wykonywaniu władzy dyskrejonalnej, jak również tym, że nie znaleziono równowagi między różnymi interesami społecznymi i indywidualnymi w sposób zgodny z Konwencją; Trybunał nie uważa, by naruszenia te spowodowane były brakiem szczegółowych zasad dotyczących zawierania małżeństwa w zakładach karnych. Nawet jeśli działanie sądu nakierowane było na zapewnienie odpowiedniego przebiegu postępowania, to nie uwzględniono zachowania odpowiedniej równowagi, celem poszanowania podstawowych praw skarżącego wynikających z Konwencji (naruszenie art. 12 Konwencji).

Sprawy te dotyczą ponadto braku skutecznego środka odwoławczego. W szczególności, w sprawie Frasik brak było odpowiednich procedur, które umożliwiłyby skarżącemu odwołanie się lub podważenie w inny sposób decyzji o odmowie przyznania mu prawa do zawarcia małżeństwa w areszcie. W kontekście sprawy Jaremowicz, mimo iż skarżący uzyskał zezwolenie na ślub około pięć miesięcy po złożeniu wniosku, Trybunał stwierdził, że opóźnienie to było nadmierne i nie można powiedzieć, że zaoferowano skarżącemu niezbędną pomoc, tj. szybką decyzję co do istoty roszczenia (naruszenie art. 13 Konwencji).

W przypadku sprawy Frasik Trybunał stwierdził również nadmierną długość i opóźnienie rozpoznania jego zażalenia dotyczącego jego tymczasowego aresztowania (naruszenie art. 5 § 4 Konwencji).

I. Środki indywidualne

1. Słuszne zadośćuczynienie

Frasik

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	5 000 euro	1 500 euro	6 500 euro
Termin płatności: 05/07/2010		Wyplacono w dniu: 15/07/2010	
Opóźnienie w wypłacie spowodowane było brakiem kontaktu ze skarżącym. Należność została przekazana do Wydziału Legislacyjno-Prawnego w Biurze Dyrektora Generalnego celem ustanowienia depozytu. Następnie należność została przesłana na konto adwokata skarżącego.			

Jaremowicz

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	1 000 euro	1 500 euro	2500 euro
Termin płatności: 05/07/2010		Wypłacono w dniu: 21/06/2010	

2. Środki indywidualne

W dniu 7 maja 2002 r. w sprawie skarżącego Frasika sąd wydał wyrok 3 lat pozbawienia wolności i skarżący nie podlegał już żadnym ograniczeniom wiążącym się ze statusem zatrzymanego. W sprawie Jaremowicz skarżący uzyskał zgodę na zawarcie związku małżeńskiego, z której nie skorzystał.

W tych okolicznościach żadne dodatkowe środki indywidualne nie wydają się konieczne.

II. Środki generalne

1. Naruszenie art. 12 Konwencji

A. Ramy prawne

Po pierwsze, należy podkreślić, że postanowienia *Kodeksu karnego wykonawczego* (dalej k.k.w.) nie ograniczają prawa więźniów lub osób zatrzymanych do małżeństwa. Odpowiednie postanowienia - w odniesieniu do prawa do zawarcia małżeństwa każdego człowieka – zawiera *Kodeks rodzinny i opiekuńczy* (Dz. U. z 2012 r. poz. 788) (dalej k.r.o.) z dnia 25 lutego 1994 r. oraz *Prawo o aktach stanu cywilnego* z dnia 29 września 1986 r.. (Dz. U. z 2011 r. Nr 212, poz. 1264), (dalej a.s.c.). Ponadto w art. 58 ust. 3 a.s.c. przewidziano możliwość zawarcia małżeństwa przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego poza budynkiem urzędu.

Należy wskazać, że w praktyce, aby zawrzeć związek małżeński w jednostce penitencjarnej, wymagana jest zgoda kierownika tejże jednostki, tj. dyrektora zakładu karnego bądź aresztu. Ponadto, w przypadku osób zatrzymanych, wymagane jest także otrzymanie zgody organu, pod którego dyspozycją pozostaje osoba zatrzymana (np. prokuratora).

B. Praktyka władz krajowych

Źródłem naruszenia art. 12 Konwencji w powyższych sprawach zdaje się być nieprawidłowa praktyka władz krajowych. Stanowisko to zostało potwierdzone przez władze już na etapie postępowania karnego w sprawie skarżącego Frasika, w którym Sąd Najwyższy stwierdził, że odmowa wydania zgody na zawarcie małżeństwa wraz z jej uzasadnieniem stanowi naruszenie Konwencji. W celu zapobieżenia podobnym naruszeniom, władze podjęły szereg środków o charakterze upowszechniającym.

W powyższym kontekście należy zaznaczyć, że oba wyroki zostały przetłumaczone i opublikowane na stronie Ministerstwa Sprawiedliwości (www.ms.gov.pl). Ponadto, w 2011 r. Ministerstwo

Sprawiedliwości przygotowało specjalną publikację zawierającą analizę wiodącego orzecznictwa w sprawach polskich – „*Standardy ochrony praw człowieka w prawie Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*”; publikacja ta odnosi się także do obu omawianych wyroków, które zostały nieodpłatnie rozpowszechnione wśród sędziów oraz prokuratorów.

Od 2012 r. informacje o każdym naruszeniu Konwencji stwierdzonym przez Trybunał, które dotyczą praktyki sądów krajowych, przesyłane są do odpowiedniego prezesa sądu oraz prezesa sądu wyższej instancji, jak również do właściwej prokuratury.

Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury w dalszym ciągu podejmuje działania mające na celu rozpowszechnienie orzecznictwa Trybunału wśród sędziów i prokuratorów, zarówno jako część szkolenia wstępnego jak i jego kontynuację. Należy zwrócić uwagę na cykl szkoleń o charakterze systemowym, które zostały rozpoczęte w 2012 r. Szkolenia te mają na celu przedstawienie sędziom i prokuratorom informacji dotyczących najczęstszych naruszeń Konwencji stwierdzonych przez Trybunał w sprawach przeciwko Polsce w odniesieniu do spraw z zakresu wymiaru sprawiedliwości. Projekt ten jest w toku; każdego roku, ok. 500-600 sędziów oraz prokuratorów bierze w nim udział. Ostatecznie, w ciągu 5-6 lat wszyscy sędziowie sądów powszechnych oraz prokuratorzy powinni odbyć takie szkolenie. Program szkolenia obejmuje między innymi informacje dotyczące standardów Trybunału w zakresie praw osób pozbawionych wolności, w szczególności – prawa do zawarcia małżeństwa.

Wyroki Trybunału rozpowszechnione zostały także wśród funkcjonariuszy służby więziennej, a także innych pracowników. Przedstawiane są podczas spotkań szkoleniowych z przedstawicielami jednostek organizacyjnych Służby Więziennej. Rozpowszechniane jest także orzecznictwo Trybunału. Wyroki Trybunału są z kolei udostępniane osobom zatrzymanym oraz aresztowanym.

2. Naruszenie art. 13 Konwencji

Trybunał stwierdził, że prawdą jest, iż skarżący Jaremicz ostatecznie uzyskał zgodę na zawarcie małżeństwa, a także to, iż skarżący miał możliwość – i tak też uczynił – odwołania się od początkowej odmowy sądu penitencjarnego. Jednakże procedura ta trwała prawie pięć miesięcy, a żadne orzeczenie w sprawie jego odwołania nie zostało wydane do czasu, kiedy władze więzienne w końcu zmieniły swoją pierwotną decyzję, i wówczas apelacja stała się bezprzedmiotowa. Dlatego też nie można stwierdzić, aby w przedmiotowej sprawie procedura ta przyniosła wnioskodawcy wymagany efekt, to znaczy szybką decyzję w sprawie istoty jego zarzutu naruszenia Konwencji na podstawie Artykułu 12.

Ostatnie statystyki przedstawione przez Centralny Zarząd Służby Więziennej potwierdzają, że naruszenia stwierdzone przez Trybunał w wyrokach w sprawach Frasiak i Jaremicz są raczej jednostkowe. Zgodnie z powyższymi danymi, w latach 2013-2014 wniesiono 393 wnioski o wydanie zgody na zawarcie małżeństwa w jednostkach penitencjarnych (5 z nich dotyczyło osób zatrzymanych). Tylko w jednym z tych 393 przypadków kierownik jednostki penitencjarnej odmówił wydania zgody. Wnioskodawca zaskarżył powyższą decyzję do właściwego sądu penitencjarnego. W dwóch innych przypadkach organy, pod dyspozycją których pozostawały osoby zatrzymane, odmówiły wydania zgody. Powyższe statystyki wyraźnie wskazują, że problem niewydawania zgody na zawarcie małżeństwa w jednostkach penitencjarnych pojawia się bardzo sporadycznie.

3. Naruszenie art. 5 § 4 Konwencji w sprawie Frasik

Przedmiotowa sprawa przejawia podobieństwa do sprawy Baranowski p. Polsce (nr 28358/95, wyrok z dnia 28 marca 2010, rezolucja końcowa Komitetu Ministrów RE CM/ResDH(2011)139).

W tych okolicznościach, żadne dodatkowe środki generalne nie wydają się konieczne.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki indywidualne nie są konieczne w niniejszej sprawie oraz że przyjęte środki generalne będą wystarczające do stwierdzenia, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji.

9. Plan działań dotyczący wyroku w sprawie Giermek przeciwko Polsce przekazany 30 kwietnia 2014 r.

Opis sprawy

Giermek, skarga nr 6669/03, wyrok z dnia 15/09/2009, ostateczny w dniu 15/12/2009.

Sprawa dotyczy niewykonania decyzji krajowej wydanej przez Burmistrza miasta Zator z dnia 14 maja 1997 r., a następnie wyroku wydanego przez Wojewódzki Sąd Administracyjny w Krakowie w dniu 9 lipca 2004 r., co spowodowało naruszenie art. 6 § 1 Konwencji. Trybunał stwierdził również naruszenie art. 6 § 1 Konwencji z powodu przewlekłości postępowania administracyjnego.

W 1985 r. sąsiad skarżących, T.P., założył firmę zajmującą się produkcją napojów bezalkoholowych, uprzednio otrzymując odpowiednie pozwolenie. Firma mieściła się przy tej samej ulicy oraz w bezpośrednim sąsiedztwie domów skarżących. W 1990 oraz 1992 r. T.P. poszerzył swoją działalność o hurtową i detaliczną sprzedaż artykułów spożywczych. W 1991 r. otrzymał pozwolenie na budowę dodatkowego magazynu na swojej nieruchomości.

W bliżej nieokreślonym dniu skarżący oraz inni mieszkańcy tej samej ulicy wnieśli skargę do Burmistrza miasta Zator dotyczącą dużego ruchu oraz uciążliwości powodowanej przez sprzedaż hurtową T.P.

W dniu 23 września 1993 r. Burmistrz miasta Zator wydał decyzję zakazującą wykorzystywania niektórych budynków swojej firmy w celach sprzedaży hurtowej artykułów spożywczych, uzasadniając, że T.P. nie uzyskał odpowiednich pozwoleń.

W dniu 9 lipca 2004 r. w Wojewódzkim Sądzie Administracyjnym w Krakowie odbyło się posiedzenie, w którym skarżący podnieśli, że T.P. nie wywiązał się z obowiązku nałożonego decyzją organów administracyjnych. Skarżący podkreślali, że dalsze niewykonanie decyzji z dnia 14 maja 1997 r. powodowało negatywne konsekwencje w stosunku do nich. Powiatowy Inspektor Nadzoru Budowlanego stwierdził, że Inspektorat podjął pewne środki w stosunku do T.P.

W tym samym dniu Wojewódzki Sąd Administracyjny wydał wyrok na korzyść skarżących, nakazując Powiatowemu Inspektorowi Nadzoru Budowlanego wydanie decyzji lub podjęcie wszystkich koniecznych środków w celu wykonania decyzji Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 6 października 1999 r. w ciągu 2 miesięcy od dnia otrzymania akt sprawy.

Tymczasem, w dniu 20 stycznia 2003 r. drugi skarżący wniósł skargę do Naczelnego Inspektora Nadzoru Budowlanego, dotyczącą niewykonania decyzji wobec T.P. Pozostali skarżący, w dniu 3 marca 2005 r. wnieśli skargę do Wojewody Małopolskiego w przedmiocie dalszej bezczynności Powiatowego Inspektora w Oświęcimiu odnośnie wykonania decyzji z 14 maja 1997 r.

Wszystkie powyższe środki okazały się nieskuteczne. W dniu wydania wyroku Trybunału decyzja nadal nie była wykonana.

Trybunał powtórzył, że opóźnienie w wykonaniu wyroku może być uzasadnione wyłącznie w szczególnych okolicznościach. Jednakże, opóźnienie nie może naruszać prawa chronionego przez art. 6 § 1 Konwencji.

Ponadto, Trybunał stwierdził, że choć wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego z dnia 9 lipca 2004 r. nakładał na Powiatowego Inspektora Nadzoru Budowlanego obowiązek wydania decyzji bądź podjęcia wszystkich niezbędnych środków celem wykonania wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 6 października 1999 r. w ciągu 2 miesięcy, wyrok z dnia 9 lipca 2004 r. nie był wykonany przez blisko 5 lat po jego wydaniu.

Biorąc pod uwagę wyżej wskazane okoliczności, Trybunał stwierdził, że stan faktyczny sprawy nie wykazał żadnego uzasadnienia niewykonania wyroku z dnia 9 lipca 2004 r. Tym samym Trybunał stwierdził naruszenie art. 6 § 1 Konwencji.

I. Środki indywidualne

1. Słuszne zadośćuczynienie

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	3 900 euro	-	3 900 euro
Termin płatności: 15/03/2010		Wyplacono w dniu 25/02/2010	

2. Środki indywidualne

Jak wynika z informacji przesłanych przez Powiatowego Inspektora Nadzoru Budowlanego w Oświęcimiu (dalej: Inspektor), na dzień 29 kwietnia 2014 r. decyzja Burmistrza miasta Zator nie była wykonana. Ponadto, Inspektor poinformował, że treść powyższej decyzji jest niejasna i rodzi szereg poważnych problemów odnośnie interpretacji, co z kolei ma wpływ na skuteczność wykonania decyzji. Inspektor podjął działania w celu ustalenia obecnego stanu faktycznego oraz przeprowadzenia odpowiednich działań kontrolnych.

II. Środki generalne

1. Działania rozpowszechniające i informacyjne

Rząd pragnie poinformować, że podjęto szereg środków mających na celu zapobieżenie braku odpowiedniego działania administracji, a także dotyczących eliminacji przewlekłości postępowania administracyjnego w kontekście wykonania wyroków Trybunału w grupie spraw *Fuchs przeciwko Polsce*.

Ponadto, w opinii Rządu, w celu zapobieżenia podobnym naruszeniom w przyszłości, szkolenia oraz działania informacyjne, które obejmowałyby rozprawienie wyroku Trybunału wśród odpowiednich instytucji krajowych, stanowią ważny element działania.

W konsekwencji w celu zapobieżenia naruszeniom podobnym do tych w sprawie Giermek p. Polsce, rozpowszechnienie wyroku Trybunału oraz szkolenia dla urzędników administracji wydają się być wystarczającymi środkami.

Wyrok Trybunału został przekazany do Powiatowego Inspektora Nadzoru Budowlanego w Oświęcimiu, wraz z wyrokiem w podobnej sprawie, tj. Giza p. Polsce; oba wyroki zostały przetłumaczone na język polski.

2. Szkolenia dla urzędników administracji publicznej i lokalnej

W kontekście wykonania wyroków Trybunału dotyczących działania administracji publicznej i lokalnej, należy wspomnieć o inicjatywie Pełnomocnika Rządu mającej na celu organizowanie szkoleń dla urzędników administracji.

Pierwszy cykl takich szkoleń zorganizowany został przez przedstawicieli Pełnomocnika Rządu we współpracy z Ministerstwem Administracji i Cyfryzacji w grudniu 2013 r. Odbyły się również szkolenia, podczas których rozpowszechniono orzecznictwo Trybunału, a także postanowienia Konwencji wśród urzędników administracji lokalnej.

Ponadto, informacje dotyczące szkoleń oraz możliwość zgłaszania propozycji adresowanych do organów administracji dostępne są na stronie internetowej Ministerstwa Spraw Zagranicznych: http://www.msz.gov.pl/pl/polityka_zagraniczna/europejski_trybunal_praw_czlowieka/aktualnosci/szkolenie_nt__standardow_praw_czlowieka_dla_pracownikow_urzedow_wojewodzkich

W tych okolicznościach żadne dodatkowe środki generalne nie wydają się konieczne.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd zobowiązuje się do informowania o wynikach działań dotyczących środków indywidualnych podjętych przez Inspektora oraz uważa, że przyjęte środki generalne będą wystarczające do stwierdzenia, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji.

10. Raport z wykonania wyroku w sprawie Giza przeciwko Polsce przekazany 30 kwietnia 2014

Opis sprawy

Giza, skarga nr 48242/06 wyrok z dnia 13/07/2010, ostateczny w dniu 13/10/2010

Sprawa dotyczy niewykonania decyzji wydanej przez organ krajowy, Dyrektora Urzędu Gminy Nowy Targ w dniu 4 grudnia 1997 r. Decyzja ta nakazywała rozebranie tartaku nielegalnie zbudowanego w 1995 r. na działce przylegającej do nieruchomości skarżącego bez wymaganego pozwolenia na budowę (naruszenie art. 6 § 1 Konwencji).

W dniu 25 maja 2006 r. Wojewódzki Sąd Administracyjny nakazał Powiatowemu Inspektorowi Nadzoru Budowlanego w Suchoj Beskidzkiej podjęcie wszystkich koniecznych środków w celu wykonania decyzji z dnia 29 września 1997 r., podtrzymanej decyzją z dnia 4 grudnia 1997 r. w okresie jednego miesiąca od dnia otrzymania akt sprawy. Niestety w chwili przyjęcia wyroku przez Trybunał decyzja z 1997 r. była nadal niewykonana.

Trybunał powtórzył, że opóźnienie w wykonaniu wyroku lub ostatecznej decyzji może być uzasadnione w pewnych okolicznościach, jednakże opóźnienie to nie może naruszać istoty prawa chronionego przez art. 6 § 1.

Trybunał stwierdził, że decyzja z dnia 4 grudnia 1997 r. nie została dotąd wykonana, po okresie ponad dwunastu lat od jej wydania. Mając na uwadze powyższe, Trybunał był zdania, że stan faktyczny sprawy w żaden sposób nie uzasadniał niewykonania wspomnianej decyzji. Dlatego też, Trybunał stwierdził naruszenie art. 6 § 1 Konwencji z powodu niewykonania ostatecznej decyzji, korzystnej dla skarżącego. Trybunał zadecydował także, że nie ma powodu, by badać skargę pod kątem art. 6 § 1 Konwencji w aspekcie przewlekłości postępowania administracyjnego, ani art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji (poszanowanie prawa własności).

I. Środki indywidualne

1. Słuszne zadośćuczynienie

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	7 200 euro	-	7 200 euro
Termin płatności: 13/01/2011			Wyplacono w dniu: 15/12/2010

2. Środki indywidualne

W dniu 17 maja 2013 r. osoba zobowiązana do dokonania rozbiórki tartaku poinformowała Powiatowego Inspektora Nadzoru Budowlanego w Suchoj Beskidzkiej, iż tartak został rozebrany. W związku z powyższym w dniu 14 czerwca 2013 r. została przeprowadzona kontrola, która potwierdziła, iż decyzja z dnia 29 września 1997 r., podtrzymana decyzją z dnia 4 grudnia 1997 r. została wykonana.

W tych okolicznościach żadne dodatkowe środki indywidualne nie wydają się konieczne.

II. Środki generalne

W opinii Rządu, w celu zapobieżenia podobnym naruszeniom w przyszłości, szkolenia oraz działania informacyjne, które obejmowałyby rozpowszechnienie wyroku Trybunału wśród odpowiednich instytucji krajowych stanowią ważny element egzekucji wyroku Trybunału.

W konsekwencji w celu zapobieżenia naruszeniom podobnym do tych w sprawie Giza p. Polsce, rozpowszechnienie wyroku Trybunału oraz szkolenia dla urzędników administracji wydają się być wystarczającymi środkami.

1. Działania rozpowszechniające i informacyjne

W odniesieniu do powyższego, Rząd pragnie poinformować, że wyrok Trybunału został przetłumaczony na język polski i przesłany do Powiatowego Inspektora Nadzoru Budowlanego w Suchej Beskidzkiej.

2. Szkolenia dla urzędników administracji publicznej i lokalnej

W kontekście wykonania wyroków Trybunału dotyczących działania administracji publicznej i lokalnej, należy wspomnieć o inicjatywie Pełnomocnika Rządu mającej na celu organizowanie szkoleń dla urzędników administracji.

Pierwszy cykl takich szkoleń zorganizowany został przez przedstawicieli Pełnomocnika Rządu we współpracy z Ministerstwem Administracji i Cyfryzacji w grudniu 2013 r. Odbyły się również szkolenia, podczas których rozpowszechniono orzecznictwo Trybunału, a także postanowienia Konwencji wśród urzędników administracji lokalnej.

Ponadto, informacje dotyczące szkoleń oraz możliwość zgłaszania propozycji adresowanych do organów administracji dostępne są na stronie internetowej Ministerstwa Spraw Zagranicznych: http://www.msz.gov.pl/pl/polityka_zagraniczna/europejski_trybunal_praw_czlowieka/aktualnosci/szkolenie_nt_standardow_praw_czlowieka_dla_pracownikow_urzedow_wojewodzkich

Podjęto też szereg środków mających na celu zapobieżenie brakowi odpowiedniego działania podczas postępowania administracyjnego w kontekście wykonania wyroków Trybunału w grupie spraw Fuchs przeciwko Polsce.

W tych okolicznościach żadne dodatkowe środki generalne nie wydają się konieczne.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki indywidualne nie są konieczne w niniejszej sprawie oraz, że przyjęte środki generalne będą wystarczające do stwierdzenia, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji.

11. Raport z wykonania wyroku w sprawie Grzelak przeciwko Polsce przekazany 3 kwietnia 2014 r.

Opis sprawy

Grzelak, skarga nr 7710/02, wyrok z dnia 15/06/2010, ostateczny w dniu 22/11/2010.

Skarga dotyczy dyskryminacji niewierzącego ucznia z powodu niezapewnienia mu zajęć z etyki oraz braku oceny z przedmiotu „religia/etyka” na jego świadectwach szkolnych w latach 1998-2009 (naruszenie art. 14 w związku z art. 9 Konwencji).

Trybunał ograniczył analizę odmiennego traktowania skarżącego w porównaniu z innymi uczniami do aspektu braku oceny na świadectwie (§ 90 wyroku Trybunału). W tym kontekście Trybunał stwierdził, że postanowienia *rozporządzenia w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w szkołach publicznych*, przewidujące umieszczenie stopnia z „religii/etyki” na świadectwie szkolnym, nie mogły być uważane za naruszające art. 14 w zw. z art. 9 Konwencji tak długo, jak długo ocena stanowiła neutralną informację o fakcie uczęszczania przez ucznia na jedno z zajęć fakultatywnych oferowanych przez szkołę. Przepisy takiego rodzaju muszą jednak zapewnić poszanowanie prawa uczniów do nieujawniania, nawet pośrednio, swoich przekonań religijnych lub ich braku (§ 92 wyroku Trybunału).

Trybunał zauważył, że trzeci skarżący nie miał oceny z przedmiotu „religia/etyka” na świadectwie szkolnym, ponieważ szkoła nie zorganizowała zajęć z etyki, mimo wielokrotnych wniosków jego rodziców i uznał, że brak oceny z przedmiotu „religia/etyka” może być rozumiany przez rozsądną osobę, jako wskazanie, że skarżący nie uczęszczał na lekcje religii, które były szeroko dostępne i że zostałyby uznane za osobę niewierzącą (§ 95 wyroku Trybunału).

Sytuacja skarżącego stała się jeszcze bardziej problematyczna po wejściu w życie 1 września 2007 r. znowelizowanego *rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 13 lipca 2007 r. w sprawie oceniania i klasyfikowania*, przewidującego wliczenie oceny z religii lub etyki do średniej ocen ucznia. Uczniowie w podobnej sytuacji nie mogli więc podnieść swojej średniej z uwagi na brak dodatkowej oceny (§ 96 wyroku Trybunału). Ponadto, w przypadku skarżącego, na świadectwie ukończenia szkoły podstawowej wyraz „etyka” był przekreślony, a w miejscu oceny postawiono kreskę (§ 97 wyroku Trybunału).

I. Środki indywidualne

Trybunał uznał, że samo stwierdzenie naruszenia stanowi wystarczające słuszne zadośćuczynienie. Zgodnie z *ustawą z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty* skarżący nie jest już objęty obowiązkiem szkolnym ani obowiązkiem nauki.

W tych okolicznościach żadne dodatkowe środki indywidualne nie wydają się konieczne.

II. Środki generalne

1. Regulacje prawne

Nauka etyki jest organizowana w szkołach publicznych na życzenie rodziców, według zasad określonych przepisami *rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach* (Dz. U. Nr 36, poz. 155, z późn. zm.).

Udział w zajęciach z religii i etyki jest dobrowolny. O udziale ucznia w zajęciach z etyki, podobnie jak w zajęciach z religii, decydują, poprzez złożenie oświadczenia, rodzice ucznia, bądź sam uczeń po osiągnięciu pełnoletności. Po złożeniu oświadczenia udział ucznia w tych zajęciach staje się obowiązkowy. Uczeń może uczestniczyć w zajęciach z religii, w zajęciach z etyki, w zajęciach z obu przedmiotów, może też nie uczestniczyć w zajęciach z żadnego z tych przedmiotów.

Wedle rozporządzenia, jeśli liczba uczniów w danej klasie, wyrażających chęć uczestniczenia w zajęciach z tych przedmiotów była mniejsza niż siedem, szkoła mogła zorganizować zajęcia dla grupy uczniów pochodzących z różnych klas, ale z tej samej szkoły (grupa międzyklasowa). Jeśli jednak grupa międzyklasowa była mniejsza niż siedmiu uczniów, to szkoła mogła zorganizować odpowiednie zajęcia we współpracy z innymi szkołami w gminie (grupa międzyszkolna). Zgodnie z brzmieniem rozporządzenia sprzed 25 marca 2014 r., szkoła mogła zorganizować grupę międzyszkolną, jeśli co najmniej trzech uczniów było zainteresowanych takimi zajęciami.

Ocena z „religii/etyki” jest umieszczana na świadectwie szkolnym bezpośrednio po ocenie z zachowania. Nie należy wprowadzać jakichkolwiek dodatkowych informacji ujawniających, czy ocena dotyczy etyki, czy religii. Z tego względu w przypadku świadectw dla I etapu nauczania nie stosuje się oceny opisowej z „religii/etyki». Niezgodne z przepisami jest również w zamieszczonym na świadectwie określeniu „religia/etyka» skreślenie jednego z przedmiotów.

Jeśli uczeń nie uczęszczał ani na zajęcia z religii, ani z etyki, na świadectwie należy zaznaczyć „religia/etyka -----» (bez jakichkolwiek dodatkowych adnotacji).

2. Nowelizacja rozporządzenia z 1992 r.

Brak oceny z „religii/etyki” na świadectwie szkolnym skarżącego był konsekwencją tego, że pomimo powtarzających się próśb, szkoła nie miała możliwości zorganizowania lekcji etyki z powodu niewystarczającej liczby uczestników wymaganej przez prawo.

By zagwarantować każdemu zainteresowanemu uczniowi możliwość udziału w zajęciach z etyki, nawet w sytuacji, gdy nie osiągnięto minimalnej liczby uczniów wymaganej przez prawo do zorganizowania lekcji etyki, władze zdecydowały o przeprowadzeniu nowelizacji *rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 października 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach* przez uchylenie przepisu wymagającego dla zorganizowania grupy międzyszkolnej minimum trzech uczniów zainteresowanych lekcjami etyki.

Nowelizacja rozporządzenia podpisana została 25 marca 2014 r. i będzie stosowana od początku nowego roku szkolnego, tj. od września 2014 r. Władze zobowiązują się do monitorowania odpowiedniego stosowania przedmiotowego rozporządzenia.

W konsekwencji, od nowego roku szkolnego, udział w lekcjach etyki zapewniony zostanie każdemu zainteresowanemu uczniowi, a przypadki odmowy zorganizowania lekcji etyki z powodu braku odpowiedniej liczby uczniów zostaną wyeliminowane.

3. Przetłumaczenie i rozpowszechnienie wyroku Trybunału, jak również inne działania informacyjne prowadzone przez Ministerstwo Edukacji Narodowej

W dniu wydania przez Europejski Trybunał Praw Człowieka (dalej ETPCz) wyroku ws. *Grzelak p. Polsce* Ministerstwo Edukacji Narodowej (dalej MEN) zamieściło na swojej stronie internetowej komunikat przygotowany przez MSZ dotyczący treści ww. wyroku.

Wyrok został przetłumaczony na język polski, a po uprawomocnieniu się przeanalizowany podczas posiedzenia międzyresortowego Zespołu ds. Europejskiego Trybunału Praw Człowieka oraz w ramach specjalnej grupy roboczej z udziałem przedstawicieli MSZ i MEN. Uznano za konieczne podjęcie szerokich działań informacyjnych skierowanych do kuratoriów oświaty sprawujących nadzór pedagogiczny nad szkołami, a za ich pośrednictwem do dyrektorów szkół i pracowników oświaty.

W związku z powyższym w czerwcu 2012 r. MEN zamieściło na swojej stronie internetowej szczegółowe informacje ws. warunków i sposobu organizowania nauki etyki w szkołach publicznych, po to, aby przypomnieć dyrektorom szkół oraz rodzicom i uczniom o obowiązujących uregulowaniach w tym zakresie. Do wspomnianej informacji dołączony został wyrok Trybunału ws. *Grzelak p. Polsce* przetłumaczony na język polski:

http://www.men.gov.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=3019%3Ainformacja-men-w-sprawie-warunkow-i-sposobu-organizowania-nauki-etyki-w-szkoach-publicznych&catid=272%3Aministerstwo-komunikaty-i-wyjania-men&Itemid=355.

Informacja wraz tłumaczeniem wyroku w sprawie *Grzelak p. Polsce* została także zamieszczona na stronach internetowych kuratoriów oświaty we wszystkich województwach w Polsce.

Ponadto MEN wysłało pisma do wszystkich kuratorów oświaty, w których prosiło o zwrócenie szczególnej uwagi na prawidłowość podejmowanych przez szkoły i organy prowadzące działań, które mają zapewnić uczniom wyrażającym takie życzenie możliwość udziału w zajęciach z etyki. MEN zwróciło uwagę na to, by działania podejmowane przez pracowników oświaty nie uchybiały art. 53 Konstytucji RP dotyczącemu zapewnienia wolności sumienia i wyznania.

Jednocześnie MEN zwróciło się do kuratoriów o informacje (z lat 2010 – 2012) na temat działań, jakie zostały przez nie podjęte w przypadkach, w których życzenie rodziców dotyczące zorganizowania lekcji etyki nie zostało spełnione oraz podania przyczyny niespełnienia tego życzenia. Zapytano też, ile interwencji (kontroli doraźnych) zostało przeprowadzonych w sprawach dotyczących nieprawidłowości w organizowaniu zajęć z etyki, jakie efekty przyniosły te interwencje, ile decyzji

wydano w sprawach dotyczących nauczania etyki. Wyniki ankiety były pozytywne; jedynie w trzech województwach pojawiły się problemy wymagające interwencji nadzoru pedagogicznego. Kuratoria oświaty nie zanotowały przypadków niezorganizowania przez szkołę zajęć z etyki mimo zgłoszonych wniosków rodziców. Sprawy, w których podjęto interwencje, dotyczyły jedynie usprawnienia procesu organizowania zajęć z etyki.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki indywidualne nie są konieczne w niniejszej sprawie oraz że przyjęte środki generalne, zwłaszcza zmiany legislacyjne, będą wystarczające do stwierdzenia, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji w związku z naruszeniem art. 14 w zw. z art. 9 Konwencji.

12. Plan działań dotyczący wykonania wyroków w sprawach: Horych, Piechowicz, Głowacki i Paweł Pawlak przekazany 19 grudnia 2014 r.

Opis sprawy

Horych, skarga nr 13621/08, wyrok z dnia 17/04/2012, ostateczny w dniu 17/07/2012

Piechowicz, skarga nr 20071/07, wyrok z dnia 17/04/2012, ostateczny w dniu 17/07/2012

Głowacki, skarga nr 1608/08, wyrok z dnia 30/10/2012, ostateczny w dniu 30/01/2013

Paweł Pawlak, skarga nr 13421/03, wyrok z dnia 30/10/2012, ostateczny w dniu 30/01/2013

Wszystkie wyroki dotyczą zbliżonego stanu faktycznego. Skarżący, na podstawie art. 212a k.k.w., zostali zakwalifikowani jako wymagający osadzenia w wyznaczonym oddziale lub celi aresztu śledczego lub zakładu karnego typu zamkniętego, w warunkach zapewniających wzmożoną ochronę społeczeństwa i bezpieczeństwo aresztu lub zakładu, tj. do kategorii tzw. „niebezpiecznych”, powszechnie oznaczanych literą „N”. Reżim ten utrzymywany był wobec nich przez długi czas. Skarżący skarżyli się na związane z tym utrudnienia, a w szczególności na uciążliwość wynikające z konieczności poddawania się wielokrotnym kontrolom osobistym, ograniczenia związane z noszeniem „kajdan zespolonych” na rękach i nogach podczas pobytu poza celą, ograniczenie kontaktu ze światem zewnętrznym, przedłużające się i nadmierne odizolowanie od rodziny oraz ogólne warunki osadzenia.

Trybunał stwierdził naruszenie art. 3 Konwencji ze względu na poniższe.

W opinii Trybunału, sposób, w jaki sformułowany jest art. 212a k.k.w. mógł skutkować zbyt częstym stosowaniem reżimu. Poza tym, mając na uwadze brak jakichkolwiek przepisów regulujących związek między nadaniem statusu a rzeczywistym zachowaniem osoby w zakładzie penitencjarnym, ramy prawne reżimu „N” wydają się zbyt sztywne i nie uwzględniają w sposób wystarczający indywidualnych okoliczności danego osadzonego.

Trybunał skrytykował również nieprzerwane, rutynowe i kumulatywne stosowanie przez długi czas pełnego zakresu środków związanych ze statusem więźnia niebezpiecznego, tj.: umieszczenie w celi izolacyjnej, monitoring, kajdany zespolone, kontrole osobiste, które stanowiły obowiązek władz, wynikający z reżimu „N”. Trybunał stwierdził, że stosowanie codziennych kontroli osobistych przez długi czas wobec skarżących, wraz z prawie zupełnym odizolowaniem od społeczeństwa, zdecydowanie osłabiło ich poczucie godności i przyczyniło się do poczucia niższości, udręki i ciągłego niepokoju, co wykraczało poza niedające się uniknąć cierpienie i upokorzenie związane z pozbawieniem wolności.

Trybunał stwierdził również, iż surowe i sztywne przepisy regulujące stosowanie specjalnego reżimu oraz niejasno określone „szczególne okoliczności” uzasadniające jego przerwanie, przewidziane w artyku 212a § 3 k.k.w. nie zobowiązywały władz do uwzględnienia zmian w indywidualnej sytuacji skarżącego w momencie przedłużania stosowania tego rygoru. Przepisy te bowiem nie gwarantują odpowiednich rozwiązań umożliwiających władzom dostosowanie rygoru do indywidualnego zachowania lub niwelowanie negatywnych skutków izolacji społecznej.

Trybunał wskazał też, że wraz z upływem czasu procedura weryfikacji statusu „więźnia niebezpiecznego” stawała się czystą formalnością, która ograniczała się do powtórzenia tych samych przesłanek w każdej kolejnej decyzji.

Ponadto, w sprawie Pana Horycha, Trybunał stwierdził naruszenie art. 8 ze względu na warunki, w których przeprowadzane były widzenia z rodziną (brak bezpośredniego kontaktu podczas widzeń, brak odpowiednich warunków do odbywania widzeń z dziećmi), podczas gdy skarżący przebywał w aresztach w Gdańsku i Krakowie. Szczególny nacisk należy położyć na to, że z natury rzeczy, widzenia z dziećmi bądź osobami nieletnimi wymagają odpowiednich warunków, które zależą od ich wieku, możliwych skutków emocjonalnych, dobra dziecka oraz od osobistych uwarunkowań osoby odwiedzanej. Z pozytywnych obowiązków Państwa, wynikających z art. 8, w szczególności z obowiązku umożliwienia i asystowania osadzonemu w utrzymywaniu kontaktów z najbliższą rodziną, powstaje też powinność zapewnienia odpowiednich, możliwie najmniej stresujących warunków widzeń z dziećmi, biorąc pod uwagę praktyczne konsekwencje pobytu w zakładzie karnym.

Trybunał stwierdził naruszenie art. 8 także w sprawie Pana Piechowicza – ze względu na ograniczenie widzeń z rodziną podczas osadzenia (naruszenie prawa do życia rodzinnego), które według Trybunału nie było niezbędne w demokratycznym społeczeństwie, a także cenzurę korespondencji (naruszenie prawa do życia prywatnego), która nie była zgodna z prawem krajowym i nie była niezbędna w demokratycznym społeczeństwie.

Wspomnieć należy także o innych naruszeniach stwierdzonych przez Trybunał w wyrokach:

W sprawie Głowacki, Trybunał stwierdził naruszenie art. 6 § 1 Konwencji ze względu na nadmierną długość postępowania karnego. W sprawie Paweł Pawlak, Trybunał stwierdził naruszenie art. 5 § 3 Konwencji z powodu nadmiernej długości tymczasowego aresztowania.

I. Środki indywidualne

1. Słuszne zadośćuczynienie

Horych, skarga nr 13621/08

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	5 000 euro	-	5 000 euro
Termin płatności: 17/10/2012		Wyłacono w dniu: 08/10/2012	

Piechowicz, skarga nr 20071/07

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	18 000 euro	-	18 000 euro
Termin płatności: 17/10/2012		Wyłacono w dniu: 06/09/2012	

Głowacki, skarga nr 1608/08

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	12 000 euro	-	12 000 euro
Termin płatności: 30/04/2013		Wyłacono w dniu: 29/03/2013	

Paweł Pawlak, skarga nr 13421/03

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	12 000 euro + 7000 PLN	-	12 000 euro + 7000 PLN
Termin płatności: 30/04/2013		Wyłacono w dniu: 29/03/2013	

2. Środki indywidualne

Skarżący Mirosław Piechowicz nie przebywa aktualnie w jednostce penitencjarnej. Został zwolniony w dniu 18 maja 2011 r., natomiast skarżący Andrzej Horych obecnie przebywa w Areszcie Śledczym Warszawa-Mokotów, jednak od dnia 11 lipca 2012 r. nie jest zakwalifikowany do kategorii więźniów „niebezpiecznych”. Leszek Głowacki przebywa w zakładzie karnym, ale od 9 grudnia 2009 r. nie jest zaliczony do więźniów niebezpiecznych. Paweł Pawlak wyszedł na wolność w dniu 3 marca 2010 r.

W tych okolicznościach dodatkowe środki indywidualne nie wydają się konieczne.

II. Środki generalne

W celu przejrzystego przedstawienia informacji, środki podjęte w ramach wyeliminowania źródeł poszczególnych naruszeń zaprezentowane są pod odpowiednimi artykułami Konwencji.

a. Naruszenie art. 3

1. Środki prawne

A. Stosowanie środków przymusu bezpośredniego

Do dnia 4 czerwca 2013 r., kwestia środków przymusu bezpośredniego regulowana była *Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 17 września 1990 r. w sprawie określenia przypadków oraz warunków i sposobów użycia przez policjantów środków przymusu bezpośredniego*. Obecnie katalog środków przymusu bezpośredniego wykorzystywanych przez uprawnione organy, przypadki ich użycia oraz kwestie związane z ewidencjonowaniem przez odpowiednie organy, w tym zasady dotyczące kajdan zespolonych, regulowane są w akcie rangi ustawowej. W dniu 5 czerwca 2013 r. weszła w życie *ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej* (Dz. U. 2013, poz. 628 ze zm.). Ustawowe regulacje dotyczące kwestii stosowania przymusu bezpośredniego zapewniają, że środki te będą stosowane wobec „więźniów niebezpiecznych” tylko w „szczególnie uzasadnionych przypadkach”.

Cytowana ustawa przewiduje:

Art. 5. Uprawniony do użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej, zwany dalej „uprawnionym”, może użyć środka przymusu bezpośredniego lub broni palnej lub wykorzystać je do celów określonych w niniejszej ustawie wyłącznie w zakresie realizacji zadań ustawowych podmiotu, w którym pełni służbę, albo w którym jest zatrudniony.

Art. 6. 1. Środków przymusu bezpośredniego używa się lub wykorzystuje się je w sposób niezbędny do osiągnięcia celów tego użycia lub wykorzystania, proporcjonalnie do stopnia zagrożenia, wybierając środek o możliwie jak najmniejszej dolegliwości.

6.2. Broni palnej używa się lub wykorzystuje się ją wyłącznie, jeżeli użycie lub wykorzystanie środków przymusu bezpośredniego:

- 1) okazało się niewystarczające do osiągnięcia celów tego użycia lub wykorzystania lub*
- 2) nie jest możliwe ze względu na okoliczności zdarzenia.*

Art. 7. 1. Środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej używa się lub wykorzystuje się je w sposób wyrządzający możliwie najmniejszą szkodę.

7.2. Od użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej należy odstąpić, gdy cel ich użycia lub wykorzystania został osiągnięty.

7.3. Środków przymusu bezpośredniego używa się lub wykorzystuje się je z zachowaniem szczególnej ostrożności, uwzględniając ich właściwości, które mogą stanowić zagrożenie życia lub zdrowia uprawnionego lub innej osoby.

7.4. Podejmując decyzję o użyciu lub wykorzystaniu broni palnej, należy postępować ze szczególną rozważą i traktować jej użycie jako środek ostateczny.

Art. 11. Środków przymusu bezpośredniego można użyć lub wykorzystać je w przypadku konieczności podjęcia co najmniej jednego z następujących działań:

- 1) wyegzekwowania wymaganego prawem zachowania zgodnie z wydanym przez uprawnionego poleceniem;
- 2) odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na życie, zdrowie lub wolność uprawnionego lub innej osoby;
- 3) przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do zamachu na życie, zdrowie lub wolność uprawnionego lub innej osoby;
- 4) przeciwdziałania naruszeniu porządku lub bezpieczeństwa publicznego;
- 5) przeciwdziałania bezpośredniemu zamachowi na ochraniane przez uprawnionego obszary, obiekty lub urządzenia;
- 6) ochrony porządku lub bezpieczeństwa na obszarach lub w obiektach chronionych przez uprawnionego;
- 7) przeciwdziałania zamachowi na nienaruszalność granicy państwowej w rozumieniu art. 1 ustawy z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej;
- 8) przeciwdziałania niszczeniu mienia;
- 9) zapewnienia bezpieczeństwa konwoju lub doprowadzenia;
- 10) ujęcia osoby, udaremnienia jej ucieczki lub pościgu za tą osobą;
- 11) zatrzymania osoby, udaremnienia jej ucieczki lub pościgu za tą osobą;
- 12) pokonania biernego oporu;
- 13) pokonania czynnego oporu;
- 14) przeciwdziałania czynnościom zmierzającym do autoagresji.

Art. 15. 1. Kajdanek można użyć w przypadkach, o których mowa w art. 11 pkt 1–11, 13 i 14.

15.2. Kajdanek można użyć także na polecenie sądu lub prokuratora.

15.3. Kajdanek używa się w celu częściowego unieruchomienia kończyn.

15.4. Kajdanki zakłada się na ręce trzymane z tyłu.

15.5. Kajdanek zespolonych lub kajdanek zakładanych na nogi można użyć wyłącznie wobec osób:

- 1) agresywnych;
- 2) zatrzymanych w związku z podejrzeniem popełnienia przestępstwa z użyciem broni palnej, materiałów wybuchowych lub innego niebezpiecznego narzędzia lub przestępstwa, o którym mowa w art. 115 § 20, art. 148 lub art. 258 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553, z późn. zm. 11));
- 3) pozbawionych wolności.

15.6. W przypadku prewencyjnego użycia kajdanek lub gdy w ocenie uprawnionego prawdopodobieństwo podjęcia próby ucieczki, stawiania czynnego oporu lub wystąpienia zachowania mogącego zagrażać życiu, zdrowiu lub mieniu jest nieznaczne, kajdanki można założyć na ręce trzymane z przodu.

15.7. Kajdanek zakładanych na nogi używa się równocześnie z kajdankami zakładanymi na ręce.

W praktyce decyzje w sprawie użycia kajdanek podejmowane są każdorazowo w sposób indywidualny, uwzględniający istniejący stopień zagrożenia bezpieczeństwa jednostki, społeczeństwa lub osadzonych. W decyzjach określa się okoliczności, w jakich mają być stosowane kajdanki oraz ich rodzaj.

B. Obowiązek przeprowadzania kontroli osobistych

Zasady i procedury dotyczące wykonywania kontroli osobistych regulowane były k.k.w. oraz *Rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 października 2003 r. w sprawie ochrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej*. W brzmieniu przepisów rozporządzenia, kontrole osobiste polegają na badaniu ciała oraz ubrań, bielizny i butów, a także przedmiotów posiadanych przez skazanego. Działania te prowadzone są przez funkcjonariuszy tej samej płci co skazany, w osobnym pomieszczeniu, bez obecności osób postronnych i osób odmiennej płci. Kontrole osobiste mogą przybrać charakter zapobiegawczy; są jednak zawsze przeprowadzane z poszanowaniem godności człowieka oraz z zastosowaniem przepisów prawa, a także zasad humanitaryzmu.

C. Projekty zmian w przepisach dotyczących „więźniów niebezpiecznych”

W dniu 12 września 2014 r. do Sejmu wpłynął projekt grupy posłów Platformy Obywatelskiej o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy. Projektowane zmiany wynikające z wyroków Trybunału w sprawach *Piechowicz, Horych* eliminują dotychczasowy automatyzm przy kwalifikacji osadzonych do kategorii tzw. więźniów „niebezpiecznych”, poprzez szczegółowe określenie przesłanek, które muszą być uwzględniane przed podjęciem decyzji w tym przedmiocie oraz mają na celu stworzenie prawnej możliwości stopniowego łagodzenia rygorów związanych z kwalifikacją do kategorii więźniów tzw. „niebezpiecznych”, poprzez opracowanie kryteriów, pozwalających na ocenę potrzeby dalszego stosowania ograniczeń przewidzianych w tych przepisach, w tym zwłaszcza kontroli osobistej.

W dniu 4 listopada 2014 r. skierowano projekt do I czytania na posiedzeniu Sejmu. W dniu 28 listopada 2014 r. odbyło się I czytanie projektu, a następnie projekt skierowano do Komisji Nadzwyczajnej do spraw zmian kodyfikacyjnych.

D. Oddziaływania penitencjarne wobec osób pozbawionych wolności

W wyroku *Piechowicz* Trybunał stwierdził, że władze nie podjęły działań przeciwdziałających skutkom izolacji skarżącego poprzez zagwarantowanie odpowiednich bodźców mentalnych oraz fizycznych.

W odniesieniu do powyższego, wskazać należy, iż Dyrektor Generalny Służby Więziennej wydał *Instrukcję Nr 16 w sprawie zasad organizacji i warunków prowadzenia oddziaływań penitencjarnych wobec skazanych, tymczasowo aresztowanych i ukaranych stwarzających poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu karnego lub aresztu śledczego osadzonych w warunkach zapewniających wzmoczoną ochronę społeczeństwa i bezpieczeństwo zakładu karnego*. Instrukcja ta, obowiązująca od dnia 13 sierpnia 2010 r., służy zintensyfikowaniu i ujednoczeniu oddziaływań wobec osadzonych niebezpiecznych, a w szczególności ukierunkowaniu pracy penitencjarnej na przeciwdziałanie negatywnym konsekwencjom ograniczenia kontaktów społecznych poprzez organizowanie i wzbudzenie pożądanej aktywności w ramach zajęć kulturalno-oświatowych, sportowych i programów readaptacyjnych, a także podejmowaniu działań związanych z utrzymaniem higieny psychicznej.

Treść przedmiotowej Instrukcji uwzględnia stanowisko wypracowane przez Rzecznika Praw Obywatelskich i Europejski Komitet ds. Zapobiegania Torturom i Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu lub Karaniu (CPT), a jej uregulowania odpowiadają Konwencji i orzecznictwu Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Przepisy Instrukcji mają przede wszystkim na celu wdrażanie konstruktywnych rozwiązań sprzyjających poprawie efektywności w organizacji i prowadzeniu oddziaływań penitencjarnych wobec wskazanej kategorii osadzonych oraz unikanie w przyszłości popełniania błędów. Jednym z głównych założeń Instrukcji jest niwelowanie negatywnych skutków pobytu osadzonych w warunkach wzmożonej izolacji, wynikających z działań kadry penitencjarnej podejmowanych celem zachowania szeroko rozumianego bezpieczeństwa. Treść Instrukcji wskazuje na konieczność organizowania i prowadzenia oddziaływań penitencjarnych, w tym aktywizację fizyczną osadzonych oraz rozładowanie napięć związanych ze wzmożoną izolacją, w celu utrzymania właściwej kondycji psychicznej i uczynienia okresu pobytu osadzonych w szczególnych warunkach możliwie jak najkrótszym.

2. Działania mające na celu zmianę praktyki

Wyroki w sprawach *Piechowicz przeciwko Polsce* oraz *Horych przeciwko Polsce* zostały przetłumaczone na język polski oraz opublikowane na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości.

Wiceminister Sprawiedliwości, Stanisław Chmielewski, pismem z dnia 24 maja 2012 r. – informując o wydaniu ww. wyroków Trybunału – zwrócił się do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z poleceniem podjęcia stosownych działań, a w szczególności o:

- zapoznanie wszystkich dyrektorów okręgowych Służby Więziennej oraz dyrektorów jednostek penitencjarnych z powyższymi orzeczeniami Trybunału;
- uczulenie wszystkich dyrektorów jednostek penitencjarnych, aby powołane przez nich komisje penitencjarne, wykonując zadanie określone w art. 76 § 1 pkt 7 k.k.w. oraz w art. 212a § 1 k.k.w. (kwalifikowanie skazanego lub tymczasowo aresztowanego jako sprawcy szczególnie niebezpiecznego) szczególnie wnikliwie analizowały i uzasadniały kolejne decyzje wydawane w tym przedmiocie, zwłaszcza konieczność utrzymywania tego statusu wobec osadzonego przez okres kilku lat;
- przypomnienie wszystkim funkcjonariuszom Służby Więziennej o bezwzględnej konieczności ścisłego przestrzegania art. 116 § 3 k.k.w. w zakresie warunków przeprowadzania kontroli osobistej sprawców szczególnie niebezpiecznych (tzn. w odrębnym pomieszczeniu podczas nieobecności osób postronnych oraz osób o odmiennej płci, dokonywanej za pośrednictwem osób tej samej płci).

W związku z wykonaniem polecenia Wiceministra, Dyrektor Generalny Służby Więziennej pismem skierowanym do Dyrektorów Okręgowych Służby Więziennej przedstawił zakres działań niezbędnych do realizacji przez kadrę jednostek penitencjarnych w postępowaniu z osadzonymi niebezpiecznymi. Mając na względzie wagę problemu zwrócono uwagę na kwestie kwalifikowania do omawianej kategorii, jak i status osadzonego niebezpiecznego.

W związku z powyższym:

- a. komisje penitencjarne zobowiązano do szczególnie wnikliwej analizy i uzasadnień kolejnych decyzji w przedmiocie utrzymywania statusu osadzonego niebezpiecznego. Komisje zostały zobowiązane do stosowania powyższego statusu wyjątkowo i wobec osadzonych faktycznie szczególnie niebezpiecznych. Zaakcentowano potrzebę dołożenia wszelkich starań w celu poprawy wartości merytorycznej przygotowywanych decyzji z uwzględnieniem okoliczności, które przemawiają przeciwko dalszemu osadzaniu we wskazanych warunkach, o których mowa w art. 88 § 3 k.k.w. W tym zakresie podkreślono konieczność odstąpienia od schematycznego powielania uzasadnienia decyzji o przedłużeniu osadzenia;
- b. na kadre penitencjarną nałożono obowiązek dokonywania bardziej wnikliwej oceny merytorycznej w propozycjach weryfikacji kategorii osadzonych niebezpiecznych, ze szczególnym uwzględnianiem okoliczności, które przemawiają przeciwko dalszemu osadzaniu w warunkach przewidzianych w art. 88 § 3 k.k.w. oraz w szerszym stopniu wykorzystywanie programów, dotyczących prowadzenia oddziaływań penitencjarnych;
- c. zobowiązano dyrektorów okręgowych Służby Więziennej do obejmowania wzmożonym nadzorem przypadków osadzonych, w których istnieje konieczność wydłużania okresu utrzymywania statusu „niebezpiecznego” ponad rok;
- d. wskazano również na konieczność zachowania szczególnej ostrożności w podejmowaniu decyzji o kwalifikowaniu do kategorii osadzonych, o których mowa w art. 88 § 3 k.k.w., pacjentów oddziałów terapeutycznych dla skazanych z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub upośledzonych umysłowo, których agresywne zachowania mogą wynikać z głębokich zaburzeń osobowości;
- e. osadzonym zakwalifikowanym do przedmiotowej kategorii umożliwia się uczestnictwo w zajęciach kulturalno - oświatowych i sportowych, a pomieszczenia do zajęć zostały wyposażone w sprzęt sportowo - rekreacyjny, gry świetlicowe oraz sprzęt RTV. Ponadto osadzeni mogą uczestniczyć w organizowanych zajęciach kulturalno-oświatowych w ramach ogólnej oferty programowej, z uwzględnieniem ograniczeń związanych z zakwalifikowaniem do w/w kategorii;
- f. w oddziałach terapeutycznych, w których funkcjonują wyodrębnione cele dla niebezpiecznych, osadzeni poddawani są nie tylko oddziaływaniom w ramach indywidualnych programów terapeutycznych, ale także mogą uczestniczyć w programach readaptacyjnych, zajęciach sportowych oraz indywidualnej psychoterapii;
- g. problematyka swoistego charakteru warunków wykonywania kary pozbawienia wolności wobec osadzonych stwarzających poważne zagrożenie społeczne ujęta jest w programie systemu przygotowania zawodowego kadry Służby Więziennej, zarówno w programach nauczania Centralnego Ośrodka Służby Więziennej w Kaliszu, jak i szkoleń specjalistycznych dla kadry penitencjarnej. W zakresie organizacji i prowadzenia oddziaływań penitencjarnych z osadzonymi, o których mowa w art. 88 § 3 k.k.w., uzupełnieniem nauczania zawodowego są szkolenia wysokospecjalistyczne, prowadzone również przez podmioty zewnętrzne, w tym obecnie w ramach Norweskiego Mechanizmu Finansowego na lata 2012-2014 (EEA oraz Granty Norweskie 2009-2014).

W zakresie sprawowania nadzoru nad prawidłowością stosowania art. art. 88 § 3 i 212a § 1 k.k.w. organy nadzorcze Służby Więziennej prowadzą stałą kontrolę prawidłowości i terminowości wydawania decyzji komisji penitencjarnych w omawianym zakresie.

Podkreślenia wymaga również fakt, że niejednokrotnie przed upływem wyznaczonego terminu weryfikacji decyzji o kwalifikacji więźnia jako tzw. „niebezpiecznego” dokonywana jest analiza dalszej konieczności utrzymywania powyższego statusu celem ewentualnej interwencji w przypadku ujawnienia zastrzeżeń w zakresie prawidłowości stosowania względem osadzonych procedur związanych z tym reżimem. Praktyka ta doprowadziła do tego, że nie zdarzają się już przypadki duplikowania treści uzasadnień zawartych w decyzjach o dalszym utrzymywaniu statusu „więźnia niebezpiecznego”.

Wskazać należy, że realizacja ustalonego programu oddziaływania względem osadzonych „niebezpiecznych” nie powoduje żadnych dodatkowych ograniczeń lub dolegliwości ponad określone w k.k.w. Osadzeni zakwalifikowani do powyższej grupy zakwaterowani są w wyznaczonym oddziale lub celi zakładu karnego typu zamkniętego i przebywają w jednostkach penitencjarnych w warunkach określonych w art. art. 88b i 212b k.k.w. W oddziale, w którym są zakwaterowani, mogą uczyć się, pracować, uczestniczyć w nabożeństwach, spotkaniach religijnych i nauce religii oraz korzystać z zajęć kulturalno-oświatowych, z zakresu kultury fizycznej i sportu. Utrzymująca się od 2007 r. tendencja zmniejszania liczby osadzonych „niebezpiecznych” poskutkowała możliwością ich kwaterowania wyłącznie w oddziałach przeznaczonych dla tej grupy więźniów, co w znacznym stopniu pozwala na intensyfikację oddziaływań penitencjarnych względem omawianej populacji.

3. Środki odwoławcze w celu zakwestionowania kwalifikacji do kategorii osadzonych „niebezpiecznych”

W art. 7 k.k.w. unormowana została instytucja skargi, która jest realizacją zasady sądowej kontroli pozasądowych organów postępowania wykonawczego. Służy ona ochronie praw skazanego, realizuje też zasadę podmiotowego traktowania skazanego. W piśmiennictwie zgodnie uważa się, że „niezgodność z prawem”, jako przesłankę zaskarżenia decyzji organu postępowania wykonawczego, należy rozumieć szeroko. Chodzi tu o niezgodność nie tylko z przepisami k.k.w. lub innej ustawy będącej podstawą decyzji, ale też o naruszenie samowykonalnych przepisów ratyfikowanych umów międzynarodowych, bezpośrednio stosowanych przepisów konstytucji, a także przepisów rozporządzeń i innych aktów zawierających normy prawne (Z. Hołda (w:) Z. Hołda, K. Postulski, Kodeks karny wykonawczy..., s. 82; T. Kalisz, Skarga na decyzje organów wykonawczych..., s. 155; S. Lelental, Kodeks karny wykonawczy..., s. 99). Artykuł 7 § 1 k.k.w. ma na myśli tak rozumiane przepisy zarówno prawa materialnego, jak również procesowego. Do tych ostatnich zaliczyć też trzeba normy procesowe dotyczące zasad podejmowania decyzji (art.7 § 2 k.k.w.). Podjęcie decyzji bez zachowania wymagań wynikających z tego przepisu może być podstawą zarzutu skargi i jej uchylecia.

W art. 7 § 4 k.k.w. przewidziane są trzy rodzaje postanowień sądu, jakie mogą być podjęte w wyniku rozpoznania skargi:

- a) utrzymanie decyzji w mocy, co powoduje jej prawomocność, a także wykonalność, jeżeli uprzednio sąd wstrzymał jej wykonanie;

- b) uchylenie decyzji w całości lub w części, z czym może wiązać się przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania bądź jej merytoryczne zakończenie poprzez powrót do stanu sprzed wydania decyzji;
- c) zmiana decyzji, a więc odmienne rozstrzygnięcie co do istoty sprawy w całości lub części materii objętej decyzją.

W przypadku przekazania sprawy do ponownego rozpoznania, organ, któremu sąd przekazał sprawę, decyduje ponownie w granicach, w jakich nastąpiło przekazanie, przy czym nie może orzec na niekorzyść skarżącego, zaś zapatrywania prawne i wskazania sądu są dla niego wiążące (tezy z komentarza do art. 7 k.k.w. Kazimierza Postulskiego).

Zaprezentowane stanowisko doktryny prawa karnego wykonawczego ma wpływ na orzecznictwo sądów. Przeprowadzona kwerenda w sądach powszechnych w wydziałach penitencjarnych za lata 2013-2014 wykazała, że kontrola sądowa decyzji komisji penitencjarnych w przedmiocie kwalifikacji osadzonego jest kontrolą o szerokim zakresie i obejmuje kontrolę przesłanek formalnych i materialnych, które winny zostać spełnione przy podejmowaniu decyzji o kwalifikacji osadzonego do reżimu „N”.

Niezależnie od powyższego, pismem z dnia 3 października 2012 r., prezesi sądów okręgowych zostali poinformowani o obydwu wyrokach, celem zapoznania sędziów penitencjarnych ze stanowiskiem Trybunału w kwestii rozpatrywania wniosków złożonych przez więźniów w przedmiotowych sprawach.

W celu wdrożenia konstruktywnych rozwiązań sprzyjających poprawie efektywności organizacji i prowadzenia oddziaływań wobec wskazanej grupy osadzonych kierownictwo Służby Więziennej cyklicznie organizuje szkolenia, narady i kursokonferencje dla poszczególnych pionów służby jednostek podstawowych, podczas których omawiana jest problematyka postępowania z osadzonymi „niebezpiecznymi”. Ponadto, programy szkoleń specjalistycznych obejmują panele dydaktyczne z zakresu przedmiotowej tematyki. Powyższe w znacznym stopniu przyczynia się do podnoszenia kwalifikacji zawodowych funkcjonariuszy i eliminacji powstawania ewentualnych naruszeń w postępowaniu z osadzonymi, o których mowa w art. art. 88 § 3 i 212a § 1 k.k.w.

4. Rezultaty podjętych środków

Zgodnie ze statystykami, w 2012 r. 260 osadzonych niebezpiecznych i pozostałych osadzonych wzięło udział w 50 programach oddziaływania penitencjarnego. Wzięli oni również udział w zajęciach z zakresu ochrony zdrowia, historii, języka polskiego, w terapii zajęciowej z dziedziny sztuki, technologii informacyjnej i komunikacyjnej, a także w zajęciach językowych.

Ogólna liczba osadzonych zakwalifikowanych do kategorii niebezpiecznych stopniowo spada. Zgodnie ze stanem na dzień 30 czerwca 2012 r., 260 osadzonych należało do tej kategorii; 30 listopada 2012 r. - 207; 31 grudnia 2012 – 201; 31 stycznia 2013 r. – 195, a w dniu 31 marca 2013 r. do tej kategorii należało 191 osadzonych. Liczba ta stanowi 0,2% populacji wszystkich osadzonych, tj. 86 049 osób. Zgodnie ze stanem na dzień 12 września 2014 r., do tej kategorii należało 169 osadzonych, z czego 40 osób, to zatrzymani w aresztach tymczasowych, a 129 osób to osadzeni w zakładach karnych. Okres kwalifikowania do kategorii „niebezpiecznych” wynosił:

- mniej niż 1 rok w 98 przypadkach;
- między 1 rokiem a 2 latami w 31 przypadkach;
- ponad 2 lata, ale poniżej 5 lat w 24 przypadkach, oraz
- ponad 5 lat w 16 przypadkach.

Ponadto, należy zaznaczyć, że w 2012 r. liczba decyzji uchylających status osadzonego niebezpiecznego powziętych przez komisję penitencjarną wzrosła o 9 %. Ogólnie, w 2012 r., 245 osadzonym uchyłono status „niebezpiecznego” (w 2011 r. – 224).

b. Naruszenie art. 8

Kwestie związane z cenzurą korespondencji oraz widzeń z rodziną osadzonych zakwalifikowanych do kategorii „niebezpiecznych” zostały szeroko omówione w raporcie ws. *Klamecki przeciwko Polsce*. Uwagi te pozostają aktualne.

Odnosnie warunków widzeń z dziećmi w placówkach penitencjarnych, w szczególności w przypadku osadzonych z kategorii „niebezpiecznych”, uwzględniając kryteria wieku nieletnich i ich indywidualne cechy, a także ewentualne skutki wpływu czasowego pobytu na terenie jednostki penitencjarnej na ich stan emocjonalny i samopoczucie, należy stwierdzić, iż we wszystkich jednostkach organizacyjnych Służby Więziennej podejmuje się szereg przedsięwzięć w zakresie minimalizowania oraz eliminacji stresujących skutków czasowego przebywania osób nieletnich na ich terenie. Sale widzeń, w miarę możliwości, zlokalizowane są w miejscach usytuowanych poza ciągami komunikacyjnymi i w pobliżu bramy wejściowej na teren jednostki. W salach widzeń znajdują się wydzielone kąciki zabaw dla dzieci, wyposażone w zabawki, mebelki dla dzieci i przedmioty o charakterze edukacyjno – rozwojowym.

Widzenia tymczasowo aresztowanych z osobami bliskimi regulują k.k.w.. O sposobie realizacji widzenia z osobami bliskimi, a zwłaszcza o tym, czy widzenie obejmuje bezpośredni kontakt osoby wizytującej z osadzonym, decyduje prokurator lub sąd, do dyspozycji którego pozostaje osadzony. Szczegółowe warunki i zasady przeprowadzania widzeń z tymczasowo aresztowanymi są każdorazowo precyzowane w sprawach indywidualnych przez organ (prokuratora albo sąd), do dyspozycji którego pozostaje aresztowany. Widzenia z tymczasowo aresztowanymi, omówione w art. 212a § 1 k.k.w., odbywają się w sposób określony w zarządzeniu organu, do dyspozycji którego pozostaje aresztowany, zachowując postanowienia zawarte w art. 212b ust. 8 k.k.w. (*widzenia odbywają się w wyznaczonych miejscach pod wzmocnionym dozorem*).

Warunki i zasady regulujące widzenia z osadzonymi, omówione w art. 88 § 3 k.k.w., egzekwowane są zgodnie z art. 88b ust. 8 i 9 k.k.w. Widzenia u przedmiotowej grupy osadzonych mogą być przeprowadzane w sposób umożliwiający bezpośredni kontakt z osobą wizytującą, chyba, że istnieje poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa tej osoby lub jeśli osadzonemu została wymierzona kara dyscyplinarna określona w art. 143 § 1 ust. 6 k.k.w.

W k.k.w. zostały również zawarte obostrzenia w zakresie udzielania widzeń dla osadzonego stwarzającego poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakła-

du. Widzenia dla tej kategorii osadzonych nie mogą odbywać się w obecności innych osadzonych niezakwalifikowanych do tej kategorii oraz odbywają się w wyznaczonych miejscach (ze względów bezpieczeństwa nie zawsze jest to ogólna sala widzeń). W przypadku oddziałów dla tej kategorii osadzonych, wydziela się odpowiednio zabezpieczone pomieszczenie, w których odbywają się widzenia z osobami bliskimi. Osoby doprowadzane do tych pomieszczeń nie mają żadnych pośrednich jak i bezpośrednich kontaktów z osadzonymi, oraz znajdują się pod nadzorem funkcjonariuszy Służby Więziennej zobowiązanych do zapewnienia im bezpieczeństwa.

We wszystkich jednostkach organizacyjnych Służby Więziennej podejmuje się szereg czynności, których celem jest zminimalizowanie negatywnych czynników mających potencjalny wpływ na stres nieletnich w trakcie ich pobytu na terenie tych jednostek. W niektórych jednostkach istnieją nawet ogródki, w których można odbyć widzenie z dzieckiem. Realizowane są dodatkowe działania mające na celu utrzymywanie więzi rodzinnych poprzez organizowanie różnorodnych spotkań (Boże Narodzenie, Wielkanoc, Dzień Matki, Dzień Ojca, Dzień Dziecka itp.), widzeń rodzinnych oraz programów resocjalizacyjnych („Przywrócona nadzieja”, „Chwile z Tatą” itp.).

Informacje dotyczące warunków korzystania z widzeń z dziećmi w jednostkach penitencjarnych podległych Dyrektorowi Okręgowemu Służby Więziennej w Gdańsku oraz w Krakowie, w których osadzony był Pan Horych.

W związku z kwalifikacją, zgodnie z k.k.w., skarżącego Andrzeja Horycha, jako wymagającego osadzenia w wyznaczonym oddziale lub celi aresztu śledczego lub zakładu karnego typu zamkniętego, w warunkach zapewniających wzmożoną ochronę społeczeństwa i bezpieczeństwo aresztu lub zakładu, realizacja widzeń dla skarżącego, podczas pobytu w Areszcie Śledczym w Gdańsku odbywała się w sali widzeń znajdującej się przy oddziale przeznaczonym dla tej kategorii osadzonych.

Uwzględniając usytuowanie oddziału w odniesieniu do uwarunkowań architektonicznych Aresztu Śledczego w Gdańsku stwierdzić należy, że osoby doprowadzane do sali widzeń nie mają żadnych pośrednich jak i bezpośrednich kontaktów z osadzonymi. Doprowadzanie osób realizowane jest każdorazowo pod nadzorem funkcjonariuszy Służby Więziennej zobowiązanych do zapewnienia bezpieczeństwa osobom doprowadzanym.

Widzenia dla osadzonych wymagających osadzenia w wyznaczonym oddziale lub celi tzw. "N", w Areszcie Śledczym w Krakowie, realizowane są w sali widzeń. Osoby odwiedzające wpuszczane są na teren jednostki przez bramę pierwszą, a następnie poprzez dziedziniec bezpośrednio doprowadzane są do sali widzeń. Droga, jaką pokonują osoby odwiedzające nie przebiega przez oddziały mieszkalne.

Stwierdzić jednoznacznie należy, że w ww. jednostkach penitencjarnych, doprowadzanie osób odwiedzających, w tym również nieletnich, nie wymaga w żadnym przypadku przejścia „przez całe więzienie, z celami po obu stronach korytarza”, gdyż osoby odwiedzające doprowadzane są do pomieszczeń, w których realizuje się widzenia, osobnym wejściem, prowadzącym bezpośrednio do sali widzeń, niedostępnym dla jakichkolwiek osadzonych i w sposób niewymagający przechodzenia obok drzwi jakichkolwiek cel mieszkalnych.

Ponadto w ww. jednostkach penitencjarnych widzenia osadzonych z osobami nieletnimi realizowane są w sposób możliwie jak najmniej stresujący dla osób odwiedzających i mający na celu zacieśnianie więzi rodzinnych. Sale widzeń zlokalizowane są w miejscach usytuowanych poza ciągami komunikacyjnymi, przy których mieszczą się cele mieszkalne i w miarę możliwości w pobliżu bramy wejściowej na teren jednostki. We wszystkich jednostkach znajdują się sale widzeń z wydzielonymi kącikami zabaw dla dzieci, wyposażone w zabawki, mebelki dla dzieci i przedmioty o charakterze edukacyjno - rozwojowym (klocki, kolorowanki, ilustrowane bajki, puzzle, itp.). Aranżacja kącików zabaw dla dzieci służy zminimalizowaniu ewentualnego odczucia dyskomfortu, związanego z pobytem dziecka w pomieszczeniu zamkniętym. Osadzeni odbywający widzenia w salach, w których znajdują się kąciki zabaw mogą uczestniczyć wraz z dziećmi we wspólnych zabawach. Część jednostek realizuje również spotkania integracyjne skazanych z rodzinami, organizowane poza kodeksowym limitem widzeń.

5. Inne naruszenia Konwencji

Środki podjęte odnośnie innych naruszeń Konwencji stwierdzonych przez Trybunał:

Naruszenie art. 5 § 3 w sprawie Paweł Pawlak: środki podjęte przez Rząd w tym zakresie zostały przedstawione w raporcie z wykonania wyroków z grupy Trzaska.

Naruszenie art. 6 § 1 w sprawie Głowacki: środki podjęte przez Rząd w tym zakresie zostały przedstawione w raporcie z wykonania wyroków z grup: Kudła i Podbielski.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki indywidualne nie są konieczne w niniejszej sprawie oraz zobowiązuje się do przedstawienia dalszych informacji dotyczących realizacji przyjętych środków generalnych w celu wypełnienia swojego zobowiązania wynikającego z art. 46 ust. 1 Konwencji.

13. Raport z wykonania wyroku w sprawie Hutten-Czapska przeciwko Polsce przekazany 30 grudnia 2014 r.

Opis sprawy

Hutten-Czapska p. Polsce, skarga nr 35014/97, wyrok z 19/06/2006

Stosując procedurę wyroku pilotażowego, Trybunał stwierdził, że naruszenie Konwencji w tej sprawie stanowi problem systemowy związany z nieprawidłowym funkcjonowaniem prawa krajowego. Państwo musi poprzez odpowiednie środki prawne, zapewnić właściwą równowagę pomiędzy interesami właścicieli nieruchomości a interesem społecznym, zgodnie z zasadą ochrony własności prywatnej. Procedura wyroku pilotażowego została zastosowana w wiodącej sprawie Hutten-Czapska p. Polsce (nr 35014/97), natomiast postępowania w innych podobnych sprawach zostały odroczone.

W wyroku w sprawie Hutten – Czapska z dnia 19 czerwca 2006 Wielka Izba stwierdziła naruszenie art. 1 Protokołu 1 do Konwencji (ochrona własności) wskazując, że skarżąca nie mogła korzystać ze

swojej własności, ani pobierać czynszu z tytułu najmu w odpowiedniej wysokości. Sprawa decyzją Wielkiej Izby, zatwierdzającą ugodę, z dnia 28 kwietnia 2008 r. została skreślona z listy skarg, po tym jak Trybunał uznał, że przedmiotowe problemy będące źródłem naruszenia zostały rozwiązane.

W swojej ostatniej decyzji, Trybunał stwierdził, że w związku z wydaniem wyroku w sprawie Hutten-Czapska, w Polsce został wprowadzony program kompensacyjny, dający właścicielom nieruchomości skuteczną możliwość uzyskania rekompensaty za naruszenie ich praw własności na zasadach art. 41 Konwencji (słuszne zadośćuczynienie). Trybunał skreślił z listy skarg sprawy podobne do sprawy Hutten-Czapska, w tym wniesioną przez 96 właścicieli nieruchomości sprawę Stowarzyszenie Właścicieli Nieruchomości w Łodzi p. Polsce (skarga nr 3485/02) oraz 24 inne sprawy.

Skarżący w sprawie Stowarzyszenie Właścicieli Nieruchomości w Łodzi przeciwko Polsce podnieśli, że ich roszczenia wciąż nie zostały zaspokojone. Ponadto podnieśli zarzut ograniczenia w zakresie windykacji zaległych świadczeń. Zarzucali brak możliwości odzyskania posiadania nieruchomości przez wiele lat oraz niemożność uzyskania od najemców czynszu w odpowiedniej wysokości.

Jednakże Trybunał wskazał, że właściciele nieruchomości uzyskali prawo do podniesienia czynszu w celu osiągnięcia „słusznego zysku”. Ponadto zauważył, że państwo polskie, które po reżimie komunistycznym odziedziczyło problem deficytu cenowo przystępnych mieszkań na wynajem, musiało pogodzić sprzeczne interesy właścicieli nieruchomości i najemców. Proces usuwania przyczyn oraz skutków naruszenia Konwencji wymagał podjęcia stopniowych działań. Proces ten był skomplikowany, wymagał podjęcia daleko idących decyzji politycznych i zmian legislacyjnych oraz zreformowania polityki mieszkaniowej, systemu pomocy społecznej i administracji państwowej. Polska nie może być zatem poddana sankcjom za utrzymanie w przedmiotowym czasie restrykcyjnych przepisów dotyczących najmu. Ponadto, orzecznictwo Sądu Najwyższego jasno stanowi, że właściciele byli uprawnieni do pełnej rekompensaty strat w sytuacji, kiedy gminy nie zapewniły najemcom mieszkań socjalnych.

Według szacunków problem dysfunkcyjności polskiego prawa mieszkaniowego dotyczył około 100 tys. właścicieli, bowiem byli oni pozbawieni możliwości swobodnego używania swojej własności oraz pobierania czynszu w odpowiedniej wysokości.

Trybunał podjął decyzję o zakończeniu szczególnej procedury stosowanej przy systemowych lub strukturalnych naruszeniach praw człowieka, tj. „procedury wyroku pilotażowego”, która miała za stosowanie dla spraw dotyczących „czynszów regulowanych”.

Zmiany wprowadzone w polskim prawie, w tym zmiana procedury, umożliwiające właścicielom nieruchomości: dochodzenie zwrotu kosztów użytkowania ich własności, objęcie wysokością czynszu stopniowego zwrotu inwestycji kapitałowych, osiągnięcie „słusznego zysku”, a także uzyskanie odszkodowania za naruszenia ich praw własności w przeszłości - okazały się dla Trybunału satysfakcjonujące.

Zgodnie z wyrokiem Trybunału „naruszenia prawa własności w niniejszej sprawie nie należy łączyć jedynie z kwestią poziomów nakładanych czynszów, ale raczej z łącznym rezultatem obowiązywania przepisów krajowych dotyczących ustalania czynszów oraz różnorakimi ograniczeniami praw

właścicieli nieruchomości w zakresie wypowiedzania umów najmu, nałożonych na nich ustawą ciężarów finansowych oraz braku prawnych środków umożliwiających właścicielom skompensowanie sobie lub złagodzenie strat poniesionych w związku z utrzymaniem nieruchomości, a także braku pomocy państwa na sfinansowanie napraw koniecznych w uzasadnionych przypadkach (§ 224 wyroku z dnia 19 czerwca 2006 r.)”.

I. Środki indywidualne

1. Słuszne zadośćuczynienie

Słuszne zadośćuczynienie z tytułu szkody majątkowej jak i niemajątkowej zostało zaakceptowane przez Trybunał i wypłacone skarżącej przez Rząd.

2. Środki indywidualne

W 2006 r. wszyscy najemcy opuścili nieruchomość skarżącej.

W tych okolicznościach żadne dodatkowe środki indywidualne nie wydają się konieczne.

II. Środki generalne

1. Uwagi ogólne

Władze polskie podjęły kroki w celu zmiany obowiązującego prawa będącego źródłem naruszenia. W decyzji z dnia 8 marca 2011 r. w sprawie Stowarzyszenie Właścicieli Nieruchomości w Łodzi p. Polsce (skarga nr 3485/02), Trybunał zdecydował o zniesieniu procedury wyroku pilotażowego zastosowanego w sprawie Hutten-Czapska z przedstawionych niżej powodów (DH DD(2011)208E).

2. Środki generalne zmierzające do rozwiązania problemów wskazanych w wyroku pilotażowym

W ramach realizacji wyroków Trybunału, w latach 2006 - 2010 zostały przeprowadzone reformy, które wprowadziły między innymi: możliwość podniesienia wysokości czynszu; system monitorowania wysokości czynszu; konstrukcję najmu opartą na zasadzie swobody umownego i swobodnego ustalania wysokości czynszu („najem okazjonalny”) oraz finansowanie lokali socjalnych, aby umożliwić eksmisję najemców z nieruchomości objętych systemem czynszu regulowanego. Trybunał za satysfakcjonujące uznał zmiany, wprowadzone w polskim prawie i procedurze, dzięki którym właściciele nieruchomości otrzymali możliwość uzyskania refundacji kosztów poniesionych na utrzymanie ich nieruchomości oraz „słusznego zysku”. Z uwagi na rozważanie systemowego problemu stwierdzonego w wyroku pilotażowym Trybunał skreślił sprawy podobne do sprawy *Hutten-Czapska*. Jednakże Trybunał pozostawił do rozważenia pewne zagadnienia wskazując, że dalsze procedowanie nad nimi należy do kompetencji Komitetu Ministrów w ramach procedury wykonania wyroku.

3. Reforma wprowadzająca najem okazjonalny

W odpowiedzi na stanowisko Rządu, który wykazał zasadność wprowadzenia konstrukcji „najmu okazjonalnego” wprowadzonego zmianami z grudnia 2009 r., Trybunał stwierdził, że „na tym etapie procedury wyroku pilotażowego nie można ocenić wpływu reformy z grudnia 2009 r. na ochronę prawa własności właścicieli. W konsekwencji, zgodnie z art. 46 § 2 Konwencji dokonanie ogólnej oceny działań podjętych w celu wykonania wyroku pilotażowego przypada Komitetowi Ministrów” (§ 73).

4. Najem okazjonalny

Z inicjatywy Rządu Parlament uchwalił *ustawę z dnia 17 grudnia 2009 r. o zmianie ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego oraz o zmianie niektórych innych ustaw* (dalej ustawa z 2009 r.). Zmiany wprowadziły konstrukcję tzw. najmu okazjonalnego. Najem ma charakter wolnorynkowy. Przyjęte rozwiązanie wyłączyło instytucję najmu okazjonalnego spod większości regulacji dotyczących ochrony praw lokatorów i podporządkowało ją bezpośrednio regulacji Kodeksu cywilnego (dalej k.c.). Spowodowało to likwidację przeszkód w swobodnym dysponowaniu lokalami i osiągnięciu słusznego zysku z najmu.

Instytucja najmu okazjonalnego odnosi się do lokali należących do osób fizycznych, które nie prowadzą działalności gospodarczej polegającej na wynajmie lokali. W tych przypadkach wynajmowanie mieszkań następowałoby na podstawie umowy najmu okazjonalnego, zawartej na czas określony do lat 10.

Umowy najmu muszą zawierać następujące elementy:

- pouczenie najemcy o trybie egzekucji z lokalu używanego na podstawie umowy o najem okazjonalny lokalu,
- oświadczenie najemcy, w formie aktu notarialnego, o poddaniu się egzekucji i zobowiązaniu się do opróżnienia i wydania lokalu używanego na podstawie umowy o najem okazjonalny lokalu,
- obowiązek najemcy do wskazania lokalu, w którym mógłby zamieszkać w razie przeprowadzenia eksmisji.

Po rozwiązaniu umowy najemca oraz osoby z nim zamieszkujące będą obowiązane do opróżnienia lokalu. W razie braku dobrowolnego opuszczenia lokalu, właściciel będzie musiał przedstawić najemcy żądanie opróżnienia lokalu sporządzone na piśmie opatrzonym urzędowo poświadczonym podpisem. W przypadku bezskutecznego upływu terminu, właściciel będzie składał do sądu wniosek o nadanie klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu, tj. złożonemu uprzednio w formie aktu notarialnego oświadczeniu najemcy o poddaniu się egzekucji obowiązku opróżnienia lokalu.

Regulacja ta, wraz z proponowaną zmianą w k.p.c. polegającą na wyłączeniu wobec osób, które utraciły tytuł prawny do lokalu wynajmowanego na podstawie umowy o najem okazjonalny, uprawnienia do otrzymania pomieszczenia tymczasowego, w zdecydowany sposób usprawni przeprowadzenie eksmisji. Dzieje się tak z dlatego, iż wystarczy, że komornik sądowy uzyska od sądu klauzulę wykonalności, by mógł podjąć odpowiednie działanie.

Dane Ministerstwa Finansów dotyczące liczby indywidualnych podatników, otrzymujących dochód z tytułu najmu okazjonalnego:

2010 r. – 1 480 umów najmu okazjonalnego;

2011 r. – 2 255 umów najmu okazjonalnego;

2012 r. – 3 093 umowy najmu okazjonalnego.

Do końca 2012 r. zostało zawartych **6 828 umów najmu okazjonalnego** przez właścicieli nieruchomości będących osobami fizycznymi, które nie prowadzą działalności gospodarczej polegającej na wynajmie lokali.

Nie można wskazać ile umów zostało zawartych przez osoby prawne, gdyż zgodnie z polskim prawem nie są one zobowiązane do przedkładania w tym zakresie informacji do urzędu skarbowego.

Najem okazjonalny, jako instytucja szczególna na tle stosunków prawnych, z którymi związane jest prawo do używania lokalu mieszkalnego, ma z założenia zbliżyć tę instytucję do najmu regulowanego przez k.c..

W tym zakresie należy wskazać na zasadnicze różnice pomiędzy najmem okazjonalnym a umowami najmu zawieranymi na podstawie pozostałych przepisów ustawy z 2009 r., które czynią najem okazjonalny instytucją szeroko zabezpieczającą i realizującą prawa wynajmującego (właściciela lokalu). Z tytułu najmu okazjonalnego lokalu, oprócz czynszu, wynajmujący pobiera jedynie opłaty niezależne od właściciela, chyba że umowa stanowi inaczej. Oznacza to, że strony mogą ustalić de facto dowolnie wysokość czynszu i innych świadczeń związanych ze stosunkiem najmu.

Co istotne, właściciel może podwyższyć czynsz najmu wyłącznie zgodnie z warunkami określonymi w umowie. W tym zakresie strony nie są więc w konsekwencji ograniczone regulacją ustawy co do częstotliwości i wysokości podwyżek. Strony mogą we własnym zakresie ułożyć zasady kształtowania nowej stawki czynszu najmu, kierując się tu zasadą wolności kontraktowania.

Tym samym należy stwierdzić, że katalog przepisów, które stosuje się do umowy najmu okazjonalnego ma charakter szczególny, związany z ochroną interesów właściciela i osób trzecich. W pozostałych kwestiach stosuje się zasady ogólne - przepisy k.c.. Najem okazjonalny daje właścicielowi lokalu możliwość zawarcia umowy, która nie jest związana ograniczeniami przewidzianymi w ustawie. Do umowy takiej stosuje się przepisy ustawy tylko w minimalnym zakresie, związanym z zachowaniem standardów konstytucyjnej ochrony praw lokatora i osób trzecich.

Powyższe stanowi o praktycznej możliwości uznania, że umowa najmu okazjonalnego odpowiada zasadom wynajmu lokalu mieszkalnego na zasadach wolnorynkowych, zabezpieczając słuszne interesy właściciela (wynajmującego). Wola stron umowy najmu decyduje o niestosowaniu w ramach tego stosunku prawnego przepisów ingerujących w prawo własności, które jednak z drugiej strony zabezpieczają prawa lokatora.

5. Mechanizmy kompensacyjne

i. Zadośćuczynienie dla osób pokrzywdzonych w wyniku naruszenia art. 1 Protokołu Nr 1 do Konwencji

Przedmiotowy system kompensacyjny dla właścicieli nieruchomości został wprowadzony w *Ustawie z dnia 21 listopada 2008 r. o wspieraniu termomodernizacji i remontów* (Dz. U. z 2014 r., poz. 712), dalej ustawa z 2008 r. Zgodnie z tą ustawą premia kompensacyjna przysługuje tylko tym właścicielom nieruchomości, którzy byli objęci systemem czynszów regulowanych pomiędzy 12 listopada 1994 r. a 25 kwietnia 2005 r. W swojej decyzji Trybunał uznał za „satisfakcjonujące, że wprowadzony system (...) oferuje osobom dotkniętym [systemem czynszów regulowanych] rozsądną możliwość otrzymania odszkodowania za szkody powstałe na skutek systematycznego naruszania ich praw własności” (§81). Jednakże Trybunał zauważył, że naruszenia art. 1 Protokołu 1 miały miejsce również po 2005 r., niemniej Trybunał „nie widzi potrzeby oceny obecnych lub przyszłych efektów środków ogólnych przyjętych przez Rząd w ustawie z 2008 r. Tą kwestią w bardziej odpowiedni sposób zajmie się Komitet Ministrów w ramach kontroli wykonania wyroku pilotażowego” (§§ 80-81).

W związku z powyższym, Komitet Ministrów zwrócił się do Rządu o przedstawienie dalszych informacji w dwóch kwestiach wskazanych przez Trybunał. Z tego względu, iż procedura pilotażowa została zamknięta, Komitet Ministrów mógł skierować sprawę na drogę „zwykłej procedury”. Dlatego też członkowie Komitetu Ministrów:

1. stwierdzili, że środki podjęte przez polskie władze w celu wykonania wyroku Trybunału, w szczególności środki wskazane przez Trybunał w decyzji z dnia 8 marca 2011 r. w sprawie *Stowarzyszenie Właścicieli Nieruchomości w Łodzi przeciwko Polsce* (notyfikacja Sekretariatu DH-DD(2011)208E) przyczyniły się zarówno do rozwiązania braków systemowych zidentyfikowanych w wyroku pilotażowym, jak i zadośćuczynienia indywidualnym szkodom właścicielom nieruchomości w związku z obowiązywaniem czynszów regulowanych;
2. stwierdzili, że w ww. decyzji Trybunał zezwolił na zakończenie procedury wyroku pilotażowego;
3. wskazali również, że Trybunał zauważył, że system kompensacyjny skierowany był jedynie do osób, których nieruchomości objęte były systemem czynszów regulowanych pomiędzy 12 listopada 1994 r., a 25 kwietnia 2005 r., mimo że naruszenia art. 1 Protokołu 1 miały miejsce również po 25 kwietnia 2005 r.;
4. stwierdzili, że Trybunał wskazał, że do kompetencji Komitetu Ministrów należy ocena wpływu przyjętych środków oraz wprowadzenia instytucji „najmu okazjonalnego” na wykonanie wyroku pilotażowego;
5. zwrócili się do Rządu o przedstawienie dalszych informacji w tych kwestiach;
6. mając na względzie fakt, że w przedmiotowej sprawie procedura pilotażowa została zamknięta, zdecydowali o przekazaniu sprawy do rozpatrzenia w drodze procedury standardowej.

ii. Ograniczenia czasowe w zakresie rekompensaty dla osób pokrzywdzonych w wyniku naruszenia art. 1 Protokołu Nr 1 do Konwencji

Regulacje prawne odnoszące się do czynszów regulowanych przestały obowiązywać od dnia 26 kwietnia 2005 r., tj. od dnia publikacji wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 19 kwietnia 2005 r. (sygn. akt K 4/05) w Dzienniku Ustaw.

Z uwagi na to, że wyroki Trybunału Konstytucyjnego obowiązują z dniem opublikowania w Dzienniku Ustaw oznacza to, że od dnia 26 kwietnia 2005 r. nie obowiązują w Polsce ograniczenia dotyczące wysokości podwyżek czynszu. Właściciele lokali mieszkalnych uzyskali od tego dnia swobodę w zakresie ustalania podwyżek czynszu zgodnie z ustawą.

Wątpliwości odnośnie daty końcowej ograniczeń w zakresie podwyższania czynszu związane są z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 17 maja 2006 r. (sygn. akt K 33/05). Wyrokiem tym, Trybunał stwierdził niezgodność między innymi art. 9 ust. 1 ustawy o *ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego* z Konstytucją. Art. 9 ust. 1 stanowił, że podwyższanie czynszu lub innych opłat za używanie lokalu, z wyjątkiem opłat niezależnych od właściciela, nie może być dokonywane częściej niż co 6 miesięcy. Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego przepis ten miał pełnić funkcję ochronną, nie pozwalając właścicielowi na zbyt częste podwyżki czynszu. Jednak braku określenia początku biegu owego 6-miesięcznego terminu nie da się uzupełnić w drodze powszechnie aprobowanej wykładni, co wyklucza jednolite stosowanie prawa. Oznacza to, że Trybunał Konstytucyjny nie zakwestionował wysokości wprowadzanych podwyżek czynszu, a jedynie mechanizm ich wprowadzania.

Należy uznać, że wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 17 maja 2006 r., który wszedł w życie w dniu 1 stycznia 2007 r., w żaden sposób nie odnosił się do kwestii wysokości podwyżek czynszu jakie właściciel (wynajmujący) mógł wprowadzić. Zmiana dokonana wcześniejszym wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 19 kwietnia 2005 r., tak jak to zostało już podkreślone, doprowadziła do realizacji wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie Hutten - Czapska przeciwko Polsce. Dalsze działania Trybunału Konstytucyjnego dotyczyły jedynie kwestii związanych ze sposobem oceny zasadności dokonywanych podwyżek albo liczenia terminu ich wejścia w życie. Respektowały więc zasadę swobody właścicieli lokali mieszkalnych w ustalaniu wysokości podwyżek czynszu. Zgodnie z tą zasadą, mógł i nadal może on podnosić czynsz za używanie należącego do niego lokalu do poziomu zapewniającego pokrycie wydatków związanych z utrzymaniem lokali, jak również zapewniającego zwrot kapitału i godziwy zysk.

Zwrócić należy w tym miejscu uwagę na to, że orzeczenie ETPCz należy odczytywać w kontekście nałożenia na właścicieli nadmiernych obciążeń, a nie istnienia jakichkolwiek ograniczeń właściciela. Potwierdza to zawarta w art. 1 Protokołu nr 1 zasada legalności oraz wynikająca z niej zasada przewidywalności prawa, które nakładały na państwo obowiązek wypełnienia ustawowego przyrzeczenia uchylenia reżimu czynszu regulowanego, co w żaden sposób nie wykluczało wprowadzenia innych mechanizmów ochrony najemców.

Trybunał nie zakwestionował, że wynajem lokali mieszkalnych odbywa się na zasadzie umownej, która powinna gwarantować równość stron. Z tego punktu widzenia trudno uznać, że ustawo-

wo określona częstotliwość wypowiedzenia stawki czynszu najmu (art. 9 ust. 1 ustawy z 2004 r.) nie stanowi normalnej regulacji odnoszącej się do praw i obowiązków stron umowy najmu i w sposób nadmierny ingeruje w prawo własności. Lokator jest również stroną umowy najmu. Oznacza to, że przepisy powinny gwarantować również jemu minimalny standard ochrony jego interesów. Niedopuszczalnym założeniem byłoby, że właściciel może w dowolnym momencie dokonywać podwyżek. Możliwość arbitralnego, w dowolnym momencie i w dowolny sposób, dokonywania ingerencji w warunki umowy, w tym w aktualną wysokość czynszu najmu, przeczy równości stron umowy najmu.

Z tego też względu, ograniczenie w częstotliwości dokonywania podwyżek czynszu najmu nie stanowiło nadmiernego ograniczenia prawa właściciela. Wyrok Trybunału z 19 czerwca 2006 r. nie oznaczał obowiązku uchylecia wszystkich przepisów, które stanowiły ograniczenia w możliwości ingerencji w warunki najmu. Zniesione miały zostać tylko ograniczenia nakładające na właściciela nadmierne obciążenia. Ustalenie częstotliwości, z jaką można było dokonywać podwyżek czynszu najmu nie stanowiło nadmiernego ograniczenia prawa właściciela.

W związku z powyższym przyznawanie rekompensaty za okres kończący się w dniu 25 kwietnia 2005 r. jest w pełni uzasadnione, gdyż w następnym dniu po tej dacie ostatecznie przestał w Polsce obowiązywać reżim czynszu regulowanego.

iii. Odpowiedzialność cywilna gmin w przypadku niezagwarantowania mieszkania z zasobów gminy osobom eksmitowanym

Według wyników badania ankietowego przeprowadzonego w 53 gminach dotyczącego m.in. zarządzania gminnym zasobem mieszkaniowym i zapotrzebowania na mieszkania komunalne, ankietowane samorządy gminne w Polsce wypłaciły w 2011 r.: 2 726 odszkodowań, na łączną kwotę 30,3 mln złotych. Ekstrapolując te rezultaty na całość gmin (w stosunku do wielkości zasobu), w 2011 r. wypłaciły one ok. 70 mln złotych odszkodowania za niedostarczenie lokali socjalnych. W latach 2009-2011 wartość ta wzrosła o ok. 53%.

6. Publikacja wyroku oraz działania szkoleniowe

Wyrok w powyższej sprawie został przetłumaczony i opublikowany na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości (www.ms.gov.pl). Ponadto wyrok jak i decyzja w sprawie Stowarzyszenie Właścicieli Nieruchomości w Łodzi p. Polsce zostały przekazane do Ministerstwa Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej (obecnie to Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju), które jest odpowiedzialne za politykę mieszkaniową.

W tych okolicznościach żadne dodatkowe środki generalne nie wydają się konieczne.

III. Wnioski pozwanego Państwa

W opinii Rządu dalsze środki indywidualne nie są konieczne w niniejszej sprawie oraz przyjęte środki generalne będą wystarczające do stwierdzenia, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji.

14. Raport z wykonania wyroku w sprawie Kaperzyński przeciwko Polsce przekazany 6 października 2014 r.

Opis sprawy

Kaperzyński, skarga nr 43206/07, wyrok z dnia 03/04/2012, ostateczny w dniu 03/07/2012

Sprawa dotyczy wymierzenia kary ograniczenia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania oraz pozbawienia prawa do wykonywania zawodu dziennikarza za odmowę opublikowania sprostowania oraz brak przedstawienia uzasadnienia dla takiej odmowy. Ze względu na powyższe Trybunał stwierdził naruszenie art. 10 Konwencji.

Skarżący, redaktor naczelny niezależnego tygodnika, opublikował w 2005 r. artykuł prasowy krytykujący władze lokalne za niepodjęcie działań mających na celu zaradzenie rzekomym problemom z systemem kanalizacyjnym i sanitarnym. Wójt napisał do gazety pismo kwestionujące zarzuty i zażądał opublikowania sprostowania zgodnie z art. 32 *Prawa prasowego*. Skarżący nie opublikował sprostowania, ani nie odpowiedział na pismo, w następstwie czego w grudniu 2006 r. został uznany za winnego przestępstwa z art. 46 *Prawa prasowego*. Został skazany na karę czterech miesięcy ograniczenia wolności w formie dwudziestu godzin w miesiącu pracy na cele społeczne z zawieszeniem jej wykonania na okres dwóch lat oraz pozbawiony prawa wykonywania zawodu dziennikarza na okres dwóch lat.

Trybunał uznał, że kara wymierzona skarżącemu stanowiła ingerencję w jego prawo do wolności wypowiedzi. Ingerencja to była przewidziana przez prawo krajowe obowiązujące w danym czasie, (choć odpowiednie przepisy zostały następnie uznane za niezgodne z Konstytucją) i miała służyć realizacji uprawnionego celu w postaci ochrony dobrego imienia i praw innych osób.

W zakresie tego, czy kara była konieczna w demokratycznym społeczeństwie, Trybunał uznał, że przedmiot artykułu prasowego - zagrożenie dla zdrowia ze strony kanalizacji miejskiej - był niewątpliwie sprawą wagi ogólnej dla lokalnej społeczności. Zawarta w nim krytyka dotycząca działalności władz lokalnych i wójta miała solidne podstawy faktyczne, nie stanowiła ataku personalnego i nie była obraźliwa lub niepoważna. Istniała zatem niewielka możliwość nałożenia na skarżącego ograniczeń w zakresie wolności wypowiedzi. Jednakże, ustawowy obowiązek opublikowania sprostowania lub odpowiedzi był normalnym elementem ram prawnych regulujących korzystanie z wolności słowa przez prasę i nie mógł jako taki zostać uznany za nadmierny lub nieuzasadniony. Podobnie nie należy krytykować samego obowiązku poinformowania zainteresowanej strony na piśmie o przyczynach odmowy opublikowania sprostowania lub odpowiedzi, gdyż, między innymi, umożliwił on stronie poszkodowanej przedstawienie odpowiedzi w sposób zgodny z praktyką danej redakcji. W związku z tym Trybunał przyjął ustalenia sądów krajowych, że skarżący nie dopełnił ustawowego obowiązku opublikowania sprostowania lub przedstawienia uzasadnienia dla odmowy publikacji.

Jednakże Trybunał uznał, że ingerencja w wolność wypowiedzi skarżącego była nieproporcjonalna. Wydany został wyrok za przestępstwo, które miało w zasadzie charakter formalny (niezwiązany z istotą spornego artykułu), zgodnie z przepisami, które nie pozwoliły skarżącemu na zaprezentowanie, a sądowi krajowemu na wzięcie pod uwagę, argumentacji dotyczącej wolności słowa. Oprócz kary ograniczenia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania skarżący został pozbawiony prawa do wykonywania

zawodu dziennikarza na okres dwóch lat. Wyrok ten był nie tylko niezmiernie surowy, ale miał także wysoce negatywny wpływ na prowadzenie otwartej i nieskrępowanej debaty publicznej w sprawach dotyczących interesu publicznego. Wreszcie, istotne było także to, że w innej sprawie polski Trybunał Konstytucyjny uznał, że zarówno zakres jak i zasady korzystania z prawa do sprostowania na gruncie *Prawa prasowego* były niedoskonałe. Zatem, Trybunał uznał, że w tych okolicznościach sprawy ingerencja nie była niezbędna w demokratycznym społeczeństwie, dlatego też doszło do naruszenia art. 10 Konwencji.

I. Środki indywidualne

1. Słuszne zadośćuczynienie

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	3 000 euro	750 euro	3 750 euro
Termin płatności: 03/10/2012		Wyplacono w dniu: 29/06/2012	

2. Środki indywidualne

W następstwie wyroku Trybunału, na podstawie art. 540 § 3 k.p.k, skarżący zażądał wznowienia kwestionowanego postępowania karnego. Wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 20 sierpnia 2012 r. uchylono wyroki skazujące i umorzono postępowanie karne przeciwko skarżącemu na podstawie art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k., jako że zarzucany skarżącemu czyn, tj. czyn z art. 46 *Prawa prasowego*, w następstwie wyroku Trybunału Konstytucyjnego nie zawierał znamion czynu zabronionego.

Ponadto, Rząd pragnie podkreślić, że wydany przez sąd dwuletni zakaz wykonywania zawodu dziennikarza nie został wykonany.

W tych okolicznościach dodatkowe środki indywidualne nie wydają się konieczne.

II. Środki generalne

1. Naruszenie art. 10 Konwencji:

A. Zmiany legislacyjne

Naruszenie stwierdzone przez Trybunał w przedmiotowej sprawie było wynikiem zastosowania przepisów krajowych, które nie tylko przewidywały możliwość skazania za odmowę opublikowania sprostowania oraz brak przedstawienia uzasadnienia dla takiej odmowy, ale także nie pozwoliły skarżącemu na zaprezentowanie, a sądowi krajowemu na wzięcie pod uwagę, argumentacji dotyczącej wolności słowa.

Polscy Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 1 grudnia 2010 r. przyznał, że zarówno zakres jak i zasady korzystania z prawa do sprostowania na gruncie *Prawa prasowego* były niedoskonałe i uznał

art. 46 ust. 1, art. 31 oraz art. 33 ust. 1 *Prawa prasowego* za niezgodny z Konstytucją. Wyrok ten bezpośrednio spowodował, że powyższe przepisy nie obowiązują od dnia 14 czerwca 2012 r. W związku z tym, obecnie redaktorzy naczelni nie ponoszą odpowiedzialności karnej za odmowę opublikowania sprostowania, czy też brak przedstawienia uzasadnienia dla takiej odmowy.

Ponadto, w celu zapewnienia przejrzystości zasad regulujących kwestię sprostowania, podjęte zostały przez Senat kroki prawne, mające na celu dostosowanie prawa do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 1 grudnia 2010 r. Zgodnie z nowelizacją, jedyną formą reakcji na opublikowany materiał może być sprostowanie odnoszące się do faktów. Ochrona dóbr osobistych zagrożonych lub naruszonych publikacją o charakterze ewaluacyjnym możliwa będzie tylko w drodze powództwa cywilnego, na podstawie art. 24 k.c.. Nowelizacja przygotowana przez Senat weszła w życie w dniu 2 listopada 2012 r.

B. Tłumaczenie i publikacja wyroku

W tym kontekście należy zauważyć, iż wyrok Trybunału został przetłumaczony i opublikowany na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości (www.ms.gov.pl).

Powyższe pomoże sądom krajowym oraz innym organom w dokonywaniu wykładni nowych przepisów zgodnie z Konwencją.

W tych okolicznościach dodatkowe środki generalne nie wydają się konieczne.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki indywidualne nie są konieczne w niniejszej sprawie oraz że przyjęte środki generalne, w szczególności dokonane w prawie krajowym zmiany legislacyjne, a także publikacja i rozpowszechnienie wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, będą wystarczające do stwierdzenia, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji.

15. Raport z wykonania wyroku w sprawie Kowalski przeciwko Polsce przekazany 8 lipca 2014 r.

Opis sprawy

Kowalski, skarga nr 43316/08, wyrok z dnia 11/06/2013, ostateczny w dniu 11/06/2013

Skarżący, który został skazany na rok i sześć miesięcy pozbawienia wolności za przestępstwo wyłudzenia, złożył wniosek do sądu odwoławczego o przyznanie mu adwokata z urzędu celem wniesienia skargi kasacyjnej. W dniu 12 marca 2008 r. jego wniosek został dostarczony do Sądu Okręgowego w Sieradzu. W dniu 18 marca 2008 r. ten sam sąd odmówił rozpatrzenia skargi skarżącego, wyjaśniając, iż termin na wniesienie skargi kasacyjnej minął w dniu 14 marca 2008 r.

Decyzja, co do tego, czy przyznać adwokata z urzędu, powinna była zależeć od oceny sądu, czy w okolicznościach tej konkretnej sprawy reprezentacja prawna była konieczna. Sąd Okręgowy w Siera-

dzu odrzucił wniosek skarżącego jedynie na podstawie tego, że nie dochowano terminu na wniesienie skargi kasacyjnej. Sąd w żaden sposób nie zbadał uzasadnienia skargi, ani sytuacji finansowej skarżącego.

Sąd Okręgowy w Sieradzu stwierdził, że postanowienie z dnia 18 marca 2008 r. było ostateczne i nie podlegało zażaleniu. Biorąc pod uwagę błędnie przywołaną podstawę uzasadniającą odrzucenie wniosku o przyznanie adwokata z urzędu (a konkretnie upływ terminu), sytuacja ta mogła wprowadzić w błąd skarżącego, co do prawa właściwego w sprawie, zwłaszcza, co do środków prawnych, którymi dysponował, aby dążyć do wszczęcia postępowania kasacyjnego.

Biorąc po uwagę okoliczności niniejszej sprawy Trybunał stwierdził, że doszło do naruszenia art. 6 § 1 w związku z art. 6 § 3 (c) Konwencji.

I. Środki indywidualne

1. Słuszne zadośćuczynienie

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	2 000 euro	-	2 000 euro
Termin płatności: 11/09/2013		Wypłacono w dniu: 13/08/2013	

2. Środki indywidualne

Na podstawie art. 126 § 1 k.p.k., istnieje możliwość złożenia wniosku o przywrócenie terminu na wniesienie skargi kasacyjnej, jeżeli niedotrzymanie terminu zawitego nastąpiło z przyczyn niezależnych od strony (np. niepoinformowanie strony przez odpowiednie organy o prawach procesowych lub podanie informacji nieprawdziwych). Wniosek powinno się złożyć w terminie 7 dni od daty ustania przeszkody, wraz ze skargą kasacyjną. Na odmowę przywrócenia terminu przysługuje zażalenie.

W tych okolicznościach żadne dodatkowe środki indywidualne nie wydają się konieczne.

II. Środki generalne

Trybunał nie kwestionował istniejących uregulowań prawnych oraz zasad dotyczących rozpatrywania wniosków o przyznanie adwokata z urzędu – podkreślił jedynie błędną praktykę pewnego sądu.

W celu zapobieżenia podobnym naruszeniom w przyszłości, wdrożono szereg środków o charakterze rozpowszechniającym. Wyrok w sprawie Kowalski przeciwko Polsce przetłumaczono na język polski i opublikowano na stronie Ministerstwa Sprawiedliwości (www.ms.gov.pl).

Od 2012 r. informacje dotyczące naruszeń Konwencji stwierdzonych przez Trybunał, w przedmiocie praktyki sądów krajowych, są przesyłane do właściwego prezesa sądu oraz prezesa sądu wyższej instancji, a także do odpowiedniej prokuratury.

Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury w dalszym ciągu prowadzi działania mające na celu rozpowszechnienie orzecznictwa Trybunału wśród sędziów oraz prokuratorów, zarówno podczas szkolenia wstępnego jak i jego kontynuacji. Należy też zwrócić uwagę na serię szkoleń o charakterze systemowym, które zostały rozpoczęte w 2012 r. Szkolenia te mają na celu przedstawienie sędziom i prokuratorom informacji o najczęstszych naruszeniach Konwencji stwierdzonych przez Trybunał w sprawach przeciwko Polsce w przedmiocie wymiaru sprawiedliwości. Projekt ten nadal się toczy; każdego roku, ok. 500-600 sędziów i prokuratorów bierze w nim udział. W przeciągu 5-7 lat wszyscy sędziowie i prokuratorzy sądów powszechnych powinni wziąć udział w takich szkoleniach.

W tych okolicznościach dodatkowe środki generalne nie wydają się konieczne.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki indywidualne nie są konieczne w niniejszej sprawie oraz, że przyjęte środki generalne będą wystarczające do stwierdzenia, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji.

16. Raport z wykonania wyroków w sprawach: Kurlowicz, Lewandowska-Malec, Jucha i Żak przekazany 13 listopada 2014 r.

Opis spraw

Kurlowicz, skarga nr 41029/06, wyrok z 22/06/2010, ostateczny 22/09/2010

Lewandowska-Malec, skarga nr 39660/07, wyrok z 18/09/2012, ostateczny 18/12/2012

Jucha i Żak, skarga nr 19127/06, wyrok z 23/10/2012, ostateczny 23/01/2013

Powyższe wyroki dotyczą naruszenia art. 10 Konwencji.

W sprawie Kurlowicz przeciwko Polsce w trakcie sesji Rady Miasta Knyszyna, skarżący (Przewodniczący Rady Miasta) publicznie oskarżył Dyrektora Zespołu Szkół Ogólnokształcących w Knyszynie (K. Ch.) o spowodowanie nieprawidłowości w funkcjonowaniu placówki. Dyrektor skierował prywatny akt oskarżenia przeciwko skarżącemu, zarzucając mu zniesławienie na podstawie art. 212 k.k..

Wyrokiem z dnia 2 grudnia 2005 r., Sąd Rejonowy w Białymstoku uznał skarżącego za winnego przedstawienia na sesji rady miasta nieprawdziwych zarzutów dotyczących wykonywania przez K.Ch. obowiązków służbowych, przez co pomógł go o takie postępowanie, które może poniżyć go w opinii publicznej lub narazić na utratę zaufania potrzebnego do zajmowania stanowiska dyrektora szkoły i wykonywania zawodu nauczyciela. Sąd Rejonowy skazał skarżącego na karę grzywny, jak również orzekł podanie wyroku do wiadomości publicznej. Sąd nakazał także przeproszenie pokrzywdzonego.

Skarżący wniósł apelację. Wyrokiem z dnia 30 marca 2006 r. Sąd Okręgowy w Białymstoku częściowo zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że postępowanie warunkowo umorzył na okres próby wynoszący 1 rok, zobowiązał oskarżonego do przeproszenia oskarżyciela prywatnego, a także orzekł wobec oskarżonego na rzecz instytucji charytatywnej świadczenie pieniężne.

Biorąc pod uwagę społeczne konsekwencje czynu zabronionego, sposób postępowania skarżącego, jak również jego sytuację osobistą i rodzinną, Sąd Okręgowy uznał, że skazanie nie było konieczne. Jednocześnie Sąd Okręgowy potwierdził dokonane przez Sąd Rejonowy ustalenia, co do tego, iż stwierdzenia skarżącego były nieprawdziwe, zaś on sam działał raczej w imieniu własnym, nie zaś z powodu troski o interes miasta.

W sierpniu 2006 r. skarżący wniósł skargę konstytucyjną do Trybunału Konstytucyjnego, która w dniu 17 października 2007 r. została odrzucona.

W przedmiotowej sprawie Trybunał Praw Człowieka stwierdził naruszenie art. 10 Konwencji. Sędziowie byli zdania, że zarzuty przedstawione przez skarżącego na sesji Rady Miasta, dotyczące nieprawidłowości finansowych i organizacyjnych, były częścią publicznej dyskusji. Ponadto, stwierdzenia skarżącego nie zawierały obraźliwych sformułowań ad personam. Wszystkie dotyczyły rzekomych nieprawidłowości w zarządzaniu zespołem szkół ogólnokształcących. Osoba, która zarządza instytucją finansowaną ze środków publicznych, powinna być przygotowana na krytykę, w szczególności w trakcie publicznej debaty.

Trybunał uznał, że sądy krajowe przekroczyły wąski margines swobody oceny przyznany państwom, jak również, że nie wystąpiła rozsądna relacja proporcjonalności pomiędzy zastosowanymi środkami a uzasadnionym celem, którego osiągnięciu miały służyć. Sądy krajowe nie zachowały właściwej równowagi pomiędzy istotnymi interesami, z jednej strony - ochroną dobrego imienia dyrektora szkoły, z drugiej zaś – swobody wypowiedzi wybranego przedstawiciela w sytuacji, w której rozstrząsane są zagadnienia interesu publicznego. W tych okolicznościach Trybunał uznał, że ingerencja w prawa skarżącego nie była niezbędna w demokratycznym społeczeństwie w rozumieniu art. 10 ust. 2 Konwencji.

Sprawy Lewandowska-Malec oraz Jucha i Żak dotyczyły kary grzywny za zniesławienie na podstawie art. 212 k.k. W obu sprawach, z przyczyn podobnych do sprawy Kurłowicz, Trybunał stwierdził, że doszło do naruszenia art. 10 Konwencji.

I. Środki indywidualne

1. Słuszne zadośćuczynienie

Kurłowicz

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
185 euro	3 000 euro	3 070 euro	6 255 euro
Termin płatności: 22/12/2010		Wyplacono w dniu: 03/12/2010	

Lewandowska-Malec

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
2 600 euro	3 000 euro	100 euro	5 700 euro
Termin płatności: 18/03/2013		Wyplacono w dniu 12/02/2013	

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	2 380 euro (1 190 euro dla każdego ze skarżących)	-	2 380 euro
Termin płatności: 23/04/2013		Wypłacono w dniach: 18 i 19/04/2013	

2. Środki indywidualne

Należy wspomnieć, iż k.p.k. przewiduje możliwość wznowienia postępowania karnego. Art. 540 § 3 k.p.k. konkretyzuje, że postępowanie wznowia się na korzyść oskarżonego, gdy potrzeba taka wynika z rozstrzygnięcia organu międzynarodowego działającego na mocy umowy międzynarodowej ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską.

Powyższe zostało potwierdzone przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 23 i 29 kwietnia 2009 r., który wskazuje, iż potrzeba wznowienia postępowania, o której mowa w art. 540 § 3 k.p.k., powstaje, gdy Europejski Trybunał Praw Człowieka stwierdza, że prawomocny wyrok polskiego sądu wydany w ramach postępowania karnego powoduje naruszenie Konwencji Praw Człowieka i Podstawowych Wolności.

Kurłowicz przeciwko Polsce

Po wydaniu wyroku przez Trybunał, adwokat skarżącego złożył do Sądu Apelacyjnego w Białymstoku wnioski o wznowienie postępowania.

W dniu 25 maja 2011 r., Sąd Apelacyjny postanowił wznowić sprawę skarżącego, odnosząc się do wyroków Sądu Najwyższego z dnia 23 kwietnia 2009 r. oraz 29 kwietnia 2010 r., które wskazują, że konieczność wznowienia postępowania, o którym mowa w art. 540 § 3 k.p.k., zachodzi, gdy Europejski Trybunał Praw Człowieka stwierdza, że prawomocny wyrok polskiego sądu wydany w ramach postępowania karnego narusza postanowienia Konwencji. Tym samym, Sąd Apelacyjny w Białymstoku uchylił wyrok Sądu Rejonowego w Białymstoku z dnia 30 marca 2006 r., jak również wyrok Sądu Okręgowego z dnia 2 grudnia 2005 r. i przekazał sprawę do Sądu Okręgowego do ponownego rozpoznania.

Postanowieniem z dnia 1 lipca 2011 r., na podstawie art. 17 § 1 pkt. 6 k.p.k. Sąd Okręgowy w Białymstoku umorzył postępowanie w sprawie skarżącego, uznając, że w dniu 28 lutego 2011 r. nastąpiło przedawnienie karalności.

Lewandowska-Malec przeciwko Polsce

Wkrótce po wydaniu wyroku przez Trybunał, w dniu 12 marca 2013 r. adwokat skarżącej złożył do Sądu Apelacyjnego w Krakowie wniosek o wznowienie postępowania. W dniu 16 maja 2013 r. Sąd Apelacyjny w Krakowie wznowił postępowanie, a następnie umorzył je i przyznał skarżącej zwrot kosztów poniesionych na rzecz ustanowienia adwokata we wznowionym postępowaniu.

Jucha i Żak przeciwko Polsce

Skarżący nie złożyli wniosku o wznowienie postępowania.

W tych okolicznościach żadne dodatkowe środki indywidualne nie wydają się konieczne.

II. Środki generalne

1. Zmiany w prawie

Od czasu, w którym miały miejsce zdarzenia w przedmiotowych sprawach, zmieniły się uregulowania prawne dotyczące kar grzywny za zniesławienie w polskim porządku prawnym.

Ustawa z dnia 5 listopada 2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Kodeks karny wykonawczy, ustawy – Kodeks karny skarbowy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. nr 206, poz. 1589) znowelizowała art. 212 § 1 w taki sposób, że zniesławienie nie jest już karane pozbawieniem wolności, lecz karą grzywny lub pracami społecznymi. W przypadku kwalifikowanej formy przestępstwa z art. 212 § 1 (zniesławienie za pomocą środków masowego komunikowania), maksymalny wymiar pozbawienia wolności został obniżony z dwóch lat do 1 roku. Nowelizacja ta weszła w życie dnia 8 czerwca 2010 r.

2. Dane statystyczne

Tabela 1

Liczba osób biorących udział w postępowaniu oraz skazanych ostatecznym wyrokiem za czyn z art. 212 § 2 k.k. w latach 2010-2012.

Rok	Osoby w postępowaniu ⁸	Osoby skazane	Pozbawienie wolności	W tym warunkowe zawieszenie wykonania kary
2010	78	44	4	3
2011	81	52	8	7
2012	115	60	3	3

Tabela 2

Liczba osób skazanych wyrokiem sądu I instancji (wyroki nieprawomocne) za czyn z art. 212 § 2 k.k. w roku 2013 i pierwszej połowie 2014 r.

Rok	Osoby skazane	Pozbawienie wolności	W tym warunkowe zawieszenie wykonania kary
2013	52	1	1
Pierwsza połowa 2014	81	1	1

3. Rozpowszechnienie wyroku i szkolenia

Biorąc pod uwagę to, iż naruszenia stwierdzone w przedmiotowych wyrokach powstały na skutek zaniedbania, którego dopuścili się władze, tj. z powodu niekontrolowania zasady proporcjonalności w orzecznictwie sądów krajowych, wydaje się, że w celu zapobieżenia podobnym naruszeniom w przyszłości, publikacja i rozpowszechnienie wyroku Trybunału wśród sędziów wydają się być odpowiednim rozwiązaniem.

⁸ Liczba osób biorących udział w postępowaniu obejmuje następujące rodzaje wyroków: wyrok skazujący, warunkowe zawieszenie, odstąpienie od wymierzenia kary, środki zapobiegawcze.

W tym kontekście należy wspomnieć, że wyroki w sprawach Jucha i Żak a także Lewandowska-Malec zostały przetłumaczone na język polski; wyrok w sprawie Kurlowicz został streszczony w języku polskim. Tłumaczenia te opublikowano na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości (www.ms.gov.pl) oraz wysłano do odpowiednich sądów.

Ponadto, w 2011 r., przygotowana została specjalna publikacja zawierająca analizę orzecznictwa Trybunału w głównych sprawach dotyczących Polski – „*Standardy ochrony praw człowieka w prawie Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*”. Publikacja ta zawiera także analizę standardów związanych z art. 10 Konwencji. Rozpowszechniono ją bezpłatnie wśród wszystkich sędziów oraz prokuratorów.

Wyroki Trybunału zostały uwzględnione w programie szkoleń dla sędziów i prokuratorów.

Rząd pragnie zauważyć, że sądy, które bezpośrednio stosują Konwencję, mają obecnie możliwość zapobieżenia nowym podobnym naruszeniom art. 10 poprzez zastosowanie ustawodawstwa krajowego w zgodności z orzecznictwem Trybunału.

W tych okolicznościach dodatkowe środki generalne nie wydają się konieczne.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki indywidualne nie są konieczne w niniejszej sprawie oraz, że przyjęte środki generalne, w szczególności zmiany legislacyjne, jak również publikacja i rozpowszechnienie wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, będą wystarczające do stwierdzenia, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji w odniesieniu do naruszenia art. 10 Konwencji.

17. Raport z wykonania wyroków z grupy spraw Matyjek przeciwko Polsce przekazany 25 sierpnia 2014 r.

Opis spraw

Matyjek p. Polsce, skarga nr 38184/03), wyrok z 24/04/2007 r., ostateczny 24/09/2007
Bobek p. Polsce, skarga nr 68761/01, wyrok z 17/07/2007 r., ostateczny 17/10/2007
Luboch p. Polsce, skarga nr 37469/05, wyrok z 15/01/2008 r., ostateczny 15/04/2008
Jałowicki p. Polsce, skarga nr 34030/07, wyrok z 17/0/2009 r., ostateczny 17/05/2009
Rasmussen p. Polsce, skarga nr 38886/05, wyrok z 28/04/2009 r., ostateczny 28/07/2009
Wrona p. Polsce, skarga nr 23119/05, wyrok z 5/01/2010 r., ostateczny 05/04/2010
Górny p. Polsce, skarga nr 50399/07, wyrok z 08/06/2010 r., ostateczny 08/09/2010
Kwiatkowski p. Polsce, skarga nr 24254/05, wyrok z 19/04/2011 r., ostateczny 19/07/2011
Moczulski p. Polsce, skarga nr 49974/08, wyrok z 19/04/2011r., ostateczny 19/07/2011
Zabłocki p. Polsce, skarga nr 10104/08, wyrok z 31/05/2011r., ostateczny 31/08/2011
Zawisza p. Polsce, skarga nr 37293/09, wyrok z 31/05/2011 r., ostateczny 31/08/2011
Mościcki p. Polsce, skarga nr 52443/07, wyrok z 14/06/2011 r., ostateczny 14/09/2011

Powyższe sprawy dotyczą niezetelności „postępowania lustracyjnego” (postępowania mającego na celu ujawnienie osób, które pracowały dla służb bezpieczeństwa państwa lub współpracowały z nimi w okresie ustroju komunistycznego). W postępowaniach tych, prowadzonych między 1999 a 2001 r. przed Sądem Apelacyjnym w Warszawie skarżący zostali uznani winnymi bycia świadomymi i tajnymi współpracownikami komunistycznych tajnych służb oraz tego że skłamali w swoich oświadczeniach lustracyjnych.

Trybunał poddał krytyce niektóre szczegółowe właściwości postępowania lustracyjnego.

Przede wszystkim zauważył, że pod rządami szeregu następujących po sobie przepisów materiały służb specjalnych z czasów komunizmu były nadal objęte tajemnicą państwową i ich poufny status został utrzymany przez Urząd Ochrony Państwa. Jednakże Trybunał przypominał, iż uznał istnienie agencji bezpieczeństwa państwa o podobnej mocy za niezgodne z rzetelnością postępowania lustracyjnego, w tym z zasadą równości broni.

Trybunał zaakceptował fakt, że mogła zaistnieć sytuacja, która ze względu na interes państwa zmuszała do objęcia tajemnicą państwową pewnych dokumentów, nawet tych, które powstały w czasach minionego reżimu. Niemniej jednak, mając na względzie upływ czasu od momentu powstania tych dokumentów, takie sytuacje powinny się zaliczać do wyjątkowych. Trybunał uznał, że system, w ramach którego wynik postępowania lustracyjnego zależał w znacznej mierze od odtworzenia działań byłych tajnych służb, w którym właściwe materiały zostały w większości uznane za tajne i w którym aktualne tajne służby utrzymały decyzję o ich objęciu klauzulą niejawności, stworzył sytuację, w której osoba lustrwana została postawiona w wyraźnie niekorzystnej pozycji.

Ponadto na etapie postępowania przygotowawczego, Komisarz Interesu Publicznego, którego uprawnienia były takie, jak prokuratora, miał prawo dostępu do pełnej dokumentacji dotyczącej lustrwanej osoby stworzonej między innymi przez byłe służby bezpieczeństwa, mógł przesłuchiwać świadków i zarządzać opinie biegłych oraz miał do swojej dyspozycji personel, który miał oficjalny dostęp do dokumentów niejawnych. Wnioskodawca miał również dostęp do swoich akt sądowych po wszczęciu postępowania lustracyjnego, jednakże zgodnie z art. 156 k.p.k. i działem 52(2) *Ustawy o ochronie informacji niejawnych* z 1999 r. nie mógł robić żadnych kopii z akt sądowych, a z dokumentami niejawnymi mógł się zapoznawać jedynie w kancelarii tajnej sądu lustracyjnego.

Trybunał podkreślił, że fakt, iż osoba lustrwana nie mogła wynieść swoich notatek sporządzonych w kancelarii tajnej w trakcie zapoznawania się z dokumentami po to, by pokazać je ekspertowi, czy ich użyć w jakimkolwiek innym celu, skutecznie uniemożliwiał jej korzystanie z informacji w nich zawartych, gdyż musiała polegać jedynie na swej pamięci. Trybunał uznał, że dla skarżących ważny był nieograniczony dostęp do akt i nieograniczona możliwość korzystania z notatek w tym, w razie potrzeby, możliwość kopiowania niektórych dokumentów.

Od 2007 r. do połowy 2011 r. Trybunał wydał 12 orzeczeń dot. rzetelności prowadzonych w Polsce postępowań lustracyjnych. Trybunał stwierdził we wszystkich tych wyrokach, że w sprawach, które stały się podstawą wniesienia skarg, miało miejsce naruszenie art. 6 ust. 1 w związku z art. 6 ust. 3 – gdyż w postępowaniach lustracyjnych nie zostało zagwarantowane prawo do rzetelnego procesu, a także naruszono zasadę równości broni w zakresie posiadania odpowiedniego czasu i możliwości przygotowania obrony.

I. Środki indywidualne

1. Środki indywidualne

W opinii Rządu możliwość wznowienia postępowania na podstawie art. 540 § 3 k.p.k. wyczerpuje środki indywidualne.

Zgodnie z art. 540 § 3 k.p.k. Sąd Najwyższy wznowił postępowania lustracyjne na wniosek Tadeusza Matyjka, Zbigniewa Lubocha, Alicji Rasmussen, Elżbiety Wrony, Leszka Moczulskiego i Jacka Mościckiego.

Wyniki wznowionych postępowań są następujące:

W sprawie **Matyjek** w dniu 27 listopada 2012 r. Sąd Okręgowy w Warszawie orzekł, że skarżący złożył niezgodne z prawdą oświadczenie lustracyjne. obrońca skarżącego wniósł apelację do Sądu Apelacyjnego w Warszawie. W dniu 23 września 2013 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie utrzymał w mocy zaskarżone orzeczenie. W toku wznowionego postępowania zniesione zostały klauzule tajności dokumentów niejawnych.

W sprawie **Luboch** w dniu 30 grudnia 2012 r. Sąd Okręgowy w Rzeszowie orzekł, że skarżący złożył niezgodne z prawdą oświadczenie lustracyjne. Zarówno obrońca skarżącego jak i prokurator wnieśli apelację do Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie. W dniu 4 lipca 2013 r. Sąd Apelacyjny w Rzeszowie utrzymał w mocy zaskarżone orzeczenie. W toku wznowionego postępowania klauzule tajności dokumentów niejawnych nie zostały zniesione. Jednakże skarżący korzystał z materiałów niejawnych w kancelarii tajnej. Materiały zostały też ujawnione na rozprawie z jego udziałem. Warto dodać, iż obrońca skarżącego w zarzutach apelacyjnych nie podnosił, iż w postępowaniu naruszono zasadę równości broni oraz prawo do obrony poprzez ograniczenie dostępu do materiałów niejawnych, czy też uniemożliwienie korzystania z nich.

W sprawie **Rasmussen** w dniu 28 czerwca 2012 r. Sąd Apelacyjny w Szczecinie orzekł, że skarżąca złożyła niezgodne z prawdą oświadczenie lustracyjne. Skarga kasacyjna do Sądu Najwyższego wniesiona przez obrońcę skarżącej została oddalona w dniu 13 marca 2013 r. jako bezzasadna. W toku wznowionego postępowania zostały zniesione klauzule tajności dokumentów niejawnych.

W sprawie **Wrona** w dniu 11 grudnia 2012 r. Sąd Okręgowy w Lublinie orzekł, że skarżąca złożyła niezgodne z prawdą oświadczenie lustracyjne. Prokurator z Regionalnego Biura Lustracyjnego Instytutu Pamięi Narodowej (dalej IPN) wniósł apelację do Sądu Apelacyjnego w Lublinie. W dniu 23 marca 2013 r. Sąd Apelacyjny przekazał sprawę do sądu pierwszej instancji, tj. Sądu Okręgowego w Lublinie. Sąd Okręgowy w Lublinie wydał orzeczenie 25 listopada 2013 r. Następnie pełnomocnik lustrowanej wniósł apelację. W dniu 19 marca 2014 r. Sąd Apelacyjny w Lublinie utrzymał w mocy zaskarżone orzeczenie. W toku tego postępowania klauzule tajności dokumentów niejawnych zostały zniesione.

W sprawie **Moczulski** postępowanie zostało wznowione 24 kwietnia 2012 r. Obecnie sprawa jest ponownie rozpatrywana przez Sąd Okręgowy w Warszawie. W toku wznowionego postępowania zostały zniesione klauzule tajności dokumentów niejawnych.

W sprawie **Mościcki** postępowanie zostało wznowione 2 lutego 2012 r. 5 listopada 2013 r. Sąd Okręgowy w Szczecinie wydał orzeczenie. Zarówno skarżący jak i jego obrońca wnieśli apelację. W dniu 23 stycznia 2014 r. Sąd Apelacyjny w Szczecinie utrzymał w mocy zaskarżone orzeczenie. W toku tego postępowania klauzule tajności dokumentów niejawnych zostały zniesione.

Ministerstwo Sprawiedliwości przeprowadziło kwerendę w kwestii przestrzegania prawa skarżących do rzetelnego procesu, wynikającego z art. 6 Konwencji, w toku wznowionych postępowań. Wyniki analizy informacji nadesłanych przez prezesów sądów apelacyjnych potwierdzają, że przepisy *rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 lutego 2012 r. w sprawie sposobu postępowania z protokołami przesłuchań i innymi dokumentami lub przedmiotami, na które rozciąga się obowiązek zachowania w tajemnicy informacji niejawnych albo zachowania tajemnicy związanej z wykonywaniem zawodu lub funkcji*, Dz. U. z 27 lutego 2012 r., poz. 219, (dalej rozporządzenie z 2012 r.), opisanego poniżej w części dotyczącej środków generalnych, są respektowane i nie dochodzi do ograniczania uprawnień uczestników postępowań gwarantowanych we wskazanym rozporządzeniu.

Dokumenty, akta lub przedmioty oznaczone klauzulą tajności są udostępniane stronom, obrońcom i pełnomocnikom oraz przedstawicielom ustawowym na ich wniosek. Zarządzenie o ich udostępnieniu wydaje prezes sądu, a przed uprawomocnieniem się orzeczenia – przewodniczący składu orzekającego, który określa osobę uprawnioną do przejrzenia dokumentów, akt lub przedmiotów oznaczonych klauzulą tajności, zakres, sposób, a także miejsce ich udostępnienia, zgodnie z przepisami o ochronie informacji niejawnych.

Na wniosek osoby uprawnionej zakłada się trwale oprawiony zbiór dokumentów do sporządzania notatek, odrębny dla każdej osoby. Zbiór ten udostępnia się w kancelarii tajnej albo w innych pomieszczeniach sądu zgodnie z przepisami o ochronie informacji niejawnych, wyłącznie osobie uprawnionej, dla której został utworzony.

Na wniosek wymienionych wyżej uczestników postępowania sporządza się kopie, wyciągi, odpisy z dokumentów niejawnych, które podlegają rejestracji w kancelarii tajnej i są udostępniane osobom uprawnionym w kancelarii tajnej lub na sali rozpraw lub posiedzeń. Kopie, odpisy, wyciągi i zbiory dokumentów mogą być udostępniane poza kancelarią tajną lub innymi pomieszczeniami sądu, z tym, że wyłącznie na sali, gdzie odbywa się rozprawa lub posiedzenie, osobom uprawnionym, na zasadach określonych w art. 156 § 4 k.p.k.

W trybie art. 156 § 4 k.p.k., w sytuacjach, gdy zachodzi niebezpieczeństwo ujawnienia informacji niejawnych o klauzuli tajności „tajne” i „ściśle tajne”, prezesi sądów lub sądy określają rygory dla przeglądania akt, sporządzania odpisów i kserokopii. Rygory te precyzują kwestie organizacyjne korzystania z tego rodzaju materiałów i mają na celu ochronę tych informacji przed dostępem osób nieuprawnionych; określane są każdorazowo lub w ogólnym zarządzeniu prezesa sądu.

Prezesi sądów apelacyjnych sygnalizowali także, że procedury udostępniania i korzystania z materiałów o charakterze niejawnym nie były przedmiotem skarg i wniosków uczestników postępowań karnych i lustracyjnych ani zażaleń.

2. Zwrot kosztów i wydatków

Matyjek p. Polsce, skarga nr 38184/03			
Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	-	1 220 euro	1 220 euro
Termin płatności: 24/12/2007		Wyplacono w dniu: 04/01/2008	
(Skarżący przekazał informacje dot. konta w dniu 03/01/2008)			
Bobek p. Polsce, skarga nr 68761/01			
Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	-	1 400 euro	1 400 euro
Termin płatności: 10/03/2008		Wyplacono w dniu: 08/02/2008	
Luboch p. Polsce, skarga nr 37469/05			
Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	-	2 100 euro	2 100 euro
Termin płatności: 15/07/2008		Wyplacono w dniu 15/07/2008	
Jałowiecki p. Polsce, skarga nr 34030/07			
Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	-	3 000 euro	3 000 euro
Termin płatności: 17/08/2009		Wyplacono w dniu: 17/08/2009	
Wrona p. Polsce, skarga nr 23119/05			
Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	-	1 000 euro	1 000 euro
Termin płatności: 05/07/2010		Wyplacono w dniu 08/07/2010	
Górny p. Polsce, skarga nr 50399/07			
Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	-	400 euro	400 euro
Termin płatności: 08/12/2010		Wyplacono w dniu: 18/11/2010	
Moczulski p. Polsce, skarga nr 49974/08			
Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	-	1 500 euro	1 500 euro
Termin płatności: 19/10/2011		Wyplacono w dniu: 07/10/2011	
Zawisza p. Polsce, skarga nr 37293/09			
Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	-	1 500 euro	1 500 euro
Termin płatności: 31/11/2011		Wyplacono w dniu: 03/11/2011	
Mościcki p. Polsce, skarga nr 52443/07			
Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	-	1 500 euro	1 500 euro
Termin płatności: 14/12/2011		Wyplacono w dniu: 02/12/2011	

Trybunał przyznał części skarżących zwrot poniesionych przez nich kosztów i wydatków (tabela powyżej).

W tych okolicznościach żadne dodatkowe środki indywidualne nie wydają się konieczne.

II. Środki generalne

1. Zmiany ustawodawcze

Władze polskie podjęły szereg działań zmierzających do zmiany stanu prawnego, na gruncie którego zostały stwierdzone te naruszenia. Powyższe środki przyjęte zostały w związku z istotą dokumentów niejawnych i korzystaniem z nich w postępowaniu lustracyjnym.

A. Uchwalenie *ustawy z 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów*

Uchwalono *ustawę z 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów*⁹ (dalej ustawa lustracyjna z 2006 r.). Należy pamiętać, że wszystkie sprawy lustracyjne, które stały się przedmiotem postępowania przed Trybunałem prowadzone były na podstawie *ustawy z 11 kwietnia 1997 r. o ujawnieniu pracy lub służby w organach bezpieczeństwa państwa lub współpracy z nimi w latach 1944-1990 osób pełniących funkcje publiczne* (dalej ustawa lustracyjna z 1997 r.).

Ustawa ta wprowadziła szereg zmian, które mają wpływ na realizację przez osoby lustrowane prawa do rzetelnego procesu. Po pierwsze ustawa lustracyjna z 2006 r. wprowadziła zasadę, iż postępowania w sprawach zgodności z prawdą oświadczeń lustracyjnych toczą się przed sądem okręgowym właściwym ze względu na miejsce zamieszkania osoby składającej oświadczenie lustracyjne. Po drugie, co do zasady wszczęcie postępowania lustracyjnego następuje na wniosek prokuratora Biura Lustracyjnego lub prokuratora Oddziałowego Biura Lustracyjnego Instytutu Pamięci Narodowej.

Ponadto dotychczasowe uprawnienia Rzecznika Interesu Publicznego przejęli prokuratorzy Biura Lustracyjnego IPN. Dla zapewnienia pełnego poszanowania gwarancji procesowych i praw człowieka, ustawa lustracyjna z 2006 r. wprowadziła możliwość korzystania przez osobę lustrowaną z wszelkich uprawnień przysługujących osobie podejrzanej/oskarżonej przewidzianych w k.p.k.. Zgodnie bowiem z art. 19 ustawy lustracyjnej z 2006 r. w zakresie nieuregulowanym jej przepisami, do postępowania lustracyjnego (w tym odwoławczego i kasacyjnego) stosuje się odpowiednio przepisy k.p.k.

Istotną zmianą (w stosunku do przepisów ustawy z dnia 11 kwietnia 1997 r.) było wprowadzenie zasady, iż postępowania lustracyjne prowadzone są jawnie, chyba że o wyłączenie jawności w całości lub części wnosi osoba lustrowana w zakresie, w jakim mogą być ujawnione tzw. dane wrażliwe (art. 18 ust. 1 ustawy lustracyjnej z 2006 r.). Wyłączenie jawności może także nastąpić z urzędu lub na wniosek prokuratora, jeśli zachodzi obawa ujawnienia tajemnicy państwowej. Akta postępowania lustracyjnego są również jawne, co daje stronie możliwość wykorzystania całości zgromadzonego materiału dowodowego na potrzeby kształtowania linii obrony.

Jeśli w toku postępowania okazuje się, że materiały archiwalne wykorzystywane w sprawie nadal są objęte klauzulą tajności, Dyrektor Biura Lustracyjnego w porozumieniu z Prezesem IPN podejmują działania zmierzające do ich odtajnienia.¹⁰

⁹ Dz.U. z 2007 r. Nr 63, poz. 425 j.t., z późn. zm.

¹⁰ patrz: art.39 *ustawy z dnia 18.12.1998r o IPN-KŚZpNP*

Orzeczenia wydawane przez sąd zarówno w pierwszej, jak i drugiej instancji są z urzędu uzasadniane i doręczane stronie.

Warto dodać, że ustawa lustracyjna z 2006 r. była przedmiotem kontroli zgodności jej przepisów z Konstytucją RP. Trybunał Konstytucyjny wydał wyrok w sprawie konstytucyjności tej ustawy w dniu 11 maja 2007 r. W wyniku wykonania tego wyroku dostosowano regulacje ustawy lustracyjnej z 2006 r. do konstytucyjnych zasad chroniących prawa obywatelskie. Trybunał Konstytucyjny uznał bowiem m.in., że każda osoba, nie tylko ta pełniąca funkcje publiczne, pomówiona publicznie o fakt pracy, służby lub współpracy z organami bezpieczeństwa państwa, może wystąpić z wnioskiem o wszczęcie tzw. postępowania autolustracyjnego (art. 20 ust. 5 ustawy lustracyjnej z 2006 r.).

Ponadto Trybunał zakwestionował zaproponowany pierwotnie wzór oświadczenia lustracyjnego, co skutkowało koniecznością jego poprawienia. Orzekł również, iż publikowanie w Biuletynie Informacji Publicznej (dalej BIP) oświadczeń lustracyjnych wraz z pełnymi danymi osób je składających jest niezgodne z Konstytucją. Wprowadził też możliwość występowania z kasacją od prawomocnych orzeczeń przez lustrowanego.

Obecnie procedura lustracyjna zapewnia osobom nią objętym wszelkie gwarancje wynikające z Konstytucji i k.p.k., w tym domniemanie niewinności, prawo do obrony, swobodę oceny dowodów w postępowaniu lustracyjnym, zasadę prawdy materialnej oraz zasadę, iż niedające się usunąć wątpliwości tłumaczy się na korzyść lustrowanego.

B. Nowelizacja innych ustaw

W ciągu ostatniej dekady dokonano nowelizacji szeregu aktów prawnych regulujących status prawny materiałów niejawnych, ze szczególnym uwzględnieniem materiałów wytworzonych przez komunistyczne służby bezpieczeństwa. Skutkiem tych zmian jest znaczne zmniejszenie ilości takich materiałów wykorzystywanych w postępowaniach lustracyjnych. Zmiany te następowały dwutorowo.

a) Po pierwsze obejmują nowelizację przepisów określających treści, które chronione są jako informacje niejawne, co w konsekwencji prowadzi do zmniejszenia ogólnej liczby takich dokumentów (szczególnie archiwalnych). W tym zakresie:

aa) W dniu 15 kwietnia 2005 r. weszła w życie ustawa dokonująca zmiany definicji tajemnicy państwowej, której skutkiem było wyłączenie z kategorii informacji chronionych jako tajemnica państwowa danych identyfikujących osoby, które udzieliły pomocy w zakresie czynności operacyjno-rozpoznawczych nieistniejącym obecnie organom, służbom i instytucjom państwowym uprawnionym do ich wykonywania na podstawie ustawy¹¹

bb) w dniu 1 stycznia 2011 r. weszła w życie nowa *ustawa o ochronie informacji niejawnych*.¹² W art. 5 ustawa ta wprowadziła nowe definicje informacji niejawnych oznaczonych poszczególnymi klauzulami w miejsce dotychczasowych ogólnych definicji tajemnicy państwowej i służbowej oraz

¹¹ Dz.U. z 2005 r. Nr 85, poz. 727

¹² Dz.U. z 2010 r. Nr 182, poz. 1228.

wykazów informacji niejawnych zawartych w załączniku do ustawy. Tworząc nowe przepisy ustawodawca odszedł od zdefiniowanych z góry okresów obowiązywania klauzul na rzecz możliwości zniesienia lub zmiany klauzuli w przypadku ustania lub zmiany ustawowych przesłanek ochrony. Nowością jest też rozwiązanie wprowadzone w art. 2 ust. 7, który stanowi, że co do zasady informacje niejawne, nie podlegają dane funkcjonariuszy, pracowników i żołnierzy organów bezpieczeństwa państwa PRL, a także dane mogące doprowadzić do identyfikacji osób, które udzieliły pomocy w zakresie czynności operacyjno-rozpoznawczych zawarte w określonych zbiorach podlegających obowiązkowi przekazania do IPN.

cc) w nowo wprowadzanych wymienionych niżej ustawach znalazły się zapisy nakładające na poszczególne organy obowiązek przeprowadzania okresowych przeglądów dokumentów niejawnych w celu weryfikacji nałożonych klauzul. Ogólny obowiązek weryfikacyjny klauzul tajności zawarty był m.in. w art. 21 ust. 5 *ustawy z 1999 r. o ochronie informacji niejawnych*. Także *ustawa o ochronie informacji niejawnych*, która weszła w życie 1 stycznia 2011 r., wprowadziła szereg nowych rozwiązań w zakresie procesów weryfikacyjnych klauzul tajności. W związku z tym w art. 6 wprowadzony został nowy obowiązek przeglądu wszystkich wytworzonych dokumentów niejawnych raz na pięć lat. Wejście w życie nowych przepisów powiązane jest z przewidzianym w art. 181 obowiązkiem weryfikacyjnym. Zgodnie z tym artykułem, kierownicy jednostek organizacyjnych przeprowadzą w terminie 36 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy, przegląd wytworzonych, w podległych im jednostkach organizacyjnych, materiałów zawierających informacje niejawne w celu ustalenia, czy spełniają ustawowe przesłanki ochrony na podstawie ustawy i dokonają w razie potrzeby zmiany lub zniesienia klauzuli tajności.

Jednakże, jeśli w toku postępowania okazuje się, że materiały archiwalne wykorzystywane w sprawie nadal są objęte klauzulą tajności, Dyrektor Biura Lustracyjnego, w porozumieniu z Prezesem IPN, podejmuje działania zmierzające do ich odtajnienia.

Zgodnie z art. 39 ustawy o IPN odpowiednio szef Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego (dalej ABW), szef Agencji Wywiadu (dalej AW) lub Minister Obrony Narodowej może zastrzec na czas określony, że do określonych dokumentów nie może mieć dostępu żadna inna osoba poza wyznaczonymi przez nich przedstawicielami. Dokumenty te stanowią tajny, wyodrębniony zbiór w archiwum IPN i podlegają szczególnej ochronie.

Prezes IPN na wniosek odpowiednio: szefa ABW, szefa AW lub Ministra Obrony Narodowej stwierdza lub uchyla zniesienie dostępu do określonych dokumentów. Zastrzeżenie to jest objęte tajemnicą państwową. Jednakże przepis art. 39 nie ogranicza uprawnień sądu, czy prokuratora. W latach 2012-2014 prokuratorzy wielokrotnie zwracali się do ww. podmiotów o wystąpienie do Prezesa IPN o uchylenie zastrzeżenia dostępu do określonych dokumentów. W większości przypadków wnioski te były uwzględniane, co prowadziło do odtajnienia materiałów wykorzystywanych w procedurach lustracyjnych. Działania podejmowane w trybie art. 39 przez prokuratorów przyczyniły się zatem także do zredukowania liczby niejawnych dokumentów w tego typu postępowaniach.

b) Po drugie, w wyniku dokonanych nowelizacji przepisów, upoważniono Prezesa IPN do zniesienia i obniżania klauzul dokumentów zgromadzonych w zasobie archiwalnym IPN. Zmiana ta zo-

stała wprowadzona przez art. 39 pkt 11 ustawy lustracyjnej z 2006 r., zmieniający art. 22 ustawy o IPN z 1998 r. Zgodnie z dotychczasowym brzmieniem art. 22 ustawy o IPN Prezes IPN mógł w szczególnie uzasadnionych wypadkach zezwolić na ujawnienie wiadomości stanowiącej tajemnicę państwową lub służbową oraz na udostępnienie dokumentów lub materiałów objętych tajemnicą państwową określonej osobie lub instytucji, jeżeli zachowanie tajemnicy uniemożliwiłoby wykonanie wskazanych w ustawie zadań IPN. Zgodnie z dodanym ustępem 2 tego artykułu Prezes IPN został wyraźnie wyposażony, w odniesieniu do dokumentów przekazanych do archiwum Instytutu, w uprawnienia określone w art. 25 ust. 6 *ustawy o ochronie informacji niejawnych z 1999 r.*, tzn. w uprawnienie wytwórcy materiału niejawnego do przyznawania, zmiany lub znoszenia klauzuli tajności materiału oraz określania okresu, przez jaki informacja niejawna podlega ochronie. W stosunku do materiałów przekazanych w wieczyste posiadanie Prezes IPN stał się następcą prawnym wytwórcy materiałów niejawnych. Rozwiązanie to podtrzymane zostało w art. 6 nowej *ustawie o ochronie informacji niejawnych z 2010 r.*

Opisane powyżej zmiany legislacyjne doprowadziły do znacznego ograniczenia ilości materiałów niejawnych, które mogą być wykorzystywane w postępowaniach lustracyjnych.

Skalę zjawiska obrazować może fakt, że na **16 587** zakończonych procedur lustracyjnych przeprowadzonych w latach 2008-2011 (stan na 30 września 2011 r.) jedynie w **42** sprawach w toku czynności weryfikacyjnych wykorzystano dokumenty objęte klauzulami tajności.

Natomiast w latach 2012-2014 (do dnia 1 lipca) łącznie poddano weryfikacji **25 083** oświadczenia lustracyjne. W tym skierowano do sądów **436** wniosków i **21** stanowisk w tzw. postępowaniach autolustracyjnych. W tym jedynie w **7** sprawach wykorzystano materiały objęte klauzulą tajności.

Zestawienie tych danych niewątpliwie wskazuje na wyraźną tendencję spadkową, jeśli chodzi o ilość materiałów archiwalnych objętych klauzulą tajności wykorzystywanych w postępowaniach lustracyjnych.

C. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 lutego 2012 r.

Drugim istotnym problemem wskazanym przez Trybunał w wyrokach jest sposób udostępnienia stronom postępowania lustracyjnego – w szczególności lustrowanym – materiałów niejawnych oraz możliwości korzystania z tych materiałów w toku procesu.

Dnia 13 marca 2012 r. weszło w życie *rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 lutego 2012 r. w sprawie sposobu postępowania z protokołami przesłuchań i innymi dokumentami lub przedmiotami, na które rozciąga się obowiązek zachowania w tajemnicy informacji niejawnych albo zachowania tajemnicy związanej z wykonywaniem zawodu lub funkcji*.¹³

Rozporządzenie to przewiduje możliwość: sporządzania kopii, odpisów i wyciągów materiałów niejawnych; założenia trwale oprawionego zbioru dokumentów do sporządzenia notatek z materiałów niejawnych; udostępnienia tych materiałów na sali, gdzie odbywa się rozprawa lub posiedzenie, osobie, która je sporządziła; udostępnienia dokumentów, akt lub przedmiotów oznaczonych klauzulą tajności

¹³ Dz. U. z 27 lutego 2012 r., poz. 219.

biegłemu, tłumaczowi lub specjalście w zakresie niezbędnym do wykonania czynności procesowej. Wprowadzone rozporządzeniem zmiany stanowią realizację postulatów wysuwanych przez ETPCz.

Trybunał w wyroku *Matyjek p. Polsce* odnośnie etapu postępowania sądowego wskazał, że skuteczne uczestnictwo oskarżonego w procesie karnym musi równocześnie zapewniać mu prawo do gromadzenia notatek w celu ułatwienia przeprowadzenia własnej obrony, niezależnie od tego, czy jest on reprezentowany przez adwokata. Fakt, iż skarżący nie mógł wnieść swoich notatek zrobionych podczas rozprawy lub w kancelarii tajnej, aby przedstawić je biegłemu lub użyć w innym celu, w zasadniczy sposób uniemożliwił mu wykorzystanie informacji w nich zawartych i zmusił do powoływania się wyłącznie na swoją pamięć.

Stan prawny w tym zakresie przed 13 marca 2012 r. faktycznie nie przewidywał w ogóle możliwości sporządzania notatek z materiałów o charakterze niejawnym udostępnionych w kancelarii tajnej. Zgodnie z § 10 ust. 2 i 3 *rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2003 r.* możliwe było ich przeglądanie w sekretariacie sądu lub kancelarii tajnej, natomiast niedopuszczalne było sporządzanie kopii, odpisów, wyciągów, notatek z dokumentów oraz akt oznaczonych klauzulą tajności.

Jednakże w dniu 13 marca 2012 r. weszło w życie *rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 lutego 2012 r. w sprawie sposobu postępowania z protokołami przesłuchań i innymi dokumentami lub przedmiotami, na które rozciąga się obowiązek zachowania w tajemnicy informacji niejawnych albo zachowania tajemnicy związanej z wykonywaniem zawodu lub funkcji* (Dz. U. z 2012 r., poz. 219) wydane na podstawie art. 181 § 2 k.p.k., które całkowicie zmieniło sytuację osoby lustrowanej, a przede wszystkim usunęło braki procedury wskazane przez Trybunał w wyroku wydanym ws. *Matyjek p. Polsce*.

Rozporządzenie to statuuje możliwość po pierwsze: udostępniania materiałów niejawnych (§ 6 ust. 1 i 2), po drugie: sporządzania z nich notatek oraz odpisów, kopii, wyciągów (§ 6 ust. 2-5 i po trzecie: korzystania na rozprawie lub posiedzeniu sądu z tych notatek, kopii, odpisów i wyciągów (§ 6 ust. 6). Udostępnianie tych materiałów poza kancelarią tajną lub innymi pomieszczeniami sądu, gdzie przechowuje się tego rodzaju dokumenty, odbywa się na zasadach określonych w art. 156 § 4 k.p.k., wyłącznie na sali, gdzie odbywa się rozprawa lub posiedzenie sądu.

Stosownie do tego przepisu, jeżeli zachodzi niebezpieczeństwo ujawnienia informacji niejawnych o klauzuli tajności "tajne" lub "ściśle tajne", przeglądanie akt, sporządzanie odpisów i kserokopii odbywa się z zachowaniem rygorów określonych przez prezesa sądu lub sąd. Przepis ten nie daje podstawy do odmówienia stronom i innym uprawnionym osobom dostępu do akt lub uzyskania kserokopii, a jedynie obliuguje prezesa lub sąd do wprowadzenia pewnych rygorów korzystania z tego prawa. Rygory te mają na celu zagwarantowanie, że materiały niejawne nie zostaną ujawnione osobom postronnym oraz, że będą udostępnione wyłącznie osobom uprawnionym, którym zezwolono na korzystanie z nich na sali, gdzie odbywa się rozprawa lub posiedzenie sądu.

W tym kontekście należy zaznaczyć, że wyniki przeprowadzonej kwerendy dotyczącej praktyki stosowania przepisów obecnie obowiązującego ww. *rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 lutego 2012 r.* w zakresie korzystania przez uczestników postępowań karnych lub lustracyjnych z dokumentów, akt i przedmiotów o charakterze niejawnym, zdecydowanie dowodzą, że pra-

wa uczestników postępowań karnych i lustracyjnych, w których dowody mają charakter niejawnym, w szczególności prawo do obrony oraz zasada równości broni nie są naruszane. Uczestnicy mają bowiem zagwarantowany dostęp do materiałów niejawnym, mają możliwość sporządzania z nich notatek, sporządzenia kopii, odpisów, wyciągów z dokumentów o charakterze niejawnym oraz mają możliwość korzystania ze sporządzonych z materiałów niejawnym notatek, kopii, odpisów i wyciągów na rozprawie lub posiedzeniu sądu.

2. Rozpowszechnienie wyroku i szkolenia

Wyroki w sprawach Matyjek, Bobek, Jałowiecki, Rasmussen, Kwiatkowski, Moczulski, Zabłocki, Zawisza, Mościcki zostały przetłumaczone na język polski i opublikowane na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości (www.ms.gov.pl).

Problematyka dostępu do materiałów niejawnym w trakcie postępowań karnych i lustracyjnych dla uczestników tych postępowań została uwzględniona w szkoleniach dla sędziów i prokuratorów odbywających się kilka razy do roku.

W związku z powyższym, żadne inne środki generalne nie są konieczne.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki o charakterze indywidualnym nie są konieczne w niniejszej sprawie, a przyjęte środki generalne są wystarczające by stwierdzić, iż Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji.

18. Raport z wykonania wyroku w sprawie Mojsiejew przeciwko Polsce przekazany 14 listopada 2014 r.

Opis sprawy

Mojsiejew, skarga nr 11818/02, wyrok z dnia 24/03/2009, ostateczny w dniu 24/06/2009

Syn skarżący – Hubert Mojsiejew, został aresztowany przez Policję i doprowadzony do Izby Wyrzeźwień w Tychach w dobrym stanie zdrowia, bez istniejących uprzednio obrażeń lub oczywistych chorób. Pan Mojsiejew był pod wpływem alkoholu. Około godziny 9 rano dnia 28 sierpnia 1999 r. znaleziono go martwego w pomieszczeniu, w którym został unieruchomiony pasami 4 godziny wcześniej. Jedynymi obrażeniami, które udało się ustalić biegłym, były uszkodzenia wewnętrzne tkanek miękkich szyi Pana Mojsiejewa. Powodem śmierci Huberta Mojsiejewa była asfiksja. W odniesieniu do przyczyny powstania uszkodzeń wewnętrznych u Huberta Mojsiejewa, dwie grupy biegłych przedstawiły odmienne opinie. Pierwsza, przedłożona przez Śląską Akademię Medyczną, ustaliła, iż pasy unieruchamiające mogły być za ciasno założone na plecach Pana Mojsiejewa, co ograniczało oddychanie i doprowadziło do asfiksji. Zgodnie z drugą opinią me-

dyczną, przygotowaną przez Wrocławską Akademię Medyczną, Hubert Mojsiejew przytrzymywany był uchwytem zwanym „krawatem”, najprawdopodobniej w momencie, gdy ktoś zakładał mu pasy unieruchamiające, co tłumaczyłoby uszkodzenia szyi, które doprowadziły do jego śmierci. Zaniechanie przeprowadzenia oględzin ciała Pana Mojsiejewa w miejscu, w którym je znaleziono, doprowadziło do braku możliwości ustalenia przez biegłych czasu jego śmierci, co mogłoby mieć decydujący wpływ na ustalenie odpowiedzialności osobistej. Postępowanie karne dotyczące śmierci Pana Mojsiejewa nadal się toczyło przed władzami krajowymi (przez prawie 10 lat) w chwili wydawania wyroku przez Trybunał.

Trybunał - w odniesieniu do czasu, który upłynął od śmierci syna skarżącej do wyciągnięcia wniosku, że Rząd nie wywiązał się ze spoczywającego na nim ciężaru dowodu, który polegał na przedstawieniu satysfakcjonującego i przekonującego wyjaśnienia dotyczącego śmierci Huberta Mojsiejewa – ustalił, że syna skarżącej pozbawiono życia w okolicznościach pociągających odpowiedzialność pozwane Państwo zgodnie z zapisami Konwencji (materialne naruszenie art. 2 Konwencji).

W odniesieniu do czasu, który upłynął od śmierci syna skarżącej oraz innych dostrzeżonych wad postępowania karnego przeciwko pracownikom Izby Wytrzeźwień, Trybunał był zdania, że nie można uważać, że procedury zastosowane w celu wyjaśnienia zarzutów skarżącej, że Państwo jest odpowiedzialne za śmierć Huberta Mojsiejewa, spowodowały skuteczne śledztwo w sprawie przyczyny śmierci w przedmiotowej sprawie (proceduralne naruszenie art. 2 Konwencji).

I. Środki indywidualne

1. Słuszne zadośćuczynienie

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	20 000 euro	-	20 000 euro
Termin płatności: 23/09/2009			Wyplacono w dniu: 27/07/2009

2. Środki indywidualne

Postępowanie karne w sprawie dotyczącej zarzutu nieumyślnego spowodowania śmierci pokrzywdzonego Huberta Mojsiejew zakończyło się prawomocnie w dniu 5 czerwca 2012 r. kiedy to Sąd Okręgowy w Katowicach utrzymał wyrok Sądu Rejonowego w Tychach z dnia 16 lutego 2012 r. uniewinniający oskarżonych Z.K., Z.G. oraz P.K. od zarzucanych im czynów z art. 155 k.k. Postępowanie karne przeciwko czwartej z osób oskarżonych w przedmiotowej sprawie K.D.-M. jest zawieszona z uwagi na trwałą niezdolność oskarżonej do udziału w postępowaniu sądowym.

W ocenie Przewodniczącego Wydziału II Karnego brak jest przesłanek ustawowych do wznowienia postępowania karnego w przedmiotowej sprawie. Przedawnienie zarzucanych oskarżonym czynów w przedmiotowej sprawie nastąpiłoby w dniu 28 sierpnia 2019 r.

W tych okolicznościach dodatkowe środki indywidualne nie wydają się konieczne.

II. Środki generalne

1. Materialne naruszenie art. 2 Konwencji

Trybunał stwierdził naruszenie mając na uwadze ogólną długość okresu, który upłynął od śmierci syna skarżącej, jak również niewywiązania się przez Rząd ze spoczywającego na nim ciężaru dostarczenia satysfakcjonującego i przekonującego wyjaśnienia co do śmierci Huberta Mojsiejewa.

Ogólne zasady tworzenia oraz funkcjonowania izb wytrzeźwień w Polsce regulują przepisy art. 39-42 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, z późniejszymi zmianami (dalej: ustawa z 1982 r.).

Izby wytrzeźwień są organizowane fakultatywnie i prowadzone przez organy samorządu terytorialnego lub organy powiatu w miastach liczących ponad 50 000 mieszkańców (art. 39 ustawy). Brak jest innych kryteriów lokalizacji izb wytrzeźwień.

Zgodnie z § 18 ust. 3 ustawy, izba składa corocznie Ministrowi Zdrowia, w terminie do dnia 1 marca, sprawozdanie za poprzedni rok, obejmujące w szczególności liczbę osób umieszczonych w izbie, z uwzględnieniem płci oraz podziału na dorosłych i małoletnich, oraz ilość osób przebywających w izbie co najmniej trzy razy w ciągu roku.

W chwili śmierci syna skarżącej kwestie zastosowania przymusu bezpośredniego były uregulowane w § 16 Rozporządzenia Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 23 października 1996 r. w sprawie trybu doprowadzania osób w stanie nietrzeźwości, organizacji izb wytrzeźwień i zakresu opieki zdrowotnej oraz zasad ustalania opłat związanych z doprowadzeniem i pobytom w izbie wytrzeźwień, który zawierał jedynie ogólne odesłanie do zasad stosowania przymusu bezpośredniego, określonych w przepisach ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego.

Nowelizacją z dnia 28 czerwca 2001 r. zdefiniowano środki przymusu bezpośredniego, które mogą być stosowane w izbach wytrzeźwień wobec osób, które stwarzają zagrożenie dla życia lub zdrowia własnego lub innej osoby, niszczą przedmioty znajdujące się w ich otoczeniu. W szczególności art. 42 ust. 1-4 ustawy z 1982 r. przewiduje:

Art. 42. 1. Wobec osób przyjętych do izb wytrzeźwień, które stwarzają zagrożenie dla życia lub zdrowia własnego lub innej osoby, niszczą przedmioty znajdujące się w ich otoczeniu, może być zastosowany przymus bezpośredni, polegający na przytrzymywaniu lub unieruchomieniu.

2. Przytrzymywanie jest doraźnym, krótkotrwałym unieruchomieniem osoby z użyciem siły fizycznej.

3. Unieruchomienie jest dłużej trwającym obezwładnieniem osoby z użyciem pasów, uchwytów, przesłania lub kaftana bezpieczeństwa.

4. Przymus bezpośredni może trwać tylko do czasu ustania przyczyn jego zastosowania.

[...]

Dalsze uszczegółowienie zasad i warunków stosowania środków przymusu bezpośredniego jest zawarte w Rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 4 lutego 2004 r. w sprawie trybu doprowadzania, przyjmowania i zwalniania osób w stanie nietrzeźwości oraz organizacji izb wytrzeźwień i placówek utworzonych lub wskazanych przez jednostkę samorządu terytorialnego, które zastąpiło Rozporządzenie z 1994 r. W szczególności, § 11 Rozporządzenia z 2004 r., z późniejszymi zmianami, przewiduje:

§ 11. 1. O zastosowaniu lub zaprzestaniu stosowania środka przymusu bezpośredniego decyduje lekarz lub felczer po konsultacji z kierownikiem zmiany lub innym pracownikiem wyznaczonym przez dyrektora izby.

1a. Przed zastosowaniem środka przymusu bezpośredniego polegającego na unieruchomieniu należy odebrać osobie przedmioty, które mogą być niebezpieczne dla życia lub zdrowia tej osoby albo innych osób, a zwłaszcza przedmioty ostre, okulary, protezy zębowe, pas, szelki, sznurowadła, zapalki.

1b. Lekarz zleca zastosowanie przymusu bezpośredniego polegającego na unieruchomieniu na czas nie dłuższy niż 4 godziny. W razie potrzeby lekarz, po osobistym badaniu, może przedłużyć unieruchomienie na następne okresy 6-godzinne, przy czym nie jest możliwe zastosowanie unieruchomienia na okres dłuższy niż 24 godziny.

1c. Pracownik wyznaczony przez dyrektora izby kontroluje stan fizyczny osoby unieruchomionej, nie rzadziej niż co 15 minut, również w czasie snu tej osoby.

1d. W trakcie kontroli, o której mowa w ust. 1c, pracownik:

1) ocenia prawidłowość unieruchomienia, w szczególności sprawdza, czy pasy, uchwyty, prześcierała lub kaftan bezpieczeństwa nie są założone zbyt luźno lub zbyt ciasno;

2) zapewnia krótkotrwałe uwolnienie osoby od unieruchomienia w celu zmiany jej pozycji lub zaspokojenia potrzeb fizjologicznych i higienicznych, nie rzadziej niż co 4 godziny.

1e. W razie wystąpienia zagrożenia dla zdrowia lub życia osoby pracownik jest obowiązany natychmiast wezwać lekarza.

2. Niezwłocznie po zaprzestaniu stosowania środka przymusu bezpośredniego lekarz lub felczer podejmuje kontrolę stanu zdrowia osoby, w stosunku do której zastosowano przymus bezpośredni.

3. Zastosowanie środka przymusu bezpośredniego odnotowuje się w karcie ewidencyjnej, podając:

1) powód zastosowania;

2) rodzaj zastosowanego środka;

3) czas stosowania środka;

4) opis reakcji osoby podczas stosowania przymusu bezpośredniego oraz po jego zaprzestaniu.

§ 15 Rozporządzenia z 2004 r. wprowadził również obowiązek niezwłocznego zawiadomienia właściwego prokuratora oraz organu wykonawczego jednostki samorządu terytorialnego prowadzącej izbę w przypadku zgonu osoby przebywającej w izbie wytrzeźwień.

Rozporządzenie reguluje również istotne zagadnienie dotyczące wymogów kwalifikacyjnych dla osób starających się o pracę w izbie wytrzeźwień i osób zatrudnionych w izbach w chwili wejścia rozporządzenia w życie. Wymagania te obejmują między innymi obowiązek przedstawienia pisemnej opinii psychologicznej o zdolności do pracy w izbie lub placówce, w tym o przydatności do pracy w warunkach wymagających stosowania środków przymusu bezpośredniego (§ 28 Rozporządzenia z 2004 r.). Ponadto osoby takie powinny przechodzić coroczne szkolenie m.in. w zakresie udzielania pierwszej pomocy oraz stosowania środków przymusu bezpośredniego (§24 ust. 4 Rozporządzenia z 2004 r.).

Rozporządzenie precyzyjnie reguluje sposób prowadzenia dokumentacji zawierającej informacje o osobie przyjętej do izby oraz jej stanie zdrowia, w tym dotyczące przesłanek i sposobu zastosowania środków przymusu bezpośredniego (§ 27 Rozporządzenia z 2004 r.).

W rozporządzeniu z 2004 r. wprowadzono również możliwość złożenia w sądzie w terminie 7 dni od zatrzymania lub doprowadzenia zażalenia, w którym osoba doprowadzona do izby wytrzeźwień może domagać się zbadania zasadności i legalności doprowadzenia, jak również decyzji o zatrzymaniu oraz prawidłowości ich wykonania. § 14 Rozporządzenia z 2004 r. przewiduje obowiązek pisemnego informowania osób zwalnianych między innymi z izby wytrzeźwień, o możliwości złożenia zażalenia na zasadność i legalność doprowadzenia oraz prawidłowość wykonania decyzji o zatrzymaniu i doprowadzeniu do izby.

Z informacji uzyskanych od Stowarzyszenia Dyrektorów i Głównych Księgowych Izb Wytrzeźwień, w większości izb wytrzeźwień przeprowadzono również szkolenia dla pracowników z zakresu praw człowieka i ich ochrony zagwarantowanej w międzynarodowych konwencjach, których Polska jest stroną.

2. Proceduralne naruszenie art. 2 Konwencji

Trybunał podkreślił, iż stwierdzenie proceduralnego naruszenia w sprawie Mojsiejew nie może być interpretowane, jako stwierdzenie ogólne, z którego wynika, że postępowanie karne i proces nie stanowią środka, który musi być użyty w przypadku zarzutu śmierci lub złego traktowania osoby znajdującej się pod opieką państwa (§ 64 wyroku). W niniejszej sprawie Trybunał stwierdził, iż doszło do naruszenia z uwagi na nieprawidłowości w postępowaniu, w szczególności znaczącą przewlekłość na etapie sądowym (§§ 54, 57 wyroku).

A. Zmiany ustawodawcze

a. Zmiany mające na celu przyspieszenie postępowania przygotowawczego i sądowego

Środki generalne dotyczące długości postępowania karnego, w szczególności obszerna nowelizacja kodeksu postępowania karnego, zostały przedstawione w kontekście grupy spraw *Kudła* (nr skargi 30210/96).

Ponadto, problem przewlekłości postępowania sądowego, a także opóźnień w dochodzeniu w sprawie zarzutów naruszenia praw człowieka chronionych art. 2 i 3 Konwencji, w przypadku złego traktowania przez Policję, jest obecnie badana przez Komitet Ministrów w ramach grupy spraw *Dzwonkowski*.

b. Środki mające na celu zmianę praktyki organów krajowych

1. Rozpowszechnienie wyroku Trybunału i standardów w orzecznictwie

W uwagi na powyższe, w celu zapobieżenia podobnym naruszeniom w przyszłości, za odpowiednie wydaje się opublikowanie i rozpowszechnienie wyroku Trybunału.

Wyrok w przedmiotowej sprawie został przetłumaczony na język polski i opublikowany na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości (www.ms.gov.pl). Wyrok został rozpowszechniony wśród prezesów wszystkich sądów apelacyjnych z prośbą o rozdysponowanie wśród sędziów oraz przesłanie do Prokuratury. Wyrok przesłany został także do Ministerstwa Zdrowia oraz Rzecznika Praw Pacjenta.

Ponadto, w 2011 r., przygotowana została specjalna publikacja zawierająca analizę orzecznictwa Trybunału w głównych sprawach dotyczących Polski – „*Standardy ochrony praw człowieka w prawie Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*”. Rozpowszechniono ją bezpłatnie wśród wszystkich sędziów oraz prokuratorów.

Należy również podkreślić, że przygotowano kolejną specjalną publikację pt. „*Obowiązek kryminalizacji i przeprowadzenia skutecznego postępowania wyjaśniającego okoliczności popełnienia przestępstwa stanowiącego poważne naruszenie praw człowieka*”, która opublikowana została na stronie Ministerstwa Sprawiedliwości (www.msz.gov.pl). Publikacja ta nawiązuje, między innymi, do wyroku w sprawie *Mojsiejew przeciwko Polsce*.

W marcu 2012 r. Prokuratura Generalna rozpowszechniła wśród prokuratorów polską wersję językową „Wytycznych Komitetu Ministrów Rady Europy ws. zwalczania bezkarności poważnych naruszeń praw człowieka”. Pismo przewodnie adresowane do prokuratorów kładło nacisk na standardy skutecznego śledztwa, bardziej szczegółowo opisane w orzecznictwie Trybunału.

2. Działania szkoleniowe

W latach 2010 – 2014 Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury przygotowała i przeprowadziła następujące szkolenia dla sędziów i prokuratorów.

W 2010 r. łącznie 400 osób miało możliwość uczestniczenia w 4 edycjach szkolenia e-learningowego związanego z orzecznictwem Trybunału.

W 2011 r. odbyło się 7 edycji szkoleń związanych z ochroną praw człowieka zgodnie ze standardami Konwencji; w szkoleniach wzięło udział 350 osób. Ponadto, łącznie 400 osób miało możliwość uczestniczenia w 4 edycjach szkoleń e-learningowych związanych z orzecznictwem Trybunału.

W 2012 r. odbyło się 16 edycji szkoleń związanych z ochroną praw człowieka zgodnie ze standardami Konwencji, w których uczestniczyło łącznie 554 osoby.

W 2013 r. odbyło się 17 edycji szkoleń związanych z ochroną praw człowieka zgodnie ze standardami Konwencji, w których łącznie 654 osób wzięło udział, w tym 198 prokuratorów. W grudniu 2013 r., odbyło się szkolenie e-learningowe współorganizowane przez Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury oraz HELP – we współpracy z Ministerstwem Sprawiedliwości; na szkoleniu, w którym wzięło udział 36 sędziów i prokuratorów, przedstawiono „Standardy Rady Europy w kontekście prawa antydyskryminacyjnego”.

W 2014 r., Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury planuje zorganizować 17 edycji szkoleń związanych z ochroną praw człowieka zgodnie ze standardami Konwencji. Do tej pory, łącznie 432 osoby wzięły udział, w tym 319 sędziów, asystentów oraz referendarzy, 70 prokuratorów oraz 7 asystentów prokuratorów.

Ponadto, podczas spotkań okresowych z podległymi prokuratorami Prokurator Generalny przedstawił kwestie związane z zapobieganiem przewlekłości postępowań oraz koniecznością przeprowadzania śledztw i dochodzeń w sposób skuteczny i sprawny.

W celu zapewnienia, że postępowania przygotowawcze przeprowadzane są skutecznie, w dniu 7 listopada 2013 r. Prokurator Generalny wydał wytyczne w przedmiocie sposobu przeprowadzania skomplikowanych postępowań przygotowawczych. Między innymi, wytyczne przewidują konieczność nadzorowania (przez bezpośredniego przełożonego) spraw prowadzonych dłużej niż 6 miesięcy.

Długotrwałe sprawy rejestrowane są na bieżąco przez dyrektorów wszystkich jednostek prokuratury oraz przez nadrzędne prokuratury. Wielokrotnie sprawy długotrwałe były objęte nadzwyczajną kontrolą w celu wsparcia prokuratorów w precyzowaniu zakresu i kierunku następującego postępowania.

Kwestie związane z czasem trwania postępowania przygotowawczego, dynamiką przeprowadzanego postępowania oraz koniecznością gromadzenia dowodów są przedmiotem badania akt, wizyt oraz inspekcji w jednostkach prokuratury. Kwestie te są poruszane każdorazowo podczas spotkań roboczych w prokuraturach oraz dyrekcjach prokuratur oraz jednostkach policyjnych, a także innych organach uprawnionych do przeprowadzania postępowań przygotowawczych.

W sprawach, w których prokuratorzy sprawują kontrolę nad śledztwami prowadzonymi przez departament ds. przestępczości zorganizowanej i korupcji prokuratur apelacyjnych (w tym przedłużenie trwania tych postępowań), dynamika oraz skuteczność działań podejmowanych przez prokuratorów prowadzących śledztwa jest poddawana ocenie.

W przypadku stwierdzenia uchybień, zawiadamia się prokuratorów, którzy prowadzą postępowanie, jednocześnie wskazując na odpowiednie zalecenia podjęcia właściwego działania. W takich sytuacjach, sprawowana jest kontrola nad poszczególnymi śledztwami, które są długotrwałe, bądź w których stosuje się długotrwałe aresztowanie.

Przebieg postępowania związanego z przedłożeniem skargi na przewlekłość postępowania przygotowawczego prowadzonego w departamencie ds. przestępczości zorganizowanej i korupcji prokuratur apelacyjnych jest stale monitorowany. W przypadku uwzględnienia skargi na przewlekłość postępowania przygotowawczego, obejmuje się je kontrolą nadzwyczajną kontrolą przez Prokuraturę Generalną.

W tych okolicznościach dodatkowe środki ogólne nie wydają się konieczne.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki o charakterze indywidualnym nie są konieczne w niniejszej sprawie oraz, że przyjęte środki o charakterze ogólnym, w szczególności publikacja i rozpowszechnienie wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, będą wystarczające do stwierdzenia, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji w odniesieniu do naruszenia art. 2 Konwencji.

19. Raport z wykonania wyroków z grupy spraw Moskal przeciwko Polsce przekazany 26 września 2014 r.

Opis spraw

Antoni Lewandowski, skarga nr 38459/03, wyrok z 02/10/2012, ostateczny 02/01/2013
Bryda, skarga nr 1902/05, wyrok z 25/03/2014, ostateczny 25/03/2014
Burczy, skarga nr 43129/04, wyrok z 11/02/2014, ostateczny 11/02/2014
Czaja, skarga nr 5744/05, wyrok z 02/10/2012, ostateczny 02/01/2013
Czyz, skarga nr 21796/05, wyrok z 11/02/2014, ostateczny 11/02/2014
Franciszek Dąbrowski, skarga nr 31803/04, wyrok z 04/12/2012, ostateczny 04/03/2013
Frączek-Potęga, skarga nr 39430/04, wyrok z 04/12/2012, ostateczny 04/03/2013
Hajduk, skarga nr 6210/05, wyrok z 11/02/2014, ostateczny 11/02/2014
Helena Trznadel, skarga nr 5970/05, wyrok z 02/10/2012, ostateczny 02/01/2013
Kapel, skarga nr 16519/05, wyrok z 02/10/2012, ostateczny 02/01/2013
Kluska, skarga nr 33384/04, wyrok z 02/10/2012, ostateczny 02/01/2013
Kruszynski, skarga nr 22534/05, wyrok z 28/01/2014, ostateczny 28/01/2014
Krzyżek, skarga nr 11815/05, wyrok z 04/12/2012, ostateczny 04/03/2013
Kowal, skarga nr 21913/05, wyrok z 02/10/2012, ostateczny 02/01/2013
Kura, skarga nr 17318/04, wyrok z 02/10/2012, ostateczny 02/01/2013
Lasota, skarga nr 6762/04, wyrok z 02/10/2012, ostateczny 02/01/2013
Lew, skarga nr 34386/04, wyrok z 04/12/2012, ostateczny 04/03/2013
Marek, skarga nr 54148/09, wyrok z 28/01/2014, ostateczny n 28/01/2014
Migalska, skarga nr 10368/05, wyrok z 04/12/2012, ostateczny 04/03/2013
Misielak, skarga nr 35538/04, wyrok z 04/12/2012, ostateczny 04/03/2013
Moskal, skarga nr 10373/05, wyrok z 15/09/2009, ostateczny 01/03/2010
Płaczkowska, skarga nr 15435/04, wyrok z 02/10/2012, ostateczny 02/01/2013
Potok, skarga nr 18683/04, wyrok z 04/12/2012, ostateczny 04/03/2013
Rusin, skarga nr 25360/04, wyrok z 02/10/2012, ostateczny 02/01/2013
Sasor, skarga nr 6112/05, wyrok z 04/12/2012, ostateczny 04/03/2013
Sikora, skarga nr 27680/04, wyrok z 04/12/2012, ostateczny 04/03/2013
Stępień, skarga nr 39225/05, wyrok z 04/12/2012, ostateczny 04/03/2013
Świątek, skarga nr 8578/04, wyrok z 04/12/2012, ostateczny 04/03/2013
Szewc, skarga nr 31492/05, wyrok z 04/12/2012, ostateczny 04/03/2013
Węgrzyn, skarga nr. 29423/05, wyrok z 28/01/2014, ostateczny 28/01/2014

Opis wiodących spraw

Sprawa *Moskał przeciwko Polsce* (będąca sprawą wiodącą dla powyższej grupy spraw) dotyczy naruszenia art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji w związku z uchylaniem przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych (dalej ZUS) decyzji przyznających prawo do wcześniejszego świadczenia emerytalnego osobom wychowującym dzieci, które z powodu stanu zdrowia wymagały stałej opieki. Trybunał zakwestionował prawo organu emerytalno – rentowego do uchylania tego typu decyzji i podkreślił konieczność podejmowania działań proporcjonalnych, uwzględniających sytuację ekonomiczną jednostki.

W dniu 29/08/2001 r., ZUS w Rzeszowie przyznał skarżącej prawo do wcześniejszej emerytury dla osób opiekujących się dziećmi wymagającymi stałej opieki ze względu na stan zdrowia. Dnia 31/08/2001 r. skarżąca zrezygnowała z pracy w pełnym wymiarze godzin. W dniu 25/06/2002 r. ZUS w Rzeszowie wznowił postępowanie w sprawie skarżącej i uchylił wcześniejszą decyzję, pozbawiając w ten sposób skarżącą przyznanego jej uprzednio świadczenia. Dopiero trzy lata później skarżąca otrzymała zasiłek przedemerytalny z mocą wsteczną w wysokości równej 50 % uprzednio przyznanej emerytury, której została wcześniej pozbawiona.

Trybunał uznał, że postępowanie w sprawie skarżącej zostało wznowione zgodnie z prawem i w celu naprawy błędnej oceny ZUS, która doprowadziła do niesłusznego nabycia przez skarżącą prawa do wcześniejszej emerytury. Ponadto, Trybunał orzekł, że pozbawienie skarżącą prawa do wcześniejszej emerytury było dokonane w uzasadnionym celu, to jest, by zapewnić, że państwo nie będzie finansować nieuprawnionych do tego beneficjentów systemu opieki społecznej.

Jednakże, Trybunał stwierdził też, że w niniejszej sprawie prawo własności powstało na skutek korzystnej oceny przez ZUS wniosku o emeryturę złożonego w dobrej wierze. Ponadto, zdaniem Trybunału, decyzja ZUS zdążyła wpłynąć na skarżącą i jej rodzinę zanim straciła ważność na skutek wznowienia postępowania. W tym względzie Trybunał zaznaczył również, że pierwsza decyzja, zanim straciła swoją moc, obowiązywała przez 10 miesięcy, a kwestia prawa skarżącą do tego świadczenia została ostatecznie określona przez sądy w ciągu dwóch lat. W związku z powyższym, Trybunał uznał, że władze w tej sprawie nie wywiązały się z obowiązku niezwłocznego działania w odpowiedni i spójny sposób. Odwoławszy się do zasad sprawiedliwości społecznej, interesu publicznego, a także doktryny bezpodstawnego wzbogacenia, Trybunał podkreślił, że zasadniczo władze nie powinny być powstrzymywane od naprawiania swoich błędów, także tych powstałych na skutek ich własnych zaniedbań. Trybunał wskazał jednak, że te zasady nie mogą przeważać w sytuacjach, gdy od danej osoby wymaga się poniesienia nadmiernego ciężaru wynikającego z zastosowania środka pozbawiającego ją świadczenia. Trybunał podkreślił także, że jeżeli błąd jest spowodowany przez same władze, bez żadnej winy osoby trzeciej, należy zastosować inne podejście w stosunku do zasady proporcjonalności przy określaniu, czy ciężar poniesiony przez skarżącą był nadmierny.

Mając na uwadze okoliczności niniejszej sprawy, Trybunał stwierdził, że skarżąca, która na skutek błędnej decyzji władz otrzymała tylko 50% oczekiwanego zasiłku, i to po trzech latach postępowania, została obciążona nadmiernym ciężarem. W związku z tym, zdaniem Trybunału, nie został zachowany wymóg słusznej równowagi między interesem powszechnym a wymogami ochrony praw podstawowych jednostki.

I. Środki indywidualne

Trybunał przyznał skarżącym słuszne zadośćuczynienie za poniesione przez nich szkody majątkowe i niemajątkowe w związku z niewypełnieniem przez władze obowiązku ochrony prawa własności skarżących. Zasadzone kwoty zostały przez rząd wypłacone skarżącym (patrz: Załącznik I).

Art. 114 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (dalej ustawa z 1998 r.) przewiduje możliwość ponownego ustalenia prawa do świadczeń, jeżeli po uprawomocnieniu się decyzji w sprawie świadczeń zostaną przedłożone nowe dowody lub ujawniono okoliczności istniejące przed wydaniem tej decyzji, które mają wpływ na prawo do świadczeń lub na ich wysokość. Możliwość ta istnieje także wtedy, gdy poprzednia prawomocna decyzja w sprawie świadczeń lub ich wysokości była negatywna z punktu widzenia wnioskującego.

W odniesieniu do sytuacji skarżących, art. 114 ust. 1 ustawy z 1998 r. przewiduje możliwość ponownego ustalenia prawa do świadczeń na wnioski skarżących, wobec których Trybunał stwierdził naruszenie Konwencji. Ta procedura to instytucja prawa ubezpieczeń społecznych, która określa przesłanki niezbędne do ponownego ustalenia prawa do świadczeń. W postępowaniu wszczętym na wniosek skarżącej zasada proporcjonalności zostanie zachowana (patrz środki generalne).

W tych okolicznościach żadne dodatkowe środki indywidualne nie wydają się konieczne.

II. Środki generalne

Decyzje organów wykonujących zadania z zakresu ubezpieczeń społecznych, które pozbawiły skarżących prawa do wcześniejszej emerytury, wydane były na podstawie wyżej wspomnianego art. 114 ustawy z 1998 r.

Przepis ten nadal obowiązuje, lecz nie był kwestionowany przez Trybunał (patrz opis sprawy). Źródłem naruszenia art. 1 Protokołu Nr 1 nie był więc art. 114 ustawy z 1998 r., ale raczej jego nieprawidłowe zastosowanie, w szczególności poprzez nieuwzględnienie zasady proporcjonalności, co skutkowało nałożeniem zbyt dużego ciężaru na poszczególne osoby i w konsekwencji pozbawieniem prawa do świadczeń.

1. Zmiana praktyki

W konsekwencji powzięcia środków w okresie następującym po wydaniu wyroku w sprawie *Moskal przeciwko Polsce*, ZUS zmienił swą praktykę w sprawach podobnych do spraw z grupy *Moskal*:

1. ZUS wdrożył nowe wytyczne, zgodnie z którymi nie będzie ponownie oceniał spraw, w których decyzje o przyznaniu świadczeń, bądź ich wysokości wydane były ponad 5 lat wcześniej,
2. W przypadkach niemieszczących się w kategoriach wspomnianych powyżej, gdy miało miejsce ponowne ustalenie świadczeń, ZUS będzie stosował zasadę proporcjonalności w brzmieniu wykładni z orzecznictwa Trybunału a następnie z wypracowanego orzecznictwa Sądu Najwyższego.

Ponadto, orzecznictwo Sądu Najwyższego i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka ma podstawowe znaczenie i stosowane jest w praktyce również przez sądy zajmujące się odwołaniami od decyzji wydanych przez ZUS po ponownym ustaleniu prawa do świadczeń lub ich wysokości. Europejska Konwencja Praw Człowieka – w brzmieniu wykładni Europejskiego Trybunału Praw Człowieka - stosowana jest więc bezpośrednio przez sądy polskie również w przypadkach takich jak w przedmiotowej sprawie.

2. Orzecznictwo Sądu Najwyższego

Po wydaniu wyroku w sprawie *Moskal p. Polsce*, Sąd Najwyższy wydał serię orzeczeń, w których dokonał interpretacji krajowego ustawodawstwa zgodnie z zasadami określonymi przez Trybunał.

W swoim wyroku z dnia 21 września 2010 r. (III UK 94/09) Sąd Najwyższy orzekł, iż: podczas wznawiania postępowań w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, na podstawie art. 114 ust. 1 ustawy FUS, sądy krajowe powinny ustalić, czy pominięcie dowodów lub okoliczności zostało wywołane przez stronę, czy też stanowiło błąd ZUS, a także wziąć pod uwagę czas, jaki upłynął od wydania decyzji stwierdzającej prawo do emerytury lub renty oraz ocenić proporcjonalność skutków ewentualnej ingerencji w świadczenie. W przypadku, gdy prawo do świadczenia zostało ustalone niezasadnie, ale nastąpiło to z przyczyn leżących wyłącznie po stronie organu rentowego lub innych podmiotów wykonujących funkcje publiczne, a ingerencja wiązałaby się z istotnymi, negatywnymi skutkami dla ubezpieczonego, w szczególności, gdy jest wysoce prawdopodobne, iż ubezpieczony nie mógłby przystosować się do zmienionych okoliczności z uwagi na wiek, stan zdrowia lub sytuację rodzinną, należy uznać, że nowe dowody lub okoliczności nie miały wpływu na prawo do świadczenia i odmówić uchylecia wcześniejszej decyzji.

Uzasadnienie to powtórzone zostało w innych wyrokach, np. w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 9 stycznia 2012 r. (III UK 223/10).

Nowe okoliczności i dowody w rozumieniu art. 114 ust. 1 ustawy FUS muszą jednak „mieć wpływ na prawo do świadczenia lub jego wysokość”. Wypełniając tę otwartą formułę i oceniając jej znaczenie dla wyniku sprawy o wznowienie postępowania w trybie tegoż przepisu sądy krajowe powinny sięgnąć do art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji i zastosować kryteria sformułowane w wyroku Trybunału w sprawie *Moskal p. Polsce*.

W kolejnym wyroku z dnia 24 marca 2011 r. (I UK 317/10) Sąd Najwyższy stwierdził, iż w przypadku pozbawienia praw emerytalno-rentowych należy uwzględnić zasadę proporcjonalności, tak aby realizacja ważnych celów publicznych nie przeważała nad interesem jednostki, dla której pozbawienie świadczenia może okazać się nadmiernie uciążliwe.

W uzasadnieniu do powyższego wyroku Sąd Najwyższy powtórzył cytowaną wyżej argumentację w sprawie III UK 94/09, jak również stwierdzenia Trybunału z wyroku *Moskal p. Polsce*.

Sąd Najwyższy stwierdził zatem, iż podejmując decyzję o wznowieniu postępowania, które może doprowadzić do uchylecia decyzji przyznającej świadczenie rentowe, czy emerytalne należy

rozważyć dopuszczalność uchylenia tychże decyzji i odmówienia odwołującemu się przedmiotowego świadczenia, mając na względzie stanowisko zaprezentowane w wyroku Trybunału w sprawie *Moskal p. Polsce*.

W kolejnym wyroku z dnia 11 kwietnia 2011 r. (III UK 93/10) Sąd Najwyższy, powołując się na wyrok w sprawie *Moskal przeciwko Polsce*, przypomniał, że Trybunał sformułował uniwersalne kryteria sądowej oceny ponownego postępowania w sprawie prawa do emerytury lub renty albo ich wysokości, zgodnie z którymi sądy krajowe powinny między innymi „ustalić, czy pominięcie dowodów lub okoliczności zostało wywołane przez stronę, czy też stanowiło błąd ZUS, a także wziąć pod uwagę czas, jaki upłynął od wydania decyzji stwierdzającej prawo do emerytury lub renty oraz ocenić proporcjonalność skutków ewentualnej ingerencji w świadczenie. W przypadku, gdy prawo do świadczenia zostało ustalone niezasadnie, ale nastąpiło to z przyczyn leżących wyłącznie po stronie organu rentowego lub innych podmiotów wykonujących funkcje publiczne, a ingerencja wiązała się z istotnymi, negatywnymi skutkami dla ubezpieczonego, w szczególności, gdy jest wysoce prawdopodobne, iż ubezpieczony nie mógłby przystosować się do zmienionych okoliczności z uwagi na wiek, stan zdrowia lub sytuację rodzinną, należałoby uznać, że nowe dowody lub okoliczności nie miały wpływu na prawo do świadczenia i odmówić uchylenia wcześniejszej decyzji.

W wyroku z dnia 3 października 2012 r. Sąd Najwyższy podkreślił, że ustalając ponownie prawo do świadczeń na podstawie art. 114 ust. 1 ustawy FUS, sąd powinien wziąć pod uwagę zasadę proporcjonalności, zawartą w wyroku Trybunału w sprawie *Moskal przeciwko Polsce*.

Ponadto w uzasadnieniu do postanowienia z dnia 15 stycznia 2013 r. (III UZP 5/12) Sąd Najwyższy zwrócił uwagę, że jeżeli sąd krajowy w ramach przewidzianych przepisami ustawy ma możliwość orzekania w sprawie, w której wcześniej zapadł wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, to jest on zobowiązany uwzględnić treść Konwencji jako jedną z podstaw orzekania w takim znaczeniu, jakie nadał jej w odniesieniu do konkretnej sprawy Trybunał i podjąć działania w celu zrealizowania pozytywnych zobowiązań wynikających z naruszenia Konwencji, włącznie z przywróceniem sytuacji prawnej sprzed naruszenia.

Trybunał Konstytucyjny, w wyroku z dnia 28 lutego 2012 r. (K 5/11), stwierdził niekonstytucyjność innego artykułu ustawy FUS (art. 114 ust. 1a), który przewidywał możliwość ponownego zbadania prawa do świadczenia na podstawie innej oceny tego samego, wcześniej znanego, materiału dowodowego. Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego, jeśli błąd (dotyczący ustaleń faktycznych, niezawiniony przez świadczeniobiorcę) organu zajmującego się rentami wyjdzie na jaw w trakcie ponownego badania tego samego materiału dowodowego, przywrócenie stanu zgodnego z prawem stanowi nieproporcjonalną ingerencję w prawo do ubezpieczenia społecznego, co narusza zasadę zaufania publicznego w instytucje prawa i państwa. Zaprezentowana pozycja Trybunału Konstytucyjnego powinna być wykorzystana podczas dokonywania wykładni art. 114 ustawy FUS.

Spójna linia orzecznicza potwierdzona jest także orzecznictwem sądów niższej instancji (wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 1 sierpnia 2013 r. sygn. akt III AUa 413/13, wyrok Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 27 czerwca 2013 r. sygn. akt III AUa 322/13, wyrok Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 5 czerwca 2013 r. sygn. akt III AUa 1072/12, wyrok Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie

z dnia 6 czerwca 2013 r. sygn. akt III AUa 815/12, wyrok Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 29 maja 2013 r. sygn. akt III AUa 176/13).

W konsekwencji, nadal obowiązujący art. 114 ust. 1, ze względu na jednolite orzecznictwo sądów krajowych, interpretowany jest w sposób, który bierze pod uwagę zasadę proporcjonalności, do której odnosi się Trybunał w wyroku *Moskal przeciwko Polsce*.

3. Rozpowszechnienie wyroku

Wyrok został przetłumaczony na język polski i opublikowany na stronie internetowej ZUS (www.zus.pl). Wyrok opublikowano także na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości (www.ms.gov.pl).

4. Dane statystyczne

W ocenie Rządu zjawisko, które było przyczyną naruszenia art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji miało charakter jednostkowy i występowało w ograniczonym zakresie, tj. tylko w oddziale ZUS w Rzeszowie. Wskazują na to dane statystyczne zamieszczone poniżej w Załączniku II oraz w Załączniku III.

Biorąc pod uwagę zarówno wskazane powyżej środki, jak też dane statystyczne, Rząd jest przekonany, że sytuacja analogiczna do stwierdzonej w wyroku w sprawie *Moskal p. Polsce* i innych wyrokach z tej grupy spraw, nie powtórzy się w przyszłości.

W tych okolicznościach żadne dodatkowe środki generalne nie wydają się konieczne.

III. Wnioski pozwanego państwa

W ocenie Rządu żadne dodatkowe środki o charakterze indywidualnym nie są w niniejszej sprawie konieczne, a przyjęte środki o charakterze generalnym są wystarczające, by uznać, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 § 1 Konwencji.

ZAŁĄCZNIK I

Wyplata słusznego zadośćuczynienia

Antoni Lewandowski			
Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	8000 euro	-	8000 euro
Termin płatności: 02/04/2013		Wyplacono w dniu: 08/03/2013	
Bryda			
Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
	2500 euro	300 euro	2800 euro
Termin płatności: 25/06/2014		Wyplacone w dniu: 20/06/2014	

Burczy			
Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
	2500 euro		2500 euro
Wyplata do 11/05/2014		Wyplacone w dniu 03/04/2014	
Czaja			
Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
	12000 euro	-	12000 euro
Termin płatności: 02/04/2013		Wyplacone w dniu: 25/02/2013	
Czyż			
Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
	6000 euro		6000 euro
Termin płatności: 11/05/2014		Wyplacono w dniu: 03/04/2014	
Franciszek Dąbrowski			
Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
	7000 euro		7000 euro
Termin płatności: 04/06/2013		Wyplacono w dniu: 29/04/2013	
Frączek-Potęga			
Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
	12000 euro		12000 euro
Termin płatności: 04/06/2013		Wyplacono w dniu: 29/04/2013	
Hajduk			
Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
	5500 euro		5500 euro
Termin płatności:11/05/2014		Wyplacono w dniu: 03/04/2014	
Helena Trzandel			
Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
	12000 euro		12000 euro
Termin płatności:02/04/2013		Wyplacono w dniu: 25/02/2013	
Kapel			
Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
	12000 euro		12000 euro
Termin płatności: 02/04/2013		Wyplacono w dniu: 08/03/2013	
Kluska			
Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
	12000 euro		12000 EUR
Termin płatności: 02/04/2013		Wyplacono w dniu: 08/03/2013	
Kruszyński			
Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
	2500 euro		2500 EUR
Termin płatności: 28/04/2014		Wyplacono w dniu: 24/03/2014	
Krzyzek			
Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
	6000 euro		6000 euro
Termin płatności: 04/06/2013		Wyplacono w dniu: 15/04/2013	

Kowal			
Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
	8000 euro		8000 euro
Termin płatności: 02/04/2013		Wyplacono w dniu: 25/02/2013	
Kura			
Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
	12000 euro		12000 euro
Termin płatności: 02/04/2013		Wyplacono w dniu: 08/03/2013	
Lasota			
Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
	10000 euro		10000 euro
Wyplata do 02/04/2013		Wyplacono w dniu 08/03/2013	
Lew			
Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
	2500 euro		2500 euro
Termin płatności: 04/06/2013		Wyplacono w dniu: 29/04/2013	
Marek			
Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
	5000 euro	300 EUR	5300 euro
Termin płatności: 28/04/2014		Wyplacono w dniu: 25/03/2014	
Migalska			
Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
	8000 euro		8000 euro
Termin płatności: 04/06/2013		Wyplacono w dniu: 29/04/2013	
Misielak			
Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
	7000 euro		7000 euro
Termin płatności: 04/06/2013		Wyplacono w dniu: 29/04/2013	
Moskal			
Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
	2000 euro		2000 euro
Termin płatności: 01/06/2010		Wyplacono w dniu: 25/05/2010	
Płaczowska			
Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
	8000 euro		8000 euro
Termin płatności: 02/04/2013		Wyplacono w dniu: 08/03/2013	
Potok			
Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
	6000 euro		6000 euro
Termin płatności: 04/06/2013		Wyplacono w dniu: 29/04/2013	
Rusin			
Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
	12000 euro		12000 euro
Termin płatności: 02/04/2013		Wyplacono w dniu: 08/03/2013	

Sasor			
Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
	6000 euro		6000 euro
Termin płatności: 04/06/2013		Wyplacono w dniu: 14/05/2013	
Sikora			
Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
	10000 euro		10000 euro
Termin płatności: 04/06/2010		Wyplacono w dniu: 29/04/2010	
Stępień			
Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
	8000 euro		8000 EUR
Termin płatności: 04/06/2013		Wyplacono w dniu: 29/04/2013	
Świątek			
Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
	12000 euro		12000 euro
Termin płatności: 04/06/2013		Wyplacono w dniu: 29/04/2013	
Szewc			
Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
	7000 euro		7000 euro
Termin płatności: 04/06/2013		Wyplacono w dniu: 29/04/2013	
Węgrzyn			
Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
	1500 euro	300 EUR	1800 euro
Termin płatności: 28/04/2014		Wyplacono w dniu: 27/03/2014	

ZAŁĄCZNIK II

Weryfikacja uprawnień do wcześniejszych świadczeń emerytalnych w innych oddziałach ZUS

Wyniki stałej weryfikacji uprawnień do wcześniejszych świadczeń emerytalnych przyznanych przez inne oddziały ZUS nie wskazują na nieprawidłowości związane z ich przyznaniem. Liczba świadczeń emerytalnych, które zostały wstrzymane do końca lipca 2010 r. w oddziale ZUS w Rzeszowie wyniosła 1093, a w pozostałych oddziałach – w sumie jedynie 288. Dane te potwierdzają, że zjawisko, które doprowadziło do naruszeń art. 1 Protokołu Nr 1 do Konwencji, miało charakter jednostkowy i występowało w ograniczonym zakresie, tj. tylko w oddziale ZUS w Rzeszowie.

Oddziały ZUS		Liczba wstrzymanych świadczeń emerytalnych
01	Białystok	11
02	Bielsko-Biała	8
03	Biłgoraj	5
04	Bydgoszcz	1
05	Chorzów	0
06	Chrzanów	0
07	Częstochowa	0

08	Elbląg	5
09	Gdańsk	77
10	Gorzów Wielkopolski	3
11	Jasło	3
12	Kielce	3
13	Koszalin	0
14	Kraków	7
15	Legnica	1
16	Lublin	1
17	Łódź	5
18	Łódź II	2
19	Nowy Sącz	2
20	Olsztyn	6
21	Opole	2
22	Ostrów Wielkopolski	3
23	Piła	0
24	Płock	2
25	Poznań	3
26	Poznań II	0
27	Radom	97
28	Rybnik	3
29	Rzeszów	1 093
30	Siedlce	2
31	Słupsk	15
32	Sosnowiec	3
33	Szczecin	0
34	Tomaszów Mazowiecki	1
35	Toruń	4
36	Wałbrzych	4
37	Warszawa I	11
38	Warszawa II	0
39	Warszawa III	0
40	Wrocław	2
41	Zabrze	0
42	Zielona Góra	0
W sumie		1 381

ZAŁĄCZNIK III

Odsetek wcześniejszych świadczeń emerytalnych (EWK) w odniesieniu do całkowitej liczby emerytur (E) wypłaconych przez oddziały ZUS (marzec 2010 r.)

Według danych z zamieszczonej poniżej tabeli, średni odsetek wynosił 1,4%. EWK stanowiło więcej niż 6% wszystkich emerytur jedynie w Rzeszowie, co wskazuje na fakt, że korzystanie z uprawnień do wcześniejszych świadczeń emerytalnych w Rzeszowie stanowiło anomalię na tle reszty kraju, a co

za tym idzie - problem nie ma wymiaru strukturalnego w skali całego kraju. Dane te potwierdzają, że zjawisko, które doprowadziło do naruszeń art. 1 Protokołu Nr 1 do Konwencji, miało charakter jednostkowy i występowało w ograniczonym zakresie, tj. tylko w oddziale ZUS w Rzeszowie.

Oddziały ZUS		Emerytura (E)	EWK	EWK/E (%)
01	Białystok	127 599	1 362	1,07
02	Bielsko-Biała	100 783	1 184	1,17
03	Biłgoraj	62 305	1 313	2,11
04	Bydgoszcz	129 161	1 900	1,47
05	Chorzów	141 802	699	0,49
06	Chrzanów	94 251	898	0,95
07	Częstochowa	87 689	830	0,95
08	Elbląg	48 374	762	1,58
09	Gdańsk	216 631	2 784	1,29
10	Gorzów Wielkopolski	52 815	839	1,59
11	Jasło	70 836	2 280	3,22
12	Kielce	156 577	1 973	1,26
13	Koszalin	75 089	910	1,21
14	Kraków	183 511	1 724	0,94
15	Legnica	89 491	894	1
16	Lublin	162 542	2 414	1,49
17	Łódź	183 936	1 561	0,85
18	Łódź II	114 194	1 372	1,2
19	Nowy Sącz	144 910	2 220	1,53
20	Olsztyn	108 475	1 461	1,35
21	Opole	133 054	1 135	0,85
22	Ostrów Wielkopolski	112 851	1 682	1,50
23	Piła	47 615	669	1,41
24	Płock	94 785	1 208	1,27
25	Poznań	109 350	1 570	1,44
26	Poznań II	121 963	2 037	1,67
27	Radom	85 373	4 092	4,79
28	Rybnik	149 589	793	0,53
29	Rzeszów	171 925	10 670	6,21
30	Siedlce	56 227	749	1,33
31	Słupsk	54 504	1 299	2,52
32	Sosnowiec	127 126	802	0,63
33	Szczecin	154 560	1 447	0,94
34	Tomaszów Mazowiecki	87 409	1 050	1,2
35	Toruń	115 569	2 300	1,99
36	Wałbrzych	155 016	1 648	1,06
37	Warszawa I	163 933	937	0,57
38	Warszawa II	155 208	1 261	0,81
39	Warszawa III	146 799	1 304	0,89
40	Wrocław	182 518	1 999	1,1
41	Zabrze	146 714	720	0,49
42	Zielona Góra	77 487	1 048	1,35
W sumie		5 000 546	69 800	1,40

20. Raport z wykonania wyroku w sprawie Nieruchomości przeciwko Polsce przekazany 23 lipca 2014 r.

Opis sprawy

Nieruchomości Sp. z o.o., skarga nr 32740/06, wyrok z dnia 02/02/2010, ostateczny w dniu 02/05/2010.

Sprawa dotyczy naruszenia prawa dostępu do sądu z uwagi na odmowę sądu krajowego w kwestii zwolnienia z opłat sądowych w postępowaniu cywilnym (naruszenie art. 6 ust. 1 Konwencji).

Trybunał stwierdził, że sądy obydwu instancji oddaliły wniosek skarżącej spółki o zwolnienie z opłat sądowych, nie powołując się na żaden argument prawny czy ekonomiczny dający pewność, że właśnie ten wskaźnik, tj. kwota osiągniętego przychodu (a nie kwota osiągniętego dochodu, jak wskazywała skarżąca), jest wystarczający do zbadania sytuacji finansowej skarżącej.

Przy braku możliwości odtworzenia toku rozumowania, który doprowadził do tego, że polskie sądy oceniając sytuację finansową skarżącej oparły się na osiągniętym przez nią przychodzie, Trybunał uznaje, że postanowienia oddalające wniosek skarżącej spółki o zwolnienie od opłat sądowych można jedynie uznać za arbitralne.

Mając na uwadze ważne miejsce, jakie zajmuje prawo do sądu w społeczeństwie demokratycznym, Trybunał uznaje, że władze sądowicze nie zabezpieczyły prawidłowej równowagi pomiędzy z jednej strony interesem Państwa w pobieraniu opłat z tytułu rozpoznawania spraw, a z drugiej strony interesem skarżącej spółki w dochodzeniu jej roszczeń w sądach. Z powyższych przyczyn Trybunał uznał, że obowiązek uiszczenia przez skarżącą tak wysokiej opłaty sądowej stanowił nieproporcjonalne ograniczenie jej prawa dostępu do sądu.

I. Środki indywidualne

1. Słuszne zadośćuczynienie

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	3 000 euro	-	3 000 euro
Termin płatności: 02/08/2010		Wypłacono w dniu: 01/07/2010	

2. Środki indywidualne

Szkoda niematerialna, jaką skarżąca spółka poniosła w wyniku braku dostępu do sądu, została zrekomensowana przyznaniem słusznego zadośćuczynienia przez Trybunał. Skarżąca spółka wniosła także o przyznanie słusznego zadośćuczynienia za szkodę materialną, jednakże Trybunał nie stwierdził żadnego powiązania przyczynowo skutkowego pomiędzy tym wnioskiem a naruszeniem

w przedmiotowej sprawie. Wszelkie kolejne wnioski składane będą w ramach nowego systemu opłat (patrz: środki generalne).

W tych okolicznościach żadne dodatkowe środki indywidualne nie wydają się konieczne.

II. Środki generalne

Przedmiotowy wyrok nie kwestionuje ustawy z 2006 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych – ustawa ta jest zgodna z Konwencją. W celu uzyskania szczegółów należy sprawdzić Rezolucję CM/ResDH(2011)67 w sprawie *Kreuz Nr 1 oraz 11 a także inne sprawy przeciwko Polsce* (środki generalne wdrożone w sprawach dotyczących naruszenia prawa dostępu do sądu z uwagi na odmowę sądów krajowych w kwestii zwolnienia z opłat sądowych między 1994 r. a 2005 r.).

Przedmiotowa sprawa dotyczy pojedynczego zdarzenia i wynika na skutek jednostkowej decyzji sądu krajowego.

Wyrok w przedmiotowej sprawie został przetłumaczony na język polski i opublikowany na stronie Ministerstwa Sprawiedliwości (www.ms.gov.pl). Sędziowie są więc świadomi wydania przedmiotowego wyroku przez Trybunał. Z uwagi na to, że to właśnie sędziowie są podmiotami stosującymi Konwencję bezpośrednio – w sposób zgodny z wykładnią Trybunału – należy sądzić, że mogą uniknąć nowych, podobnych naruszeń.

W tych okolicznościach dodatkowe środki ogólne nie wydają się konieczne.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki o charakterze indywidualnym nie są konieczne w niniejszej sprawie oraz, że przyjęte środki o charakterze ogólnym będą wystarczające do stwierdzenia, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji w związku z naruszeniem art. 6 ust. 1 Konwencji.

21. Raport z wykonania wyroku w sprawie Plechanow przeciwko Polsce przekazany 12 czerwca 2014 r.

Opis sprawy

Plechanow, skarga nr 22279/04, wyrok z dnia 07/07/2009, ostateczny w dniu 07/10/2009.

Sprawa dotyczy pozbawienia prawa skarżących, tj. Pana Jerzego Plechanow, Pani Ariadny Plechanow oraz Pana Andrzeja Plechanow, do rzetelnego procesu sądowego ze względu na odmowę rozpoznania skargi kasacyjnej przez Sąd Najwyższy (naruszenie art. 6 konwencji), a także naruszenia ich prawa

własności z powodu pozbawienia skarżących ich prywatnych gruntów na mocy Dekretu z dnia 26 października 1945 r. o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m.st. Warszawy (dalej: Dekret z 1945 r.), bez odpowiedniego zadośćuczynienia (naruszenie art. 1 Protokołu Nr 1 do Konwencji).

Poprzednik prawny skarżących był właścicielem działki gruntu z budynkiem mieszkalnym, położonej w Warszawie. Skarżący są jego spadkobiercami. Na mocy Dekretu z 1945 r. wszystkie prywatne grunty przeszły na własność Gminy m.st. Warszawy.

Poprzednikowi prawnemu skarżących oraz samym skarżącym (w 1964 r.) odmówiono przyznania prawa własności czasowej do nieruchomości zgodnie z art. 7 Dekretu z 1945 r.

Ponadto, między 1975 r. a 1992 r. Skarb Państwa sprzedał osobom trzecim kilka mieszkań w budynku mieszkalnym (wraz z udziałami w części wspólnej i w prawie wieczystego użytkowania gruntu). W latach 1991, 1994 oraz 1995 Wojewoda Warszawski uznał, że w dniu 27 maja 1990 roku m. st. Warszawa z mocy prawa nabyło prawo własności do przedmiotowych działek gruntu i posadowionych na nich budynków (za wyjątkiem wcześniej sprzedanych mieszkań).

W dniu 30 listopada 1999 roku Samorządowe Kolegium Odwoławcze uznało decyzję z dnia 6 stycznia 1964 roku za nieważną w odniesieniu do części przedmiotowej nieruchomości. Kolegium nie mogło jednakże uchylić tej decyzji w odniesieniu do pozostałej części nieruchomości, ponieważ tytuł własności do 19 mieszkań oraz związane z nimi prawo użytkowania wieczystego gruntu zostały w międzyczasie sprzedane osobom trzecim.

W marcu 2000 roku skarżący wystąpili do Starosty Powiatu Warszawskiego i Prezydenta Warszawy o przyznanie im odszkodowania z tytułu sprzedaży wyżej wymienionych 19 mieszkań.

W dniu 9 czerwca 2000 roku Starosta Warszawski przekazał sprawę według właściwości do Samorządowego Kolegium Odwoławczego w Warszawie. W listopadzie i grudniu 2000 roku Kolegium wydało szereg decyzji dotyczących poszczególnych mieszkań, zawierających odmowę przyznania odszkodowania.

Dnia 21 grudnia 2000 roku skarżący, na podstawie Artykułu 160 Kodeksu postępowania administracyjnego, wnieśli do Sądu Okręgowego w Warszawie powództwo o odszkodowanie przeciwko gminie Warszawa-Centrum.

W dniu 21 marca 2002 r. Sąd Okręgowy w Warszawie oddalił ich powództwo. W wydanym orzeczeniu sąd potwierdził, że w wyniku decyzji z 1964 r. skarżący ponieśli szkodę, jednakże w konkluzji sąd stwierdził, iż stroną pozwaną powinien być Skarb Państwa, a nie gmina.

W dniu 19 czerwca 2002 roku pełnomocnik skarżących wniósł apelację. Dnia 11 kwietnia 2003 roku Sąd Apelacyjny w Warszawie oddalił apelację skarżących. Sąd podzielił argumenty sądu niższej instancji, stwierdzając, że stroną pozwaną o odszkodowanie powinien być Skarb Państwa, ponieważ następcą prawnym Rady Narodowej jest Wojewoda (organ administracji państwowej).

Skarżący wnieśli kasację. W dniu 10 grudnia 2003 roku Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia kasacji do rozpoznania. Orzeczenie zostało wydane w składzie jednoosobowym, na posiedzeniu niejawnym.

W dniu 8 marca 2004 roku skarżący wnieśli do Trybunału Konstytucyjnego skargę konstytucyjną, zarzucając naruszenie prawa do sądu i sprawiedliwego procesu z powodu wadliwego zastosowania Artykułu 393 Kodeksu postępowania cywilnego.

W dniu 19 lipca 2005 roku Trybunał Konstytucyjny umorzył postępowanie, jako podstawę podając, że tę samą kwestię zbadał już wcześniej w swoim wyroku z dnia 31 marca 2005 roku (SK 26/02).

Trybunał zauważa, że roszczenie skarżących zostało oddalone, gdyż – w ocenie sądów krajowych – nieprawidłowo wskazali oni pozwanego. Trybunał zauważa w tym kontekście dalej, że do sądów krajowych wpłynęła znaczna liczba spraw sądowych, takich jak wniesiona przez skarżących. Z uwagi na szereg poważnych reform administracyjnych, jakie zostały wprowadzone w Polsce w ciągu ostatnich pięćdziesięciu lat, na sądach spoczął obowiązek określenia organu odpowiedzialnego za przejęcie kompetencji organów istniejących poprzednio.

Trybunał dostrzega złożoność problemów, przed którymi stanęły sądy na skutek fundamentalnych zmian, jakie dokonały się w kompetencjach wielu różnych władz, zarówno na poziomie terytorialnym jak i państwowym. Niemniej jednak Trybunał uznaje, że przeniesienie na skarżących obowiązku ustalenia właściwego organu władzy w charakterze pozwanego i pozbawienie ich w ten sposób możliwości dochodzenia odszkodowania było wymogiem nieproporcjonalnym, który nie zapewniał sprawiedliwej równowagi pomiędzy interesem publicznym a prawami skarżących.

W opinii Trybunału, jeśli organ państwowy ponosi odpowiedzialność za powstałą szkodę, to pomoc w identyfikacji właściwego pozwanego tym bardziej należy do pozytywnych obowiązków Państwa.

Zdaniem Trybunału, wydaje się, że skarżący stali się ofiarami reform administracyjnych, niespójności orzecznictwa oraz braku pewności i spójności prawa w tym zakresie. Na skutek tego skarżący nie byli w stanie uzyskać należnego odszkodowania za poniesioną szkodę.

W świetle powyższego Trybunał stwierdza, że Państwo nie wypełniło swojego obowiązku podjęcia pozytywnych działań mających na celu zagwarantowanie skarżącym prawa do skutecznego korzystania ze swojego mienia, chronionego art. 1 Protokołu Nr 1, zakłócając tym samym "sprawiedliwą równowagę" pomiędzy wymogami interesu publicznego a koniecznością ochrony praw skarżących.

W konsekwencji Trybunał stwierdził, że nie doszło do naruszenia art. 1 Protokołu Nr 1 do Konwencji; Trybunał uznaje, że oddzielne badanie meritum sprawy na podstawie Artykułów 6 i 13 Konwencji nie jest konieczne.

Trybunał stwierdza, że kwestia zastosowania Artykułu 41 Konwencji odnośnie do szkody majątkowej i niemajątkowej nie jest jeszcze gotowa do rozstrzygnięcia.

I. Środki indywidualne

1. Słuszne zadośćuczynienie

Jak już wspomniano, Trybunał stwierdził, że kwestia zastosowania art. 41 Konwencji nie jest jeszcze gotowa do rozstrzygnięcia. W dniu 15 października 2013 r. Trybunał zdecydował o skreśleniu sprawy z listy spraw w części dotyczącej szkody majątkowej i niemajątkowej.

2. Środki indywidualne

Skarżący skorzystali z odszkodowawczego środka krajowego, które w wyroku z dnia 15/10/2013 został uznany przez Trybunał za wystarczający.

W dniu 27 kwietnia 2012 r. skarżący pozwali Skarb Państwa na podstawie art. 160 kodeksu postępowania administracyjnego (dalej: k.p.a.), żądając odszkodowania w wysokości 3 218 616 PLN. Postępowanie trwa.

W tych okolicznościach żadne dodatkowe środki indywidualne nie wydają się konieczne.

II. Środki generalne

1. Środki prawne

W przedmiotowej sprawie Trybunał w wyroku z dnia 15/10/2013 potwierdził, że wyrok z dnia 07/07/2009 został wykonany przez Polskę (§ 28 wyroku z dnia 15/10/2013).

W wyroku z dnia 07/07/2009, w odniesieniu do meritum sprawy, Trybunał stwierdził, że skarżący nie mieli możliwości otrzymania odpowiedniego odszkodowania za szkodę poniesioną na skutek naruszenia art. 1 Protokołu Nr 1 do Konwencji, ze względu na niespójność orzecznictwa sądów krajowych. Jednakże, po wydaniu wyroku, ta niespójność została usunięta; obecnie odszkodowania są skuteczne w podobnych sytuacjach (§ 15 wyroku z 15/10/2013).

Ponadto, Rząd pragnie przypomnieć, iż Trybunał nie kwestionował przepisów, które były podstawą decyzji wydawanych przez sądy krajowe – w szczególności art. 36 ust. 3 ustawy z dnia 10 maja 1990 r. *Przepisy wprowadzające ustawę o samorządzie terytorialnym i ustawę o pracownikach samorządowych* a także art. 160 k.p.a. Z tego powodu Trybunał nie podniósł braku formalnej legalności orzeczeń sądów krajowych.

2. Praktyka sądów krajowych

Jak już wspomniano, zgodnie z treścią wyroku z dnia 07/07/2009, główną przyczyną naruszenia Konwencji i jej Protokołu była niespójność z orzecznictwem Sądu Najwyższego, a także brak jednolitej interpretacji art. 160 k.p.a. Ta niespójność już nie ma miejsca.

W dniu 11 października 2012 r. Pełnomocnik Rządu poinformował Trybunał, że jednolite orzecznictwo Sądu Najwyższego potwierdziło, że środek prawny, z którego skorzystali skarżący, pozwolił na przyznanie odszkodowania za wszystkie sprzedane mieszkania (wyrok z dnia 13 kwietnia 2012 r., sygn. I CSK 402/11; uchwała z dnia 21 czerwca 2012, sygn. III CZP 28/12 a także wyroki z dnia 4 października 2012 r., sygn. I CSK 665/11 oraz I CSK 632/11).

W powyższych wyrokach Sąd Najwyższy przedstawił nową interpretację art. 160 k.p.a. oraz potwierdził skuteczność wytaczania powództw przeciwko Skarbowi Państwa o odszkodowanie.

3. Publikacja i rozpowszechnienie wyroku Trybunału

Należy wspomnieć, że oba wyroki Trybunału wydane w przedmiotowej sprawie zostały przetłumaczone na język polski i opublikowane na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości (www.ms.gov.pl). Ponadto, w 2011 r., przygotowana została specjalna publikacja zawierająca analizę orzecznictwa Trybunału w głównych sprawach dotyczących Polski – „*Standardy ochrony praw człowieka w prawie Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*”. Rozpowszechniono ją bezpłatnie wśród wszystkich sędziów oraz prokuratorów.

Od 2012 r. informacje dotyczące naruszeń Konwencji stwierdzonych przez Trybunał, w przedmiocie praktyki sądów krajowych, są przesyłane do właściwego prezesa sądu oraz prezesa sądu wyższej instancji, a także odpowiedniej prokuratury.

Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury w dalszym ciągu prowadzi działania mające na celu rozpowszechnienie orzecznictwa Trybunału wśród sędziów oraz prokuratorów, zarówno podczas szkolenia wstępnego jak i jego kontynuacji. Zwrócić należy uwagę na serię szkoleń o charakterze systemowym, które zostały rozpoczęte w 2012 r. Szkolenia te mają na celu przedstawienie sędziom i prokuratorom informacji o najczęstszych naruszeniach Konwencji stwierdzonych przez Trybunał w sprawach przeciwko Polsce w przedmiocie wymiaru sprawiedliwości. Projekt ten nadal się toczy; każdego roku, ok. 500-600 sędziów i prokuratorów bierze w nim udział. W przeciągu 5-7 lat wszyscy sędziowie i prokuratorzy sądów powszechnych powinni wziąć udział w takich szkoleniach.

W tych okolicznościach dodatkowe środki ogólne nie wydają się konieczne.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki o charakterze indywidualnym nie są konieczne w niniejszej sprawie oraz, że przyjęte środki o charakterze ogólnym będą wystarczające do stwierdzenia, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji.

22. Raport z wykonania wyroku w sprawie Polańscy przeciwko Polsce przekazany 19 grudnia 2014 r.

Opis sprawy

Polańscy, skarga nr 21700/02, wyrok z dnia 07/07/2009, ostateczny w dniu 07/10/2009.

Sprawa dotyczy naruszenia prawa skarżącego do poszanowania jego mienia spowodowanego opóźnieniem w wypłacie odszkodowania za wywłaszczony grunt przeznaczony na poszerzenie drogi wojewódzkiej (naruszenie art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji).

Skarżący mieli podstawy do wystąpienia z roszczeniem o odszkodowanie za utratę własności co najmniej od dnia wejścia w życie ustawy Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną (Dz. U. z 1998r., Nr 133, poz.872 ze zm.), dalej „p.u.r.a.p.”, w dniu 28 października 1998 r. (§72 wyroku Trybunału).

Wypłata odszkodowania nie nastąpiła jednak aż do września 2007 r. Opóźnienie było spowodowane z jednej strony przepisami p.u.r.a.p., które wymagały wniesienia wniosku o odszkodowanie po 1 stycznia 2001 r., a z drugiej brakiem odpowiednich działań władz odpowiedzialnych za ustalenie wysokości przysługującego odszkodowania i wypłatę ustalonego odszkodowania, co zostało usprawiedliwione brakiem środków finansowych.

Trybunał stwierdził, że brak środków finansowych nie może usprawiedliwiać opóźnień w wywiązywaniu się z obowiązków przez władze publiczne. Ponadto, skarżący nie otrzymali żadnej rekompensaty za szkody doznane na skutek opóźnienia wypłaty. W związku z tym, Trybunał stwierdził naruszenie art. 1 protokołu nr 1 do Konwencji.

I. Środki indywidualne

1. Słuszne zadośćuczynienie

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	7 000 EUR	334 EUR	7 334 EUR
Wypłata do 07/01/2010		Wypłacono w dniu 04/12/2009	

2. Środki indywidualne

Odszkodowanie za wywłaszczone mienie zostało wypłacone skarżącym we wrześniu 2007 r. Ponadto, Trybunał przyznał skarżącym słuszne zadośćuczynienie za szkody niematerialne.

W tych okolicznościach żadne dodatkowe środki indywidualne nie wydają się konieczne.

II. Środki generalne

1. Ogólne informacje o stanie prawnym

Według wyroku Trybunału skarżący utracili własność gruntu na rzecz Skarbu Państwa, na cel poszerzenia drogi wojewódzkiej.

Wywłaszczenie gruntu na poczet budowy drogi może nastąpić na podstawie poniższych przepisów:

- nabycie własności gruntu na podstawie art. 73 ust. 1 p.u.r.a.p. (dotyczący nieruchomości pozostających w dniu 31 grudnia 1998 r. we władaniu Skarbu Państwa lub jednostek samorządu terytorialnego, lecz które nie stanowiły ich własności, a zostały zajęte pod drogi publiczne; z dniem 1 stycznia 1999 r. nieruchomości te stają się z mocy prawa własnością Skarbu Państwa lub właściwych jednostek samorządu terytorialnego za odszkodowaniem). Sytuacja ta miała miejsce w sprawie *Polańscy przeciwko Polsce*;
- przejęcie własności gruntu przeznaczonego na drogi publiczne na skutek scalenia i podziału zgodnie z art. 98 ust. 3 oraz art. 106 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2010 r., Nr 102, poz. 651 ze zm., dalej „u.g.n.”);
- przejęcie własności przeznaczonej na drogi publiczne i wypłata odszkodowania na podstawie ustawy z dnia 10 kwietnia 2003 r. o szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie dróg publicznych (Dz. U. z 2013 r., poz. 687, dalej specustawa drogowa);
- przejęcie własności pod realizację inwestycji drogowych na podstawie ustawy z dnia 7 września 2007 r. o przygotowaniu finałowego turnieju Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej UEFA EURO 2012 (Dz. U. z 2010 r. Nr 26, poz. 133).

Co do zasady, podstawę ustalenia wysokości odszkodowania stanowi wartość rynkowa nieruchomości. Szczegóły ustalania wysokości odszkodowania za wywłaszczone grunty zawarte są w odpowiednich ustawach.

W sprawie *Polańscy przeciwko Polsce* podstawę ustalenia wysokości odszkodowania stanowiła wartość nieruchomości według stanu z dnia wejścia w życie ustawy p.u.r.a.p. (tj. 29 października 1998 r.). Ustawa ta przewiduje, że ustalenie i wypłata odszkodowania następuje jedynie na wniosek byłego właściciela, złożony w terminie zawitym od dnia 1 stycznia 2001 r. do dnia 31 grudnia 2005 r., zaś warunkiem wypłaty odszkodowania było potwierdzenie faktu przejścia nieruchomości na rzecz zarządcy drogowego na mocy deklaratoryjnej decyzji właściwego miejscowo wojewody, która stanowi również podstawę ujawniania przejścia tego prawa w księdze wieczystej.

Ponadto, w dniu 26 maja 2006 r. Sąd Najwyższy (sygn. akt III CZP 19/06) stwierdził, że art. 73 ustawy p.u.r.a.p. nie wyłączał możliwości wnoszenia o odszkodowanie za tzw. pozaumowne korzystanie z gruntu za okres przed 1 stycznia 1999 r.

2. Przyczyny opóźnienia w wypłacie odszkodowania

Źródłem naruszenia art. 1 Protokołu Nr 1 do Konwencji w przedmiotowej sprawie było wspomniane opóźnienie w wypłacie odszkodowania, powstałe z dwóch powodów:

1. Brzmienie odpowiedniego przepisu (tj. art. 73 ust. 4 ustawy p.u.r.a.p.), które przewidywało możliwość zażądania odszkodowania nie wcześniej niż 1 stycznia 2001 r.;
2. Opóźnienie w wypłacie odszkodowania było spowodowane niewłaściwą praktyką odpowiednich organów po dniu 1 stycznia 2001 r. (gdy przyznanie odszkodowania było już formalnie możliwe, lecz nie zostało wypłacone z powodu bezczynności organów administracji, co zostało uzasadnione brakiem środków finansowych).

Obecnie (w odniesieniu do spraw wszczętych po 31 grudnia 2005 r.) nie istnieją podstawy prawne dla opóźnień w wypłacie odszkodowania.

3. Środki powzięte w celu wyeliminowania problemu opóźnień w wypłacie spowodowanych bezczynnością organów

A) Decyzja administracyjna jako podstawa prawna wypłaty odszkodowania

Odszkodowanie za grunty przejęte w sposób określony w wyżej wspomnianym art. 73 ust. 1 ustawy p.u.r.a.p., w myśl ust. 4 powołanego artykułu, jest ustalane i wypłacane według zasad i trybu określonych w przepisach o odszkodowaniu za wywłaszczone nieruchomości, tj. na podstawie przepisów ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami. Podstawą wypłaty odszkodowania jest więc decyzja administracyjna, wydana w pierwszej instancji przez właściwego miejscowo starostę, który wykonuje zadania z zakresu administracji rządowej (art. 129 ust. 1 i 5 ustawy o gospodarce nieruchomościami).

W sytuacji, w której nieotrzymanie odszkodowania spowodowane jest brakiem możliwości uzyskania ostatecznej decyzji odszkodowawczej, stronie przysługuje (zgodnie z art. 37 § 1 kodeksu postępowania administracyjnego (Dz.U. 2013, poz. 267) z 14 czerwca 1960 r.) wniesienie zażalenia do organu wyższego stopnia lub wezwanie do usunięcia naruszenia prawa z powodu niezłażenia sprawy w terminie określonym w art. 35., w przepisach szczególnych, ustalonych w myśl art. 36 lub z powodu przewlekłości postępowania. Zgodnie z art. 37 § 2, organ wymieniony w § 1, uznając zażalenie za uzasadnione, stwierdza jednocześnie, czy niezłażenie sprawy w terminie miało miejsce z rażącym naruszeniem prawa. Powyższe uprawnienia przysługują także w stosunku do sądów administracyjnych (art. 54 § 3 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi, dalej p.p.s.a.).

W przypadku stwierdzenia, że brak wydania decyzji odszkodowawczej wiązał się z rażącym naruszeniem prawa, strona może zażądać naprawienia poniesionej szkody przed sądem powszechnym na zasadach art. 417¹ § 3 kodeksu cywilnego z dnia 23 kwietnia 1964 r. (Dz.U. 2014, poz. 121).

Ponadto, w myśl art. 154 § 4 ustawy p.p.s.a., osobie, która poniosła szkodę z powodu niewykonania orzeczenia sądu, przysługuje roszczenie o odszkodowanie na zasadach zawartych w kodeksie cywilnym. § 5 powołanego przepisu przewiduje specjalną procedurę składania wniosku o odszkodowanie, gdyż decyzja o przyznaniu odszkodowania podejmowana jest przez organ, który nie wykonał orzeczenia sądu. Jeżeli organ nie wypłaci odszkodowania w terminie 3 miesięcy od daty złożenia wniosku o odszkodowanie, uprawniona strona może wnieść powództwo do sądu powszechnego.

Jeżeli w systemie prawnym występuje podstawa do wypłacenia odszkodowania – w formie ostatecznej decyzji odszkodowawczej, a powodem niewypłacenia odszkodowania jest opóźnienie zobowiązanego do wypłaty organu, uprawniona strona może zażądać należnego odszkodowania, a także odsetek za spóźnienie w wypłaceniu należności, przed sądem powszechnym na podstawie przepisów kodeksu cywilnego.

Art. 132 ustawy o gospodarce nieruchomościami przewiduje:

Art. 132. 1. Zapłata odszkodowania następuje jednorazowo, w terminie 14 dni od dnia, w którym decyzja o wywłaszczeniu podlega wykonaniu, z zastrzeżeniem ust. 1a i 1b.

1a. W sprawach, w których wydano odrębną decyzję o odszkodowaniu, zapłata odszkodowania następuje jednorazowo w terminie 14 dni od dnia, w którym decyzja o odszkodowaniu stała się ostateczna.

(...)

2. Do skutków zwłoki lub opóźnienia w zapłacie odszkodowania stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu cywilnego.

B) Obowiązek wypłaty odszkodowania przez organy państwowe

Przepisy kodeksu postępowania administracyjnego wyraźnie precyzują terminy, w których sprawa administracyjna powinna być załatwiona (art. 35 ust. 1 -3). Zgodnie z ust. 5 wyżej cytowanego artykułu, do terminów załatwienia sprawy administracyjnej nie wlicza się terminów przewidzianych w przepisach prawa dla dokonania określonych czynności, okresów zawieszenia postępowania oraz okresów opóźnień spowodowanych z winy strony albo z przyczyn niezależnych od organu. Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju przyznaje, że brak środków finansowych nie może usprawiedliwiać opóźnień w wykonaniu ustawowych obowiązków organu państwowego.

Jednakże, władze przyznają, że istnieją sytuacje, w których przedłuża się procedurę wydawania ostatecznej decyzji odszkodowawczej przez podmioty prawa publicznego, np. poprzez składanie skarg na orzeczenia wydane na podstawie art. 73 ust. 1 p.u.r.a.p., które są niezbędne do wszczęcia procedury odszkodowawczej, nawet gdy nie kwestionuje się przesłanek przeniesienia własności gruntów na rzecz Skarbu Państwa lub odpowiedniej jednostki samorządu; innym przykładem jest składanie wniosków o ustalenie nieważności decyzji i uchylenia jej wykonania.

Zasada załatwiania spraw z zakresu administracji publicznej bez zbędnej zwłoki wywodzi się bezpośrednio z przepisów procedury administracyjnej i prawa cywilnego – dlatego też, zasada ta poparta jest przez cały system prawa krajowego. Ponadto, w każdej sprawie, stronie niezadowolonej z działania organów przysługuje szereg ochronnych środków prawnych, zwłaszcza skarga na bezczynność organu. W każdej sprawie, kontrola sprawowana jest przez niezależny sąd administracyjny.

4. Rozpowszechnianie i działania informacyjne

Naruszenia wykryte w tej sprawie wynikły ze szczególnych okoliczności związanych z ustawowym wywłaszczeniem prywatnej własności, które wcześniej pozyskano na budowę drogi publicznej, na mocy ustawy o gospodarce nieruchomościami. Naruszenia te dotyczyły terminu zawitego, tj. okresu od 1 stycznia 2001 r. do 31 grudnia 2005 r., w którym osoba pozbawiona własności mogła dochodzić odszkodowania, oraz braku odpowiednich działań władz krajowych.

Kwestie związane z przewlekłością postępowania administracyjnego badane są przez Komitet Ministrów w związku ze sprawami z grupy Fuchs.

Ponadto, zdaniem Rządu, w celu zapobiegnięcia podobnym naruszeniom w przyszłości, duże znaczenie mają działania szkoleniowe i informacyjne, na które składałaby się głównie dystrybucja wyroku wśród właściwych podmiotów krajowych.

W rezultacie, w celu uniknięcia dalszych naruszeń podobnych do zaistniałego w sprawie *Polańscy przeciwko Polsce* rozpowszechnienie wyroku Trybunału oraz szkolenia dla urzędników administracji wydają się być środkami wystarczającymi

W związku z powyższym Rząd pragnie poinformować, że wyrok Trybunału został przetłumaczony na język polski i przesłany do właściwego ministerstwa, którym w tamtym czasie było Ministerstwo Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej, oraz do Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad w celu przekazania go do wszystkich Dyrekcji Okręgowych Dróg Publicznych.

Wyrok został także przesłany do Powiatowego Zarządu Dróg w Żywcu oraz do Starosty Powiatu Żywieckiego.

Ponadto, w 2010 r. właściwe ministerstwo, którym w tamtym czasie było Ministerstwo Infrastruktury, przygotowało broszurę pt. „Odszkodowania za nieruchomości przeznaczone na cele inwestycji liniowych”, która została uaktualniona w 2012 r. i jest dostępna pod adresem: https://www.mir.gov.pl/Budownictwo/Gospodarka_nieruchomosciami/Odszkodowania_za_nieruchomosci/Documents/Odszkodowania_za_nieruchomosci.pdf

5. Szkolenia dla urzędników administracji publicznej i lokalnej

W kontekście wykonywania wyroków Trybunału dotyczących działań administracji publicznej i lokalnej warto wspomnieć o inicjatywie Pełnomocnika Rządu zorganizowania szkoleń dla urzędników administracji.

Pierwsza seria takich szkoleń została przeprowadzona przez reprezentantów Pełnomocnika Rządu we współpracy z Ministerstwem Administracji i Cyfryzacji w grudniu 2013 r. Odbyły się szkolenia z rozpowszechniania Konwencji i orzecznictwa Trybunału wśród urzędników administracji lokalnej.

Ponadto informacje o szkoleniach wraz z inicjatywą do przedstawiania sugestii organom administracji są dostępne na stronie internetowej Ministerstwa Spraw Zagranicznych: http://www.msz.gov.pl/pl/polityka_zagraniczna/europejski_trybunal_praw_czlowieka/aktualnosci/szkolenie_nt__standardow_praw_czlowieka_dla_pracownikow_urzedow_wojewodzkich

W tych okolicznościach żadne dodatkowe środki generalne nie wydają się konieczne.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uznaje, że dalsze środki indywidualne nie są konieczne w niniejszej sprawie oraz, że przyjęte środki generalne będą wystarczające, aby uznać, że Polska wywiązała się ze zobowiązań wynikających z art. 46 § 1 Konwencji.

23. Raport z wykonania wyroku w sprawie Potomska i Potomski przeciwko Polsce przekazany 18 września 2014 r.

Opis sprawy

Potomski i Potomska, skarga nr 33949/05, wyrok z dnia 29/03/2011, ostateczny w dniu 29/06/2011.

W dniu 14 listopada 1974 r. skarżący nabyli od Państwa nieruchomość, którą sklasyfikowano jako działkę rolną. Skarżący zamierzali wybudować w tym miejscu dom oraz warsztat.

W dniu 4 maja 1987 r. Wojewódzki Konserwator Zabytków w Koszalinie wydał decyzję o wpisaniu własności skarżących do rejestru zabytków z uwagi na istniejący na nieruchomości dawny cmentarz żydowski. Skarżący zostali powiadomieni o zakresie ich obowiązków wynikających z ustawy o ochronie dóbr kultury i muzeach z 1962 r. Zakazano im realizowania jakichkolwiek inwestycji na terenie ich własności bez zgody Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Skarżący nie odwołali się od tej decyzji.

W dniu 30 maja 1988 r. skarżący złożyli wniosek do Wojewody Koszalińskiego o zamianę ich nieruchomości na działkę, na której byłaby możliwa budowa domu, niestety bezskutecznie.

Od 1988 r. skarżący kilkakrotnie zwracali się do lokalnych władz o przyznanie im alternatywnej działki, także bez skutku. Bezskuteczne okazały się także próby wywłaszczenia nieruchomości skarżących.

W bliżej niesprecyzowanym dniu, w 2000 r. skarżący zwrócili się pismem do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, w którym przedstawili swój problem. Sprawą pisma zajął się Narodowy Konserwator Zabytków.

W dniu 1 sierpnia 2000 r. Narodowy Konserwator Zabytków powiadomił skarżących, iż organem właściwym dla rozpatrzenia ich sprawy jest starostwo powiatowe w Sławnie. Ponadto, Wojewódzki Konserwator Zabytków mógł zwrócić się do starostwa o rozpoczęcie kolejnego procesu o wywłaszczenie, co także nie rozwiązało problemu.

W dniu 14 sierpnia 2003 biuro starostwa w Sławnie przekazało skarżącym wiadomość, iż istnieje możliwość dokonania zamiany ich działki na nieruchomość usytuowaną w miejscowości Rusko, gdzie mieszkali. Proponowana posesja była przeznaczona przez lokalny plan zagospodarowania przestrzennego do świadczenia usług lub budownictwa mieszkaniowego. W liście z dnia 22 sierpnia 2003 r. skarżący odmówili wzięcia udziału w wymianie, ponieważ proponowana działka nie spełniała ich oczekiwań. Zaznaczyli, iż ich zdaniem lepszym rozwiązaniem jest wywłaszczenie.

W dniu 30 września 2003 r. Starosta powiatu Sławno zawiadomił Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o niepowodzeniu podjętych negocjacji w sprawie dokonania wymiany gruntów. Zaznaczył, że jego zdaniem jedynym rozwiązaniem jest przeprowadzenie wywłaszczenia własności skarżących zgodnie z artykułem 6 ustawy ust. 5 o gospodarce nieruchomościami z 1997 r. Wywłaszczenie mogłoby się również odbyć na podstawie ustawy o ochronie dóbr kultury z 1962 r. z inicjatywy Starosty lub Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Jednakże, Starosta nie dysponował koniecznymi środkami w celu wypłaty zadośćuczynienia w przypadku wywłaszczenia. Starosta poinformował Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, że możliwe byłoby rozpoczęcie przez niego procesu wywłaszczenia, jeżeli otrzymałby ze strony Konserwatora dodatkowe środki, odpowiednie w celu wypłaty zadośćuczynienia skarżącym.

W kwietniu 2005 r. Wojewoda Zachodniopomorski poinformował Starostę Sławieńskiego o braku możliwości przydzielenia dodatkowych środków finansowych przeznaczonych na zakup własności skarżących. 14 października 2005 r. Starosta powiatu Sławno zawiadomił skarżących o tej decyzji, która oznaczała, iż w zaistniałej sytuacji nie ma możliwości rozwiązania sprawy dotyczącej ich własności.

Trybunał odnotował, że decyzja z roku 1987 nie pozbawiła skarżących własności, ale ograniczyła jej zakres użytkowania w istotny sposób. Jednakże władze nie wywłaszczyły nieruchomości, ani nie przydzieliły alternatywnej nieruchomości skarżącym.

Trybunał przyznał, że przedmiotowa ingerencja przewidziana była przez ustawę, a konkretnie przez przepisy ustawy o ochronie dóbr kultury z 1962 r. Ponadto, ograniczenie to miało na celu ochronę dóbr kultury kraju, co stanowi cel prawnie uzasadniony.

Zdaniem Trybunału, najbardziej odpowiednim środkiem w okolicznościach przedmiotowej sprawy byłoby wywłaszczenie nieruchomości z wypłaceniem odszkodowania lub zaoferowania odpowiedniej alternatywnej działki. Jednakże jak zauważył Trybunał, zgodnie z krajowymi przepisami rola skarżących ograniczała się do składania wniosków o rozpoczęcie procedur wywłaszczeniowych. Wnioski te nie miały wiążącego skutku w stosunku do władz, które posiadały dyskrecjonalność w tym zakresie.

W odniesieniu do poprzedzających czynników, Trybunał uznał, że z powodu tego, iż skarżący nie mieli możliwości zmuszenia Państwa do wykonania procedury wywłaszczenia, ich pozycja w stosunku do władz była zdecydowanie niekorzystna.

Z tego powodu Trybunał uznał, że słuszną równowagę między potrzebami interesu powszechnego a wymogami ochrony prawa do poszanowania mienia została naruszona i skarżący musieli ponieść nadmierny indywidualny ciężar, co spowodowało naruszenie Art. 1 Protokołu Nr 1 do Konwencji.

I. Środki indywidualne

Gdy wyrok Trybunału stał się ostateczny w 2011 roku, Pełnomocnik Rządu wniósł do Prezesa Rady Ministrów o rozstrzygnięcie, który resort jest właściwy do jego wykonania. Zgodnie z decyzją Premiera, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego był resortem właściwym do realizacji wyroku Trybunału.

Następnie, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego rozpoczęło negocjacje ze skarżącymi. Negocjacje te miały na celu zawarcie ugody pomiędzy stronami.

Niestety powyższe negocjacje nie przyniosły rezultatu. Z tego powodu Pełnomocnik Rządu, piśmem z dnia 30 czerwca 2012 r. poinformował Trybunał o tym, że stronom nie udało się zawrzeć ugody w terminie ustalonym przez Trybunał. Pełnomocnik Rządu poinformował także, że Rząd nie może zaakceptować ugody na zasadach proponowanych przez skarżących.

We wspomnianym piśmie Pełnomocnik Rządu zwrócił się także do Trybunału z prośbą o zaakceptowanie stanowiska Rządu dotyczącego roszczeń skarżących w związku ze słusznym zadośćuczynieniem, wywodzącym się z art. 41 Konwencji. Z tego powodu, w odniesieniu do środków indywidualnych, Rząd oczekuje na wyrok Trybunału.

Z racji tego, że wyrok Trybunału nie został jeszcze ogłoszony, Rząd spotkał się z adwokatem skarżących w dniu 6 czerwca 2014 r. Strona rządowa podtrzymała swoją początkową propozycję, opiewającą na 5000 EUR z tytułu słusznego zadośćuczynienia za szkodę niematerialną. Strona podniosła także, iż punktem wyjścia do negocjacji związanych z wypłatą słusznego zadośćuczynienia za szkodę materialną jest kwota 60 000 PLN (ok. 14 200 EUR). Kwota ta wynika z opinii biegłych. Propozycja strony rządowej została odrzucona przez adwokata skarżących, który stwierdził, że całkowita kwota słusznego zadośćuczynienia zarówno za szkodę niematerialną jak i za szkodę materialną powinna wynosić 200 000 PLN (ok. 47 500 EUR), waloryzowana na poziomie 10%. Spotkanie zakończyło się spisaniem protokołu.

Strona rządowa pragnie powtórzyć, iż skarżący nigdy nie podnosili możliwości wykorzystania nieruchomości w inny sposób niż wybudowanie domu (nigdy też nie rozpoczęli budowy domu, nawet w okresie ponad 10 lat przed zarejestrowaniem nieruchomości jako zabytek), np. biwakowanie, mała restauracja, itd.

II. Środki generalne

1. Możliwe zmiany w prawie

W odniesieniu do środków generalnych, Rząd jest zdania, że wprowadzenie powszechnej formuły odszkodowawczej nie jest odpowiednim rozwiązaniem.

Tylko w nielicznych przypadkach związanych ze wpisaniem nieruchomości do rejestru zabytków, powstaje takie ograniczenie użytkowania własności, które wyklucza jakąkolwiek formę wykorzystania nieruchomości. W większości przypadków, swobodne korzystanie z nieruchomości ograniczone jest wyłącznie w pewnym stopniu, który jest zrekompensowany możliwością uzyskania dotacji w celu przeprowadzenia konserwacji lub robót budowlanych.

Ponadto, należy zaznaczyć, że wprowadzenie powszechnej formuły odszkodowawczej może mieć negatywny wpływ na funkcjonowanie systemu ochrony zabytków w Polsce, ponieważ odszkodowanie mogłoby być wypłacane wyłącznie jednorazowo. Taka formuła nie zagwarantuje odpowiedniej ochrony zabytków. Ponadto, wprowadzenie takiej formuły zastąpiłoby obecny system dotacji celowych dla właścicieli zabytków.

Z tego powodu, w opinii Rządu właściwym sposobem wykonania środków generalnych w sprawie *Potomski i Potomska przeciwko Polsce* powinno być wprowadzenie zmiany do art. 50 *ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* z dnia 23 lipca 2003 r.

Obecnie wywłaszczenie zabytku jest możliwe tylko po wydaniu decyzji przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w sytuacji, gdy występuje zagrożenie dla zabytku, a wywłaszczenie jest jedynym sposobem, aby ocalić zabytek. Dlatego też, art. 50 *ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* powinien być zmieniony w taki sposób, aby umożliwić składanie wniosków o wywłaszczenie także właścicielom zabytków.

W sytuacji, gdy takie rozwiązanie zostałoby przyjęte przez Komitet Ministrów, Rząd złożyłby projekt nowelizacji do wspomnianej ustawy.

2. Tłumaczenie i rozpowszechnienie wyroku Trybunału

Wyrok został przetłumaczony na język polski; jego tłumaczenie zostanie opublikowane zarówno na stronie Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, jak i na stronie Ministerstwa Sprawiedliwości.

III. Wnioski pozwanego państwa

W odniesieniu do środków indywidualnych, Rząd oczekuje na wyrok Trybunału, ale jednocześnie jest gotowy, by kontynuować negocjacje ze skarżącymi. W odniesieniu do środków generalnych, Rząd ma nadzieję, że Komitet Ministrów je zaakceptuje.

24. Raport z wykonania wyroku w sprawie Przymyk przeciwko Polsce przekazany 5 września 2014 r.

Opis sprawy

Przymyk, skarga nr 22426/11, wyrok z dnia 17/09/2013, ostateczny w dniu 17/12/2013

Sprawa dotyczy proceduralnego naruszenia art. 2 Konwencji z powodu braku skutecznego, niezwłocznego oraz sprawnego śledztwa, które umożliwiłoby obciążenie oraz skazanie przestępców.

Postępowanie karne, które rozpoczęło się w 1983 r., prowadzone było przeciwko funkcjonariuszom dawnej Milicji Obywatelskiej, która oskarżona była w związku z zabójstwem syna skarżącego – Grzegorza Przymyka. Matka ofiary, Barbara Sadowska, była w tamtym czasie dobrze znaną działaczką opozycji. Funkcjonariusze zostali oskarżeni o pobicie ofiary ze skutkiem śmiertelnym. W wyniku postępowania funkcjonariusze zostali uniewinnieni w 1984 r.

W dniu 29 czerwca 1990 r. Sąd Okręgowy w Warszawie wznowił postępowanie i uchylił wyrok uniewinniający uznając, że pierwotnie prowadzone postępowanie było wadliwe, zasadniczo ze względu na fakt fałszowania dowodów przez władze oraz istotne błędy w ocenie dowodów przez sąd. Sąd nakazał prokuraturze ponowne przeprowadzenie dochodzenia.

W dniu 29 czerwca 1991 r. wydano akt oskarżenia przeciwko funkcjonariuszom milicji (I.K. oraz dwóm innym) przed Sądem Okręgowym w Warszawie. Jednakże w dniu 4 listopada 1991 r. sąd ten zwrócił sprawę do prokuratury, stwierdzając, że zaistniały poważne braki w postępowaniu.

W dniu 25 marca 1993 r. prokuratura złożyła w Sądzie Okręgowym w Warszawie akt oskarżenia przeciwko I.K. i dwóm innym byłym funkcjonariuszom milicji, A.D. i K.O.. W toku postępowania skarżący miał status oskarżyciela posiłkowego.

Do dnia 22 maja 1995 r., kiedy odbył się pierwszy termin rozprawy, w sprawie nie podejmowano żadnych działań. Wyrokiem z dnia 4 kwietnia 1997 r. Sąd Okręgowy w Warszawie uniewinnił jednego z oskarżonych i skazał dwóch pozostałych. Wszystkie strony postępowania, w tym skarżący, złożyły apelację od wyroku.

W dniu 22 maja 1998 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie uchylił wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania. Skarżący i A.D. wniósł skargę kasacyjną do Sądu Najwyższego. Sąd Najwyższy odrzucił obie skargi. Wznowiono postępowanie przeciwko I.K. W dniu 19 czerwca 2000 r. Sąd Okręgowy w Warszawie uniewinnił I.K. W dniu 17 stycznia 2001 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie utrzymał w mocy wyrok uniewinniający. Sąd stwierdził, że przestępstwo zarzucane I. K. uległo przedawnieniu w dniu 1 stycznia 2000 r.

W dniu 12 września 2001 r. Sąd Najwyższy uchylił wyrok z dnia 17 stycznia 2001 r. i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania. Sąd uznał, że Sąd Apelacyjny błędnie zinterpretował przepisy kodeksu odnośnie przedawnienia odpowiedzialności karnej.

W dniu 29 stycznia 2002 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie, po ponownym rozpoznaniu sprawy, uchylił wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 19 czerwca 2000 r. uniewinniający I. K., a następnie przekazał sprawę do ponownego rozpoznania.

W dniu 19 stycznia 2004 r. Sąd Okręgowy w Warszawie uniewinnił I. K. Prokurator i skarżący wnieśli apelacje.

Wyrokiem z dnia 16 czerwca 2004 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie uwzględnił obie apelacje, uchylił wyrok uniewinniający i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania. Proces zaczął się na nowo w dniu 29 listopada 2004 r. i trwał cztery lata.

W dniu 27 maja 2008 r. Sąd Okręgowy w Warszawie uznał I. K. winnym zarzucanych czynów. Wyrok został zaskarżony przez obronę. W dniu 14 grudnia 2009 r. Sąd Apelacyjny uchylił wyrok sądu pierwszej instancji i umorzył postępowanie, stwierdzając, że przestępstwo uległo przedawnieniu w dniu 1 stycznia 2005 r. W dniu 2 lutego 2010 r. Prokurator Generalny, którym w owym czasie był Minister Sprawiedliwości, złożył kasację dotyczącą kwestii prawnych. Orzeczeniem z dnia 28 lipca 2010 r. Sąd Najwyższy oddalił kasację.

W wyroku Trybunał stwierdził, że zobowiązanie do ochrony prawa do życia na podstawie artykułu 2 Konwencji w połączeniu z ogólnym obowiązkiem Państwa wynikającym z artykułu 1 Konwencji wymaga, w sposób dorozumiany, przeprowadzenia skutecznego oficjalnego dochodzenia w sytuacji, gdy osoby fizyczne zostały zabite na skutek użycia siły.

Trybunał wielokrotnie stwierdzał, że wymogi proceduralne artykułu 2 (i 3) Konwencji wykraczają poza etap wstępnego dochodzenia wtedy, gdy – jak w niniejszej sprawie – dochodzenie prowadzi

do wszczęcia postępowania przed sądami krajowymi: postępowanie jako całość, włącznie z etapem postępowania sądowego, musi spełniać wymagania w zakresie zakazu wytyczonego przez artykuł 2. Powyższe oznacza, że krajowe władze sądowe nie mogą pod żadnym pozorem być gotowe dopuścić, by zadane cierpienia fizyczne lub psychiczne pozostały bez kary.

Trybunał zauważa, że w pięciu przypadkach wyroki zostały uchylone, a sprawa przekazana do ponownego rozpoznania. Trybunał uważa, że przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania jest zwykle powodowane błędami sądów niższej instancji, a powtórzenie takiego rozstrzygnięcia w ramach jednego postępowania odślania poważną słabość działania systemu sądowego.

W ocenie okoliczności niniejszej sprawy Trybunał nie może pominąć faktu, iż Sąd Najwyższy w finałowym wyroku wydanym w sprawie uznał, że sposób prowadzenia przedmiotowej sprawy przez sądy krajowe należy określić jako porażkę wymiaru sprawiedliwości. Trybunał w pełni podziela tę opinię.

W konsekwencji Trybunał uznaje, że nie będąc wystarczająco surowym, system karny zastosowany w niniejszej sprawie nie był w wystarczającym stopniu skuteczny, by przyczynić się do rozliczenia ze spuścizną totalitarnej przeszłości lub skutecznie zapobiegać niezgodnym z prawem czynom podobnym do czynów będących przedmiotem skargi skarżącego. W szczególnych okolicznościach niniejszej sprawy Trybunał dochodzi zatem do wniosku, że przebieg postępowania karnego nie stanowił odpowiedniego zadośćuczynienia skarżącemu za naruszenie zasady określonej artykułem 2 Konwencji. Doszło zatem do naruszenia tego przepisu w jego części proceduralnej.

I. Środki indywidualne

1. Słuszne zadośćuczynienie

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	20 000 euro	-	20 000 euro
Termin płatności: 21/03/2014			Wyplacono w dniu: 28/02/2014

2. Środki indywidualne

Z uwagi na to, że wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 14 grudnia 2009 r. był ostateczny – a więc nastąpiło prawomocne zakończenie postępowania – nie istnieją podstawy do wznowienia postępowania; nie istnieje także możliwość powzięcia jakichkolwiek działań prawnych w celu zakwestionowania wyroku.

Ponadto, art. 524 § 3 kodeksu postępowania karnego przewiduje, że nie jest możliwe uwzględnienie skargi kasacyjnej przeciwko oskarżonemu po okresie 6 miesięcy od daty uprawomocnienia się decyzji.

W tych okolicznościach żadne dodatkowe środki indywidualne nie wydają się konieczne.

II. Środki generalne

Wyrok Trybunału dotyczy dwóch aspektów naruszenia ochrony proceduralnej zawartej w art. 2 Konwencji. Jednym z nich jest przewlekłość postępowania, drugi z kolei dotyczy błędów popełnionych przez władze, a także merytorycznego zbadania sprawy.

W celu zapobieżenia podobnym naruszeniom w przyszłości, władze podjęły szereg działań, w tym zmiany w prawie, a także zmianę praktyki organów państwowych.

1. Zmiany w prawie

a. Zmiany mające na celu przyspieszenie postępowania przygotowawczego i sądowego

Środki generalne dotyczące długości postępowania karnego, w szczególności obszerna nowelizacja kodeksu postępowania karnego, zostały przedstawione w kontekście grupy spraw *Kudła* (nr skargi 30210/96).

Ponadto, problem przewlekłości postępowania sądowego, a także opóźnień w dochodzeniu w sprawie zarzutów naruszenia praw człowieka chronionych art. 2 i 3 Konwencji, w przypadku złego traktowania przez Policję, jest obecnie badana przez Komitet Ministrów w ramach grupy spraw *Dzwonkowski*.

2. Środki mające na celu zmianę praktyki organów krajowych

Trybunał wskazał na szereg błędów popełnionych przez organy krajowe w kontekście przedmiotowej sprawy. W konsekwencji, w celu zapobieżenia podobnym naruszeniom, za konieczne wydaje się opublikowanie i rozpowszechnienie wspomnianych wyroków.

Wyrok w przedmiotowej sprawie został przetłumaczony i opublikowany na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości (www.ms.gov.pl). Ponadto, w 2011 r., przygotowana została specjalna publikacja zawierająca analizę orzecznictwa Trybunału w głównych sprawach dotyczących Polski – „*Standardy ochrony praw człowieka w prawie Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*”. Rozpowszechniono ją bezpłatnie wśród wszystkich sędziów oraz prokuratorów.

Należy również podkreślić, że przygotowano kolejną specjalną publikację pt. „*Obowiązek kryminalizacji i przeprowadzenia skutecznego postępowania wyjaśniającego okoliczności popełnienia przestępstwa stanowiącego poważne naruszenie praw człowieka*”, która opublikowana została na stronie Ministerstwa Sprawiedliwości (www.ms.gov.pl). Publikacja ta oraz przetłumaczony na język polski wyrok zostały przesłane do odpowiednich sądów (Sąd Okręgowy w Warszawie oraz Sąd Apelacyjny w Warszawie).

W marcu 2012 r. Prokuratura Generalna rozpowszechniła wśród prokuratorów polską wersję językową „Wytycznych Komitetu Ministrów Rady Europy ws. zwalczania bezkarności poważnych naruszeń praw człowieka”. Pismo przewodnie adresowane do prokuratorów kładło nacisk na standardy skutecznego śledztwa, bardziej szczegółowo opisane w orzecznictwie Trybunału.

Od 2012 r. informacje dotyczące naruszeń Konwencji stwierdzonych przez Trybunał, w przedmiocie praktyki sądów krajowych, są przesyłane do właściwego prezesa sądu oraz prezesa sądu wyższej instancji, a także odpowiedniej prokuratury.

Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury w dalszym ciągu prowadzi działania mające na celu rozpowszechnienie orzecznictwa Trybunału wśród sędziów oraz prokuratorów, zarówno podczas szkolenia wstępnego jak i jego kontynuacji. Zwrócić należy uwagę na serię szkoleń o charakterze systemowym, które zostały rozpoczęte w 2012 r. Szkolenia te mają na celu przedstawienie sędziom i prokuratorom informacji o najczęstszych naruszeniach Konwencji stwierdzonych przez Trybunał w sprawach przeciwko Polsce w przedmiocie wymiaru sprawiedliwości. Projekt ten nadal się toczy; każdego roku, ok. 500-600 sędziów i prokuratorów bierze w nim udział. W przeciągu 5-7 lat wszyscy sędziowie i prokuratorzy sądów powszechnych powinni wziąć udział w takich szkoleniach. Program szkoleń obejmuje, między innymi, informacje na temat standardów Trybunału w przedmiocie proceduralnego naruszenia art. 2 Konwencji oraz wyroki wydane w sprawie *Przemysk przeciwko Polsce*.

Ponadto, Ministerstwo Sprawiedliwości, we współpracy z Krajową Szkołą Sądownictwa i Prokuratury, planuje przeprowadzić szereg szkoleń w przedmiocie stosowania standardów zawartych w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w polskim systemie prawnym. Szkolenia te odbędą się w Sądach Okręgowych oraz Sądach Apelacyjnych.

Szkolenia te obejmą rozmaite problemy w konkretnych sądach w zakresie analizy orzecznictwa Trybunału dotyczącego wymiaru sprawiedliwości. Pierwsze takie szkolenia odbędą się pod koniec 2014 r. Szkolenia te odbędą się także w Sądzie Okręgowym w Warszawie, który prowadził postępowanie krajowe dotyczące śmierci syna skarżącego.

W tych okolicznościach żadne dodatkowe środki generalne nie wydają się konieczne.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki o charakterze indywidualnym nie są konieczne w niniejszej sprawie oraz, że przyjęte środki o charakterze ogólnym, w szczególności zmiany legislacyjne, jak również publikacja i rozpowszechnienie wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, będą wystarczające do stwierdzenia, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji.

25. Raport z wykonania wyroku w sprawie Rachwalski i Ferenc przeciwko Polsce przekazany 12 czerwca 2014 r.

Opis spraw

Rachwalski i Ferenc, skarga nr 47709/99, wyrok z dnia 28/07/2009, ostateczny w dniu 28/10/2009.

Sprawa dotyczy nadmiernego użycia siły przez funkcjonariuszy Policji w trakcie ustalania właściciela niezamkniętego samochodu, zaparkowanego przed domem skarżących w czerwcu 1997 r. (naruszenie art. 3 Konwencji).

W ocenie Trybunału nadmierne użycie siły przez Policję w mało znaczącej sprawie niezamkniętego samochodu, przy braku jakiegokolwiek agresji lub fizycznego oporu ze strony skarżących, było nieuzasadnione i nieproporcjonalne. Trybunał przypomniał, że uciekanie się do użycia siły w stosunku do osoby, której zachowanie nie powodowało takiej konieczności, umniejsza ludzką godność i z zasady stanowi naruszenie prawa chronionych art. 3 Konwencji.

Sprawa dotyczy również nieuzasadnionego dokonania przez funkcjonariuszy Policji przeszukania mieszkania skarżących w środku nocy (naruszenie art. 8 Konwencji). W tym kontekście Trybunał wskazał, że Kraje Sygnatariusze mogą uznać za konieczne przejście do środków takich jak wymuszone wejście na teren posiadłości i przeszukanie domu, w celu uzyskania dowodów i, gdzie to jest stosowne, aresztować i oskarżyć przestępców. Niemniej jednak stosowna legislacja i praktyka musi dostarczać odpowiednich i skutecznych zabezpieczeń przeciwko nadużyciom. Zabezpieczenia takie mogą obejmować przyjęcie odpowiednich regulacji, które ograniczają wejście na teren nieruchomości oraz przewidują właściwe gwarancje proceduralne, zapewniające na przykład obecność osoby trzeciej podczas operacji lub uzyskanie wyraźnej zgody właściciela, jako warunku wstępnego wejścia na teren posesji.

Trybunał zauważył, iż pewne takie gwarancje zawarte są w art. 221 Kodeksu postępowania karnego oraz w ustawie o Policji. W niniejszej sprawie nie zapobiegły one jednak powstaniu sytuacji leżącej u podstaw niniejszej skargi; Policja nie uznała ich za odpowiednie bądź stosowne do sytuacji.

I. Środki indywidualne

1. Słuszne zadośćuczynienie

Rachwalski

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	2000 euro	-	2000 euro
Termin płatności: 28/01/2010		Wyplacono w dniu: 15/12/2009	

Ferenc

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	2000 euro	-	2000 euro
Termin płatności: 28/01/2010		Wyplacono w dniu: 25/03/2010	
Po upływie dość długiego czasu bardzo ciężko jest ustalić, czemu należna kwota została wyplacona z opóźnieniem. Skarżąca nie wniosła skargi w tym zakresie, co świadczy o tym, że zaakceptowała ona datę wpłaty.			

2. Środki indywidualne

Zgodnie z informacjami przedstawionymi przez Prokuratora Rejonowego dla Wrocławia Śródmieście, skarżący nie domagali się wznowienia krajowego postępowania przygotowawczego.

Ponadto, skarżący mogli żądać zadośćuczynienia pieniężnego na zasadach art. 24 oraz 448 kodeksu postępowania cywilnego (dalej: k.p.c.). W takiej sytuacji przesłanką odpowiedzialności państwa

byłoby niezgodne z prawem działanie bądź zaniechanie przy wykonywaniu władzy publicznej (art. 417 § 1 k.p.c.). W trakcie takiego postępowania skarżący powinni wykazać naruszenie dóbr osobistych wraz z istniejącą przesłanką niezgodnego z prawem działania odpowiedzialnego podmiotu. W takim przypadku na osobie pozwanego spoczywa obowiązek udowodnienia, że warunek niezgodnego z prawem działania nie zaistniał.

W tych okolicznościach żadne dodatkowe środki indywidualne nie wydają się konieczne.

II. Środki generalne

1. Naruszenie art. 3

A. Środki prawne

Art. 16 ust. 3 ustawy o Policji przewiduje:

„Użycie i wykorzystanie środków przymusu bezpośredniego i broni palnej oraz dokumentowanie tego użycia i wykorzystania odbywa się na zasadach określonych w ustawie z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej.”

Art. 6 ust. 1 powyższej ustawy (o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej) zawiera regułę proporcjonalności w zakresie rodzaju wybranego środka przymusu (zamknięty katalog) oraz skali jego zastosowania (natężenia):

“Środków przymusu bezpośredniego używa się lub wykorzystuje się je w sposób niezbędny do osiągnięcia celów użycia lub wykorzystania, proporcjonalnie do stopnia zagrożenia, wybierając środek o możliwie jak najmniejszej dolegliwości. (...)”

Zgodnie z art. 7 powyższej ustawy:

1. *Środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej używa się lub wykorzystuje się je w sposób wyrządzający możliwie najmniejszą szkodę.*

2. *Od użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej należy odstąpić, gdy cel ich użycia lub wykorzystania został osiągnięty.*

3. *Środków przymusu bezpośredniego używa się lub wykorzystuje się je z zachowaniem szczególnej ostrożności, uwzględniając ich właściwości, które mogą stanowić zagrożenie życia lub zdrowia uprawnionego lub innej osoby.*

4. *Podjęwszy decyzję o użyciu lub wykorzystaniu broni palnej, należy postępować ze szczególną rozważą i traktować jej użycie jako środek ostateczny”.*

Między innymi na skutek wydania wyroku Trybunału oraz rekomendacji krajowych i międzynarodowych instytucji stojących na straży praw i wolności człowieka wdrożono w Policji szereg nowych lub skorygowanych regulacji prawnych dotyczących postępowania z osobami pozbawionymi wolności w ramach policyjnych miejsc detencji. Przykładowymi przepisami są:

- *Rozporządzenie MSW z dnia 4 czerwca 2012 roku w sprawie pomieszczeń przeznaczonych dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia, pokoi przejściowych, tymczasowych pomieszczeń przejściowych i policyjnych izb dziecka, regulaminu pobytu w tych pomieszczeniach, pokojach i izbach oraz sposobu postępowania z zapisami obrazu z tych pomieszczeń, pokoi i izb;*
- *Zarządzenie nr 130 Komendanta Głównego Policji z dnia 7 sierpnia 2012 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań w pomieszczeniu dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia;*
- *Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 13 września 2012 r. w sprawie badań lekarskich osób zatrzymanych przez Policję;*
- *Zarządzenie nr 134 komendanta głównego policji z dnia 30 października 2012 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań w policyjnej izbie dziecka;*
- *Zarządzenie nr 139 komendanta głównego policji z dnia 18 grudnia 2012 r. zmieniające zarządzenie w sprawie metod i form wykonywania zadań w policyjnej izbie dziecka;*
- *Zarządzenie nr 125 Komendanta Głównego Policji z dnia 12 czerwca 2012 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań związanych z pobytem osób zatrzymanych lub doprowadzonych w pokoju przejściowym;*
- *Zarządzenie nr 126 Komendanta Głównego Policji z dnia 12 czerwca 2012 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań związanych z pobytem osób zatrzymanych lub doprowadzonych w tymczasowym pomieszczeniu przejściowym.*

Zgodnie z przepisami Kodeksu postępowania karnego (dalej: k.p.k.), Policja, w tym Biuro Spraw Wewnętrznych KGP nie prowadzi śledztw własnych w sprawach, gdy osobą podejrzaną jest funkcjonariusz Policji, wobec czego nie podejmuje również decyzji merytorycznych w tych sprawach. W przypadku uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa przez policjanta, Biuro Spraw Wewnętrznych KGP przekazuje materiały do właściwej prokuratury, która natomiast, w świetle art. 311 § 2 k.p.k., może zlecić BSW KGP wykonanie poszczególnych czynności w ramach prowadzonego przez siebie śledztwa własnego.

B. Szkolenia

W 2004 r. powołano Pełnomocnika Komendanta Głównego Policji oraz Wojewódzkich Komendantów Policji ds. Ochrony Praw Człowieka, a także Pełnomocników Komendantów Szkół Policji. Do ich zadań należy w szczególności: szkolenie funkcjonariuszy policji, promowanie działań policyjnych zgodnych z międzynarodowymi standardami praw człowieka oraz monitorowanie działań funkcjonariuszy policji, w tym operacji policyjnych pod kątem przestrzegania praw człowieka. Do zadań Pełnomocników należy również realizacja zaleceń podmiotów międzynarodowych stojących na straży przestrzegania praw człowieka.

W zakresie przygotowania i realizacji szkoleń dotyczących orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, Pełnomocnicy omawiają orzecznictwo w formie opracowanej do wykorzystania

szkoleniowego na zajęciach szkoleniowych ze słuchaczami szkół policyjnych, a następnie materiał szkoleniowy przekazywany jest do Wojewódzkich Komend Policji i do Stołecznej Komendy Policji w celu zapoznania się w ramach lokalnego doskonalenia zawodowego policjantów.

Od 2011 r. realizowane są także szkolenia lokalne z zakresu środków przymusu bezpośredniego. Ponadto tematyka stosowania środków przymusu bezpośredniego oraz broni palnej stanowi element odpraw policjantów do każdej służby. Podczas odprawy do służby policjantom przypominane są zasady stosowania środków przymusu oraz broni palnej. Jeśli podczas odprawy okaże się, że policjant nie zna, bo np. zapomniał, niektórych wybranych reguł, przełożony może odmówić skierowania policjanta do służby. W tym wypadku policjant nie może wrócić do służby dopóki nie wykaże się znajomością tych reguł. Za stan posiadanej wiedzy i umiejętności w tym zakresie, oprócz policjantów odpowiadają również ich przełożeni.

C. Publikacja i rozpowszechnienie wyroku

Wyroki Trybunału dotyczące działań Policji są tłumaczone na język polski i zamieszczane na stronie internetowej serwisu policyjnego: <http://isp.policja.pl/isp/prawa-czlowieka-w-poli/orzecznictwo>

Wyrok w niniejszej sprawie został streszczony w języku polskim i streszczenie to zostało opublikowane na ww. stronie internetowej oraz na stronie internetowej Policji: <http://www.policja.pl/pol/prawa-czlowieka/orzecznictwo-etpc/57139,Sprawa-Rachwalski-i-Ferenc-przeciwko-Polsce.html> i rozpowszechnione wśród funkcjonariuszy Policji.

Ponadto, w maju 2013 r., przed wejściem w życie ustawy o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej z 24 maja 2013 r., zastępca Komendanta Głównego Policji wysłał do wszystkich jednostek Policji pismo ogólne wydające polecenie zapoznania z ustawą wszystkich policjantów. W lipcu 2013 roku Dyrektor Biura Prewencji i Ruchu Drogowego KGP przesłał do jednostek Policji pismo ogólne interpretujące niektóre zapisy ustawy. W 2013 roku biuro to opracowało i rozesało do jednostek Policji vademecum pt. *Uprawnienia funkcjonariusza Policji w zakresie użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego i broni palnej*.

Ważnym medium, w którym publikowane są również opracowania na temat wyroków Trybunału jest miesięcznik branżowy „Policja 997”.

2. Naruszenie art. 8

Biorąc pod uwagę, iż naruszenie w niniejszej sprawie wynikało z działania będącego nieproporcjonalnym do okoliczności sprawy, wydaje się, iż w celu zapobieżenia podobnym naruszeniom w przyszłości wystarczające będzie opublikowanie i rozpowszechnienie wyroku Trybunału.

Jak wskazano wyżej, wyrok w niniejszej sprawie został streszczony w języku polskim i streszczenie to zostało opublikowane na stronie internetowej Policji <http://www.policja.pl/pol/prawa-czlowieka/orzecznictwo-etpc/57139,Sprawa-Rachwalski-i-Ferenc-przeciwko-Polsce.html> oraz stronie interne-

towego serwisu policji: <http://isp.policja.pl/isp/prawa-czlowieka-w-poli/orzecznictwo>. Wyrok został także rozpowszechniony wśród funkcjonariuszy Policji.

3. Dodatkowe działania

Od dnia 1 stycznia 2010 r. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych wraz z Komendą Główną Policji oraz Komendą Główną Straży Granicznej wypracowało system przekazywania informacji o skargach i zdarzeniach z udziałem funkcjonariuszy Policji i Straży Granicznej dotyczących potencjalnego naruszenia Konwencji.

W tych okolicznościach żadne dodatkowe środki generalne nie wydają się konieczne.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki o charakterze indywidualnym nie są konieczne w niniejszej sprawie oraz, że przyjęte środki o charakterze ogólnym będą wystarczające do stwierdzenia, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji.

26. Raport z wykonania wyroku w sprawie Stanisław Różański przeciwko Polsce przekazany 19 grudnia 2014 r.

Opis sprawy

Różański, skarga nr 55339/00, wyrok z dnia 18/05/2006, ostateczny w dniu 18/08/2006.

W latach 1990-1994, skarżący mieszkał z B.F., która w 1992 r. urodziła chłopca, D. W 1994 r. ich związek rozpadł się, a B.F. zostawiła dziecko ze skarżącym i zniknęła na ponad miesiąc. Gdy dziecko zachorowało, skarżący zawiózł je do szpitala, skąd zabrała je B.F. a następnie ukrywała się z dzieckiem. Na skutek tego skarżący stracił kontakt z dzieckiem. Nie mając na mocy obowiązującego prawa legitymacji czynnej do wniesienia powództwa o ustalenie jego ojcostwa, skarżący wniósł do sądu o ustanowienie kuratora, który działałby w imieniu dziecka w postępowaniu o ustalenie ojcostwa. Zwrócił się także do prokuratora, aby ten wytoczył powództwo w jego imieniu w celu ustalenia jego ojcostwa względem dziecka. Prokurator oddalił jego wniosek z uwagi na ryzyko równoległego prowadzenia dwóch postępowań skierowanych w tym samym celu. W listopadzie 1995 r., skarżący wycofał swój wniosek o ustanowienie kuratora. Następnie, w czerwcu 1996 r., nowy partner B.F. uznał dziecko za swoje. Skarżący wniósł liczne wnioski do prokuratury i do sądu w celu zakwestionowania tego uznania, jednak wnioski te były oddalane z uwagi na to, że pochodzenie dziecka zostało już ustalone.

Zdaniem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej: Trybunał) naruszenie art. 8 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (dalej: Konwencja) było skutkiem, mówiąc ogólnie, braku procedury dostępnej bezpośrednio skarżącemu, w której mógłby domagać się ustalenia jego ojcostwa w stosunku do D. Po drugie, Trybunał zwrócił także uwagę na brak w prawie krajowym jakichkolwiek wytycznych dla właściwych organów dotyczących sposobu, w jaki mają wyko-

nywać swoją władzę dyskrecjonalną przy decydowaniu o tym, czy podważyć czy nie, ustalone już na podstawie uznania ojcostwo. W tym kontekście Trybunał uznał, że organy krajowe działały pobieżnie w sprawie dotyczącej wniosku skarżącego kwestionującego ojcostwo mężczyzny, który uznał dziecko za swoje własne (naruszenie art. 8 Konwencji).

I. Środki indywidualne

1. Słuszne zadośćuczynienie

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	8000 euro	-	8000 euro
Termin płatności: 18/11/2006		Wyplacono w dniu: 31/10/2007	
Z uwagi na to, że w dniu, kiedy upływał termin wypłaty nie był znany adres zamieszkania skarżącego, kwota zasądzona przez Trybunał została wpłacona do depozytu ustanowionego przez sąd krajowy. Rząd złożył wniosek o ustanowienie depozytu przed upływem terminu wypłaty. Sąd krajowy ustanowił depozyt w dniu 4 czerwca 2007 r., lecz Rząd poinformowany został o tym dopiero w dniu 18 września 2007 r. Następnie, Rząd wpłacił należną sumę do depozytu w dniu 31 października 2007 r. Rząd nie miał wpływu na działanie sądu, toteż nie może ponosić winy za działanie sądu w tym aspekcie. Dlatego też, w opinii Rządu, okres czasu, który powinien być brany pod uwagę ze względu na obowiązek wypłacenie odsetek, to 34 dni (liczony od daty otrzymania informacji o ustanowieniu depozytu, tj. 18 września 2007 r. do dnia 31 października 2007 r., tj. dnia, w którym należna kwota została wpłacona do depozytu). Ponadto, Rząd pragnie poinformować, że odsetki należne za okres 34 dni wynoszą 39 EUR; Rząd tymczasem zapłacił o 419.99 EUR więcej niż przyznana przez Trybunał kwota 8000 EUR wpłacona do depozytu ustanowionego przez sąd krajowy.			

2. Środki indywidualne

Aby mogło zostać ustalone ojcostwo skarżącego, musi zostać ustalona bezskuteczność uznania ojcostwa przez innego mężczyznę.

Zgodnie z art. 86 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego (dalej: k.r.o.), uznanie ojcostwa może zostać podważone w wyniku postępowania wszczętego przez prokuratora, jeżeli wymaga tego dobro dziecka lub ochrona interesu publicznego. Skarżący nie ma legitymacji czynnej w takim postępowaniu, ale może wystąpić z wnioskiem do prokuratora o wniesienie powództwa o ustalenie bezskuteczności uznania dziecka przez mężczyznę, który uznał swe ojcostwo. Skarżący nie ma jednakże bezpośredniego wpływu na decyzję prokuratora co do celowości i zasadności wystąpienia z ww. powództwem.

Ratio legis powództw prokuratora, wymienionych w art. 86 k.r.o. jest doprowadzenie do ustalenia stanu cywilnego zgodnie z „prawdą genetyczną”, w szczególności, gdy nie mogą tego uczynić osoby bezpośrednio zainteresowane, z zastrzeżeniem jednak braku legitymacji do wzruszenia stanu cywilnego dziecka po jego śmierci, jak również obowiązkiem uwzględnienia przez prokuratora przy podejmowaniu przedmiotowej decyzji dobra dziecka lub ochrony interesu społecznego. Kwestia wytycznych dla prokuratorów została opisana w części dotyczącej środków generalnych.

Po nowelizacji k. r. o., która weszła w życie w 2004 r. domniemani ojcowie mają legitymację czynną w postępowaniu o ustalenie ojcostwa (patrz: środki o charakterze generalnym). Jednakże ani matka ani domniemany ojciec nie może wytoczyć powództwa o ustalenie ojcostwa po osiągnięciu przez dziecko pełnoletności (co do zasady, gdy dziecko ukończy 18 lat). Z uwagi na to, że syn skarżącego, urodzony 29 sierpnia 1992 roku, osiągnął pełnoletność w dniu 29 sierpnia 2010 r., w szczególnych okolicznościach tej sprawy, także ten rodzaj postępowania może być obecnie zainicjowany wyłącznie przez prokuratora.

Po uprawomocnieniu się wyroku Trybunału, Prokuratura Rejonowa w Szubinie prowadziła postępowanie wyjaśniające w sprawie wniosku Pana Stanisława Różańskiego o wytoczenie powództwa o ustalenie bezskuteczności uznania dziecka. Kolejne postępowanie wyjaśniające w tej sprawie, na wniosek Pana Stanisława Różańskiego, zostało wszczęte 23 czerwca 2013 r. w Prokuraturze Okręgowej w Gdańsku i czynności w tej sprawie nadal trwają.

W tych okolicznościach żadne dodatkowe środki indywidualne nie wydają się konieczne.

II. Środki generalne

1. Środki prawne

A. Legitymacja domniemanego biologicznego ojca do wystąpienia z powództwem o ustalenie ojcostwa

W dacie wystąpienia przez skarżącego z powództwem o ustalenie ojcostwa Kodeks rodzinny i opiekuńczy nie przewidywał legitymacji czynnej domniemanego ojca dziecka do wystąpienia z powództwem o ustalenie ojcostwa. Art. 84 § 1 k.r.o. w ówczesnym brzmieniu stanowił, że sądowego ustalenia ojcostwa może żądać zarówno samo dziecko, jak i jego matka. Jednakże matka nie może wystąpić z takim żądaniem po osiągnięciu przez dziecko pełnoletności.

Trybunał Konstytucyjny, wyrokiem z dnia 28 kwietnia 2003 r. (K 18/02), wydał wyrok w sprawie z wniosku Rzecznika Praw Obywatelskich o zbadanie zgodności art. 77 ustawy Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz art. 84 § 1 Kodeksu z Konstytucją RP. Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że brak legitymacji czynnej biologicznego ojca w postępowaniu o stwierdzenie jego ojcostwa narusza art. 72 Konstytucji, zapewniający ochronę praw dziecka, art. 47 Konstytucji, zapewniający prawo ojca do poszanowania jego życia prywatnego i rodzinnego, oraz art. 45 Konstytucji, zapewniający prawo dostępu do sądu. Aktualnie art. 84 § 1 stanowi, że sądowego ustalenia ojcostwa może żądać dziecko, jego matka oraz domniemany ojciec dziecka. Jednakże matka ani domniemany ojciec nie mogą wystąpić z takim żądaniem po śmierci dziecka lub po osiągnięciu przez nie pełnoletności.

Po wyroku Trybunału Konstytucyjnego art. 84 ustawy Kodeks Rodzinny i opiekuńczy został zmodyfikowany w dniu 17/06/2004 (obowiązuje od 19/07/2004) i umożliwia teraz także przypuszczalnym ojcom wytaczanie powództw o ustalenie ojcostwa. W związku z powyższym, obecnie powództwo o ustalenie ojcostwa przed sądem może zostać wytoczone przez dziecko, matkę lub przypuszczalne-

go ojca. Jedynym ograniczeniem tego prawa jest to, że ani matka ani przypuszczalny ojciec nie może wytoczyć takiego powództwa po śmierci dziecka bądź osiągnięciu przez nie pełnoletności.

Zmiana legislacyjna w postaci omówionej nowelizacji k.r.o. stanowi wykonanie orzeczenia Trybunału jako środka o charakterze generalnym, bowiem umożliwia bezpośrednio zainteresowanemu mężczyźnie, twierdzącemu, iż jest ojcem dziecka – wystąpienie z żądaniem do sądu rodzinnego ustalenia pochodzenia dziecka – niezależnie od uznania prokuratora, czy też sądu w sprawie o ustanowienie kuratora do wystąpienia w imieniu dziecka z takim żądaniem.

Takie rozwiązanie wydaje się odnosić do obawy Trybunału dotyczącej braku jakiegokolwiek bezpośrednio dostępnej procedury, w której skarżący (lub osoba znajdująca się w podobnej sytuacji) mógłby domagać się ustalenia jego ojcostwa. Od wejścia w życie wskazanej powyżej nowelizacji istnieje możliwość wszczęcia postępowania przez przypuszczalnego ojca, niebędącego uzależnionym od decyzji organów krajowych mających władzę dyskrecyjną odnośnie uznania lub odrzucenia takiego wniosku.

B. Legitymacja domniemanego biologicznego ojca dziecka do wytoczenia powództwa o ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa przez innego mężczyznę

W kwestii procedury ustalenia bezskuteczności uznania ojcostwa (które jest przesłanką ustalenia ojcostwa w sytuacji, gdy ojcostwo zostało uznane przez innego mężczyznę twierdzącego, że jest ojcem), brak legitymacji czynnej przez domniemanych ojców w postępowaniu tego rodzaju nie został skrytykowany przez Trybunał w wyroku w sprawie Różański. Ponadto Trybunał uznał, że takie rozwiązanie zostało w oczywisty przyjęte w celu ochrony dobra dziecka, w stosunku do którego ustanowione zostało ojcostwo oraz by zrównoważyć interesy dziecka oraz domniemanego biologicznego ojca (§ 75 wyroku).

C. Władza dyskrecyjna prokuratora

Odnośnie dyskrecyjnej władzy prokuratora posiadającej legitymację czynną zarówno do wniesienia powództwa o ustalenie pochodzenia dziecka (ojcostwa), jak również o unieważnienie uznania dziecka (wg aktualnej nomenklatury – ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa), przepis art. 86 k.r.o. stanowił, że *powództwo o ustalenie lub zaprzeczenie pochodzenia dziecka oraz o unieważnienie uznania dziecka może wytoczyć także prokurator*.

Na skutek nowelizacji z dnia 13 czerwca 2009 r. treść art. 86 k.r.o. uległa zmianie poprzez modyfikację nomenklatury oraz wprowadzenie wprost do przepisu przesłanek stanowiących podstawę powzięcia określonej decyzji procesowej przez prokuratora i obecnie stanowi, że *powództwo o ustalenie lub zaprzeczenie ojcostwa oraz o ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa może wytoczyć także prokurator, jeżeli wymaga tego dobro dziecka lub ochrona interesu społecznego; wytoczenie powództwa o ustalenie ojcostwa oraz o ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa nie jest dopuszczalne po śmierci dziecka. Jeżeli uznanie ojcostwa nastąpiło po śmierci dziecka, prokurator może wytoczyć powództwo o ustalenie bezskuteczności uznania*.

Należy wskazać, iż nadal decyzja o wystąpieniu z enumeratywnie wymienionymi w powołanym przepisie rodzajami powództw (np. w okolicznościach przedmiotowej sprawy z powództwem o usta-

lenie bezskuteczności uznania ojcostwa) należy do dyskrecjonalnej władzy prokuratora, który przy podejmowaniu tej decyzji kierować się musi dobrem dziecka lub ochroną interesu społecznego. Trybunał w przedmiotowym rozstrzygnięciu nie zakwestionował jednakże przyjętego w polskim porządku prawnym rozwiązania, iż władzom (prokuraturze) przysługiwało i nadal przysługuje swobodne uznanie, co do decyzji o wszczęciu postępowania mającego na celu zakwestionowanie ojcostwa ustanowionego w drodze oświadczenia o uznaniu złożonego przez innego mężczyznę.

Decyzja o wytoczeniu powództwa lub odmowie jego wytoczenia zapada po przeprowadzeniu w trybie art. 43 ustawy z dnia 20 czerwca 1985 r. o prokuraturze (j.t. Dz.U. 2011 r., Nr 270, poz. 1599 ze zm.) postępowania wyjaśniającego.

W toku tego postępowania prokurator w szczególności:

- pozyskuje niezbędne akty stanu cywilnego i inne dokumenty (przykładowo odpis zupełny aktu urodzenia dziecka, odpis aktu małżeństwa jego rodziców, odpis wyroku rozwodowego, kopię poświadczoną za zgodność z oryginałem oświadczenia o uznaniu ojcostwa lub o uznaniu dziecka);
- odbiera wyjaśnienia od rodziców wpisanych do aktu urodzenia dziecka i zeznania domniemanego ojca biologicznego dziecka oraz wyjaśnienia dziecka, jeżeli jest dorosłe (lub żąda nadesłania przez nich stosownych wyjaśnień);
- określa przypuszczalny okres poczęcia dziecka, kierując się wskazaniem zawartymi w art. 85 k.r.o. i ustala z kim w tym okresie obcowała matka dziecka,

a w razie potrzeby:

- żąda nadesłania dokumentacji medycznej z okresu ciąży i porodu;
- weryfikuje wyjaśnienia złożone przez zainteresowanych np. powołując właściwych biegłych lekarzy celem ustalenia dokładniejszego okresu poczęcia dziecka lub wyjaśnienia zarzutu bezpłodności mężczyzny wpisanego do aktu urodzenia dziecka, jako jego ojca;
- zwraca się do osoby zainteresowanej wytoczeniem powództwa o przedstawienie dowodu z badania DNA, przeprowadzonego po sprawdzeniu tożsamości osób, od których pobierany jest materiał do badań lub sam występuje do właściwego zakładu o wykonanie badań DNA; do przeprowadzenia badań DNA przed skierowaniem pozwu do sądu (tak w wypadku przeprowadzenia badań na żądanie osoby zainteresowanej, jak i prokuratora działającego w trybie art. 43 ustawy o prokuraturze) konieczne jest wyrażenie zgody na pobranie materiału do badań przez osoby, od których materiał ma być pobrany, a jeżeli dziecko ma poniżej 13 lat – przez jego przedstawicieli ustawowych. Prokurator nie dysponuje środkami prawnymi umożliwiającymi pobranie materiału do badań genetycznych na potrzeby przyszłego postępowania cywilnego, bez zgody osób uprawnionych do jej wyrażenia. Aktualność w tym przedmiocie zachowała uchwała Sądu Najwyższego z dnia 20 marca 1987 r., sygn. III CZP 11/87, że nie jest dopuszczalne przez sąd opiekuńczy zobowiązanie matki oraz małoletniego dziecka do poddania się badaniu grupy krwi w związku z ubieganiem się ojca dziecka o wytoczenie przez prokuratora powództwa o zaprzeczenie ojcostwa;
- wyjaśnia, czy wytoczenia powództwa wymaga dobro dziecka lub interes społeczny (art. 86 k.r.o.).

W uzasadnieniu postanowienia z dnia 5 maja 2000 r., sygn. akt: II CNK 869/00 Sąd Najwyższy podniósł, że „przy ocenie dobra dziecka należy mieć na względzie nie tylko okoliczności konkretnej sprawy, ale także następujące wskazania. Po pierwsze, zarządzenia sądu opiekuńczego nie może uzasadniać sama przez się okoliczność, że założeniem prawa rodzinnego jest dążenie do ustalenia składu

rodziny zgodnie z rzeczywistymi więzami krwi. To założenie nie jest bezwzględne, gdyż nie jest tak, aby prawo nakazywało ustalenie rzeczywistego składu rodziny w każdym wypadku i za wszelką cenę.

Odnosząc się do drugiej klauzuli generalnej wymienionej w art. 86 k.r.o. interesu społecznego, to na tej podstawie wytaczane są przez prokuratora powództwa o zaprzeczenie ojcostwa przede wszystkim wtedy, kiedy dziecko urodziło się wprawdzie w czasie trwania małżeństwa, ale było to małżeństwo fikcyjne np. zawarte przez obywatelkę obcego kraju z obywatelem Polski w celu uzyskania prawa pobytu w Polsce, a także świadczeń rodzinnych i z ubezpieczenia zdrowotnego obywatela polskiego, a mąż matki nie jest ojcem biologicznym dziecka. Powództwa o ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa lub unieważnienia uznania dziecka kierowane są przez prokuratorów w szczególności w sprawach, gdy dziecko nie pochodzi od uznającego, a jego rodzice mają na celu uzyskanie wyżej wymienionych praw albo obejście przepisów o przysposobieniu.

Zauważyć również należy, że zasadą jest, aby prokuratorzy, po zaprzeczeniu ojcostwa męża matki, a także ustaleniu bezskuteczności uznania ojcostwa lub unieważnieniu uznania dziecka, podejmowali dalsze czynności sprawdzające, czy ojciec biologiczny uznał ojcostwo albo czy osoba uprawniona wystąpiła przeciwko ojcu biologicznemu z powództwem o ustalenie ojcostwa. W razie bezczynności – w tym zakresie – osób uprawnionych prokurator winien pomóc matce dziecka sporządzić pozew o ustalenie ojcostwa i zgłosić udział w wytoczonej przez nią sprawie albo sam w imieniu małoletniego dziecka powinien wytoczyć powództwo o ustalenie ojcostwa przeciwko domniemanemu ojcu biologicznemu.

W dotychczasowej praktyce przesłankami wytoczenia przez prokuratora powództw były ustalenia poczynione w toku postępowań wyjaśniających wykluczające ojcostwo męża matki (albo mężczyzny, który uznał ojcostwo lub uznał dziecko). Dowodami najczęściej były zgodne wyjaśnienia matki dziecka i jej męża (lub byłego męża), że nie współżyli w okresie poczęcia dziecka oraz zeznania wskazanego ojca biologicznego potwierdzające, że obcował on fizycznie z matką dziecka w okresie koncepcyjnym i przyznaje, iż jest ojcem dziecka. Pomocne często były dowody z dokumentacji medycznej z okresu ciąży i porodu dziecka, dokumenty potwierdzające pobyt męża matki za granicą, w innym mieście lub w zakładzie karnym, a ponadto przedstawione przez strony wyniki badania grupy krwi, wykluczające ojcostwo męża matki lub świadectwa lekarskie stwierdzające jego bezpłodność. W razie sprzeczności w wyjaśnieniach wyżej wymienionych osób, prokurator zwracał się o przedłożenie ekspertyzy DNA.

Podstawowym powodem odmowy wytoczenia przez prokuratora powództwa o zaprzeczenie ojcostwa (albo ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa lub unieważnienia uznania dziecka) był brak dowodów na wykluczenie ojcostwa męża matki (albo mężczyzny, który uznał ojcostwo lub uznał dziecko), zaś w sprawach o ustalenie ojcostwa, że ojciec biologiczny ma własną legitymację i termin do wytoczenia powództwa.

Kolejnym powodem odmowy było ustalenie, że wytoczenie powództwa sprzeczne byłoby z interesem dziecka, w szczególności, gdy:

- dziecko (powyżej 13 roku życia) odmawia pobrania od niego materiału do badań DNA,
- prokurator nie dysponuje dowodami wskazującymi, kto jest ojcem biologicznym dziecka, a dziecko w domu, szkole, wśród znajomych i rodziny funkcjonuje, jako pochodzące od dotychczasowego ojca, z którym jest emocjonalnie związane,

- ojciec nie skorzystał w ustawowym terminie z własnego prawa do wytoczenia powództwa z uwagi na dobro dziecka,
- powództwo zostało wytoczone przez osobę, posiadającą ku temu uprawnienie i termin.

Powodem odmów wytoczenia przez prokuratora powództwa było również stwierdzenie, że jest ono niedopuszczalne. Dotyczyło to najczęściej takiej sytuacji, gdy żądającym wytoczenia powództwa o zaprzeczenie ojcostwa był mężczyzna, którego ojcostwo zostało ustalone sądownie, a nie wynikało z domniemania pochodzenia od męża matki. Niedopuszczalne było również wytoczenie powództwa o ustalenie ojcostwa, jeżeli dziecko zostało przysposobione po wyrażeniu zgody przez matkę na przysposobienie dziecka w przyszłości bez wskazania osób przysposabiających tzw. „zgoda blankietowa” (art. 124¹ k.r.o.).

Najczęstszymi powodami oddalenia powództwa prokuratora było ustalenie na podstawie badań DNA zleconych przez sąd, że pozwany mężczyzna jest ojcem dziecka albo uznanie przez sąd, że powód (prokurator) nie wykazał, w sposób pewny, iż pozwany mężczyzna nie jest ojcem (biologicznym) dziecka oraz stwierdzenie, nawet przy dowodach wykluczających ojcostwo mężczyzny wpisanego do aktu urodzenia dziecka, że uwzględnienie powództwa byłoby sprzeczne z interesem dziecka.

Podkreślenia wymaga również, że prowadzenie omawianej kategorii spraw powierza się wyspecjalizowanym prokuratorom, którzy zajmują się prowadzeniem spraw poza-karnych z zakresu prawa cywilnego. Takie wyodrębnienie wyspecjalizowanych w sprawach cywilnych prokuratorów pozwala na adresowanie do tej grupy docelowej szkoleń z zakresu m.in. prawa rodzinnego. Na przykład w 2010 r. i 2011 r. zorganizowane zostały (we współpracy z Krajową Szkołą Sądownictwa i Prokuratury) szkolenia dla prokuratorów zajmujących się działalnością pozakarną na temat udziału prokuratora w sprawach dotyczących pochodzenia dziecka po nowelizacji kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, która weszła w życie 13 czerwca 2009 r. Sprawy dotyczące stanu cywilnego są również przedmiotem kursów dla prokuratorów nadrzędnych, wizytacji i lustracji.

D. Działania rozpowszechniające i informacyjne

W celu ujednoczenia właściwej praktyki i zapobiegnięcia tego typu naruszeniom w przyszłości, poza działaniami legislacyjnymi, Ministerstwo Sprawiedliwości podjęło działania o charakterze edukacyjnym i rozpowszechniającym przedmiotowy wyrok wraz z jego uzasadnieniem wśród sędziów, co zostało dokonane poprzez przetłumaczenie wyroku ETPCz na język polski i zamieszczenie polskiej wersji językowej na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości (www.ms.gov.pl).

Od 2012 r. informacje o każdym naruszeniu Konwencji stwierdzonym przez Trybunał, dotyczącym działań sądów krajowych jest przekazywana prezesowi właściwego sądu i prezesowi sądu wyższej instancji.

Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury kontynuuje swoje działania mające na celu rozpowszechnienie orzecznictwa Trybunału wśród sędziów i prokuratorów, zarówno, jako element szkolenia wstępnego jak i dalszego. Szczególną uwagę należy poświęcić serii szkoleń o charakterze systemowym, które zostały zapoczątkowane w 2012 r. Szkolenia te są nakierowane na zaprezentowanie sędziom i prokuratorom informacji o najczęstszych naruszeniach Konwencji stwierdzonych przez Trybunał w sprawach przeciwko Polsce, dotyczących wymiaru sprawiedliwości (w szkoleniu

wzięło udział 600-800 sędziów). Takie szkolenia będą kontynuowane w roku 2014 i latach następnych. W ciągu najbliższych 5-7 lat wszyscy sędziowie sądów powszechnych i prokuratorzy powinni przejść takie szkolenie.

W tych okolicznościach żadne dodatkowe środki generalne nie wydają się konieczne.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki o charakterze indywidualnym nie są konieczne w niniejszej sprawie oraz że przyjęte środki o charakterze ogólnym będą wystarczające do stwierdzenia, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji.

27. Raport z wykonania wyroków w sprawach: Sanocki, Kuliś, Kuliś i Różycki, Kubaszewski i Smolorz przekazany 8 lipca 2014 r.

Opis spraw

Sanocki, skarga nr 28949/03, wyrok z dnia 17/07/2007, ostateczny w dniu 17/10/2007

Kuliś, skarga nr 15601/02, wyrok z dnia 18/03/2008, ostateczny w dniu 18/06/2008

Kuliś and Różycki, skarga nr 27209/03, wyrok z dnia 06/10/2009, ostateczny w dniu 06/01/2010

Kubaszewski, skarga nr 571/04, wyrok z dnia 2/02/2010, ostateczny w dniu 2/05/2010

Smolorz, skarga nr 17446/07, wyrok z dnia 16/10/2012, ostateczny w dniu 16/01/2013

Powyższe sprawy dotyczą naruszeń prawa do wolności wyrażania opinii skarżących ze względu na wyroki przeciwko nim w postępowaniach cywilnych (naruszenie art. 10 Konwencji). Skarżący opublikowali artykuły, w których poruszyli szereg spraw, w tym krytykę kampanii reklamowej produktów dla dzieci (Kuliś i Różycki), poddali w wątpliwość działalność rady gminy (Sanocki, Kuliś); a także skarżyli się na katowicką architekturę z czasów komunistycznych (Smolorz). Skarżący Kubaszewski poczynił zarzuty dotyczące wydatkowania środków z budżetu podczas sesji Rady Miejskiej.

Wkrótce po opublikowaniu przedmiotowych artykułów bądź przedstawieniu zarzutów, wszystkim skarżącym zostały wytoczone powództwa cywilne przez strony dochodzące swoich praw osobistych na podstawie art. 23 i/lub 24 kodeksu cywilnego (dalej: k.c.). Sądy krajowe, w wyrokach wydanych między 1998 r. a 2004 r. na różnych szczeblach wymiaru sprawiedliwości, zawyrokowały przeciwko skarżącym.

W swoim wyroku, Trybunał nie skrytykował istniejącego porządku prawnego, ale stwierdził, że sądy krajowe nie zachowały odpowiedniej równowagi pomiędzy konkurującymi interesami stron, a dokładnie pomiędzy ochroną dóbr osobistych a prawem skarżących do wolności wyrażania opinii.

I. Środki indywidualne

1. Słuszne zadośćuczynienie

Sanocki

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
4550 euro	2000 euro	2000 euro	8550 euro
Termin płatności: 17/01/2008		Wyplacono w dniu: 20/11/2007	

Kuliś

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
2200 euro	5000 euro	4760 euro	11960 euro
Termin płatności: 18/09/2008		Wyplacono w dniu: 03/09/2008	

Kulis i Różycki

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
7200 euro	3000 euro	6100 euro	16300 euro
Termin płatności: 06/04/2010		Wyplacono w dniu: 30/03/2010	

Kubaszewski

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	1000 euro	1000 euro	2000 euro
Termin płatności: 02/08/2010		Wyplacono w dniu: 01/07/2010	

Smolorz

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	2000 euro	310 euro	2310 euro
Termin płatności: 16/04/2013		Wyplacono w dniu: 26/07/2013	

2. Środki indywidualne

W sprawie Kuliś postępowanie wykonawcze dotyczące publikacji przeprosin zostało umorzone w dniu 20 kwietnia 2011 r. Żaden ze skarżących nie poniósł innej szkody poza wypłaceniem odszkodowania w ramach postępowania krajowego, co zostało uwzględnione przy przyznawaniu zadośćuczynienia przez Trybunał.

W tych okolicznościach żadne dodatkowe środki indywidualne nie wydają się konieczne.

II. Środki generalne

1. Podjęte środki

Analiza wyroków Trybunału w przedmiotowych sprawach pokazuje, że naruszenia art. 10 Konwencji wynikały z niewłaściwego podejścia sądów krajowych do spraw. Przy interpretacji i zastosowaniu prawa krajowego sądy nie wzięły pod uwagę w dostatecznym stopniu kryteriów ustanowionych przez orzecznictwo Trybunału dotyczące art. 10 Konwencji.

W celu zmiany dotychczasowej praktyki sądów krajowych polskie władze wdrożyły szereg środków rozpowszechniających.

- Wszystkie wyroki w wyżej wymienionych sprawach zostały przetłumaczone na język polski i opublikowane na stronie internetowej polskiego Ministerstwa Sprawiedliwości (www.ms.gov.pl). Ponadto, analiza orzecznictwa Trybunału, dotycząca art. 10 Konwencji, jest dostępna na tej samej stronie internetowej.
- Od 2012 r. informacje dotyczące każdego naruszenia Konwencji stwierdzonego przez Trybunał w przedmiocie praktyki sądów krajowych przesyłana jest do właściwego prezesa sądu oraz prezesa sądu wyższej instancji.
- Ponadto, w 2011 r. Ministerstwo Sprawiedliwości przygotowało publikację pt. „*Standardy ochrony praw człowieka w prawie Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*”, która dotyczy między innymi prawa do wyrażania opinii. Publikacja ta została rozpowszechniona bezpłatnie wśród wszystkich polskich sędziów i prokuratorów.
- Kryteria zastosowane przez Trybunał w odniesieniu do wolności wyrażania opinii zostały objęte programem szkolenia organizowanego przez Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury. Wszyscy sędziowie oraz prokuratorzy zostaną objęci regularnymi szkoleniami, które zapoczątkowano w 2012 r., trwającymi po dziś dzień.

2. Rezultaty podjętych działań

Skuteczność wdrożonych przez polskie władze środków pokazuje między innymi odniesienie do innych spraw przed Trybunałem, dotyczących art. 10 Konwencji. Między 2011 r. a 2013 r. Trybunał stwierdził naruszenia art. 10 Konwencji w postępowaniu cywilnym w tylko jednej sprawie (Smolorz). Z kolei w 4 wyrokach (*Błaja News Sp. z o.o.* (59545/10), wyrok z dnia 26/11/2013; *Remuszko* (1562/10), wyrok z dnia 16/07/2013; *Kania and Kittel* (35105/04), wyrok z dnia 21/06/2011; *Semik-Orzech* (39900/06), wyrok z dnia 15/11/2011) Trybunał nie stwierdził naruszenia.

W powyższych sprawach, w których nie stwierdzono naruszenia, Trybunał podkreślił, że władze krajowe, uzasadniając przedmiotową ingerencję, opierały się na wystarczających i odpowiednich podstawach. Tym samym, władze zachowały słuszną równowagę pomiędzy ochroną reputacji a prawem skarżących do korzystania z przysługującej im wolności do wyrażania opinii. Przyjęte przez sądy podejście było więc zgodne z prawem do wolności wyrażania opinii zagwarantowanym przez art. 10 Konwencji.

Ponadto, polskie władze pragną podkreślić, że orzecznictwo Trybunału dotyczące art. 10 Konwencji jest cytowane przez sądy w postępowaniach cywilnych w przedmiocie zarzutów o naruszeniu dóbr osobistych. Warto przywołać przykłady wyroków Sądu Najwyższego, które zawierają takie odniesienie: 05/11/2011 (I CSK 155/09), 03/12/2010 (I CSK 95/10), 11/02/2011 (I CSK 334/10), 18/01/2013 (IV CSK 270/12).

W tych okolicznościach żadne dodatkowe środki generalne nie wydają się konieczne.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki o charakterze indywidualnym nie są konieczne w niniejszej sprawie oraz że przyjęte środki o charakterze ogólnym, w szczególności publikacja i rozpowszechnienie wyroku Trybunału, będą wystarczające do stwierdzenia, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji.

28. Raport z wykonania wyroku w sprawie Sosinowska przeciwko Polsce przekazany 4 września 2014 r.

Opis sprawy

Sosinowska, skarga nr. 10247/09, wyrok z dnia 18/10/2011, ostateczny w dniu 18/01/2012

Sprawa dotyczy naruszenia prawa skarżącej do wolności wyrażania opinii ze względu na jej skazanie w postępowaniu dyscyplinarnym w 2007 r. z powodu jej nieetycznego zachowania, które naruszyło zasadę solidarności zawodowej (kodeksu etyki lekarskiej). Stwierdzono naruszenie art. 10 Konwencji.

W postępowaniu dyscyplinarnym sądy lekarskie uznały skarżącą (specjalistę z zakresu pulmonologii) winną nieetycznego zachowania, między innymi ze względu na publiczne wygłoszenie pogardliwych komentarzy na temat swojego przełożonego w obecności personelu medycznego oddziału oraz poprzez informowanie innych lekarzy o swoim przekonaniu, że jej przełożony podejmuje błędne decyzje.

Taka rygorystyczna interpretacja prawa krajowego przez sądy dyscyplinarne pociągająca za sobą zakaz wyrażania wszelkich krytycznych opinii w ramach wykonywania zawodu lekarza nie jest zgodna z prawem do wolności wyrażania opinii. Ponadto, władze krajowe nie zbadały, czy skarżąca broniła interesów uzasadnionych ze społecznego punktu widzenia. Trybunał uważa, że opinia skarżącej stanowiła krytyczną ocenę leczenia – dokonaną z medycznego punktu widzenia – jakie przeprowadził inny lekarz na pacjencie, a zatem, dotyczyła kwestii związanych z interesem publicznym.

Wobec powyższego Trybunał stwierdza, że zaskarżona ingerencja nie była proporcjonalna do uzasadnionych realizowanych celów i w konsekwencji nie była „niezbędna w demokratycznym społeczeństwie”. Spowodowała zatem naruszenie artykułu 10 Konwencji.

I. Środki indywidualne

1. Słuszne zadośćuczynienie

Szkody majątkowa	Szkody niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	3 000 euro	360 euro	3 360 euro
Termin płatności: 18/04/2012		Wyplacono w dniu: 09/03/2012	

2. Środki indywidualne

Trybunał przyznał skarżącej słuszne zadośćuczynienie za szkody niematerialne. W stosunku do osób ukaranych na podstawie art. 52 § 2 Kodeksu etyki lekarskiej, wobec braku oceny wiarygodności sformułowanych komentarzy oraz charakteru chronionego interesu, możliwe jest wznowienie postępowania dyscyplinarnego na podstawie art. 540 kodeksu postępowania karnego. Skarżąca miała możliwość złożenia wniosku o wznowienie postępowania na tej podstawie.

W tych okolicznościach dodatkowe środki indywidualne nie wydają się konieczne.

II. Środki generalne

Naruszenie art. 10 Konwencji w przedmiotowej sprawie wynika ze zbyt rygorystycznej interpretacji prawa krajowego przez sądy dyscyplinarne, pociągająca za sobą zakaz wyrażania wszelkich krytycznych opinii w ramach wykonywania zawodu lekarza.

W dniu 23 kwietnia 2008 r. Trybunał Konstytucyjny wydał wyrok (SK16/07), w którym uznał, iż art. 52 § 2 Kodeksu etyki lekarskiej jest niezgodny z prawem w zakresie, w jakim zakazuje zgodnych z prawdą uzasadnionych ochroną interesu publicznego wypowiedzi publicznych na temat działalności zawodowej innego lekarza. Przepis ten, przeanalizowany w nowym brzmieniu, które weszło w życie w 2003 roku, nie został uchylony przez Trybunał Konstytucyjny, gdyż tylko jego konkretna interpretacja została uznana za naruszającą zasadę konstytucyjną wolności wyrażania swoich poglądów (§ 49 wyroku). W celu poszanowania Konstytucji, sądy dyscyplinarne są zobowiązane do interpretowania przedmiotowego przepisu w zgodzie z powyższym wyrokiem.

W konsekwencji, w celu zapobieżenia podobnym naruszeniom w przyszłości, przetłumaczenie wyroku na język polski oraz jego rozpowszechnienie wydaje się być działaniem wystarczającym. W tym zakresie należy zauważyć, że wyrok Trybunału w tej sprawie został przetłumaczony oraz opublikowany na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości (www.ms.gov.pl).

W tych okolicznościach dodatkowe środki ogólne nie wydają się konieczne.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki o charakterze indywidualnym nie są konieczne w niniejszej sprawie oraz, że przyjęte środki o charakterze ogólnym, w szczególności publikacja i rozpowszechnienie wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, będą wystarczające do stwierdzenia, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji.

29. Raport z wykonania wyroku w sprawie Subicka nr 1 przekazany 12 czerwca 2014 r.

Opis sprawy

Subicka, skarga nr 29342/06, wyrok z dnia 14/09/2010, ostateczny w dniu 14/12/2010

Sprawa dotyczy odmowy sporządzenia skargi kasacyjnej do Naczelnego Sądu Administracyjnego przez adwokata ustanowionego w ramach bezpłatnej pomocy prawnej.

Skarżącej przyznano bezpłatną pomoc prawną na złożenie skargi kasacyjnej od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego z dnia 30 marca 2006 r. w sprawie dotyczącej przyznania zasiłku socjalnego, doręczonego skarżącej z uzasadnieniem w dniu 28 kwietnia 2006 r.

Prawnik wyznaczony do przygotowania skargi kasacyjnej, który zapoznał się z aktami sprawy w dniu 21 czerwca 2006 r., 1 lipca 2006 r. poinformował sąd, iż nie widzi podstaw do sporządzenia skargi kasacyjnej. Prawnik przedstawił szczegółową analizę prawną sprawy oraz wyjaśnił, dlaczego nie zaistniały podstawy do sporządzenia skargi kasacyjnej. Ponadto wskazał, że w okolicznościach przedmiotowej sprawy, w żadnym wypadku nie istniała możliwość sporządzenia skargi z powodu upływu terminu na wniesienie skargi.

W wyniku powyższej odmowy skarżąca została pozbawiona dostępu do sądu (naruszenie art. 6 § 1 Konwencji).

Europejski Trybunał Praw Człowieka („Trybunał”) stwierdził, iż w odniesieniu do postępowań przed sądami administracyjnymi, istniejące orzecznictwo przewiduje rozwiązanie jedynie dla sytuacji, w których pełnomocnik wyznaczony w ramach bezpłatnej pomocy prawnej wyraża gotowość przygotowania skargi kasacyjnej po upływie terminu. W postępowaniu sądowo administracyjnym, brak jest jasnych zasad regulujących skutki odmowy sporządzenia kasacji przez adwokata ustanowionego w ramach bezpłatnej pomocy prawnej, w sytuacjach, gdy termin do wniesienia kasacji już minął.

Trybunał wskazał przy tym, że podobne sytuacje w postępowaniu karnym zostały uregulowane w orzecznictwie Sądu Najwyższego w sposób zgodny z treścią Konwencji, tzn. termin na wniesienie kasacji biegnie od nowa od dnia, w którym skarżący został poinformowany o odmowie sporządzenia kasacji. (§46)

Trybunał stwierdził, iż do czasu ustawowego uregulowania powyższego problemu lub zmiany orzecznictwa Naczelnego Sądu Administracyjnego w taki sposób, który rozwiązywałby problem, nie można zaakceptować, iż powyższa sytuacja proceduralna jest zgodna z wymogami art. 6 Konwencji. (§ 48)

I. Środki indywidualne

3. Słuszne zadośćuczynienie

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	1 000 euro	-	1 000 euro
Termin płatności: 14/03/2011		Wypłacono w dniu: 01/03/2011	

4. Środki indywidualne

Zgodnie z art. 86 ustawy Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi, strona w postępowaniu może złożyć wniosek o przywrócenie terminu, aby wykonać czynność proceduralną poza wyznaczonym terminem (np. wnieść skargę kasacyjną). Wniosek ten musi zostać złożony w terminie 7 dni od czasu ustania przyczyny uchybienia terminu. Po upływie roku od uchybionego terminu, jego przywrócenie jest dopuszczalne tylko w wyjątkowych przypadkach.

W tych okolicznościach żadne dodatkowe środki indywidualne nie wydają się konieczne.

II. Środki generalne

1. Zmiany legislacyjne

W celu wykonania wyroku Trybunału przygotowano projekt nowelizacji ustawy Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi. Następnie projekt ten został przedłożony przez Prezesa Naczelnego Sądu Administracyjnego do Komisji Ustawodawczej Senatu. Komisja zajmuje się ustawą o zmianie ustawy Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi. Wydaje się zasadne, by proponowane poprawki powstałe w wyniku wyroku Trybunału zawrzeć w projekcie ustawy.

Projekt zmiany ustawy proponowany przez Prezesa Naczelnego Sądu Administracyjnego brzmi następująco:

Do art. 177 dodaje się następujące paragrafy:

§ 3. Termin do wniesienia skargi kasacyjnej dla strony, której ustanowiono pełnomocnika z urzędu w wyniku rozpoznania wniosku o przyznanie prawa pomocy złożonego przed upływem tego terminu, biegnie od upływu terminu, w którym adwokat został poinformowany o wyznaczeniu, o którym mowa w art. 253 § 2.

§ 4. W przypadku, gdy pełnomocnik z urzędu, o którym mowa w § 3, wyda opinię, iż brak jest podstaw do wniesienia skargi kasacyjnej, termin na wniesienie skargi kasacyjnej przez stronę postępowania biegnie od dnia, w którym dostarczono stronie opinię. Opinia o braku podstaw do wniesienia skargi kasacyjnej wraz z potwierdzeniem doręczenia opinii stronie postępowania powinna być także dostarczona przez pełnomocnika do właściwego sądu.

§ 5. W przypadku odmowy przyznania pomocy prawnej, o której mówi § 3, termin na wniesienie skargi kasacyjnej zaczyna biec od dnia, w którym stronie postępowania doręczono postanowienie o odmowie, w przypadku, gdy strona nie wniosła zażalenia lub od dnia, w którym stronie postępowania doręczono ostateczne postanowienie w kwestii pomocy prawnej.

Art. 253 otrzymuje brzmienie:

§ 1. O wyznaczenie adwokata, radcy prawnego, doradcy podatkowego lub rzecznika patentowego sąd zwraca się do właściwej okręgowej rady adwokackiej, rady okręgowej izby radców prawnych, Krajo-

wej Rady Doradców Podatkowych lub Krajowej Rady Rzeczników Patentowych, doręczając postanowienie o przyznaniu prawa pomocy.

§ 2. Okręgowa rada adwokacka, rada okręgowej izby radców prawnych, Krajowa Rada Doradców Podatkowych lub Krajowa Rada Rzeczników Patentowych wyznacza pełnomocnika i informuje o wyznaczeniu w terminie 14 dni, od dnia doręczenia postanowienia, o którym mowa w § 1. Właściwa rada bądź izba niezwłocznie informuje sąd o dacie wyznaczenia adwokata, radcy prawnego, doradcy podatkowego lub rzecznika patentowego z innej miejscowości.

§ 3. Jeżeli adwokat, radca prawny, doradca podatkowy lub rzecznik patentowy ustanowiony w ten sposób ma podjąć czynności poza siedzibą sądu orzekającego, właściwa okręgowa rada adwokacka, rada okręgowej izby radców prawnych, Krajowa Rada Doradców Podatkowych lub Krajowa Rada Rzeczników Patentowych, na wniosek ustanowionego adwokata, radcy prawnego, doradcy podatkowego lub rzecznika patentowego, wyznaczy w razie potrzeby adwokata, radcę prawnego, doradcę podatkowego lub rzecznika patentowego z innej miejscowości.

Komisja Ustawodawcza Senatu w dalszym ciągu prowadzi prace nad ustawą o zmianie ustawy Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi.

2. Publikacja i rozpowszechnienie wyroku Trybunału

Wyrok został przetłumaczony na język polski oraz opublikowany w bazie orzeczeń Naczelnego Sądu Administracyjnego a także rozpowszechniony wśród wszystkich sędziów Wojewódzkich Sądów Administracyjnych oraz Naczelnego Sądu Administracyjnego.

W tych okolicznościach dodatkowe środki generalne nie wydają się konieczne.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki o charakterze indywidualnym nie są konieczne w niniejszej sprawie. Rząd poinformuje Komitet Ministrów o dalszych działaniach dotyczących nowelizacji ustawy Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi.

30. Raport z wykonania wyroku w sprawie Joanna Szulc przeciwko Polsce przekazany 5 lutego 2014 r.

Opis sprawy

Joanna Szulc, skarga nr 43932/08, wyrok z dnia 13/11/2012, ostateczny w dniu 13/02/13

Zgodnie ze stanowiskiem skarżącej, w czasach komunizmu Służby Bezpieczeństwa wielokrotnie próbowały zwerbować ją jako współpracownika, bez jakiegokolwiek skutku.

W lutym 2001 r. skarżąca zwróciła się do Instytutu Pamięi Narodowej (dalej: IPN), który przechowywał dokumenty Służb Bezpieczeństwa z czasów komunistycznych, z wnioskiem o udostępnienie do wglądu dokumentów zgromadzonych na jej temat.

W marcu 2004 r. skarżąca została poinformowana, że nie może być uznana za „pokrzywdzoną” a zatem nie zaliczała się do grupy osób, którym przysługuje prawo do uzyskania informacji o dokumentach ich dotyczących, zgodnie z ustawą o IPN obowiązującą w tamtym czasie.

W dniu 26 października 2005 r. Trybunał Konstytucyjny rozstrzygnął, że osoby zainteresowane, inne niż pokrzywdzone, powinny w pewnych okolicznościach mieć prawo uzyskania informacji o dokumentach ich dotyczących przechowywanych przez Instytut.

Po złożeniu kolejnego wniosku o wgląd do dokumentów, w listopadzie 2006 r. skarżąca uzyskała zgodę na wgląd do swoich akt dotyczących jej statusu obiektu zainteresowania Służb Bezpieczeństwa. W dniu 20 lutego 2007 r. Instytut poinformował skarżącą, że istniały także inne dokumenty, które jej dotyczyły, lecz nie mogły być udostępnione.

W odpowiedzi na kolejny wniosek o udostępnienie wszystkich dokumentów, w listopadzie 2007 r. Instytut odmówił skarżącej udzielenia zgody na udostępnienie dwóch dokumentów zgodnie z ustawą o IPN na podstawie tego, że ich treść wskazywała na to, że skarżąca uznawana była za tajnego informatora bądź pomocnika przy operacyjnym gromadzeniu informacji. W sierpniu 2008 r., Prezes IPN utrzymał tę decyzję, nie akceptując argumentu skarżającej, iż decyzja ta miała swoją podstawę w przepisie, którego treść była identyczna z treścią przepisu ustawy o IPN, którego niekonstytucyjność stwierdził Trybunał Konstytucyjny. Wojewódzki Sąd Administracyjny podtrzymał decyzję w maju 2009 r. W dniu 20 października 2010 r. Trybunał Konstytucyjny, w innej sprawie, stwierdził niekonstytucyjność przepisu, który dawał podstawę do odmowy uzyskania dostępu do dokumentów. Opierając się na powyższym wyroku Trybunału Konstytucyjnego, w styczniu 2011 r. Naczelny Sąd Administracyjny uchylił decyzję Instytutu. W dniu 22 sierpnia 2011 r. Pani Szulc uzyskała dostęp do kopii wszystkich dokumentów jej dotyczących, które zostały wytworzone przez komunistyczne służby bezpieczeństwa.

Trybunał potwierdził swoje podejście przyjęte w innych sprawach dotyczących ubiegania się skarżących o udostępnienie akt wytworzonych przez Służby Bezpieczeństwa w czasach reżimu totalitarnego. Trybunał uznał, że państwo powinno zapewnić osobom, w sytuacji takiej jak sytuacja skarżającej, ubiegającym się o udostępnienie takich dokumentów - skutecznej i dostępnej procedury postępowania przed organem przetrzymującym akta, która umożliwiałaby obalenie wszelkich zarzutów dotyczących jej domniemanej współpracy z tymi służbami. Procedura ta powinna zapewniać osobom zainteresowanym dostęp do wszystkich odpowiednich informacji umożliwiających jej/jemu skuteczne obalenie jakichkolwiek zarzutów. Państwo powinno także zezwalać na korygowanie błędnych informacji.

Doszło do faktycznego zagrożenia naruszenia reputacji osoby w systemie, w którym akta byłych służb bezpieczeństwa są przechowywane przez władze krajowe dysponujące wyłączną i niekwestionowaną władzą w zakresie klasyfikacji danej osoby jako współpracownika tychże służb. W tym kontekście, w październiku 2005 r. Trybunał Konstytucyjny wskazał na ryzyko arbitralności w odniesieniu do klasyfikowania przez IPN osób jako współpracowników służb bezpieczeństwa na podstawie kryteriów i praktyk byłych służb bezpieczeństwa. W późniejszym wyroku, Trybunał stwierdził za niezgodne z Konstytucją te przepisy ustawy o IPN, które wykluczały dostęp osób zainteresowanych do dokumentów wskazujących na to, iż osoby te uważane były przez służby bezpieczeństwa za tajnych informatorów bądź współpracowników w związku z ich tajnymi działaniami.

Jednakże opinia Trybunału Konstytucyjnego została zignorowana przez praktykę Instytutu. Europejski Trybunał był w szczególności zdziwiony podejściem prezesa Instytutu, który odrzucił argument skarżącej, powołującej się na to, że odmowa udostępnienia jej dokumentów wydana przez Instytut była sprzeczna z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego.

Skarżąca musiała czekać 10 lat, aby po szeregu postępowań i nieudanych prób wreszcie uzyskać zgodę na dostęp do jej akt. Trybunał stwierdził, że powyższy okres czasu był niczym nieuzasadniony. Gdyby skarżąca natychmiast otrzymała dostęp do wszystkich dokumentów, nie miałyby miejsca inne kwestie związane z przeciekami z archiwum, a skarżąca mogłaby odeprzeć wszelkie zarzuty postawione przeciwko niej.

Europejski Trybunał stwierdził, że państwo nie dopełniło swojego obowiązku zapewnienia skutecznej i dostępnej procedury umożliwiającej skarżącą otrzymanie dostępu do wszystkich odpowiednich informacji, które pozwoliłyby zakwestionować sklasyfikowanie jej przez służby bezpieczeństwa jako tajnego informatora.

I. Środki indywidualne

1. Słuszne zadośćuczynienie

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	5 000 euro	-	5 000 euro
Termin płatności: 13/05/2013			Wyplacono w dniu: 15/04/2013

2. Środki indywidualne

Trybunał przyznał skarżącej słuszne zadośćuczynienie. Skarżąca otrzymała dostęp do kserokopii wszystkich dokumentów jej dotyczących, które zostały wytworzone przez komunistyczne służby bezpieczeństwa.

W tych okolicznościach dodatkowe środki indywidualne nie wydają się konieczne.

II. Środki generalne

W dniu 18 marca 2010 r. polski parlament przegłosował poprawki do ustawy z 18 grudnia 1998 r. o IPN, które weszły w życie w dniu 27 maja 2010 r. Przeprowadzona nowelizacja przewidywała prawo dostępu do dokumentów znajdujących się w posiadaniu Instytutu. Ograniczenia dostępu do akt, skrytykowane przez Trybunał, zostały w konsekwencji uchylone.

Zgodnie ze wspomnianymi poprawkami, każdy ma prawo do złożenia wniosku do IPN w sprawie udostępnienia dotyczących ich dokumentów znajdujących się w Instytucie. Dokumenty te powinny być udostępnione w wyniku decyzji administracyjnej. Wnioskodawca ma również prawo złożenia zażalenia do Prezesa IPN. Ponadto, może też kwestionować decyzję Prezesa IPN przed sądami administracyjnymi.

Wyrok został przetłumaczony i opublikowany na stronie Ministerstwa Sprawiedliwości (www.ms.gov.pl).

W tych okolicznościach żadne dodatkowe środki genralne nie wydają się konieczne.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki o charakterze indywidualnym nie są konieczne w niniejszej sprawie oraz, że przyjęte środki o charakterze ogólnym będą wystarczające do stwierdzenia, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji.

31. Raport z wykonania wyroku w sprawie Toziczka przeciwko Polsce przekazany 22 lipca 2014 r.

Opis sprawy

Toziczka, skarga nr 29995/08, wyrok z dnia 24/07/2012, ostateczny w dniu 24/10/2012

Skarżąca wygrała sprawę z powództwa wytoczonego w 2003 r. przed Sądem Okręgowym w Opolu przez spółdzielnię mieszkaniową. Sąd Apelacyjny we Wrocławiu uwzględnił apelację powoda, uchylił wyrok sądu pierwszej instancji i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania. Sędzia D.Z. był w Sądzie Apelacyjnym sędzią sprawozdawcą. Następnie, sprawa skarżącej zbadana było ponownie, w wyniku czego Sąd Okręgowy w Opolu uwzględnił powództwo. Apelacja skarżącej przeciw powyższej decyzji została oddalona przez Sąd Apelacyjny, powołując się na stanowisko prawne wyrażone w poprzednim wyroku. Skarżąca złożyła kasację do Sądu Najwyższego, która została rozpoznana przez Sąd Najwyższy na posiedzeniu niejawnym w dniu 18 stycznia 2008 r. W składzie sędziowskim znalazł się sędzia D.Z., który w międzyczasie otrzymał awans na Sędziego Sądu Najwyższego. Sąd Najwyższy przychylił się do opinii prawnej wyrażonej dwukrotnie przez Sąd Apelacyjny we Wrocławiu i oddalił złożoną przez skarżącą skargę kasacyjną.

W opinii Trybunału, zadaniem Sądu Najwyższego było stwierdzenie, czy wyrok wydany przez Sąd Apelacyjny we Wrocławiu opierał się na stanowisku prawnym uprzednio wyrażonym przez sąd, w którym sędzia D.Z. zasiadał jako sędzia sprawozdawca. Taka opinia prawna miała decydujące znaczenie dla wyniku sprawy, co Sąd Najwyższy potwierdził w swoim wyroku. A zatem, sędzia zasiadający w składzie Sądu Najwyższego miał za zadanie określić, czy należy podtrzymać wykładnię lub zastosowanie prawa materialnego przez samego siebie na wcześniejszym etapie tej samej sprawy. Powyższe okoliczności były dla Trybunału wystarczające dla uznania, iż obawy skarżącej odnośnie braku bezstronności Sądu Najwyższego można uznać za obiektywnie uzasadnione. Nastąpiło zatem naruszenie artykułu 6 ust. 1 Konwencji.

I. Środki indywidualne

1. Słuszne zadośćuczynienie

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	3 300 euro	7 540 euro	10 840 euro
Termin płatności: 24/01/2013			Wyplacono w dniu: 10/12/2012

2. Środki indywidualne

Skarżącej przysługuje skarga o wznowienie postępowania, w którym orzekł sędzia wyłączony z mocy ustawy (art. 401 pkt 1 k.p.c. w zw. z art. 48 pkt 5 k.p.c.).

Art. 401 przewiduje:

Można żądać wznowienia postępowania z powodu nieważności:

1) jeżeli w składzie sądu uczestniczyła osoba nieuprawniona albo jeżeli orzekł sędzia wyłączony z mocy ustawy, a strona przed uprawomocnieniem się wyroku nie mogła domagać się wyłączenia.

Art. 48 przewiduje:

§ 1. Sędzia jest wyłączony z mocy samej ustawy:

5) w sprawach, w których w instancji niższej brał udział w wydaniu zaskarżonego orzeczenia, jako też w sprawach o ważność aktu prawnego z jego udziałem sporządzonego lub przez niego rozpoznanego oraz w sprawach, w których występował jako prokurator.

Zgodnie z informacją otrzymaną z Sądu Okręgowego w Opolu skarżąca nie skorzystała z powyższej możliwości.

W tych okolicznościach dodatkowe środki indywidualne nie wydają się konieczne.

II. Środki generalne

1. Prawo

Trybunał nie kwestionował przepisów kodeksu postępowania cywilnego dotyczących iudex in-habilis – tj. wyłączenia sędziego z mocy ustawy (art. 48 ust. 5 k.p.c.).

Jeśli chodzi o praktykę stosowania tych przepisów, to warto wspomnieć, iż w dniu 20 lipca 2004 roku, Trybunał Konstytucyjny wydał wyrok, w którym orzekł, że art. 48 § 1 pkt 5 kpc w zakresie, w jakim przepis ten odnosi się do sędziego, który zasiadał w składzie wydającym wyrok w niższej instancji, zakres określenia „niższa instancja” nie ogranicza się do sądu bezpośrednio podległego sądowi apelacyjnemu – odnosi się do wszystkich sądów niższej instancji, które miały związek ze sprawą. W opinii Trybunału

Konstytucyjnego, zbyt ograniczająca wykładnia art. 48 § 1 pkt. 5 k.p.c. narusza art. 45 § 1 polskiej Konstytucji. W uzasadnieniu Trybunał Konstytucyjny stwierdził, iż ustawodawca zmierzał do eliminacji wszelkich przyczyn, które mogłyby skutkować wątpliwościami co do bezstronności i obiektywizmu sędziego.

2. Publikacja i rozpowszechnienie wyroku

Mając powyższe na uwadze, oraz fakt, iż jest to pojedynczy przypadek, nie zachodzi potrzeba dokonania zmian legislacyjnych. Za wystarczające należy uznać działania o charakterze edukacyjnym i upowszechniającym.

Z tego powodu przedmiotowy wyrok został przetłumaczony na język polski i rozpowszechniony poprzez publikację wyroku na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości (www.ms.gov.pl). Ponadto wyrok jest objęty programem szkoleń dla sędziów.

W tych okolicznościach dodatkowe środki ogólne nie wydają się konieczne.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki o charakterze indywidualnym nie są konieczne w niniejszej sprawie oraz, że przyjęte środki o charakterze ogólnym, tj. publikacja i rozpowszechnienie wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, będą wystarczające do stwierdzenia, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji.

32. Raport z wykonania wyroków z grupy spraw Trzaska przeciwko Polsce przekazany 23 października 2014 r.

Spis treści:

- Streszczenie
- Opis spraw
- Środki indywidualne
- Środki generalne
- Wpływ wdrożonych środków
- Zobowiązania: nowelizacja kodeksu postępowania karnego
- Wnioski pozwanego państwa
- Aneksy

Streszczenie

Od 2000 r. w prawie 170 sprawach Trybunał stwierdził, że polskie władze naruszyły prawo chronione art. 5 § 3 Konwencji, tj. prawo do rozsądnej długości tymczasowego aresztowania. Naruszenia spowodowane były głównie tym, iż przyczyny, na których opierały się sądy krajowe w decyzjach o przedłużeniu tymczasowego aresztowania, ograniczały się do parafrazowania podstawy tymczasowego aresztowania zawartej w kodeksie postępowania karnego (dalej: k.p.k.) a także władze nie

przewidziały możliwości nałożenia innych środków zapobiegawczych, alternatywnych dla aresztowania, zawartych w polskim systemie prawnym. Ponadto, choć odpowiednie przepisy prawa krajowego definiowały aresztowanie jako najbardziej dolegliwy środek zapobiegawczy, stosowany był on przez sądy krajowe z największą częstotliwością.

W dniu 6 czerwca 2007 r. Komitet Ministrów przyjął Rezolucję dotyczącą wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w 44 sprawach przeciwko Polsce nawiązujących do nadmiernej długości tymczasowego aresztowania. W szczególności, w odniesieniu do znacznej liczby wyroków stwierdzających naruszenie przez Polskę art. 5 § 3 Konwencji z uwagi na nadmierną długość aresztowania tymczasowego, oraz w związku z tym, iż zaobserwowano, że liczba spraw, w których Trybunał stwierdził podobne naruszenia, ciągle wzrastała, Rezolucja rekomendowała polskim władzom dalsze monitorowanie, wdrażanie środków prawnych, a także taką zmianę praktyki polskich sądów, która byłaby zgodna z wymogami przedstawionymi w Konwencji oraz orzecznictwie Trybunału.

Następnie, po wydaniu Rezolucji, w sprawie *Kauczor* (skarga nr 45219/06, wyrok z dnia 3/02/2009), Trybunał stwierdził, że naruszenie prawa skarżącego wynikającego z art. 5 § 3 Konwencji, wywodzi się z szerszego problemu, który wiąże się ze nieprawidłowym funkcjonowaniem polskiego wymiaru sprawiedliwości, co już dotknęło i może nadal dotyczyć w przyszłości, cały czas niezidentyfikowaną, ale potencjalnie znaczną liczbę osób, wobec których toczą się postępowania karne (§ 58 wyroku Trybunału). Trybunał podkreślił dalej, iż przez wiele lat, a przynajmniej do 2007 r., nadmierna długość aresztów tymczasowych w Polsce ujawniła się w licznych sprawach, co oznacza istnienie problemu natury strukturalnej, polegającego na „stosowaniu praktyki niezgodnej z Konwencją” (§ 60 wyroku Trybunału).

Środki wdrożone przez władze krajowe celem rozwiązania problemu zostały przedstawione w Rezolucji, a następnie szeroko omówione przez polskie władze w planie działań z 21 listopada 2011 r. Rozwiązania przedstawione we wspomnianym planie zostały z satysfakcją odnotowane przez Komitet Ministrów, który na 1136 posiedzeniu (w marcu 2012 r.) – z uwagi na znaczący postęp oraz zaangażowanie władz – zdecydował się na dalsze nadzorowanie wykonania spraw z tej grupy na poziomie procedury standardowej.

Niniejszy raport ukazuje szczegóły wszystkich dotychczas podjętych środków. Z powodu tego, że źródłem naruszeń w przedmiotowych sprawach była praktyka sądów krajowych, skupiono się na zmianie tejże praktyki, aby sądy krajowe brały pod uwagę orzecznictwo Trybunału. Cel ten został osiągnięty poprzez szeroko zakrojone szkolenia dla sędziów oraz prokuratorów, a także bezpłatne udostępnienie publikacji orzecznictwa Trybunału a także aktualizacji praktyki sądowej. Władze wdrożyły również kompleksowy system monitorowania praktyki sądowej dotyczącej stosowania tymczasowego aresztowania.

Ponadto, choć istniał już szereg rozwiązań prawnych, alternatywnych dla aresztowania tymczasowego, zostały one uzupełnione dalszymi poprawkami, które

- ograniczają podstawy do zastosowania tymczasowego aresztowania;
- zapewniają lepszą staranność w przedstawianiu podstawy prawnej sądom;
- ograniczają maksymalny czas aresztowania oraz

- przewidują mechanizm odwoławczy przeciwko pewnym rodzajom decyzji wydłużającym aresztowanie.

Niektóre z tych poprawek zostały wniesione w następstwie wyroków Trybunału Konstytucyjnego, który zastosował orzecznictwo Trybunału w Strasburgu w kluczowych sprawach dotyczących aresztowania tymczasowego.

Ogólny wpływ wyżej wspomnianych środków jest wyraźnie widoczny w statystykach przedstawionych w części III niniejszego raportu. Statystyki te ukazują znaczący spadek w ilości stosowanych aresztowań, a także zmniejszenie się liczby osób przetrzymywanych w aresztach. W statystykach odnoszących się do ostatnich lat można zaobserwować także korespondujący wzrost w zastosowaniu środków alternatywnych do aresztowania. Ogólnie rzecz ujmując, utrzymała się wyraźna tendencja zmniejszającego się zastosowania wszystkich środków zapobiegawczych (związanych i niezwiązanych z pozbawieniem wolności) w postępowaniu karnym.

W związku ze zmianą w podejściu sędziów i prokuratorów do stosowania aresztowania tymczasowego w postępowaniu karnym, liczba wyroków Trybunału stwierdzających naruszenie zdecydowanie spadła. W 2013 r. Trybunał wydał tylko 3 wyroki stwierdzające naruszenie, których zdarzenia faktyczne nastąpiły przed wdrożeniem środków opisanych w tym raporcie. Trybunał wydał także szereg wyroków stwierdzających brak naruszenia Konwencji¹⁴.

Pomimo dotychczasowych osiągnięć, władze w dalszym ciągu dążą do wprowadzania ulepszeń. Kolejne poprawki udoskonalające kodeks postępowania karnego uchwalone zostały przez Parlament; wejdą one w życie w 2015 r. Swoim zakresem obejmują przepisy mające na celu dalsze ograniczenie możliwości przedłużania aresztowania, oraz zwiększenie elastyczności w przepisach umożliwiających oskarżonym skorzystanie z poręczenia majątkowego, jako alternatywa dla aresztu. Powyższe środki potwierdzają zaangażowanie polskich władz w dążeniu do coraz wyższego poziomu ochrony praw człowieka.

Opis spraw

Wszystkie sprawy dotyczą nadmiernej długości tymczasowego aresztowania (lista spraw zawarta jest w Aneksie I). Uzasadnienie stosowania aresztowania przez sądy – w ocenie orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka – nie mogły zostać uznane za satysfakcjonujące, a postępowanie prowadzone było bez należytej staranności (naruszenie art. 5 § 3 Konwencji).

Ponadto, Trybunał stwierdził w niektórych sprawach inne naruszenia Konwencji, które opisano w Aneksie II. Sprawy te są badane bądź zostały już zbadane w kontekście innych grup spraw poddanych kontroli wykonania (patrz: Aneks III).

I. Środki indywidualne

We wszystkich sprawach stosowanie tymczasowych aresztowań, będących przedmiotem skarg do Trybunału, zostało zakończone. W sprawach, w których Trybunał przyznał słuszne zadośćuczynienie z tytułu poniesionej szkody niematerialnej, Rząd wypłacił należność skarżącym. Nie przyznano

¹⁴ Np. w sprawach: Wereda (54727/08), Kurkowski (36228/08), Bystrowski (15476/02), Chernyshov (35630/02), Simonov (45255/07), Ściebura (39412/08) czy też Lesiak (19218/07).

słusznego zadośćuczynienia w następujących sprawach: Trzaska, Wesołowski, Szeloch, Rusiecki, Kucharski, Depa, Swierzko, Zenon Michalak, Kwiatek, Marecki, Kozik, Owczar, Wolf, Maciejewski, Korzeb, Kurczewski Pasiński, Kurczewski, Rojek, Maruszak oraz Adam Sienkiewicz.

Środki indywidualne dotyczące innych naruszeń stwierdzonych w sprawach należących do tej grupy przedstawiono w Aneksie IIa.

II. Środki generalne

1. Działania rozpowszechniające

Z uwagi na to, że głównym źródłem naruszeń w tej grupie spraw była praktyka sądów krajowych, środki powzięte przez władze skierowane zostały na zmianę tej praktyki w taki sposób, aby sądy krajowe wzięły pod uwagę orzecznictwo Trybunału i uwzględniły jego standardy przy stosowaniu i przedłużaniu tymczasowego aresztowania. Taką zmianę w praktyce, potwierdzoną spadkiem liczby aresztów i ich długości, osiągnięto poprzez szeroko zakrojone szkolenia dla sędziów i prokuratorów, a także bezpłatne rozpowszechnienie publikacji zawierających orzecznictwo Trybunału i regularne aktualizacje jego praktyki sądowej.

Na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości (www.ms.gov.pl) oraz w *newsletterze* zamieszczane są na bieżąco informacje o wydawanych przez Trybunał wyrokach w sprawach polskich, a także standardy orzecznictwa Trybunału w poszczególnych grupach spraw. Każdy wyrok o charakterze niepowtarzającym się, tłumaczony jest na język polski, zaś syntetyczne informacje o wyrokach wydanych w danym tygodniu zamieszczane są w zakładce „aktualności”. Następujące wyroki dotyczące długości tymczasowego aresztowania zostały przetłumaczone na język polski (między innymi wyroki w sprawach **Wereda, Kurkowski, Kowrygo, Popena, Dochnal, Piechowicz, Ruprecht, Chernyshov, Raducki, Ściebura, Finster, Lesiak, Choumakov No 2, Knyter, Rogala, Hartman, Hajol, Bruczyński, Kauczor, Rybacki, Wojciechowski, Raźniak, Mirosław Jabłoński, Pyrak, Czajka, Garycki, Bagiński, Chodecki, DP, Matwiejczuk, Klamecki, Sałapa, Dacewicz, Olstowski, Iwańczuk, Trzaska, Czajka** i wiele innych).

Problemu nadmiernej długości tymczasowego aresztowania dotyczy opublikowane w 2012 r. na stronie Ministerstwa Sprawiedliwości opracowanie pt. „Prawo do rozsądnego czasu aresztowania w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka”. Ponadto, poczynając od maja 2013 r., na stronie internetowej Ministerstwa, w zakładce dotyczącej wykonywania wyroków, zamieszczane są informacje o wydanych przez Komitet Ministrów Rady Europy rezolucjach końcowych, zamykających nadzór nad wykonaniem wyroków, a także postępowaniach w sprawach, w których decyzja o skreśleniu skargi zapadła na skutek zawarcia ugody bądź złożenia deklaracji jednostronnej.

Od 2012 r. informacje dotyczące naruszeń Konwencji stwierdzonych przez Trybunał, w przedmiocie praktyki sądów krajowych, są przesyłane do właściwego prezesa sądu oraz prezesa sądu wyższej instancji.

Ponadto, w 2011 r., Ministerstwo Sprawiedliwości przygotowało specjalną publikację „*Standardy ochrony praw człowieka w prawie Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*”, dotyczącą między innymi prawa do rozsądnej długości aresztowania tymczasowego. Rozpowszechniono ją bezpłatnie wśród wszystkich polskich sędziów oraz prokuratorów.

Wiele podjętych wcześniej środków upowszechniających przedstawiono już Komitetowi Ministrów. Szczegóły dot. środków podjętych w latach 2000-2007 zawarte są w Rezolucji z 2007 r.¹⁵ Jednakże, warto też zauważyć, że już 4 czerwca 2004 r. Ministerstwo Sprawiedliwości rozesłało pismo przewodnie do wszystkich prezesów sądów apelacyjnych wraz z analizą orzecznictwa Trybunału dot. warunków, które muszą być spełnione, aby osadzić osobę w areszcie tymczasowym. Pismo zwracało też uwagę na to, że podstawy, do których odnosi się art. 258 § 2 k.p.k, nie mogą uzasadniać przetrzymywania osoby w areszcie tymczasowym przez zbyt długi okres czasu. Ponadto, Ministerstwo Sprawiedliwości przesłało pismo zwracające uwagę sędziów i prokuratorów na znaczenie prawidłowo wskazanych podstaw prawnych decyzji przedłużających areszt tymczasowy.

Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury kontynuuje działania mające na celu upowszechnianie wśród sędziów orzecznictwa Trybunału, tak w ramach szkolenia wstępnego sędziów i prokuratorów, jak i szkoleń ustawicznych. W szczególności należy zwrócić uwagę na cykl szkoleń o charakterze systemowym, który został po raz pierwszy przeprowadzony w 2012 r., organizowany na poziomie sądów apelacyjnych, mający na celu zaprezentowanie sędziom i prokuratorom informacji na temat najczęściej stwierdzanych przez Trybunał naruszeń Konwencji w sprawach przeciwko Polsce, dotyczących funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości (szkoleniem objęto około 600-800 sędziów). Szkolenia takie będą kontynuowane w 2014 r. i w latach następnych. Docelowo, na przestrzeni 5-7 lat szkoleniami tymi mają być objęci wszyscy sędziowie sądów powszechnych.

2. Działania nadzorcze organów krajowych odpowiedzialnych za areszty tymczasowe

W celu nadzorowania zjawiska zbyt długiego aresztu tymczasowego, zarówno na szeroką skalę jak i w indywidualnych przypadkach, władze wdrożyły obszerny system monitorowania, aby zbierać odpowiednie dane statystyczne; ponadto, system ten umożliwił administracyjny nadzór nad stosowaniem aresztu tymczasowego przez prokuratorów i sędziów.

a. Nadzór nad prokuraturami

Uzasadnienie stosowania tymczasowego aresztowania oraz długość jego trwania badane są pod względem przepisów § 204 oraz § 205 Wytycznych Prokuratora Generalnego dotyczących zasad postępowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 marca 2011 r.). Zgodnie z powyższym, każdy przypadek aresztu tymczasowego przekraczający 9 miesięcy powinien być zgłaszany przez prokuratora okręgowego do prokuratora apelacyjnego wraz z informacją o szacunkowej dacie zakończenia postępowania przygotowawczego; jeżeli areszt tymczasowy przedłużony jest na okres przekraczający 1 rok, prokurator apelacyjny powinien poinformować o tym Prokuratora Generalnego.

¹⁵ Rezolucja CM/ResDH(2007)75

W zależności od oceny dokonanej na podstawie zebranych informacji, istnieje możliwość sprawowania przez przełożonych formalnego nadzoru nad postępowaniem przygotowawczym prowadzonym w terenie (w prokuraturach apelacyjnych bądź okręgowych) lub monitorowania postępowania przez Prokuraturę Generalną. Należy także zaznaczyć, że większość skomplikowanych śledztw, prowadzonych przez jednostki prokuratur apelacyjnych, które zajmują się przestępczością zorganizowaną oraz korupcją, nadzorowane są bezpośrednio przez Prokuratora Generalnego.

Prawidłowe stosowanie aresztu tymczasowego monitorowane jest w związku z badaniem przez nadrzędnych prokuratorów wniosków o przedłużenie śledztwa na okres dłuższy niż 1 rok (art. 310 k.p.k.). Uprzednie przedłużenie śledztwa przez prokuratora wyższego rzędu jest warunkiem, który musi zostać dopełniony, aby prokurator prowadzący śledztwo mógł złożyć wniosek do sądu o przedłużenie tymczasowego aresztowania. Powyższy proces nadzorczy wskazuje na to, że przedłużenie śledztwa (a więc również nadzór nad aresztowaniem tymczasowym) w najbardziej skomplikowanych sprawach prowadzonych przez prokuratury apelacyjne zajmujące się przestępczością zorganizowaną i korupcją podlegają kompetencji Prokuratury Generalnej.

b. Nadzór nad sądami

W związku ze zmianą ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. - *Prawo o ustroju sądów powszechnych*, z dniem 28 marca 2012 r. został zmieniony model nadzoru administracyjnego nad działalnością administracyjną sądów powszechnych.

Powołana ustawa definiuje przede wszystkim przedmiot nadzoru jako "zapewnienie właściwego toku wewnętrznego urzędowania sądu", bezpośrednio związanego z wykonywaniem wymiaru sprawiedliwości i powierzonych sądom innych zadań z zakresu ochrony prawnej.

W celu ścisłego rozgraniczenia uprawnień nadzorczych Ministra Sprawiedliwości i prezesów sądów ustawa wyróżnia dwie kategorie nadzoru administracyjnego: zewnętrzny Ministra Sprawiedliwości i wewnętrzny sprawowany przez prezesów sądów. Jednocześnie ustawa precyzyjnie określa uprawnienia nadzorcze w ramach nadzoru zewnętrznego i wewnętrznego.

Zadania z zakresu wewnętrznego nadzoru administracyjnego, obejmujące m.in. takie czynności jak badanie toku i sprawności postępowania w poszczególnych sprawach, powierzono wyłącznie prezesom sądów i podległej im służbie nadzoru.

Ministrowi Sprawiedliwości powierzono zaś zadania w ramach nadzoru zewnętrznego, które w istocie sprowadzają się do nadzorowania wyników pracy nadzorczej prezesów sądów, w szczególności prezesów sądów apelacyjnych. Taka regulacja ma na celu usprawnienie wykonywania nadzoru administracyjnego nad działalnością sądów i zwiększenie jego efektywności, pozostawiając główne uprawnienia nadzorcze wewnątrz władzy sądowniczej.

W ramach przysługujących Ministrowi Sprawiedliwości uprawnień kontynuowany jest nadzór nad działalnością nadzorczą prezesów sądów apelacyjnych w zakresie spraw karnych, w których oskarżeni są tymczasowo aresztowani ponad dwa lata. Nadzór ten trwa od października 2008 roku.

Zobowiązano wówczas prezesów sądów apelacyjnych do objęcia nadzorem wszystkich spraw kar-nych rozpoznawanych w podległych im apelacjach, w których łączny okres trwania tymczasowego aresztowania wobec oskarżonych przekracza 2 lata, wskazując na obowiązek utrzymywania standar-dów dotyczących długości stosowania tego środka zapobiegawczego, wynikających z Konwencji oraz orzecznictwa Trybunału w sprawach polskich oraz do przesyłania kwartalnych sprawozdań z po-jejmowanych czynności nadzorczych.

Nadsyłane sprawozdania poddawane są analizie przez sędziów wizytatorów i w wypadku stwier-żenia uchybień w nadzorze, do prezesów apelacyjnych kierowane są pisma wzywające do nadesła-nia wyjaśnień lub podjęcia stosownych czynności nadzorczych mających na celu usunięcie stwier-dzonych nieprawidłowości.

Ponadto w ramach nadzoru Minister Sprawiedliwości na 2013 r. ustalił „Ogólne kierunki we-wnętrznego nadzoru administracyjnego”, w których zobowiązał prezesów sądów apelacyjnych m.in. do analizy postępowań, w których tymczasowe aresztowanie jest stosowane dłużej niż rok. Informa-cje o wykonaniu tego polecenia prezesa sądów apelacyjnych nadesłał w informacji rocznej z działal-ności sądów w 2014 r.

3. Środki prawne

Choć ramy prawne określające stosowanie i przedłużanie tymczasowego aresztu w Polsce nie zostały poddane krytyce przez Trybunał, z uwagi na to, że źródłem naruszenia była nieprawidłowa praktyka sądów krajowych oraz prokuratorów, władze podjęły środki mające na celu udoskonalenie istniejącego systemu prawnego. Ogólnie rzecz ujmując, środki te zostały wdrożone z inicjatywy wła-snej władz bądź w drodze wykonania wyroku polskiego Trybunału Konstytucyjnego.

a. Obecny stan prawny

Podstawy stosowania i kontynuowania tymczasowego aresztu zawarte są w kodeksie postępo-wania karnego. Zgodnie z właściwymi przepisami, stosowanie aresztu tymczasowego jest dozwo-lo-ne, jeśli istnieją ogólne podstawy określone w art. 249 § 1 (tj. jeśli celem aresztu jest zabezpieczenie prawidłowego toku postępowania lub zapobiegnięcie popełnieniu przez oskarżonego nowego, cięż-kiego przestępstwa, o ile zebrane dowody wskazują na duże prawdopodobieństwo, że oskarżony popełnił przestępstwo), a także jedna z przesłanek, do których odnosi się art. 258:

- zachodzi uzasadniona obawa ucieczki lub ukrywania się oskarżonego, zwłaszcza wtedy, gdy nie można ustalić jego tożsamości albo nie ma on w kraju stałego miejsca pobytu;
- zachodzi uzasadniona obawa, że oskarżony będzie nakłaniał do składania fałszywych zeznań lub wyjaśnień albo w inny bezprawny sposób utrudniał postępowanie karne;
- jeżeli oskarżonemu zarzuca się popełnienie zbrodni lub występku zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 8 lat, albo gdy sąd pierwszej instancji skazał go na karę pozbawienia wolności nie niższą niż 3 lata, potrzeba zastosowania tymczasowego aresztowania w celu zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania może być uzasadniona groźącą oskarżonemu surową karą;

- tymczasowe aresztowanie może wyjątkowo nastąpić także wtedy, gdy zachodzi uzasadniona obawa, że oskarżony, któremu zarzucono popełnienie zbrodni lub umyślnego występku, popełni przestępstwo przeciwko życiu, zdrowiu lub bezpieczeństwu powszechnemu, a zwłaszcza gdy popełnieniem takiego przestępstwa groził.

Zgodnie z art. 259 § 1, jeżeli szczególne względy nie stoją temu na przeszkodzie, należy odstąpić od tymczasowego aresztowania, zwłaszcza gdy pozbawienie oskarżonego wolności spowodowałoby dla jego życia lub zdrowia poważne niebezpieczeństwo lub pociągałoby wyjątkowo ciężkie skutki dla oskarżonego lub jego najbliższej rodziny.

Tymczasowego aresztowania nie stosuje się, gdy na podstawie okoliczności sprawy można przewidywać, że sąd orzeknie w stosunku do oskarżonego karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania lub karę łagodniejszą albo że okres tymczasowego aresztowania przekroczy przewidywany wymiar kary pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia (art. 259 § 2), lub gdy przestępstwo zagrożone jest karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą roku, chyba że sprawca został ujęty na gorącym uczynku lub bezpośrednio potem (art. 259 § 3). Jednakże ograniczenia te nie znajdują zastosowania, jeżeli oskarżony ukrywa się, uporczywie nie stawia się na wezwania lub w inny bezprawny sposób utrudnia postępowanie, albo nie można ustalić jego tożsamości (art. 259 § 4).

Zgodnie z art. 257 § 1, tymczasowego aresztowania nie stosuje się, jeżeli wystarczający jest inny środek zapobiegawczy. Pozostałe środki zapobiegawcze obejmują w szczególności poręczenie majątkowe, dozór policji, poręczenie społeczne lub indywidualne, zawieszenie wykonywania obowiązków, zakaz opuszczania kraju, warunkowe zawieszenie (art. 275 § 3), nakaz opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 275a § 1), zawieszenie wykonywania zawodu, nakaz powstrzymania się od określonej działalności lub prowadzenia określonego rodzaju pojazdów (art. 276).

b. Zmiany mające na celu ograniczenie stosowania aresztu tymczasowego

Długość aresztu tymczasowego oraz przesłanki jego przedłużenia określone są w art. 263 k.p.k. Brzmienie art. 263 zostało zmienione kilkakrotnie między 2000 a 2001 r., a ponadto Trybunał Konstytucyjny zajął stanowisko co do niektórych przepisów, a konkretnie:

- W art. 263 § 2, możliwość przedłużenia aresztu tymczasowego na okres, który łącznie nie może przekroczyć 12 miesięcy, przyznano sądom pierwszej instancji właściwym do rozpoznania sprawy (nowelizacja z dnia 20 lipca 2000 r., wejście w życie dnia 1 września 2000 r.). Przepis ten określa maksymalny okres aresztowania tymczasowego, który może być zastosowany na etapie śledztwa, a decyzja o przedłużeniu aresztu podejmowana jest na wniosek prokuratora przez właściwy sąd pierwszej instancji. Przekazanie podejmowania decyzji sądom właściwym do rozpoznania sprawy co do meritum przyczyniło się do przyspieszenia postępowania związanego ze stosowaniem oraz przedłużaniem aresztu tymczasowego.
- Odnośnie art. 263 § 3, Trybunał Konstytucyjny, w wyroku wydanym 10 czerwca 2008 r. (sygn. SK 17/07), stwierdził, że art. 263 § 3 narusza art. 41 § 1 w zw. z art. 2 i art. 45 § 1 polskiej Konstytucji w zakresie, w jakim maksymalny 2 letni okres stosowania aresztu tymczasowego nie obejmował

okresów, w których osoba aresztowana tymczasowo równocześnie wykonuje karę pozbawienia wolności orzeczoną w innej sprawie, co w konsekwencji umożliwiało przedłużenie okresu trwania aresztu tymczasowego na okres dłuższy niż dwa lata przez sąd pierwszej instancji na zasadach ogólnych.

- Dodano art. 263 § 3a, który przewiduje, że w przypadku zbiegu tymczasowego aresztowania z wykonywaną karą pozbawienia wolności orzeczoną w innej sprawie do okresów, o których mowa w § 2 i 3, zalicza się okres odbywania przez tymczasowo aresztowanego kary pozbawienia wolności (nowelizacja z dnia 12 lutego 2009 r., wejście w życie w dniu 19 lutego 2009 r.). Przepis ten wymaga, aby maksymalne okresy stosowania aresztu tymczasowego były brane pod uwagę we wszystkich przypadkach. Zgodnie z dotychczasowym orzecznictwem, jakiejkolwiek okresy wykonywania kary równocześnie przez osobę oskarżoną w innej sprawie zostały odjęte od długości stosowania aresztu tymczasowego.
- W odniesieniu do art. 263 § 4, Trybunał Konstytucyjny, w wyroku z dnia 24 lipca 2006 r. (sygn. SK 58/03), stwierdził, że art. 263 § 3, w zakresie, w jakim umożliwia przedłużenie aresztu tymczasowego na okres dłuższy niż 2 lata gdy „istniały inne ważne przeszkody, których usunięcie nie było możliwe”, narusza art. 41 § 1 w zw. z art. 31 § 1 i § 3 polskiej Konstytucji (Trybunał Konstytucyjny stwierdził niekonstytucyjność powyższego przepisu wyłącznie w odniesieniu do postępowania przygotowawczego). Wyrok Trybunału Konstytucyjnego doprowadził do wyeliminowania niejasnych przesłanek, na podstawie których stosowanie aresztu tymczasowego mogło być przedłużane, z uwagi na istnienie innych ważnych przeszkód, których usunięcie nie było możliwe.
- W art. 263 § 4 usunięto kilka innych przesłanek przedłużania stosowania aresztu tymczasowego, łącznie ze zbyt długą obserwacją psychiatryczną i zbyt długim przygotowaniem opinii biegłego (nowelizacja z dnia 24 października 2008 r., wejście w życie dnia 22 stycznia 2009 r.). Nowelizacja ta zobowiązuje organy prowadzące postępowanie karne do skoncentrowania czynności procesowych związanych ze sprawą i zdyscyplinowanie wyznaczonych biegłych.
- Dodano nowy art. 263 § 5, który przewiduje, że na postanowienie sądu apelacyjnego wydane na podstawie § 4 przysługuje zażalenie do sądu orzekającego w składzie trzech sędziów (nowelizacja z dnia 20 lipca 2000 r., wejście w życie 1 września 2000 r.). Przepisy ten umożliwił składanie zażaleń od postanowień o przedłużeniu aresztu tymczasowego, którego okres trwania przekracza: 12 miesięcy w postępowaniu przygotowawczym i łącznie dwa lata do momentu wydania wyroku przez sąd pierwszej instancji. Przed nowelizacją, zażalenie takie nie było dopuszczalne. Rozpatrzenie zażalenia od takiego postanowienia przez odmienny skład sędziów tego samego sądu prowadzi do przyspieszenia procesu apelacyjnego.
- Odnośnie art. 263 § 7 Trybunał Konstytucyjny, w wyroku z dnia 20 listopada 2012 r. (sygn. SK 3/12), że przepis ten jest niezgodny z Konstytucją w zakresie, w jakim nie określa jasno przesłanek przedłużenia aresztu tymczasowego po wydaniu pierwszego wyroku przez sąd pierwszej instancji. Trybunał zauważył jednak, że przynajmniej część problemów może zostać usunięta – lub przynajmniej złagodzona – przez orzecznictwo sądowe, kładące większy nacisk na ochronę praw oskarżonego. Dotyczy to w szczególności dołożenia większej staranności w uzasadnianiu, jakie względy (w szczególności odnoszące się do okoliczności wskazanych w art. 258 § 1 k.p.k., tj. obawy ucieczki, ukrywania się lub matactwa oskarżonego) przesądzają o tym, że zastosowanie nieizolacyjnych środków zapobiegawczych jest niewystarczające dla zapewnienia należytego przebiegu postępowania.

c. Zmiany mające na celu przyspieszenie postępowania karnego

Długość trwania aresztu tymczasowego w dużym stopniu zależy od długości postępowania karnego, zarówno na etapie przygotowawczym oraz sądowym.

Podjęte przez władze działania oraz ich rezultaty zostały szczegółowo przedstawione w kontekście spraw z grupy Kudła. Należy zaznaczyć, że były to działania legislacyjne, nadzorcze, organizacyjne oraz szkoleniowe.

4. Wpływ wdrożonych środków

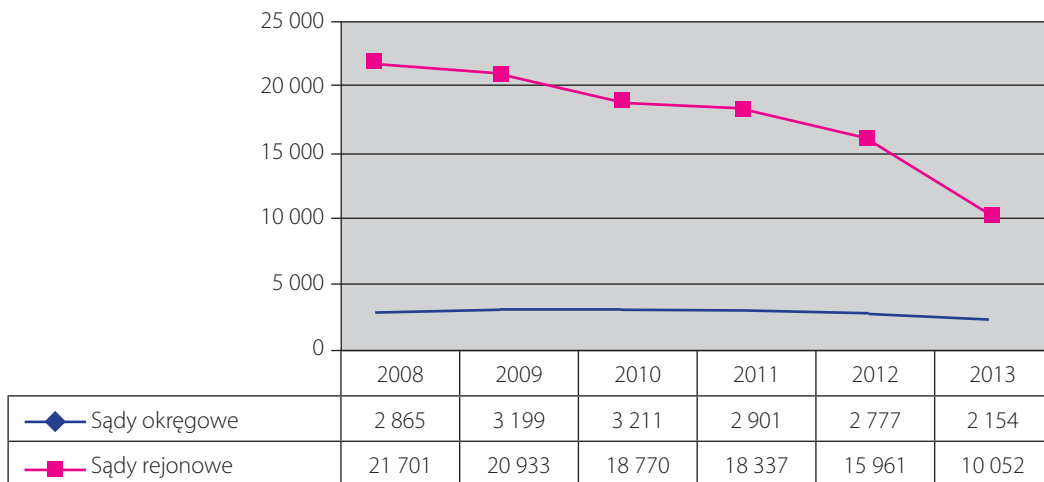
Poniższe dane statystyczne przedstawiają główne trendy dotyczące liczby wniosków o zastosowanie tymczasowego aresztowania, długości jego trwania oraz stosowania innych (tzn. nieizolacyjnych) środków zapobiegawczych.

Liczba wniosków prokuratorów o zastosowanie tymczasowego aresztowania oraz zastosowanie tymczasowego aresztowania przez sądy w postępowaniach przygotowawczych.

Powyższy diagram wskazuje na bardzo znaczący, systematyczny spadek liczby zarówno wniosków prokuratorów o zastosowanie tymczasowego aresztowania jak i samych aresztowań podejrzanych w postępowaniach przygotowawczych. Nawet jeżeli w niektórych okresach liczba wniosków prokuratorów była nieznacznie wyższa, to liczba przypadków zastosowania aresztowań tymczasowych systematycznie spadała.

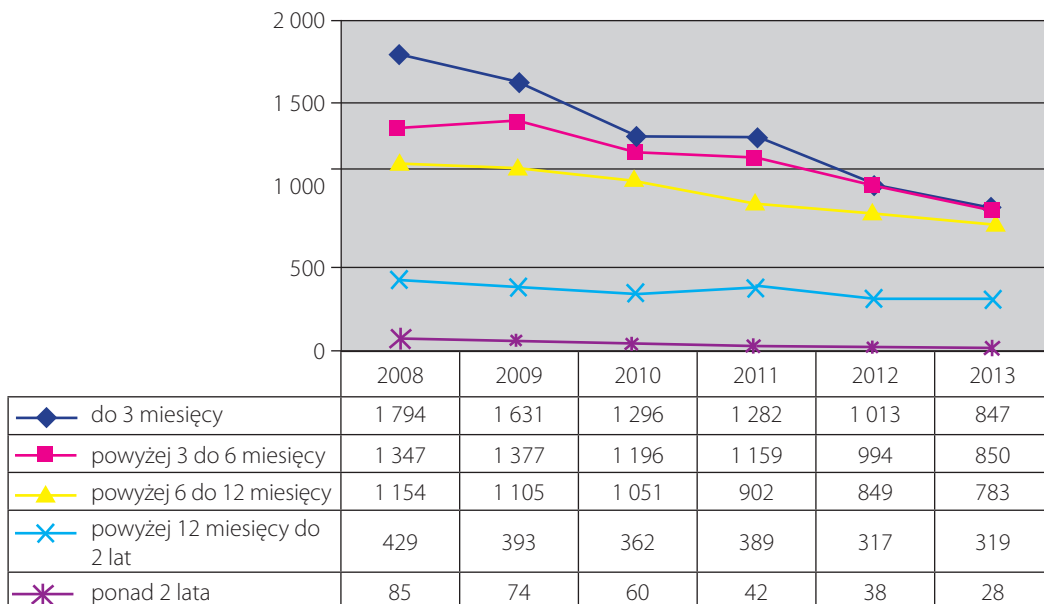
Liczba osób tymczasowo aresztowanych w postępowaniu przygotowawczym i postępowaniu sądowym.

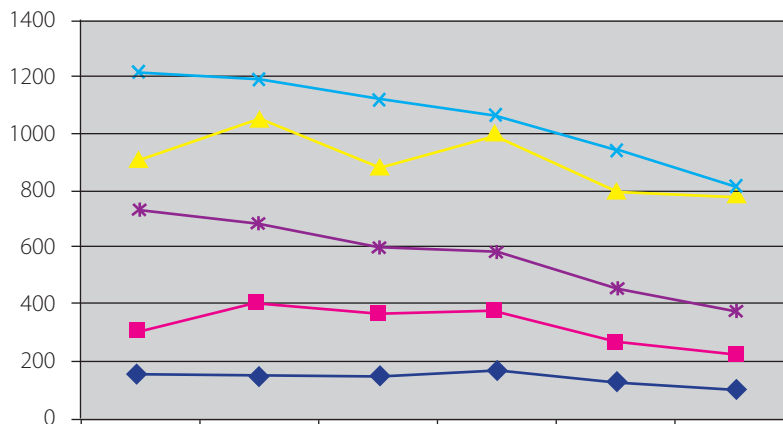
Powyższy wykres wskazuje na znaczący spadek liczby osób tymczasowo aresztowanych w sprawach rozpoznawanych przez sądy rejonowe z 15 961 osób w 2012 r. do 10 052 osób w 2013 r., tj. o 37 % mniej. W przypadku sądów okręgowych również można zauważyć spadek liczby osób aresztowanych tymczasowo: z 2 777 osób w 2012 r. do 2 154 osób w 2013 r., tj. o 22,4 % mniej.

Długość tymczasowych aresztowań orzeczonych przez sądy

Poniższe dane pokazują liczbę tymczasowych aresztowań oraz okres ich trwania odnotowany w ostatnim dniu okresu sprawozdawczego, tj. 31 grudnia, w latach 2008-2013. Dane te zostały przedstawione oddzielnie dla poszczególnych kategorii sądów.

Wykres powyżej wskazuje na to, że istnieje spadkowa tendencja ogólnej liczby osób aresztowanych tymczasowo w postępowaniu przed sądami rejonowymi. Tylko w kategorii „powyżej 12 miesięcy do 2 lat” liczba osób aresztowanych jest nadal podobna. Jednakże warto zaznaczyć, że sądy rejonowe stosują areszt tymczasowy w większości przypadków na okres do 3 miesięcy lub przekraczający 3 miesiące – do 6 miesięcy. Areszty tymczasowe w dwóch ostatnich kategoriach czasowych – powyżej 12 miesięcy do 2 lat oraz ponad 2 lata – stanowią stosunkowo mały odsetek.

◆ do 3 miesięcy	2008	2009	2010	2011	2012	2013
■ powyżej 3 do 6 miesięcy	306	409	366	383	267	229
▲ powyżej 6 do 12 miesięcy	911	1 049	885	996	794	776
✕ powyżej 12 miesięcy do 2 lat	1 222	1 194	1 123	1 068	947	812
✱ ponad 2 lata	739	683	604	589	454	383

W porównaniu z sądami rejonowymi, tymczasowe aresztowania zastosowane w 2013 r. przez sądy okręgowe trwały dłużej w zestawieniu z latami poprzednimi. Jednakże, także i w przypadku stosowania aresztowań tymczasowych przez sądy okręgowe można zaobserwować tendencję spadkową w każdej kategorii. W szczególności warto zaznaczyć, że liczba osób aresztowanych tymczasowo w ostatniej kategorii (ponad 2 lata) znacząco spadła na koniec roku 2013 w porównaniu z rokiem 2012, tj. 15,6 % mniej.

W porównaniu do sądów rejonowych, sądy okręgowe stosowały dłuższe okresy trwania aresztów tymczasowych. To w znacznej części spowodowane jest tym, że sądy okręgowe zajmują się znacznie poważniejszymi przestępstwami.

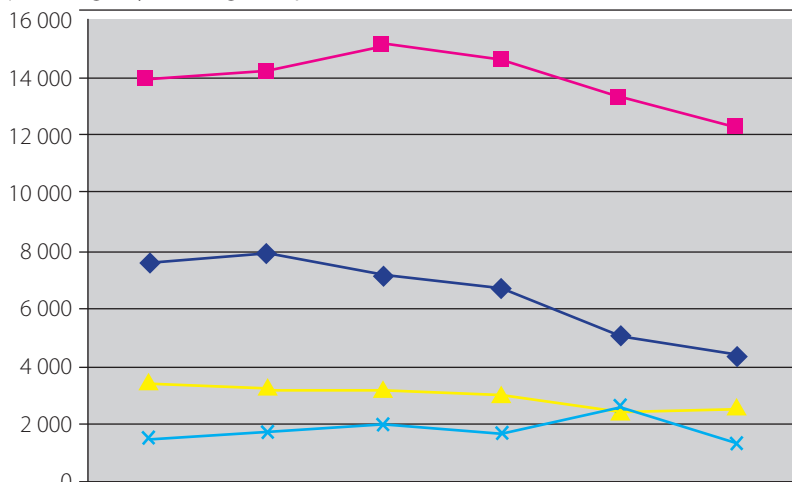
Na tle pozostałych lat, zauważono znaczący spadek w liczbie osób oskarżonych w każdej z kategorii czasowych na koniec roku 2012.

Stosowanie innych środków zapobiegawczych

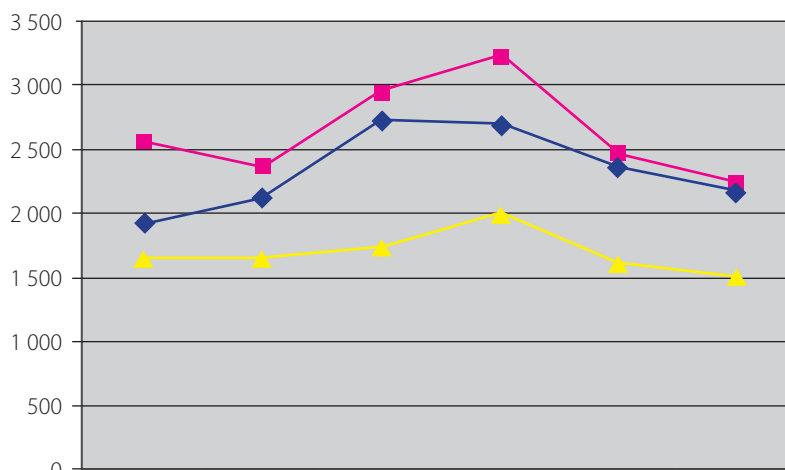
Odnotowany spadek liczby tymczasowych aresztowań ma związek z rzadszym uciekaniem się do stosowania środków zapobiegawczych i szerszym zastosowaniem alternatyw dla aresztu tymcza-

sowego, takich jak dozór policyjny, poręczenie majątkowe i zakaz opuszczania kraju, które sądy stosują w celu zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania.

Dane dotyczące liczby zastosowanych nieizolacyjnych środków zapobiegawczych zostały przedstawione oddzielnie dla poszczególnych kategorii sądów.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
poręczenie majątkowe	7 657	7 881	7 174	6 679	5 059	4 389
dozór Policji	13 918	14 131	15 138	14 624	13 271	12 259
zakaz opuszczania kraju	3 399	3 278	3 177	3 018	2 435	2 555
powstrzymanie się od prowadzenia określonego rodzaju pojazdu	1 517	1 722	1 995	1 637	2 537	1 381

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
poręczenie majątkowe	1 926	2 124	2 738	2 698	2 363	2 174
dozór Policji	2 562	2 378	2 951	3 228	2 479	2 254
zakaz opuszczania kraju	1 661	1 656	1 754	2 000	1 624	1 514

Powyższe wykresy pokazują, że zarówno w sądach rejonowych jak i w sądach okręgowych liczba osób, wobec których zastosowano nieizolacyjne środki zapobiegawcze, spadła nieco od roku 2011. Jedynym wyjątkiem jest wzrost w liczbie zastosowania środka dot. powstrzymywania się od prowadzenia określonego rodzaju pojazdów w 2012 r. w sądach rejonowych. Jednakże dane te powinny być oceniane w kontekście znaczącego i systematycznego spadku liczby osób, wobec których zastosowano areszt tymczasowy, co w konsekwencji oznacza ustanowienie tendencji wynikającej z ograniczenia stosowania tego najbardziej surowego środka zapobiegawczego, a także skrócenie okresu jego trwania. W 2011 r. oraz 2012 r. liczba środków zapobiegawczych w formie nadzoru policyjnego oraz zakazu opuszczania kraju spadła. Od 2010 r. liczba zastosowanych poręczeń majątkowych również spadła. Wzrost można zaobserwować w stosunku do zastosowania środków zapobiegawczych w postaci nakazu powstrzymywania się od prowadzenia określonego rodzaju pojazdów.

Ponadto statystyki zaprezentowane powyżej powinny być ocenione pod kątem znaczącego i systematycznego spadku liczby wszystkich środków zapobiegawczych (zarówno izolacyjnych i nieizolacyjnych), które stosowane są przez prokuratorów i sądy w ciągu postępowania karnego. Globalne statystyki dotyczące stosowania środków zapobiegawczych potwierdzają, że spadek w stosowaniu alternatyw dla aresztu nie sugeruje częstszego stosowania tymczasowego aresztu, lecz odzwierciedla ogólny trend rzadszego korzystania z różnych rodzajów środków zapobiegawczych.

5. Zobowiązania na przyszłość: nowelizacja kodeksu postępowania karnego

Pomimo iż Europejski Trybunał Praw Człowieka nie skrytykował polskiego systemu prawnego w zakresie przepisów dotyczących przedłużania tymczasowego aresztowania, władze – oprócz środków niezbędnych do wykonania wyroków z tej grupy – zdecydowały się na wprowadzenie dodatkowych gwarancji w szeroko zakrojonej nowelizacji kodeksu postępowania karnego. Nowelizacja ta, mająca na celu usprawnienie i przyspieszenie postępowania karnego, ma również na celu na nowo sprecyzować podstawy stosowania i przedłużania stosowania środków zapobiegawczych. Wprowadzenie dodatkowych gwarancji do polskiego systemu prawnego świadczy o dalszym zaangażowaniu polskich władz w osiągnięciu coraz wyższych standardów praw człowieka.

Zmiany projektowane w zakresie środków zapobiegawczych obejmują ponad dziesięć przepisów kodeksu i obostrzają wymogi stosowania najsurowszego z nich, tj. tymczasowego aresztowania, precyzyjnie określając też podstawy stosowania wszystkich środków zapobiegawczych, zasady składania zażaleń, a także wzmacniają w tej sferze prawo do obrony.

Do najistotniejszych proponowanych zmian należą:

- wprowadzenie wymogu wyznaczenia oskarżonemu obrońcy z urzędu w przypadku przedłużenia czasu trwania tymczasowego aresztowania oraz rozpoznania zażalenia na zastosowanie lub przedłużenie tego środka;
- przyspieszenie procedury odwoławczej dotyczącej środków zapobiegawczych. Obecnie zażalenie w przedmiocie środka zapobiegawczego sąd rozpoznaje niezwłocznie, zaś projektowana zmiana polega na uzupełnieniu tego zapisu o wskazanie, że – gdy zażalenie dotyczy tymczasowego aresz-

towania - winno to nastąpić „nie później niż przed upływem 7 dni” od przekazania tego zażalenia wraz z aktami sądowi odwoławczemu;

- uzupełnienie przepisów dotyczących warunkowego tymczasowego aresztowania – projekt zakłada, że na wniosek oskarżonego lub jego obrońcy sąd będzie mógł przedłużyć termin złożenia poręczenia majątkowego;
- zmiany w zakresie sformułowania podstaw stosowania tymczasowego aresztowania – okoliczność grożącej oskarżonemu surowej kary nie będzie mogła stanowić samoistnej przesłanki stosowania bądź przedłużania tymczasowego aresztowania. Ponadto, jeśli chodzi o stosowanie tymczasowego aresztowania po wydaniu pierwszego wyroku w sprawie, podwyższono próg nieprawomocnie wymierzonej kary pozbawienia wolności, przy której areszt taki będzie można stosować, poprzez przyjęcie, iż kara ta będzie musiała przewyższać wymiar 3 lat pozbawienia wolności;
- ograniczenie możliwości stosowania tymczasowego aresztowania w sprawach błahszej natury. Obecnie środek ten jest wyłączony przy występkach zagrożonych karą do 1 roku i to tylko względnie, gdyż nie dotyczy osoby ujętej na gorącym uczynku lub bezpośrednio potem. Proponowana zmiana sprowadza się do podniesienia granicy zagrożenia, przy których środek ten byłby niedopuszczalny, do lat 2 i to z wyłączeniem możliwości stosowania go przy takim zagrożeniu nawet w sytuacji, gdy sprawcę ujęto na gorącym uczynku lub w pościgu;
- wprowadzenie dalszych ograniczeń przy przedłużaniu tymczasowego aresztowania w sprawach o przestępstwa mniejszej wagi. Przy określaniu czasu trwania tymczasowego aresztowania w postępowaniu przygotowawczym na okres ponad roku, proponuje się wprowadzenie zakazu dalszego jego przedłużania, gdy realnie grożąca kara *in concreto* nie przekroczy 3 lat pozbawienia wolności, zaś w stadium sądowym – przy przedłużaniu aresztowania na ponad 2 lata – jeżeli nie przekroczy ona lat 5 pozbawienia wolności. W obu wypadkach zatem chodziłoby o sytuację, gdy w razie skazania okres tymczasowego aresztowania, podlegającego zaliczeniu, wynosi już co najmniej 1/3 możliwej przyszłej kary (w postępowaniu przygotowawczym) lub nawet nieco więcej (w postępowaniu sądowym). Zakaz ów nie działałby jednak, gdyby konieczność przedłużenia wynikała z celowego przewlekania postępowania przez oskarżonego. Rozwiązanie to przeciwdziałać ma dłuższemu aresztowaniu podejrzanych w sprawach drobniejszej natury (a więc sytuacjom, gdy po skazaniu i zaliczeniu na poczet kary okresu tymczasowego aresztowania skazanemu pozostaje do odbycia niktą jedynie część kary), jak i przypadkom, gdy mimo stosunkowo niewielkiej szkodliwości czynu, orzeczona kara jest dość surowa z uwagi na długo stosowane tymczasowe aresztowanie;

Przedstawiony rządowy projekt *ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Kodeks karny i niektórych innych ustaw* został uchwalony w dniu 27 września 2013 r. i dnia 25 października 2013 r. został ogłoszony w Dzienniku Ustaw pod pozycją 1247. Wejście w życie tych przepisów nastąpi z dniem 1 lipca 2015 r.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd wierzy, że przedstawione wyżej informacje ukazują pozytywne trendy i wykazują, że wdrożone środki osiągnęły oczekiwane rezultaty. Dlatego też Rząd uważa, że dalsze środki o charakterze indywidualnym nie są konieczne w niniejszych sprawach oraz że przyjęte środki o charakterze ogólnym są wystarczające do stwierdzenia, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji

33. Raport z wykonania wyroków w sprawach Weber i inni oraz Ciechońska przekazany 2 września 2014 r.

Opis spraw

Weber i inni, skarga nr 23039/02, wyrok z dnia 27/04/2010, ostateczny w dniu 27/07/2010

Ciechońska, skarga nr 19776/04, wyrok z dnia 14/06/2011, ostateczny w dniu 14/09/2011

Sprawy dotyczą proceduralnych naruszeń art. 2 Konwencji z powodu braku skutecznego, niezwłocznego oraz sprawnego śledztwa, które umożliwiłoby skarżącym stwierdzenie przyczyny śmierci członka ich rodziny oraz rozwianie wątpliwości co do okoliczności tego zdarzenia.

W sprawie *Weber i inni*, w 1999 r. syn oraz brat skarżących zmarł w swoim mieszkaniu w rzekomo podejrzanym okolicznościach. Zdaniem Trybunału, w tego rodzaju sprawie trudno było uzasadnić trzytygodniowe opóźnienie w rozpoczęciu śledztwa. Ponadto, nieuzasadnione opóźnienia miały miejsce także przy przesłuchiwanie świadków. Nie stwierdzono, jaka była dokładna przyczyna śmierci z powodu nieprzeprowadzenia sekcji zwłok ani badania krwi przed pogrzebem bądź nieco później. Choć zamknięcie śledztwa zostało uchylone, a sekcję zwłok przeprowadzono w celu uzupełnienia braków, z powodu przeprowadzenia jej aż 9 miesięcy po pogrzebie, biegli nie mogli zweryfikować zarzutów skarżących. Te okoliczności okazały się wystarczające dla Trybunału, aby stwierdzić, że władze nie zbadały okoliczności sprawy w sposób skuteczny i niezwłoczny, tym samym naruszając art. 2 Konwencji.

W sprawie *Ciechońska*, Trybunał był zdania, iż w okolicznościach tej sprawy, zarówno postępowanie karne jak i wniesienie powództwa cywilnego nie umożliwiło skarżącej ustalić odpowiedzialności za śmierć jej męża, spowodowanej przez zawałenie się drzewa, ani uzyskać odpowiedniego odszkodowania. System prawny - w obliczu spornego przypadku niedbalstwa, które spowodowało śmierć - nie zapewnił adekwatnego i niezwłocznego rozwiązania odpowiadającego zobowiązaniom Polski wynikającym z art. 2 Konwencji. W odniesieniu do długości okresu, który upłynął od śmierci męża skarżącej (10 lipca 1999 r.) oraz zawieszenia postępowania 10 lat później, a także w odniesieniu do poważnych braków w systemie wymiaru sprawiedliwości, należy zaznaczyć, że dostrzeżono także inne braki. W opinii Trybunału, nie można stwierdzić, że rezultatem procedur - które zostały wykorzystane celem wyjaśnienia okoliczności, będącymi przedmiotem zarzutów skarżącej w sprawie dopuszczenia się niedbalstwa ze strony urzędnika gminy - było przeprowadzenie skutecznego śledztwa w sprawie przyczyn śmierci męża skarżącej.

W sprawie *Weber i inni* śledztwo dotyczące okoliczności śmierci syna oraz brata skarżących zostało zakończone na podstawie założenia, że niemożliwym jest ustalenie przyczyn śmierci, oraz, że w konsekwencji nie ma wystarczających podstaw, by podejrzewać, że popełniono przestępstwo.

W sprawie *Ciechońska*, postępowanie karne dotyczyło zarzutów niezapobiegnięcia zawalenia się drzewa, co spowodowało śmierć męża skarżącej oraz zranienie trzech innych osób. Postępowanie to zostało zakończone ostatecznym wyrokiem, w którym osoba oskarżona została uniewinniona.

I. Środki indywidualne

1. Słuszne zadośćuczynienie

Weber i inni

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	10 000 euro	-	10 000 euro
Termin płatności: 27/10/2010		Wypłacono w dniu: 14/10/2010	

Ciechońska

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	20 000 euro	4 650 EUR	24 650 euro
Termin płatności: 14/12/2011		Wypłacono w dniu: 05/12/2011	

2. Środki indywidualne

W obu sprawach Europejski Trybunał Praw Człowieka przyznał słuszne zadośćuczynienie za szkody niematerialne.

W sprawie *Weber i inni*, zakładając, że przyczyną śmierci Pana Webera było zabójstwo, okres przedawnienia jeszcze nie upłynął. W teorii istnieje możliwość podjęcia postępowania w przypadku ujawnienia się nowych dowodów, na podstawie art. 327 § 1 kodeksu postępowania karnego (dalej: k.p.k.). Jednakże, należy podkreślić, że już w 2001 r. niemożliwe było stwierdzenie przyczyny śmierci Pana Webera na podstawie dowodów medycznych, ze względu na proces rozkładu zwłok po ekshumacji. Z powodu upływu czasu od momentu śmierci Pana Webera w 1999 r., ujawnienie nowych dowodów, które nie były wykorzystane w poprzednich śledztwach, wydaje się niemożliwe.

W sprawie *Ciechońska*, z uwagi na to, iż sprawa dotyczy niedbalstwa, w wyniku którego doszło do śmierci męża skarżącej, termin na wszczęcie nowego postępowania już upłynął (10 lat od momentu śmierci, na podstawie art. 101 § 1 pkt. 3 kodeksu karnego). Zgodnie z odpowiednimi postanowieniami k.p.k., postępowanie karne przeciwko osobom uniewinnionym, co do zasady nie może być wznowione.

W tych okolicznościach żadne dodatkowe środki indywidualne nie wydają się konieczne.

II. Środki generalne

W celu zapobieżenia podobnym naruszeniom, polskie władze podjęły szereg działań, w tym zmiany legislacyjne oraz zmiana praktyki organów krajowych.

3. Zmiany legislacyjne

b. Zmiany mające na celu przyspieszenie postępowania przygotowawczego

Nowelizacją z dnia 20 lutego 2009 r. (obowiązująca od 1 maja 2009 r.) ustawa o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki z 17 czerwca 2004 r. ustawa została zmieniona. Nowelizacja ustawy przewiduje możliwość złożenia skargi w przypadku przewlekłości śledztwa, jeśli poprzez działanie bądź bezczynność prokuratora prowadzącego lub nadzorującego takie postępowanie, doszło do naruszenia prawa stron do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym bez nieuzasadnionej zwłoki. Zgodnie ze znowelizowaną ustawą, jeżeli skarga na przewlekłość postępowania przygotowawczego jest zasadna, dopuszczający ją sąd może zwrócić się do sądu bądź prokuratora prowadzącego lub nadzorującego takie postępowanie z wiążącymi zaleceniami w przedmiocie prowadzenia poszczególnych postępowań.

Zgodnie z przepisami z 29 marca 2007 r. (które weszły w życie 12 lipca 2007 r.), w celu uproszczenia oraz przyspieszenia postępowań karnych, na postanowienie o odmowie wszczęcia śledztwa bądź jego kontynuowania przysługuje zażalenie do właściwego sądu a nie prokuratora (art. 465 § 2 k.p.k.).

Należy także wspomnieć, że zgodnie z właściwymi przepisami k.p.k., ofiara przestępstwa – w przypadku gdy prokurator odmawia wszczęcia śledztwa bądź jego kontynuowania – może zainicjować postępowanie działając jako prokurator posiłkowy, zgodnie z procedurą opisaną w art. 329 – 330 k.p.k.

Postanowienia prokuratorów o niewszczęciu śledztwa bądź niekontynuowaniu śledztwa, w przypadkach kiedy ofiara może stać się prokuratorem posiłkowym, są przedmiotem ścisłej kontroli ich przełożonych, zgodnie z wytycznymi Prokuratury Generalnej z dnia 30 listopada 2012 r.

Inne środki generalne dotyczące długości postępowań karnych, w szczególności kompleksowa nowelizacja kodeksu postępowania karnego, zostały przedstawione w kontekście wykonywania wyroków z grupy spraw *Kudła* (skarga nr 30210/96).

Ponadto, problem przewlekłości postępowań sądowych oraz opóźnień w prowadzeniu śledztw dotyczących naruszeń praw człowieka chronionych przez art. 2 oraz 3 Konwencji (w przypadkach, w których Policja dopuszcza się naruszeń) jest obecnie szerzej badany przez Komitet Ministrów w grupie spraw *Dzwonkowski*.

c. Zwiększenie skuteczności biegłych sądowych

Nowelizacja z 9 maja 2007 r. (obowiązująca od 20 czerwca 2007 r.) poszerzyła zakres środków pozostających w dyspozycji sądów celem dyscyplinowania osób biorących udział w postępowaniu karnym, między innymi – biegłych. Znowelizowany art. 285 ust. 1 k.p.k. przewiduje możliwość nałożenia grzywny w wysokości do 10 000 złotych za nieusprawiedliwioną nieobecność biegłego sądowego.

4. Środki mające na celu zmianę praktyki organów krajowych

Trybunał wskazał na liczbę błędów popełnionych przez organy krajowe w kontekście omawianej sprawy. W rezultacie, w celu zapobieżenia podobnym naruszeniom, publikacja oraz rozpowszechnienie omawianych wyroków wydaje się konieczne.

W tym kontekście należy zaznaczyć, że oba wyroki zostały przetłumaczone i opublikowane na stronie Ministerstwa Sprawiedliwości (www.ms.gov.pl). Ponadto, w 2011 r. Ministerstwo Sprawiedliwości przygotowało specjalną publikację obejmującą analizę głównych spraw dotyczących Polski pt. *„Standardy ochrony praw człowieka w prawie Europejskiej Konwencji Praw Człowieka”*; publikacja ta odnosi się także do omawianych wyroków. Została bezpłatnie rozpowszechniona do wszystkich sędziów i prokuratorów.

Ponadto, przygotowano kolejną publikację pt. *„Obowiązek kryminalizacji i przeprowadzenia skutecznego postępowania wyjaśniającego okoliczności popełnienia przestępstwa stanowiącego poważne naruszenie praw człowieka”*, która opublikowana została na stronie Ministerstwa Sprawiedliwości (www.msz.gov.pl).

W marcu 2012 r. Prokuratura Generalna rozpowszechniła wśród prokuratorów polską wersję językową *„Wytycznych Komitetu Ministrów Rady Europy ws. zwalczania bezkarności poważnych naruszeń praw człowieka”*. Pismo przewodnie adresowane do prokuratorów kładło nacisk na standardy skutecznego śledztwa, bardziej szczegółowo opisane w orzecznictwie Trybunału.

Od 2012 r. informacja dotycząca każdego naruszenia Konwencji stwierdzonego przez Trybunał w przedmiocie praktyki sądów krajowych przesyłana jest do właściwego prezesa sądu oraz prezesa sądu wyższej instancji, a także do odpowiedniej prokuratury.

Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury w dalszym ciągu prowadzi działania mające na celu rozpowszechnienie orzecznictwa Trybunału wśród sędziów oraz prokuratorów, zarówno podczas szkolenia wstępnego jak i jego kontynuacji. Zwrócić należy uwagę na serię szkoleń o charakterze systemowym, które zostały rozpoczęte w 2012 r. Szkolenia te mają na celu przedstawienie sędziom i prokuratorom informacji o najczęstszych naruszeniach Konwencji stwierdzonych przez Trybunał w sprawach przeciwko Polsce w przedmiocie wymiaru sprawiedliwości. Projekt ten nadal się toczy; każdego roku, ok. 500-600 sędziów i prokuratorów bierze w nim udział. W przeciągu 5-7 lat wszyscy sędziowie i prokuratorzy sądów powszechnych powinni wziąć udział w takich szkoleniach. Program szkoleń obejmuje, między innymi, informacje na temat standardów Trybunału w przedmiocie proceduralnego naruszenia art. 2 Konwencji oraz wyroki wydane w sprawach Weber i Ciechońska.

W tych okolicznościach żadne dodatkowe środki generalne nie wydają się konieczne.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki o charakterze indywidualnym nie są konieczne w niniejszej sprawie oraz, że przyjęte środki o charakterze ogólnym, w szczególności zmiany legislacyjne, jak również publikacja i rozpowszechnienie wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, będą wystarczające do stwierdzenia, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji.

34. Raport z wykonania wyroku w sprawie Wiktoro przeciwko Polsce przekazany 13 listopada 2014 r.

Opis sprawy

Wiktoro, skarga nr 14612/02, wyrok z dnia 31/03/2009, ostateczny w dniu 30/06/2009

Sprawa dotyczy nieludzkiego i poniżającego traktowania skarżącej w Izbie Wytrzeźwień w Olsztynie w grudniu 1999 r. Skarżąca została rozebrana do naga przez pracowników Izby Wytrzeźwień, jedną kobietę i dwóch mężczyzn, a następnie przemocowana do łóżka pasami przez zbyt długi okres czasu. Fakt, iż dwóch pracowników płci męskiej rozebrało skarżącą siłą oraz to, że skarżąca poddana była długotrwałemu unieruchomieniu, zdaniem Trybunału spowodowało poczucie upokorzenia, cierpienia oraz dyskomfortu fizycznego, co jest niezgodne ze standardami Artykułu 3 (materialne naruszenie Artykułu 3 Konwencji).

W opinii Trybunału, władze krajowe prowadziły dochodzenie dotyczące zarzutów skarżącej w zbyt wąskich ramach, nie biorąc pod uwagę wymuszonego zdjęcia jej ubrań przez dwóch pracowników płci męskiej oraz użycia pasów do unieruchomienia jej, tym samym pozbywając się możliwości oceny proporcjonalności użycia siły w stosunku do skarżącej w obliczu standardów Artykułu 3 (proceduralne naruszenie Artykułu 3 Konwencji).

I. Środki indywidualne

1. Słuszne zadośćuczynienie

Trybunał przyznał skarżącej kwotę tytułem słusznego zadośćuczynienia za poniesione szkody niematerialne.

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	7 000 euro	-	7 000 euro
Termin płatności: 30/09/ 2009			Wyplacono w dniu: 16/09/2009

2. Środki indywidualne

Dochodzenie w sprawie okoliczności umieszczenia skarżącej w Izbie Wytrzeźwień oraz zastosowania wobec niej środków przymusu zostało umorzone postanowieniem Prokuratury Rejonowej Olsztyn-Północ w Olsztynie w dniu 2 sierpnia 2000 r. Termin przedawnienia odpowiedzialności kar-

nej w związku ze złym traktowaniem skarżącej minął 27 grudnia 2004, a więc nie istnieje możliwość wznowienia postępowania – ze względu na upływ pięcioletniego okresu przedawnienia, liczonego od daty czynu, będącego przedmiotem postępowania, tj. 27 grudnia 1999 (zgodnie z art. 101 § 1 pkt 4 kodeksu karnego). Prokuratura zbadała także materiał dowodowy zgromadzony w przedmiotowej sprawie pod kątem oceny zachowania wobec skarżącej, które mieściło się w dyspozycjach innych artykułów kodeksu karnego; czyny te jednak także uległy przedawnieniu.

W tych okolicznościach żadne dodatkowe środki indywidualne nie wydają się konieczne.

II. Środki generalne

1. Materialne naruszenie art. 3 Konwencji

Trybunał zauważył, iż w obecnej sprawie stopień przymusu bezpośredniego, użytego wobec skarżącej nie stanowi rozstrzygającego argumentu w sprawie. Zasadniczym aspektem niniejszej sprawy jest fakt, że skarżąca w trakcie zatrzymania została siłą rozebrana przez kobietę i dwóch mężczyzn, a następnie skrupowana pasami bezpieczeństwa.

Ogólne zasady tworzenia oraz funkcjonowania izb wytrzeźwień w Polsce regulują przepisy art. 39-42 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, z późniejszymi zmianami.

Izby wytrzeźwień są organizowane fakultatywnie i prowadzone przez organy samorządu terytorialnego lub organy powiatu w miastach liczących ponad 50 000 mieszkańców (art. 39 ustawy). Brak jest innych kryteriów lokalizacji izb wytrzeźwień.

Zgodnie z § 18 ust. 3 ustawy, izba składa corocznie Ministrowi Zdrowia, w terminie do dnia 1 marca, sprawozdanie za poprzedni rok, obejmujące w szczególności liczbę osób umieszczonych w izbie, z uwzględnieniem płci oraz podziału na dorosłych i małoletnich, oraz ilość osób przebywających w izbie co najmniej trzy razy w ciągu roku.

W chwili zatrzymania skarżącej kwestie zastosowania przymusu bezpośredniego były uregulowane w § 16 Rozporządzenia Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 23 października 1996 r. w sprawie trybu doprowadzania osób w stanie nietrzeźwości, organizacji izb wytrzeźwień i zakresu opieki zdrowotnej oraz zasad ustalania opłat związanych z doprowadzeniem i pobytem w izbie wytrzeźwień, który zawierał jedynie ogólne odesłanie do zasad stosowania przymusu bezpośredniego, określonych w przepisach ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego.

Nowelizacją z dnia 28 czerwca 2001 r. zdefiniowano środki przymusu bezpośredniego, które mogą być stosowane w izbach wytrzeźwień wobec osób, które stwarzają zagrożenie dla życia lub zdrowia własnego lub innej osoby, a także niszczą przedmioty znajdujące się w ich otoczeniu. W szczególności art. 42 ust. 1-4 ustawy z 1982 r. przewiduje:

Art. 42. 1. Wobec osób przyjętych do izb wytrzeźwień, które stwarzają zagrożenie dla życia lub zdrowia własnego lub innej osoby, niszczą przedmioty znajdujące się w ich otoczeniu, może być zastosowany przymus bezpośredni, polegający na przytrzymywaniu lub unieruchomieniu.

2. Przytrzymywanie jest doraźnym, krótkotrwałym unieruchomieniem osoby z użyciem siły fizycznej.

3. Unieruchomienie jest dłużej trwającym obezwładnieniem osoby z użyciem pasów, uchwytów, prześcierań lub kaftana bezpieczeństwa.

4. Przymus bezpośredni może trwać tylko do czasu ustania przyczyn jego zastosowania.

[...]

Dalsze uszczegółowienie zasad i warunków stosowania środków przymusu bezpośredniego jest zawarte w Rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 4 lutego 2004 r. w sprawie trybu doprowadzania, przyjmowania i zwalniania osób w stanie nietrzeźwości oraz organizacji izb wytrzeźwień i placówek utworzonych lub wskazanych przez jednostkę samorządu terytorialnego, które zastąpiło Rozporządzenie z 1994 r. W szczególności, § 11 Rozporządzenia z 2004 r., z późniejszymi zmianami, przewiduje:

§ 11. 1. O zastosowaniu lub zaprzestaniu stosowania środka przymusu bezpośredniego decyduje lekarz lub felczer po konsultacji z kierownikiem zmiany lub innym pracownikiem wyznaczonym przez dyrektora izby.

1a. Przed zastosowaniem środka przymusu bezpośredniego polegającego na unieruchomieniu należy odebrać osobie przedmioty, które mogą być niebezpieczne dla życia lub zdrowia tej osoby albo innych osób, a zwłaszcza przedmioty ostre, okulary, protezy zębowe, pas, szelki, sznurowadła, zapalki.

1b. Lekarz zleca zastosowanie przymusu bezpośredniego polegającego na unieruchomieniu na czas nie dłuższy niż 4 godziny. W razie potrzeby lekarz, po osobistym badaniu, może przedłużyć unieruchomienie na następne okresy 6-godzinne, przy czym nie jest możliwe zastosowanie unieruchomienia na okres dłuższy niż 24 godziny.

1c. Pracownik wyznaczony przez dyrektora izby kontroluje stan fizyczny osoby unieruchomionej, nie rzadziej niż co 15 minut, również w czasie snu tej osoby.

1d. W trakcie kontroli, o której mowa w ust. 1c, pracownik:

1) ocenia prawidłowość unieruchomienia, w szczególności sprawdza, czy pasy, uchwyty, prześcierała lub kaftan bezpieczeństwa nie są założone zbyt luźno lub zbyt ciasno;

2) zapewnia krótkotrwałe uwolnienie osoby od unieruchomienia w celu zmiany jej pozycji lub zaspokojenia potrzeb fizjologicznych i higienicznych, nie rzadziej niż co 4 godziny.

1e. W razie wystąpienia zagrożenia dla zdrowia lub życia osoby pracownik jest obowiązany natychmiast wezwać lekarza.

2. Niezwłocznie po zaprzestaniu stosowania środka przymusu bezpośredniego lekarz lub felczer podejmuje kontrolę stanu zdrowia osoby, w stosunku do której zastosowano przymus bezpośredni.

3. Zastosowanie środka przymusu bezpośredniego odnotowuje się w karcie ewidencyjnej, podając:

1) powód zastosowania;

2) rodzaj zastosowanego środka;

3) czas stosowania środka;

4) opis reakcji osoby podczas stosowania przymusu bezpośredniego oraz po jego zaprzestaniu.

Rozporządzenie reguluje również istotne zagadnienie dotyczące wymogów kwalifikacyjnych dla osób starających się o pracę w izbie wytrzeźwień i osób zatrudnionych w izbach w chwili wejścia

rozporządzenia w życie. Wymagania te obejmują obowiązek przedstawienia między innymi pisemnej opinii psychologicznej o zdolności do pracy w izbie, w tym o przydatności do pracy w warunkach wymagających stosowania środków przymusu bezpośredniego (§ 28 Rozporządzenia z 2004 r.). Ponadto osoby takie powinny przechodzić coroczne szkolenie m.in. w zakresie udzielania pierwszej pomocy oraz stosowania środków przymusu bezpośredniego (§24 ust. 4 Rozporządzenia z 2004 r.).

Rozporządzenie precyzyjnie reguluje sposób prowadzenia dokumentacji zawierającej informacje o osobie przyjętej do izby oraz jej stanie zdrowia, w tym dotyczące przesłanek i sposobu zastosowania środków przymusu bezpośredniego (§ 27 Rozporządzenia z 2004 r.).

W ustawie z 2004 r. wprowadzono również możliwość złożenia w sądzie w terminie 7 dni od zatrzymania lub doprowadzenia zażalenia, w którym osoba doprowadzona do izby wytrzeźwień może domagać się zbadania zasadności i legalności doprowadzenia, jak również decyzji o zatrzymaniu oraz prawidłowości ich wykonania. § 14 Rozporządzenia z 2004 r. przewiduje obowiązek pisemnego informowania osób zwalnianych między innymi z izby wytrzeźwień, o możliwości złożenia zażalenia na zasadność i legalność doprowadzenia oraz prawidłowość wykonania decyzji o zatrzymaniu i doprowadzeniu do izby.

Rozporządzenie z 2004 r. wprowadziło również przepis przewidujący, iż czynności związane z przyjęciem kobiet do izby wytrzeźwień lub placówki oraz bezpośrednią opieką nad nimi w czasie pobytu może sprawować wyłącznie żeński personel izby lub placówki, z wyjątkiem sprawowania opieki medycznej (§ 24 ust. 5 Rozporządzenia z 2004 r.).

Z informacji uzyskanych od Stowarzyszenia Dyrektorów i Głównych Księgowych Izb Wytrzeźwień, w większości izb wytrzeźwień prowadzono również szkolenia dla pracowników z zakresu praw człowieka i ich ochrony zagwarantowanej w konwencjach, których Polska jest stroną.

2. Proceduralne naruszenie art. 3 Konwencji

i. Zmiany legislacyjne

d. Zmiany mające na celu przyspieszenie postępowań przygotowawczych I sądowych

Środki generalne dotyczące przewlekłości postępowania karnego, w szczególności nowelizacja kodeksu postępowania karnego, zostały zaprezentowane w kontekście wykonania wyroków z grupy *Kudła* (skarga nr 30210/96).

Ponadto, szerszy problem przewlekłości postępowania sądowego oraz opóźnień w badaniu rzekomych naruszeń praw człowieka chronionych artykułem 2 oraz 3 Konwencji, w przypadkach złego traktowania przez funkcjonariuszy Policji, badany jest obecnie przez Komitet Ministrów w grupie spraw *Dzwonkowski*.

ii. Środki mające na celu zmianę praktyki organów krajowych

a. Rozpowszechnienie wyroku oraz standardów wynikających z orzecznictwa

Trybunał zauważył, że dochodzenie w niniejszej sprawie koncentrowało się na uzasadnieniu pozbawienia skarżącej wolności i użycia w izbie wytrzeźwień siły przeciwko niej. W opinii Trybunału, władze rozpatrywały przedmiotową sprawę w zbyt wąskim zakresie, i w ten sposób pozbawiły się możliwości oceny proporcji użycia siły wobec skarżącej wobec standardów art. 3 Konwencji, przede wszystkim uzasadnienia rozebrania jej siłą przez dwóch pracowników izby wytrzeźwień – mężczyzn oraz użycia pasów bezpieczeństwa do jej unieruchomienia (§ 60 wyroku). W związku z powyższym wydaje się, iż w celu uniknięcia podobnych naruszeń właściwe będzie opublikowanie i rozpowszechnienie wyroku Trybunału.

W tym kontekście należy zauważyć, iż wyrok Trybunału został przetłumaczony oraz opublikowany na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości (www.ms.gov.pl). Wyrok został przesłany do prezesów wszystkich sądów apelacyjnych celem jego rozpowszechnienia wśród sędziów orzekających w sprawach karnych oraz do Prokuratury Generalnej. Został również przesłany do Ministerstwa Zdrowia i Rzecznika Praw Pacjenta.

Ponadto, w 2011 r., przygotowana została specjalna publikacja zawierająca analizę orzecznictwa Trybunału w głównych sprawach dotyczących Polski – *„Standardy ochrony praw człowieka w prawie Europejskiej Konwencji Praw Człowieka”*. Publikacja zawiera także analizę standardów związanych z art. 2 Konwencji. Rozpowszechniono ją bezpłatnie wśród wszystkich sędziów oraz prokuratorów.

Należy również podkreślić, że przygotowano kolejną publikację pt. *„Obowiązek kryminalizacji i przeprowadzenia skutecznego postępowania wyjaśniającego okoliczności popełnienia przestępstwa stanowiącego poważne naruszenie praw człowieka”*, która opublikowana została na stronie Ministerstwa Sprawiedliwości (www.msz.gov.pl). Publikacja ta odnosi się – między innymi – do wyroku w sprawie *Wiktorko* przeciwko Polsce.

W marcu 2012 r. Prokuratura Generalna rozpowszechniła wśród prokuratorów polską wersję językową *„Wytycznych Komitetu Ministrów Rady Europy ws. zwalczania bezkarności poważnych naruszeń praw człowieka”*. Pismo przewodnie adresowane do prokuratorów kładło nacisk na standardy skutecznego śledztwa, bardziej szczegółowo opisane w orzecznictwie Trybunału.

b. Działania szkoleniowe

W latach 2010 – 2014 Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury przygotowała i przeprowadziła następujące szkolenia dla sędziów i prokuratorów.

W 2010 r. łącznie 400 osób miało możliwość uczestniczenia w 4 edycjach szkolenia e-learningowego związanego z orzecznictwem Trybunału.

W 2011 r. odbyło się 7 edycji szkoleń związanych z ochroną praw człowieka zgodnie ze standardami Konwencji; w szkoleniach wzięło udział 350 osób. Ponadto, łącznie 400 osób miało możliwość uczestniczenia w 4 edycjach szkoleń e-learningowych związanych z orzecznictwem Trybunału.

W 2012 r. odbyło się 16 edycji szkoleń związanych z ochroną praw człowieka zgodnie ze standardami Konwencji, w których uczestniczyło łącznie 554 osoby.

W 2013 r. odbyło się 17 edycji szkoleń związanych z ochroną praw człowieka zgodnie ze standardami Konwencji, w których łącznie 654 osób wzięło udział, w tym 198 prokuratorów. W grudniu 2013 r., odbyło się szkolenie e-learningowe współorganizowane przez Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury oraz HELP – we współpracy z Ministerstwem Sprawiedliwości; na szkoleniu, w którym wzięło udział 36 sędziów i prokuratorów, przedstawiono „Standardy Rady Europy w kontekście prawa antydyskryminacyjnego”.

W 2014 r., Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury planuje zorganizować 17 edycji szkoleń związanych z ochroną praw człowieka zgodnie ze standardami Konwencji. Do tej pory, łącznie 432 osoby wzięły udział, w tym 319 sędziów, asystentów oraz referendarzy, 70 prokuratorów oraz 7 asystentów prokuratorów.

Ponadto, podczas spotkań okresowych z podległymi prokuratorami Prokurator Generalny przedstawił kwestie związane z zapobieganiem przewlekłości postępowań oraz koniecznością przeprowadzania śledztw i dochodzeń w sposób skuteczny i sprawny.

W celu zapewnienia, że postępowania przygotowawcze przeprowadzane są skutecznie, w dniu 7 listopada 2013 r. Prokurator Generalny wydał wytyczne w przedmiocie sposobu przeprowadzania skomplikowanych postępowań przygotowawczych. Między innymi, wytyczne przewidują konieczność nadzorowania (przez bezpośredniego przełożonego) spraw prowadzonych dłużej niż 6 miesięcy.

Długotrwałe sprawy rejestrowane są na bieżąco przez dyrektorów wszystkich jednostek prokuratury oraz przez nadrzędne prokuratury. Wielokrotnie sprawy długotrwałe były objęte nadzwyczajną kontrolą w celu wsparcia prokuratorów w precyzowaniu zakresu i kierunku następującego postępowania.

Kwestie związane z czasem trwania postępowania przygotowawczego, dynamiką przeprowadzanego postępowania oraz koniecznością gromadzenia dowodów są przedmiotem badania akt, wityt oraz inspekcji w jednostkach prokuratury. Kwestie te są poruszane każdorazowo podczas spotkań roboczych w prokuraturach oraz dyrekcjach prokuratur oraz jednostkach policyjnych, a także innych organach uprawnionych do przeprowadzania postępowań przygotowawczych.

W sprawach, w których prokuratorzy sprawują kontrolę nad śledztwami prowadzonymi przez departament ds. przestępczości zorganizowanej i korupcji prokuratur apelacyjnych (w tym przedłużenie trwania tych postępowań), dynamika oraz skuteczność działań podejmowanych przez prokuratorów prowadzących śledztwa jest poddawana ocenie.

W przypadku stwierdzenia uchybień, zawiadamia się prokuratorów, którzy prowadzą postępowanie, jednocześnie wskazując na odpowiednie zalecenia podjęcia właściwego działania. W takich sytuacjach, sprawowana jest kontrola nad poszczególnymi śledztwami, które są długotrwałe, bądź w których stosuje się długotrwałe aresztowanie.

Przebieg postępowania związanego z przedłożeniem skargi na przewlekłość postępowania przygotowawczego prowadzonego w departamencie ds. przestępczości zorganizowanej i korupcji prokuratur apelacyjnych jest stale monitorowany. W przypadku uwzględnienia skargi na przewlekłość postępowania przygotowawczego, obejmuje się je kontrolą nadzwyczajną kontrolą przez Prokuraturę Generalną.

W tych okolicznościach żadne dodatkowe środki ogólne nie wydają się konieczne.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki o charakterze indywidualnym nie są konieczne w niniejszej sprawie oraz, że przyjęte środki o charakterze ogólnym, w szczególności zmiany legislacyjne, jak również publikacja i rozpowszechnienie wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, będą wystarczające do stwierdzenia, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji.

